XVII. ORSZÁGOS TUDOMÁNYOS DIÁKKÖRI KONFERENCIA
HUMÁN TUDOMÁNYOK SZEKCIÓJA

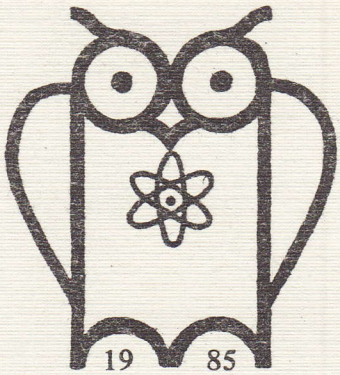

A DOLGOZATOK TARTALMI KIVONATAI

DEBRECEN

munkájuk tette lehetővé könyvünk gyors megjelentetését./ Másrészt viszont olyan dolgozatoknak is helyt adtunk, amelyek talán nem hangzanak el a konferencián: ez is elsősorban az idő szűkösségével magyarázható.

Reméljük, hogy kötetünk hozzájárul a XVII. OTDK Humán Szekciójának sikeres munkájához.

Debrecen, 1985. március 11.

ÁDÁM ANIKÓ
V. éves magyar-francia szakos hallgató /JATE/

ELMÉLKEDÉSEK A SZIMBÓLUM MŰKÖDÉSÉVEL KAPCSOLATBAN

A dolgozat Marcel Proust "Az eltűnt idő nyomában" című művének elemzésével foglalkozik. Egy hosszabb tanulmány bevezetőjének szántam, amelynek célja közelebbről Proust szimbólumrendszerének feltárása.

A kérdés megközelítéséhez szükségesnek látszott bizonyos ismeretelméleti kérdéseket is felvetni, továbbá elméletileg alátámasztani az analógiák és korreszpondenciák, az érzékszervek, az emlékezés, a képzelet funkcióit az irodalmi szövegalkotással kapcsolatban. Szükségesnek látszik egy megfelelő szimbólum-fogalom kidolgozása is. Mindezek után válik lehetségessé a konkrét szövegelemzés, a szimbólumok működése alapján, megvizsgálva a szimbólum viszonyát a többi trópushoz és jelentőségét a proust-i szövegben.

Az eddigi munkálatokból az alábbi következtetések vonhatók le: a szimbólum külsődleges jegyek alapján nem különíthető el a szöveg többi részétől; a szimbólum a konkréttól bonyolódik az absztrak felé; lényegét olyan tartalmak adják meg, amelyek rajta kívül állnak: ezeket a tartalmakat a szimbólum mintegy interiorizálja.

ARANYOSI EDIT
IV. éves magyar--történelem szakos hallgató /BGYTF/

A NEMZETKÖZI MEGÉRTÉSRE NEVELÉS LEHETŐSÉGEI A 8. OSZTÁLYOS IRODALOM ÓRÁKON

Dolgozatomban azt szeretném kifejteni, hogy milyen lehetőségei vannak a nemzetközi megértésre nevelésnek az általános iskola 8. osztályos irodalom óráin.

Az UNESCO négy fő problémakört emel ki, amelyek elengedhetetlenül szükségesek ahhoz, hogy nemzetközi megértésről beszélhessünk:

1. A világproblémák és az ENSZ szerepe/béke, biztonság megőrzése, éhezés, munkanélküliség/,

2. Az emberi jogok kérdése/minden ember egyenlő -- faji megkülönböztetés/.

3. Idegen kultúrák, népek megismerése.

4. Az ember és környezete.

A 8. osztályos irodalom tankönyvben a szöveggyűjteménnyel együtt 70 mű található. Véleményem szerint e művek 32-35 %-a alkalmas a nemzetközi megértésre nevelés valamelyik témájára. Nem mindegyikre, de a hazaszeretet, a béke, az emberi jogok, az összetartozás, a szeretet gondolatára mindenképpen vannak lehetőségek. Szeretném bizonyítani, hogy ezeket a problémákat megértik és megérzik a tanulók, sőt az általam végzett felmérés azt mutatja, hogy nagyon értékes gondolataik vannak, amit az irodalom órán ki lehet aknázni.

Az irodalmi művek bizonyítják, hogy mindig éltek olyanok, akik szót emeltek a hazájukért, az emberiségért.

ÁRKOVICS JÓZSEF--OSZAGYÁN MIHÁLY
IV. éves határőr zászlósok /KLKF/

A ZALAEGERSZEGI HATÁRŐR KERÜLET TÖRTÉNETE MEGALAKULÁSÁTÓL 1960-IG

Dolgozatunk az ország politikai változásainak tükrében a határőrség történetének egy fejezetét mutatja be a felszabadulástól kezdődően. A dolgozat része egy teljesebb, nagyobb terjedelmű tanulmánynak. Az előzmények rövidebb ismertetése mellett főleg az 1950-től terjedő időszakot fogja át, fejezetekre bontva vizsgálva a határőr munka területeinek fejlődését.

1945-től 1950-ig a határőrség kialakulásán belül a szervezeti változásokon keresztül mutatjuk be Vas és Zala megye határőrizeti szerveinek kialakulását. 1950. január 1-től a belső változások kihatását foglaljuk össze a kerület határőrizeti rendszerére,az erők--eszközök mennyiségi változására utalóan. Az ország társadalmi változásainak tükrében a kerület politikai és pártmunkájának fejlődését is végigkísérjük. Szakmailag, határőrizetileg világítjuk meg a fejlődést, bemutatva a határsértők aktivitását, a végrehajtó munka eredményességét, az önkéntes segítők tevékenységét, az 1956-os események befolyását a határőrizetre. Betekintést adunk a törzsmunkába, annak módszereibe. Foglalkozunk a fegyveres, a párt-, és állami szervekkel való együttműködéssel. Tárgyaljuk a sorállomány utánpótlását, a kiképzés mechanizmusát, a technikai eszközök változásait, ezek fejlődését, valamint ezek összefüggését a határ őrzésével.

Végül, de nem utolsósorban megemlékezünk azokról a határőrökről, akik életüket áldozták a haza védelméért.

BAGI GÁBOR
történelem szakos tanár /HSMTF/

A JÁSZSÁG NÉPESSÉGÉNEK ALAKULÁSA A DUALIZMUS IDEJÉN

Munkámban először a Jászság történetére pillantok vissza, majd tisztázom, mekkora területet foglalt magába hazánkban az ún. Jászság, és követem e tájegység betelepülésének fejlődését. A továbbiakban a vizsgált egység népmozgalmi adatait veszem szemügyre. Elsődleges forrásaim az 1869 és 1910 között végrehajtott népszámlálások, illetve az egyházi anyakönyvek vonatkozó adatai voltak. Kútfőim bemutatása után tíz éves ciklusokban vizsgálom a népesedési viszonyokat.

Adataimat elemezve arra a megállapításra jutottam, hogy a tájegység tényleges szaporulata 1869 és 1910 között lényegesen magasabb volt, mint az országos átlag. Ugyanakkor az adatokból az is kiolvasható, hogy jelentős méreteket öltött az elvándorlás, amelynek döntő okát a kedvezőtlen birtokviszonyokra vezetem vissza.

A következő évtizedben, 1880 és 1890 között némi csökkenés figyelhető meg, a természetes népszaporulat azonban még ekkor is meghaladta az országos átlagot.

A XIX. század utolsó évtizedében a népesedés üteme megtört, a születési ráta már nem érte el az országos átlagot. A hullámvölgy azonban nem bizonyult tartósnak, mivel 1900 és 1910 között újra erőteljes, az országos átlagot ismét meghaladó növekedési ütem mutatható ki. Vizsgálataim eredményeként arra megállapításra jutottam, hogy a népesedés emelkedése a Jászságban nem volt olyan dinamikus, mint azt a korábbi szakirodalom föltette. A szociális és egészségügyi viszonyok, valamint az állandó emigráció erőteljesen csökkentette a Jászság lélekszámát.

BAJÁK LÁSZLÓ
IV. éves magyar--történelem szakos hallgató /ELTE ÁITK/

SZERÉMI GYÖRGY VILÁGKÉPE

Szerémi György II. Lajos és Szapolyai János udvari káplánja kétségtelenül különös figurája a XVI. század eleji Magyarországnak. Különössége -- személyiségén túl -- elsősorban abból származik, hogy műveltségének, világképének alapját egy olyan társadalmi réteg adta /az ún. mezővárosi parasztpolgárság/, amelyről igen keveset tudunk, mivel alig hagyott maga után írásos emlékeket Ez a tény Szerémi emlékiratának fotnosságára és vizsgálatának szükségességére mutat.

A dolgozat bemutatja Szerémi pályájának indulását, és megkísérli rekonstruálni viszonyát az 1514-es parasztháborúhoz. A parasztháború egyben kiindulási alapot is jelent világképének vizsgálatához, hiszen az események Szerémit is határozott állásfoglalásra késztették.

Szerémi értékeléseit elsősorban a főurak által megsértett keresztény világrend visszaállításának igénye határozza meg, a pogány török elleni harc érdekében. Ez az igény közelhozza a szerzetesi eredetű, későközépkori keresztény misztika népi változatához, ám később, a konfliktus kiéleződésekor, egyházias felfogása miatt, eltávolodik ettől. Felfogása alapvetően középkorias, s csak fenntartásokkal kapcsolható a humanizmushoz. Megtalálhatók azonban nála a köznemesi eredetű patriotizmus nyomai. A Délvidék eretnek mozgalmaival, így a huszitizmussal nincs kapcsolata, és határozottan szemben áll a reformációval is.

BAJÁK LÁSZLÓ
IV. éves magyar--történelem szakos hallgató /ELTE ÁITK/

NÉPI EPIKUS HAGYOMÁNYOK SZERÉMI GYÖRGY EMLÉKIRATÁBAN

Szerémi György, az Epistola de perditione Regni Hungarorum címen számon tartott emlékiratának első részében, közvetlen információk híján, a környezetének kollektív emlékezetében élő epikus hagyományokat jegyezte fel. Ez a tény egyedülálló lehetőséget nyújt a XVI. század eleji, mezővárosokhoz köthető népi kultúra vizsgálatára, amely felvillantja többek között a paraszti történelemszemlélet jellegzetes vonásait.

A dolgozatban egyenként vizsgálom a leírt, egymáshoz lazán kapcsolódó történeteket, miközben igyekszem megtalálni egyedi sajátosságaikat és közös vonásaikat. A Hunyadi Lászlóról, a Szobi Péterről és a Jaksics Demeterről szóló történetekben köznemesi környezetben született "históriás ének" népi közegbe való "süllyedését" és átalakulását kísérhetjük végig. Kimutatom a népi epika naív, moralizáló tendenciáit, a király iránti illúziókat, a Mátyás-kultusz kialakulásának kezdeteit, a török veszély hatását. Szilágyi Mihály történeteiben a délszláv epika hatása mutatható ki. A Csupor Miklósról szóló töredék pedig a népi közegben mindig nagyszámban jelenlévő, de kerek történetté soha ki nem egészülő elbeszéléstöredékek jó példája.

BAKÓ IRÉN
magyar--orosz szakos tanár /BGYTF/

VÖRÖSMARTY MIHÁLY SZILÁGYI ÉS HAJMÁSIJÁNAK ÉS A XVI. SZÁZADI SZÉPHISTÓRIÁNAK TARTALMI, NYELVI--STILISZTIKAI ÖSSZEHASONLÍTÁSA

A bevezető részekben ismertetem a vizsgálat menetét és az elemzés alapjául szolgáló szövegváltozat kiválasztásának indoklását is megadom. Szólok arról, hogyan jelennek meg a széphistóriák témái a reformkor irodalmában. Ezután röviden külön-külön foglalkozom a két mű keletkezési körülményeivel, műfajával.

A központi fejezetben tíz tartalmi egységre osztottam a két művet. A cselekmény felől közelítettem meg és vetettem össze a megfelelő részeket tartalmi, nyelvi és stilisztikai szempontból. A vizsgálódásban figyelembe vettem mindig azt is, mit kíván a költőtől kora felfogása, erkölcse, mit a két különböző műfaj, milyen nyelvi és stiláris eszközöket követel meg a XVI. század, illetőleg a XIX. század első fele. Végül összehasonlítottam a két mű verselését, rímelését.

A befejező részben röviden összefoglaltam vizsgálatom eredményét.

BALÁZS GÉZA
V. éves néprajz szakos hallgató /ELTE BTK/

ÉGETETT SZESZES ITALOK KÉSZÍTÉSE ÉS FOGYASZTÁSA A KÖZÉP-TISZA-VIDÉKEN

A néprajzi irodalomban bőven lehet olvasni a népi italok szinte mindegyikéről. Egyedül az égetett szeszes italokról rendelkezünk kevés publikációval, összefoglaló munkával pedig egyáltalán nem. Ez azért is sajnálatos, mert a népéletben az utóbbi évszázadban éppen ez az italféleség jut egyre nagyobb szerephez.

Mivel a téma nem eléggé közismert, a tanulmány terjedelmes művelődéstörténeti bevezetővel indul. Ebben szó esik az eddigi legfontosabb kutatásokról, az égetett szeszes italok megjelenéséről, történetéről, a jobbágyok, parasztok pálinkafőzési lehetőségeiről, a szeszgyárak kialakulásáról, a legfontosabb rendelkezésekről.

A tanulmány második részében tárgyalom a Közép-Tisza-vidék néhány településének /Mezőcsát, Ároktő, Tiszadorogma, Tiszacsege, Tiszafüred/ mai pálinkakészítési és -fogyasztási szokásait. Az egyes jelenségek bemutatásakor természetesen szólok a föllelhető párhuzamokról /pl. pálinkás kenyér, a pálinka lánca/ és a helyi sajátosságokról.

BALLA MIHÁLY
II. éves magyar--orosz szakos hallgató /BGYTF/

TURGENYEV MAGYARORSZÁGON
/A mai Turgenyev-kutatás néhány kérdése és bibliográfiai adatai/

Turgenyev fontos szerepet játszott a magyar--orosz irodalmi kapcsolatok fejlődésében. Turgenyev -- DIÓSZEGI ANDRÁS szavait idézve — "szellemi és művészeti hatása" a magyar irodalomban "három generációt" nevelt fel. Ezzel is magyarázható az orosz író népszerűsége a régi, és a mai magyar irodalomkutatásban egyaránt.

A dolgozatban az elmúlt húsz év Turgenyev-kutatásainak eredményei bemutatására törekedtem három Turgenyev-kutató: ZÖLDHELYI ZSUZSA, DIÓSZEGI ANDRÁS és HAJZER LAJOS néhány munkájának tükrében.

A cím is utal arra, hogy a dolgozat két részből áll.

Az első rész három kérdést elemez: Turgenyev magyarországi fogadtatásának tanulmányozása ZÖLDHELYI ZSUZSA és DIÓSZEGI ANDRÁS cikkei, tanulmányai alapján. A második kérdés az író életének és munkásságának tanulmányozása ZÖLDHELYI ZSUZSA monográfiája alapján. A harmadik kérdés HAJZER LAJOS episztoláris felfedezésével foglalkozik.

A dolgozat második felében bibliográfiai adatok szerepelnek magyar nyelven.

Összegezve a leírtakat, a következő tanulságokat vonhatjuk le: a dolgozatban vizsgált munkák nagyon jelentős eredményeket mutatnak fel Turgenyev életének és munkásságának mai kutatásában.

BALOG EDIT
V. éves történelem-orosz-latin szakos hallgató /JATE/

TELJESÍTMÉNYIGÉK AZ OROSZBAN

Dolgozatom célja a teljesítményt jelentő orosz igék funkcionális-szemantikai vizsgálata volt. Munkám első részében összefoglaltam az aspektualitásra vonatkozó főbb szakirodalmat.

A teljesítményigék leírását az igei szintagma egészének vizsgálatára alapoztam. A teljesítményjelentés kritériumait az alábbi jegyek adják: tudatosság, változás, rezultativitás, időintervallummal behatárolhatóság, nem-duratív jelleg, iteratív és/vagy habituális olvasat.

Ezzel alapján három igecsoportot különítettem el: a kreatív, a transzformatív és a motív teljesítményigéket. Ezek alosztályait az aktáns/ok/ és a cirkonstáns közötti lehetséges viszonyulások alapján jelöltem ki, kontrollként pedig a preszuppozíciós és implikációs tulajdonságokat alkalmaztam.

Végezetül feltérképeztem a jelentéskeveredés lehetőségeit és megjelöltem a jelentésátcsapások kutatási módozatait.

BALOGH MAGDOLNA
magyar--orosz szakos tanár /JATE/

LEONYID ANDREJEV: VASZILIJ FIVEJSZKIJ ÉLETE C. NOVELLÁJÁNAK ÉRTELMEZÉSE

"Vaszilij Fivejszkij egész életére ránehezedett a zordon és titokzatos balsors. Mintha valami ismeretlen átok sújtotta volna, kora ifjúságától cipelte a bánat, a betegségek és csapások súlyos terhét... Úgy tűnt, különleges pusztító, ártalmas légkör veszi körül, mint valami láthatatlan áttetsző felhő...."

Andrejev novellájának hőse, Vaszilij Fivejszkij számára felvetődik a kérdés: mi az oka az ő balsorsának? Mi a világ értelme? Fivejszkij rendelkezik az értelem igényével, de az értelmet nem tapasztalja. Ezen értelemhiánynak, fátum-tudatnak oka a Fivejszkij lényét, gondolkodását átható, és minden tettét, megnyilvánulását meghatározó ellentmondás.

Fivejszkij egyfelől mint végletesen izolált, individuálisan elkülönült egyéniség, minden megpróbáltatás, minden számára kedvezőtlennek tűnő sorsfordulat ellen lázad, helyzete ellen unos-untalan tiltakozik, azt teljes egészében elfogadhatatlannak tartja. Ez arra mutat, hogy kiváltabból a közösségből, amellyel való öntudatlan azonosulása esetén minden elfogadhatónak tűnik a különállást feladó ember számára.

Másfelől a hős nem vált sorsát magabiztosan, céltudatosan alakítani képes egyéniséggé, olyan emberré, aki eleve természetes módon hivatásának, rendeltetésének érzi a társadalom egészéből, és benne a maga sorsáról való gondoskodást, aki a közösség ölén való öntudatlan létezésből kiválva, és a maga cselekvő képességét tapasztalva igazában emancipálódott volna.

Fátumhite és lázadása Isten ellen, reménytelen erőfeszítése a hit feltámasztására, gyötrő cselekvésképtelensége és önpusztító feladatvállalása mind ennek a torz, felemás állapotnak a következménye. Fivejszkij az emancipált, szekularizált gondolkodás kimunkálásának útján megrekedő hős, aki visszavonhatatlanul kilépett az öntudatlan engedelmesség állapotából, aki azonban nem vált szuverén személyiséggé.

BÁNFALVI MÁRTA
történelem--orosz szakos tanár /BGYTF/

ÚJFEHÉRTÓ TÁRSADALMA A XIX. SZÁZAD ELSŐ FELÉBEN

Újfehértó demográfiai képe a korszakban igen változatos képet mutat. A XIX. század elején jelentősen csökkent a lakosság száma. A magyarázatot minden bizonnyal valamiféle külső népességpusztító hatásban kell keresnünk /tűzvész, az 1831-es kolerajárvány/. A század közepétől azonban hirtelen megugrik a lakosság száma. Ez döntően a beköltözéssel magyarázható, ami feltétlenül összefügg azzal, hogy az 1840-es években lezajlott az első határrendezés a faluban, a közbirtokos nemesek piacot találtak a közeli vásározó helyeken, ugyanakkor azonban Újfehértó is vásározó jogot kapott.

A falu területe ekkor 27.347 katasztrális hold. A gazdasági életet a háromnyomásos gazdálkodás jellemzi. Újfehértónak igen jó termőföldjei, kaszálói, legelői vannak. A gazdasági életet a közbirtokosság szervezte, irányította. A közbirtokosság régtől fogva együtt, felméretlenül, elkülönítetlenül használta a határt, s minden évben nyilas osztással mértek birtokarányban minden földesúrnak szántót. A közbirtokosság fennhatósága kiterjedt az egész falu életére. A munkák minden fázisát, a határ teljességének használatát szigorúan szabályozták, és mindenkire kötelezővé tették, elég súlyos büntetések terhe mellett.

A XIX. századi Újfehértó társadalma rendi tagozódású társadalom volt. A falu népességét a vagyoni helyzet, a kiváltságok megléte vagy hiánya differenciálta. A társadalom tagozódását vizsgálva szólnunk kell a nemesség különböző rétegeiről, a közbirtokosságról, az úrbéres jobbágyságról és a zsellérségről, valamint meg kell vizsgálnunk a vallási tagozódás változását is a korszakban.

Ez a társadalom a XIX. század első felében jelentős változásokon nem ment keresztül, de a század második felében Újfehértó lakossága is megindul a polgárosodás útján, hiszen az országos változások itt is éreztetik hatásukat.

BANGÓ EDIT
/BDTF/

BAK KÖZSÉG NYELVÉNEK NYELVSZOCIOLÓGIAI VIZSGÁLATA

A vizsgálat anyagát a Zala megyei Bak községben végzett nyelvjárásgyűjtés szolgáltatta, amelyet a dr. SZABÓ GÉZA által összeállított szókészleti kérdőfüzet alapján végeztem. Munkámat magnetofonnal végeztem.

Mivel gyűjtésem célja az volt, hogy Bak község fiatal és idős lakóinak nyelvhasználatát megfigyeljem és összehasonlítsam, ezért egyenlő arányban nyolc idős és nyolc fiatal embert választottam ki.

Az egyes adatközlők jellemzése után Göcsej nevével, a göcseji nyelvjárás jellegzetességeivel és Bak jellemzésével foglalkoztam.

Az elemző részben a nyelvi anyag hitelessége, mennyiségi kérdései szerepeltek, majd a nyelvi végződést figyeltem meg először a szókészlet alapján, majd földrajzi szempontból.

Az adattárban található a kérdésekre vonatkozó teljes nyelvi anyag.

A pályamunka végén az irodalomjegyzék után található a 8 melléklet: Szókészleti kérdőfüzet; Gyűjtőfüzet; Szólások és közmondások a gyűjtés anyagában; A növénytermelés, növényvilág fogalomkörébe tartozó szavak a gyűjtés anyagában; Lexikális archaizmusok a gyűjtés anyagában; Onomatopoetikus szókészleti elemek a gyűjtés anyagában; Orvanyag.

ORSZÁGOS TUDOMÁNYOS DIÁKKÖRI TANÁCS TITKÁRSÁG Budapest

BÁNKI JUDIT--KAZINCZY ANDREA
V. éves magyar--történelem szakos hallgatók /ELTE BTK/

KUTATÁSOK A ZRÍNYI-KÖNYVTÁRBAN FENNMARADT CZOBOR MIHÁLY-FÉLE CHARICLIA FORDÍTÁSRÓL

Zrínyi Miklós -- ma Zágrábban őrzött -- könyvtárában a múlt század végén MAJLÁTH BÉLA magyar nyelvű verses regénytöredéket talált. A századfordulón megemlékezett néhány kutató az etiőp királylányról szóló kalandos történet első magyar nyelvű fordításáról, de egyikük sem tulajdonított neki nagyobb jelentőséget.

Ki ez a Czobor Mihály, aki együtt harcolt Balassival Esztergom alatt, s együtt szolgálta Bocskait Rimayval? Ki ez a különös poéta, aki feleséget, gyermeket, háborút feledve elutazik a pádovai egyetemre? Valóban értéktelen, nyelvileg, stilisztikailag jelentéktelen fordítást készített a görög regényről -- ahogy század eleji értékelői vélték? Milyen nyelvből fordított? S végül: milyen úton juthatott el a XVII. század eleji regénytöredék Zrínyi Miklóshoz? Milyen módon hatott műveire?

Ezekre a kérdésekre keressük a választ dolgozatunkban, amelyben nem lezárni, csupán összefoglalni szeretnénk az eddigi levéltári kutatások, stilisztikai vizsgálódások eredményeit. Úgy véljük, a továbblépés alapfeltétele, hogy a Czobor-fordítás végre nyomtatásban is megjelenjen, "a becses töredék a zágrádi egyetemi könyvtár homályából teljes egészében napfényre kerüljön".

BÁNYAINÉ NEUMÜLLER KLÁRA
orosz--történelem szakos tanár /JATE/

CSEHOV ÉLETEM CÍMŰ ELBESZÉLÉSÉNEK ELEMZÉSE

A szerző a csehovi életmű, a klasszikus orosz irodalom és az európai humanizmus problémakörében tájékozódva keresi az Életem c. elbeszélés hiteles értelmezését. Csehovnak az erőszakolt megoldásoktól való idegenkedésére utalva egyfelől deformált, voluntarista, másfelől a számunkra adott lehetőségek határait érzékelő, az olvasói azonosulást kiváltani hivatott ún. "lírai érvényű" hősöket különböztet meg egymástól. Ilyen lírai érvényű hősnek tekinti az elbeszélés központi alakját. Feladatának a hős által képviselt magatartás elemző vizsgálatát tekinti, továbbá annak megmutatását, hogyan határozza meg ez a magatartás az elbeszélés egészének értékrendjét, hogyan helyezkednek el alakja körül hierarchikus rendben az elbeszélés többi figurái.

BARABÁSNÉ CZEINER GABRIELLA
tanító /BPTIF/

BENEDEK ELEK EREDETI NÉPMESÉINEK SZERKEZETI MODELLJEI
/Alkalmazható-e V.J. PROPP morfológiája a magyar népmesére?/

Benedek Elek életművéből -- BERZE NAGY JÁNOS mesekatalógusa segítségével -- olyan meséket kerestem, amelyeket a nagy mesemondó eredeti népi formájukban, szinte változtatás nélkül közölt gyűjteményeiben. 20 ilyen mesének állapítottam meg a funkciósorát V.J. PROPP morfológiája alapján, és elkészítettem a funkciók sorrendjének összehasonlító táblázatát.

Elemzéseimből néhány következtetést vonhattam le. V.J. PROPP szerint a varázsmesék egy vagy több menetből állhatnak. A magyar népmesében az egy menetes mese a legáltalánosabb. Három vagy több menetes mesét egyáltalán nem találtam anyagomban, két menetes mesét is csak néhányat. PROPP véleményével ellentétben állítom, hogy a funkciók sorrendje a magyar varázsmesékben nem kötött; PROPP 31 megnevezett funkcióját a magyar varázsmesék elemzésére nézve bővíteni kell.

PROPP módszere alkalmas a magyar népmesék szerkezeti modelljeinek feltárására, amely lehetővé teszi a mesék több oldalú összehasonlító vizsgálatát is.

BARANYI FERENC
IV. éves magyar--történelem szakos hallgató /PJPTE/

AZ OSZTJÁK NÉP HIEDELEMVILÁGÁNAK ALAPJAIRÓL

Dolgozatom az osztjákok életének főképpen egy területével foglalkozik: a hitvilágukkal. Emellett fontosnak éreztem néhány oldalas áttekintés nyújtani múltjukról, jelenükről, életkörülményeikről, amely már maga is megértet bizonyos jelenségeket, sajátosságokat. Természetesen számos ellentmondó vélemény közül kellett -- ez előzményeket és a következményeket figyelembe véve -- a valósághoz leginkább hűeket előtérbe helyeznem.

Az osztják hitvilág tárgyalásában négy alappillérre támaszkodtam. Ezek részletes vizsgálata külön-külön fejezetekben történik a dolgozatban.

A Sámánok című fejezetben természetesen sokban támaszkodtam DIÓSZEGI ISTVÁN: Sámánizmus című tanulmánya megállapításaira. Feldadatuk, eszközeik, világszemléletük, életük leírása mellett különösen érdekelt a sámánok társadalmi feszültségeket levezető szelepként való működése, amely a sámániét misztikus felfogásának reális alapját jelentheti.

A szent helyek és a bálványok leírását indokolja az osztjákok életében betöltött fontos szerepük, valamint -- csakúgy, mint a másik két alappillér is -- jelenthetik az ősi magyar hitvilág feltárásának útját, ahogy erre minden fejezetben utalok is.

A negyedik alappillér: az áldozati szertartások és azon belül -- véleményem szerint -- a legfontosabb: a medveünnep leírásával zárom az osztják hitvilág vizsgálatát.

A befejező részben érzékeltetni, próbáltam, hogy az utóbbi két-három évszázad jóval többet ártott az ősi szokások létének és egyúttal az ősi magyar hiedelemvilág feltárása lehetőségeinek is, mint az azt megelőző hosszú idő.

BARANYINÉ KÁROLYI ERIKA
IV. éves magyar--ének szakos hallgató /PJPTE/

CSEREMISZ ÉS A MAGYAR NÉPZENE KÖZÖS ÉS ELTÉRŐ VONÁSAIRÓL
/Az ismertetőjegyek eredete és alakulása/

Dolgozatom négy fő részre osztása a feldolgozott témából egyenesen adódott.

1. A pentatónia és azon belül a félhangnélküli pentatónia eredete és alakulása a magyar és a cseremisz népzenében. A pentatónia kialakulásának helyét, eredőjét DAUCHERT, SZABOLCSI BENCE, KODÁLY ZOLTÁN művei alapján érintettem. SZŐKE PÉTER adott segítséget a pentatónia teljes hangkészletének levezetéséhez.

2. Dallamszerkezetről esik szó az egymagúság fogalmának boncolása során. Jelentőségét, fontosságát emeltem ki a kvintváltó dalokban. A dallamszerkezet formálódását, a kvártváltást nem hagyhattam ki dolgozatomból. Érintem az A A^5 A^5 A, A B B A szerkezetű népdalok csoportját, melyeket az egymagúság--kétmagúság kapcsán említettem. Kitértem még a oikariáló-szext fontosságára.

3. Kadenciák címszó alatt a dúr-jellegű b_1 és f_1 végű népdalokról írtam, illetve másik nagy csoportjáról a g_1 finálisú, moll-jellegű cseremisz és magyar népdalokról.

4. Az ornamentika és szótagszám c. fejezetben a díszítés változásairól szólok, illetve a szöveg fontosságáról. Magyar és cseremisz népdalszövegeket hasonlítok tartalomban és mondanivalóban.

BÁTONYI GÁBOR
IV. éves magyar--történelem szakos hallgató /ELTE ÁITK/

"TEJTESTVÉRISÉG"
/A Duna-Konföderáció gondolat reneszánsza a két világháború közötti Magyarországon/

A Duna-Konföderáció mint a dunai népek megegyezésének gondolata, illetőleg mint egy államszövetség tervezete sokat emlegetett történelmi fogalom. XX. századi története azonban jórészt feldolgozatlan. Ennek legfőbb oka az az 50-es években keletkezett szemlélet, amely szerint a Kossuth utáni politikusok Duna-Konföderációs tervei reakciós kísérletek. A XX. század íróinak és gondolkodóinak tervezgetései e nézet szerint jelentéktelenek, legfeljebb jószándékú utópiák. Ezzel szemben pl. Jászi Dunai Egyesült Államok tervét ma már nem nevezhetjük reakciósnak akkor sem, ha a Habsburg Monarchia fennmaradását szükségszerűnek tekintette, íróink és gondolkodóink terveinek megvalósulását számon kérni pedig értelmetlen.

"A szövetségesdit bízzuk a diplomatákra" -- mondata NÉMETH LÁSZLÓ. Szerinte az értelmiség feladata a gondolat elterjesztése, a Duna-konföderáció pedig az a távoli cél, "melynek gondolatával egyelőre mást nem is tehetünk, mint megakadályozzuk elárulását és kijátszását".

Az elmélet -- mint Jászi és Károlyi kísérlete bizonyította -- jóval a gyakorlat előtt jár. Jászi felismerte ezt, mégis fontosnak tartotta /"a jövő szempontjából"/, hogy tervezete a nyilvánosság elé kerüljön: "hadd lássa majdan az utókor, hogy az általános nacionalista megkergülés közepette is volt Magyarországon olyan közvélemény...., mely képes volt számolni az igazi adottságokkal, és képes volt megbecsülni, sőt szeretni mai ellenségeinket is".

Ezeken a gondolatokon és a kossuthi hagyományokon nőtt fel a Sarlósok és népiek Duna-völgyi megegyezést hirdető mozgalma.

BENCE JUDIT
III. éves tanítói szakos hallgató /BPTIF/

FÓT HELYNEVEI

Fót /Pest megye/ helyneveit tartalmazó dolgozatom három nagyobb egységből áll.

A bevezetésben a földrajzinév-gyűjtés jelentőségéről, módjáról írok, megindoklom a témaválasztást. Ezután néhány olyan alapvető ismeretet közlök Fótról /a helységnév eredete, a földrajzi környezet és Fót története/, amelyek fontosak ahhoz, hogy az olvasó tájékozódni tudjon a nevek sokaságában.

A dolgozat következő része az adattár. Ezen belül először a belterületi helynevek, ehhez kapcsolódva a központi belterületek és a külterületi lakott helyek, végül a külterület helynevei következnek. A neveket sorszám szerint adom meg. /A számozás módja a mellékelt térképen látható: balról jobbra és fentről lefelé haladva folyamatosan kapták a belterületi nevek a számokat, a számozás a külterületen folytatódik/. Először a népi nevet, ill. neveket közlöm a használat gyakorisága szerint, fonetikus lejegyzéssel. Az egyelemű neveknél a hová? kérdésre felelő alak határozóragja is szerepel. Utána zárójelben a hivatalos nevek következnek. Ezután a térszínformára, dülőneveknél a művelési ágra vonatkozó rövidítések állnak. Végül, ahol tudom, a név magyarázatát is megadom/. Az adattár után a rövidítések feloldását találjuk.

A feldolgozás során a helynevek jelentéstartalma szerint csoportosítom az adattárban szereplő neveket. Elsősorban KÁLMÁN BÉLA, BÁRCZI GÉZA és J. SOLTÉSZ KATALIN munkái alapján az alábbi nagy csoportokra osztottam fel a helyneveket: utcanevek /természetes és mesterséges/, tájegységek nevei, településrésznevek, víznevek, hegynevek és dülőnevek /természeti és műveltségi/. Ezeken belül különböző szempontok alapján minden nevet a neki megfelelő alosztályba soroltam be.

BENCSIK BARNABÁS
II. éves magyar--történelem szakos hallgató /ELTE BTK/

MEGSZÓLÍTÁSOK, UDVARIASSÁGI FORMULÁK A XVI. SZÁZADI MAGYAR LEVELEZÉSBEN

A dolgozat tárgya: a XVI. század első felében magyar nyelven írt misszilis levelekben használatos megszólítások, udvariassági formulák, említések és egyéb olyan állandósult szókapcsolatok, melyek az írásbeli kommunikáció fejlettebb fokán általánosan elfogadottá, minden levélíró által használatosakká váltak, vagy fejlődési tendenciájuk ebbe az irányba mutatott.

A dolgozat négy nagyobb részből áll, amelyekben részletesen megvizsgálom a Batthyány Ferenchez, feleségéhez és fogadott fiukhoz írt misszilis levelek megszólításait, bevezető és befejező udvariassági formuláit, valamint azokat a stiláris fordulatokat, amelyek a levélírót segítik mondanivalója gördülékenyebb előadásában, vagy a levél könnyedébb elkezdésében és elegánsabb befejezésében.

A rövid, 15 éves időtartam alatt keletkezett levelek vizsgálatában értékes információkat nyerhetünk a kor nyelvi állapotáról; a feudális társadalmi viszonyokat, a hierarchia alá-fölérendeltségi kapcsolatait leghívebben tükröző misszilis levelekből a nyelv kifejezőképességének árnyaltságáról is megközelítőleg pontos képet kaphatunk.

A dolgozat végén rövid összefoglalás teszi áttekinthetővé a feldolgozott anyagot.

BENE SÁNDOR
I. éves magyar--latin szakos hallgató /ELTE BTK/

LACRYMAE HUNGARICAE
/A ZRÍNYI MIKLÓS HALÁLÁRA LONDONBAN KIADOTT GYÁSZVERSEK/

Az 1665 első felében Londonban tartózkodó magyar peregrinus diákok, az ott letelepedett és híres iskolát fenntartó Jászberényi Pál vezetésével, Zrínyi Miklóst siratói latin nyelvű gyászversfüzért jelentettek meg, Lacrymae Hungaricae címmel. A British Museum könyvtárában őrzött egyleveles nyomtatványról KROPF LAJOS adott hírt elsőként, közölve címleírását és szerzőinek névsorát. A teljes szöveget KATHONA GÉZA ismertette és kommentálta tanulmányában. Dolgozatomban az általa nyitva hagyott vagy kevéssé érintett kérdésekkel foglalkozom, elsősorban a keletkezés történetével és a megjelenés lehetséges politikai összefüggéseivel.

A gyászversek kiadása Kathona Géza szerint a londoni magyarok önálló vállalkozása. Azonban a szerzők közt szerepel P. Schilling, s ő valószínűleg azonos azzal a Shilling Florentinus, Bécsben működő barnabita szerzetessel, aki 1664 végén maga is megjelentetett egy füzetet Zrínyi Miklós halálára, Naenia Melpomenes Schillingianae címmel. E füzetben a német nyelvű költemények mellett latin gyászversek is találhatók, amelyek megegyezhetnek a londoni Lacrymae Hungaricae-ben közölt Epigrammá-val és Epitaphium-mal. De ki juttathatta el Schilling verseit Londonba? Itt csak Bethlen Miklósra gondolhatunk, aki Önéletírása tanúsága szerint jól ismerte Jászberényit, ott volt a Zrínyi halálával végződő vadászaton, és a kérdéses időpontban /1665 elején/ Bécsben is megfordult. Ismerte Vitnyédy Istvánt is, éppen bécsi útja előtt találkozott vele Sopronban; Vitnyédy neve pedig már összefüggésbe hozható a különböző Zrínyi-gyászversek keletkezésével: az ő megbízására készült a Tübingában 1664-ben megjelent Honor posthumus című gyászversgyűjtemény. Tőle kaphatta az ötletet Bethlen, hogy angliai kapcsolatai felhasználva segítséget és ösztönzést adjon egy hasonló kiadvány létrehozásához /amely nyilván politikai célokat szolgált/. E feltevések bizonyítása további kutatásra vár, mindenekelőtt a Schilling-versek azonosítására: ezek meghozatala Bécsből már folyamatban van.

BERKOVICS ILDIKÓ
magyar--orosz szakos tanár /BDTF/

SZÓKÉSZLETI VIZSGÁLATOK MAGYARSZOMBATFA NYELVÉBEN

Pályamunkám témája Magyarszombatfa nyelvismeretének és nyelvhasználatának a vizsgálata elsősorban nyelvszociológiai szempontból. Célom volt a szókészleti anyagot feltárni, és az adatok alapján nyelvjárástani tanulságokat leszűrni.

Gyűjtésemet 15 adatközlővel végeztem, három korcsoport adatait vizsgáltam. Lejegyzéskor a fonematikus lejegyzést alkalmaztam.

Pályamunkámban megvizsgáltam a köznyelv és a nyelvjárás viszonyát. Adataimat összehasonlítottam Végh József adataival. Az alak- és jelentéstani kérdések témakörén belül megfigyeltem az onomatopoetikus és az értékelő-minősítő szavakat. Szót ejtettem a nyelvi archaizmusokról és a neologizmusokról, továbbá vizsgáltam a különféle nyelvi hatásokat, valamint a hangtani és alaktani jelenségeket is. Mellékletben közlöm a használt szókészleti kérdőfüzet 255 kérdésére kapott adataimat /5181 adat/.

Gyűjtésem során azt tapasztalhattam, hogy erős a köznyelviességre való törekvés még az idősebb korosztálynál is. A térségből feljegyzett sajátosságok többnyire élnek, különösen az 50 év felettiek nyelvében. De meglepő pl. az is, hogy a fiatalok viszonylag sok valódi tájszót ismernek. A nemek közt a nyelvhasználatban nincs éles különbség, viszont a nők szívesebben nyilatkoztak.

Pályamunkámban nem törekedtem arra, hogy valamennyi kérdést, jellegzetességet tüzetesen megvizsgáljak, csak néhány érdekes, szembetűnő jelenséggel foglalkoztam részletesebben.

BERTALAN ERZSÉBET
IV. éves magyar--történelem szakos hallgató /PJPTE/

JANUS PANNONIUS: AD ANIMAM SUAM

A művet egy logikai kronológia által a magyarországi elégiák csoportjába ágyazottan vizsgáltam. A dolgozat vezérfonala a haláltól és a meghalástól való félelemből indult ki. A genezis legfontosabb problémájának a lírai én betegséghez való viszonyának ellentmondásosságát tartom, azt, hogy a lírai én saját korábbi tetteinek következményét /a betegséget/ nem tudja felvállalni. Mélyen emberi problémái megoldhatatlanoknak tűnnek a reális lét szintjén, s innen a késztetés a problémák áthelyezésére pl. a filozófia szintjére.

Így vélem magyarázhatónak a platonizmus választását, s a mitológia, az epikureizmus, a keresztény tanok, valamint Macrobius gondolatai közül egyes elemek integrálását a műbe. A mű platonista jellege teszi egyértelművé azt is, hogy itt az önmegszólító verstípus egyik korai példájával állunk szemben.

Főbb vonalaiban e szempontok alapján igyekeztem a mű egzakt értelmezéséhez közelebb jutni.

BIRTALAN ÁGNES
V. éves orosz--történelem--mongol szakos hallgató /ELTE BTK/

KÉT KALMÜK NYELVTÖRTÉNETI ÉS NÉPKÖLTÉSI EMLÉK

/P.S. Pallas, Sammlungen historischer Nachrichten über die Mongolischen Völkerschaften c. művének két kalmük népdaláról/

A két népdal, amelyet Pallas 1772-ben végzett gyűjtőútján jegyzett le, a mongol nyelv nyugati ágának, a kalmüknek XVIII. századi nyelvemléke, nemcsak néprajzi, hanem nyelvészeti szempontból is nagy jelentőséggel bír.

Nyelvi anyagát tekintve figyelemre méltó az a tény, hogy a beszélt nyelv formái mellett a régies, írott nyelv néhány alakja is megtalálható bennük. Bár Pallas közölt a versekhez fordítást, lévén azonban ez irodalmi, néhány szó azonosítása és elemzése csak feltételezés, s további kutatásokat igényel.

Műfaji szempontból mindkét dal a szerelmi költészethez tartozik, mégpedig a leány kedvese utáni vágyódását szólaltatják meg. Képi anyagukat tekintve a népdalokra jellemző természeti képeken túl /pl. lány és fenyőfa párhuzama/ megjelenik a dalokban a "sárga vallás" kultúrköre is /pl. "Tára istenanya voltam neked, kiben hittél"/. No és természetesen a ló, mint a mongol népélet elmaradhatatlan kísérője, s a népköltészet állandó szereplője.

A dolgozat egyik célja az volt, hogy párhuzamanyagot találjak a későbbi mongol /tehát: kalmük, halha és burját/ népdalgyűjteményekben. A másik cél pedig a dalok szótárának elkészítése, amit többek között az is indokol, hogy a Doerfer által közzétett Altere Westeuropäische Quellen zur Kalmükischen Sprachgeschichte c. műből ez a két népdal kimaradt, bár Pallas egyéb glosszái szerepelnek benne.

BIZZER JUDIT
III. éves hallgató /ACSJTIF/

"ÍGY BESZÉLÜNK MI"
/A főiskolai hallgatók nyelvhasználatának vizsgálata/

"Így beszélünk mi" -- ez a mondat lehetne dolgozatom mottója. Az ifjúság -- ezen belül a gimnazisták és a főiskolások -- nyelvhasználatát elemzem egyéni gyűjtés alapján.

A gyűjtött szavakat, kifejezéseket témakörök szerint rendeztem /köszönés, lányelnevezések, fiúelnevezések, testrészek, öltözködés, öröm, szerelem, étel, evés, ivás, munka, pénz, család, közlekedési eszközök, diáknyelv, diáknevek, tantárgyak, érdemjegyek/. Kutattam a szavak eredetét, keletkezését, kerestem jelentésüket, helyüket, előfordulási arányukat az ifjak beszédében.

"A nyelv álruhába öltözteti a gondolatot. Mégpedig úgy, hogy az ember nem következtethet az öltözet külső formájából a felöltöztetett gondolat formájára, mert az öltözet külső formája egyáltalán nem abból a célból készült, hogy a test formájának megismerését lehetővé tegye."

E gondolatot vallva készült a pályamunka, hisz az ifjúsági nyelv értékelése nemcsak nyelvészeti, hanem társadalmi és etikai kérdés is egyben. E nyelv kifejlődése, virágzása és uralma jellemző példája és bizonyítéka annak, hogy a társadalom változásait és a szellemi áramlatokat a nyelv rétegjelenségei milyen élesen tükrözik.

BOCSKAY BEÁTA
III. éves magyar--történelem szakos hallgató /ELTE ÁITK/

A MAGYARORSZÁGI ZSIDÓSÁG NÉVÁLLAPOTA 1725-BEN

Dolgozatomat a zsidóság 1725-ben végzett első országos összeírása alapján készítettem. A kor zsidó névadási szokásait tükröző anyagot táblázatokba rendeztem, és statisztikusan dolgoztam föl.

Megfigyelhető, hogy ekkor még nincs rögzült vezetéknév, a fiú apja keresztnevét kapja meg második névként. Megjelenőben van már, de még viszonylag ritka a földrajzi nevek, foglalkozásnevek vezetéknévként való használata. Ezen kívül szórványosan megjelenik az a forma is, amely szerint a személy valamely tulajdonsága alapján kapja vezetéknevét. Nem dönthető el viszont, hogy amikor valaki három nevet visel, s abból az egyik pl. a Rabiner, akkor ez a foglalkozását jelöli-e, vagy az apjától örökölte.

A névanyag zömét személynevek alkotják. Ezek bizonyos mértékig tükrözik azt a háromnyelvűséget, amely a zsidóságot jellemezte: /főleg a rabbik és a művelt férfiak/ beszéltek héberül, a többség köznyelve a jiddis volt /a német, a héber és a szláv nyelv keveréke/, és nem tökéletesen, de beszélték a befogadó ország nyelvét is. A nevek közt legkedveltebbek a héber nevek, amelyeket az ószövetség lapjairól kölcsönöztek gyermekeiknek. Gyakoriak a jiddis nevek is. Kisebb az előfordulási aránya az idegen neveknek, magyar csak egy-kettő van közöttük. Sok esetben megfigyelhető, hogy a személyek nevük becézett alakját diktálták be. Megjegyzendő még a sok alakváltozat, amely többek között a zsidóság többnyelvűségéből ered.

BODA LÁSZLÓ
történelem szakos tanár, népművelő /BDTF/

FARKAS ÁRPÁD: ALAGUTAK A HÓBAN C. KÖTETÉNEK MOTÍVUM-SZERKEZETE

A dolgozat Farkas Árpád harmadik, összegző jellegű kötetének átfogó elemzését adja.

A kötet átgondolt szerkezete határozta meg a munka módszerét, amelynek segítségével lehetővé vált a kötet szerkezeti egységekre bontása /a motívumok ciklikus elrendezése szerint/, azok fő- és mellékmotívumainak elemzése, valamint a szerkezet ritmusához való kapcsolódásuk megkeresése.

A dolgozat követi a hó-motívum kettős jelentéstartalmának -- veszély-tisztaság -- kibontását, megjelenését /1. szerkezeti egység/; a veszély elleni, a közösségi létért folytatott küzdelem magatartásmódjának motivikus -- a cselekvő vállalás és a közömbösség értékmotívuma -- kifejlődését /2. szerkezeti egység/; megkeresi e harc leglényegesebb erőforrásait: társkeresés /4. szerkezeti egység/; megfogalmazza a családások romjain, s a fizikai pusztulás idején is az újrakezdés igényét: az újjáépités téma- és értékmotívuma /3. és 5. szerkezeti egység/; végül megleli az összegző és címadó versben a tökéletesen kibontott hó-motívum jelentésrétegeit, s így eljut a költészet lényegének felismeréséig, a harmóniateremtés igényéig.

BODA MÁRIA
magyar--ének szakos tanár /HSMTF/

KALEVALA-MOTÍVUMOK JÓZSEF ATTILA VERSEIBEN

Dolgozatomban -- KÉPES GÉZA és VARGA DOMOKOS kutatásai nyomán -- József Attila népiségének ősi, a Kalevaláig visszanyúló forrásvidékét igyekeztem feltárni.

A bevezetőben azt bizonyítom, hogy a költő egyik legnagyobb irodalmi élménye, az 1920-as évek végétől gyakran visszatérő olvasmánya volt a finn eposz, amelynek számos részletét könyv nélkül ismerte. Idézem a kortársak idevágó megjegyzéseit, a szakirodalom megállapításait. Ezután József Attila és VIKÁR BÉLA barátságáról közlök adatokat. Ezzel kapcsolatban a Petőfi Irodalmi Múzeumban is végeztem kutatásokat,néhány ismeretlen dokumentumra hívom föl a figyelmet.

A legfontosabb fejezet szövegpárhuzamokat és motívumegyezéseket mutat ki József Attila versei /Áradat, Regös ének, A hetedik, Bánat, Csodaszarvas,Medvetánc, Altató, Szól a szája szólítatlan, Óda/ és a Kalevala között. Rámutatok, hogy északi rokonaink kollektív remekműve, amely VIKÁR BÉLA fordításában valósággal magyar alkotássá vált, szervesen beépült József Attila költői szintézisébe.

BODA ZSUZSANNA
III. éves hallgató /KTIF SZT/

KÁIN ÉS ÁBEL ÉRTELMEZÉSEK
/Különös tekintettel Sütő András Káin és Ábel c. drámájának elemzésére

A dolgozat a Szentírásban található Káin és Ábel történettel, annak történeti, pszichológiai elemzésével foglalkozik, mind a történelemtudomány, mind az irodalom szemszögéből. Feltárja azokat a társadalmi, politikai tényezőket, melyek meghatározzák e biblikus történet keletkezését. Kitér a dolgozat azokra a történeti fejlődési tendenciákra, amelyek befolyásolják az e problémakörben felmerülő erkölcsi kategóriák /bűn és erény/ megítélésének alapvető kritériumait.

A fő hangsúly az e témával foglalkozó irodalmi alkotások értelmezésén, elemzésén van. Időrendi sorrendet figyelembe véve először G.G. Byron Káin című drámáját elemzem olyan szempontból, hogy melyek a XX. századi felfogásokat meghatározó vagy azokkal ellentétes momentumok a műben.

Sütő András Káin és Ábel című műve napjaink feldolgozásai közül kiemelkedő jelentőségű. A drámában rejlő tartalmi, gondolati motívumok /bűn és erény, megalázkodás és lázadás, egyén és közösség, szabadság/ elemzéséhez kapcsolódnak a kisebb lélegzetű alkotások értelmezései. Így a dolgozatban Baudelaire, Ady, Vas István, Bella István e témával kapcsolatos versei, valamint Kis Ervin Káin és Ábel c. regénye kapnak helyet.

Gondolati párhuzamot vonhatunk Sütő drámatrilógiájának mindhárom darabja között, így a Csillag a máglyán és az Egy lócsiszár virágvasárnapja c. drámák értelmezését is tartalmazza a dolgozat. Sütő Káin és Ábel c. műve mitologikus témába bújtatott üzenetével, erkölcsi kérdésföltevésével, humánumával nagyon is mai gondolatokat hordoz, megmutatja az emberi méltósághoz, az emberi kiteljesedéshez vezető út lehetőségeit.

BODNÁR MÓNIKA
muzeológus /KLTE/

NÖVÉNYI ALAPANYAGÚ TÁPLÁLÉKOK TORNAÚJFALUBÓL

Dolgozatom célja bemutatni egy néprajzilag kevéssé ismert, gyéren kutatott terület egyik pontjának táplálkozási kultúráját, illetve ennek egy részét, a növényi alapanyagú ételeket. A Bevezetőben áttekintem a magyar nyelvterület északkeleti részére vonatkozó táplálkozási szakirodalmat, figyelembe véve a Torna megyéhez közeli megyék -- Abaúj, Zemplén, Borsod, Gömör, részben Heves és Nógrád -- területéről származó adatokat is. Az irodalmi áttekintés után a község bemutatása következik.

Ezután a vadon termő növényeknek a táplálkozásban betöltött szerepét vizsgálom. Az egyes gyűjtögetett növények magyar neve mellett közlöm a latin megfelelőt is, majd a gyűjtögetés és felhasználás módját. A következő fejezetben a pépes ételeket tekintem át. A vizsgált területen a pépes ételeknek aránylag kevés fajtáját ismerik. Ennek okára próbálok magyarázatot keresni. A lepényfélék közül röviden ismertetem az e területen kedvelt fajtákat, majd a kenyérsütés részletezése előtt a liszttel kapcsolatos tudnivalókat tekintem át. A következő egységben a főtt tészákról írok. Itt esik szó a haluskáról, sztrapacskáról, derelyéről, a különböző levestésztákról és a vidék táplálkozási struktúrájába újabban bekerült párán megfőtt gombócról. Az utolsó fejezet a sült tésztákkal, kalácsokkal, foglalkozik.

Dolgozatomban nem szentelek külön fejezetet a heti és az ünnepi étrendnek, de egyes ételeknél megemlítem, hogy általában milyen napokon, a napok melyik szakában, milyen alkalmakkor fogyasztották. Az Összefoglalóban megkísérlem a vizsgált község elhelyezését -- táplálkozási kultúrája és nyelvészeti adatok alapján -- egy nagyobb egységen belül. A dolgozatomban összegyűjtött adatokból kitűnik, hogy a község beleillik az északkelet-magyarországi tájegység, szűkebben a Bódva völgye néprajzi egységébe.

BODÓ JUDIT
történelem--könyvtár szakos tanár /BDTF/

FEJEZETEK A VAS MEGYEI ZSIDÓSÁG LEGÚJABB KORI TÖRTÉNETÉBŐL: A KŐSZEGI GETTÓ ÉS MUNKASZOLGÁLAT

A dolgozat arra vállalkozik, hogy feltárja egy szűkebb régióban, Kőszegen és környékén történt, a zsidóság ellen elkövetett diszkriminációs intézkedéseket. A helyi események tükrében pedig rávilágít a két világháború közötti politikai tendenciák egyikére, az antiszemitizmus jelenségére.

A korkép teljessé tételéhez a következő forrásanyagokra támaszkodtam: a Vas megyei Levéltár birtokában lévő alispáni, főispáni iratokra; a Kőszegi Városi Levéltár anyagát képező polgármesteri és jegyzőségi iratokra, korabeli újságokra, valamint az Országos Zsidó Vallási és Történeti Gyűjtemény által rendelkezésre bocsátott visszaemlékezésekre.

A tanulmány a zsidóság lélekszámának alakulásából kiindulva, majd a zsidótörvények hatását taglalva veszi számba a közvetlen előzményeket. A dolgozat gerincét alkotó rész, a kőszegi gettó és munkaszolgálat történetét tárgyaló fejezet a Magyarország német megszállását követő eseményekkel indít, és jut el ennek következményeig, a gettók felállításáig és a munkaszolgálat állandósulásáig. A záró részben a fasizmus maradványainak felszámolásával foglalkozom, ezen belül hangsúlyozottan a tömegsírok felszámolását és a népbíróságok működését részletezve. A kutatási terület legújabb eredményeinek áttekintése zárja a munkát, utalásokkal a művészet, az irodalom és a tudomány legkülönbözőbb ágaira.

BODROG BEÁTA
IV. éves magyar--könyvtár szakos hallgató /ELTE BTK/

BABITS MIHÁLY SZALADVA FÁJÓ TALPAKON CÍMŰ KÖLTEMÉNYÉNEK SZÖVEGSTILISZTIKAI ELEMZÉSE

Bevezetésemben a vers eszmei-poétikai kapcsolatait csak jelzem a rájátszó, ugyancsak a Nyugtalanság völgye kötetben lévő költemények motívumaival. /A vers első megjelenése: 1920. május, Nyugat./

Részletes, soronként, strófánként haladó, mindig a vers teljes egészére kitekintő szövegstilisztikai elemzésem hangtani /pl. "lángon átláboltunk" "l"-jei mintha füzérbe kötnék a fájdalmat/, verstani /a magyaros verselést elnyomja a főképp trocheusi lejtés/, morfematikai /a "csallán" hosszú "l"-je/, szintagmai /pl. az 1. strófa minőségjelzős szószerkezetének rekurranciái/, szintaktikai /nagy vonalakban végigkövethető a gyűrűs szerkezet a versen/, szövegtani /pl. kontextuális elemzés az 1. versszak grammatikai modelljeinek ábrázolásakor/ stb. Rámutatok a költeményen végihúzódó szemantikai hálózatokra, nominatív láncokra /pl. a "fut" igéére és a "láb" főnévére/, a szövegkapcsoló proformák bonyolult hálózatára.

Mindezeket ábrák, táblázatok szemléltetik. Elemzésem a költemény elolvasásakor bennünk kialakult kép-, érzés- és gondolatsor alaposabb megértését szolgálja, mindig utalva a szakirodalomra.

Kiegészítő szövegstilisztikai megjegyzéseimben a vers toldalékait, szavainak szótagszámát, rímeit, hangtanát, szóképeit, szókincsét vizsgálom a költemény egyszerűségét támasztva alá.

Összefoglalásként utalok a fiatal Babits és a Szaladva fájó talpakon Babitsának költői módszerére.

BORDÉ KATALIN
III. éves magyar--könyvtár szakos hallgató /BGYTF/

UTÓNEVEK MEZŐBERÉNYBEN A XIX. ÉS XX. SZÁZADBAN

Dolgozatom bevezető fejezetében témaválasztásom indítékát fejtem ki. Ezt követően rövid fejezetben Mezőberény etnikai tagoltságát ismertetem.

Külön részben összegeztem levéltári kutatásaim eredményét a XIX. századi gyakori férfinevekre vonatkozóan. Ezt nemzetiségenkénti /német, magyar, szlovák, illetve tót/ bontásban végeztem el. Egy további fejezetben ugyanilyen szisztéma alapján jellemzem a XIX. századi gyakori női neveket is.

Ezt követően a XIX. századi ritka férfineveket mutatom be nemzetiségenként. Majd a három nemzetiség ritka férfineveinek hasonlóságaira, illetve különbségeire utalok. Ugyanígy tárgyalom a XIX. századi ritka női neveket is.

Mindezek után a XIX. századi gyakori férfi- és női neveket a XX. századiakkal hasonlítottam össze. A ritka neveket ugyanilyen összehasonlító módszerrel vizsgáltam. Végül összegzés zárja az elméleti fejezeteket.

A számításaim alapjául szolgáló "mintaévek", és az egyes időszakokban felhasznált adatok száma a megjegyzések fejezetben kapott helyet. Mellékletként a dolgozat áttekinthetőségét szolgáló 28 táblázat szerepel.

BORIÁN GELLÉRT
I. éves magyar--latin szakos hallgató /ELTE BTK/

A THÖKÖLY--KÓDEX LATIN NYELVŰ ZRÍNYI--EPICEDIUMA

A Thököly-kódex és kuruckori versei címmel jelent meg 1958-ban BUSA MARGIT tanulmánya. A függelékben közread egy latin nyelvű Zrínyi-epicediumot is, illetve annak Zrínyire vonatkozó első részét.

Tanulmányom az első kísérlet a szöveg lefordítására, s annak megállapítására, hogy miért került bele ez az epicedium ebbe a kódexbe, s milyen történelmi háttérrel érthető meg az epicedium keletkezése. Megkísérelem a szöveg műfajának gondosabb körülírását is, mert az "epicedium" megnevezés hagyományos jelentése, s az annak többé-kevésbé megfelelő magyar "gyászvers" nem illik teljesen ezen epicediumra.

A Zrínyi-epicediumot eredetileg német nyelven írta Johannes Henricus Titczinus, a szász fejedelem titkára, s értékét növeli, hogy a Német Állami Könyvtár katalógusában nem szerepel, sőt -- egyelőre -- semmiféle nyomát nem találták.

Nagy biztonsággal állítható, hogy ez az epicedium nem véletlenül került a Zrínyi Péter és társainak kivégzését is megemlítő Habsburg-ellenes voxoló vers után.

Úgy tűnik, hogy Zrínyi Péter az, aki Zrínyi Miklós és a szász fejedelem között a kapcsolatot ápolta. Ezt bizonyítja, hogy egy napon írta meg bátyja halálát a pápának és a szász fejedelemnek.

Lehetséges, hogy nem teljesen véletlen, hogy a kódex-szerkesztő a történelem is Zrínyi Péterrel kozza kapcsolatba ezt az epicediumot. Ha nem véletlen, akkor a kódex-szerkesztő Zrínyi Ilona /Zrínyi Péter lánya és Thököly felesége/ vagy környezete révén juthatott a szöveghez, és jól ismerhette a Zrínyi-család kapcsolatait.

BORSÁNYI ANNA
tanító /JTIF/

ZAGYVARÉKAS KÖZSÉG RAGADVÁNYNEVEI

A dolgozat elkészítésének célja Zagyvarékas község élő ragadványneveinek rögzítése, tipizálása, valamint értelmezése a Jászjákóhalma község névanyagával való összevetésük révén.

A névanyag jellegzetessége lényegében nem tér el az egyéb gyűjteményekétől, s ennek következtében értelmezhető a már kialakított tipológiai rendszerek segítségével. Néhány esetben azonban némi kiegészítés is szükségessé vált a gyűjtött névanyag rendszerének megalkotása során.

A más település anyagával való összevetés arról győzött meg, hogy a ragadványneveknek megvan a maguk településenkénti karaktere. A részletesebb vizsgálat nyilvánvalóvá tette, hogy a gúny- és a megkülönböztető nevek aránya, öröklődése, a nevek megalkotására használt szóanyag stb. tekintetében jelentős eltérések, esetenként egybeesések tapasztalhatók a két település ragadványnév-rendszerében.

Ezek a következtetések arra késztetnek, hogy további gyűjtés és feldolgozás révén megerősítsem, illetve feltárjam, árnyaljam a bemutatott szabályszerűségeket.

BOZSÓKI JUDIT
III. éves tanítói szakos hallgató /BPTIF/

BIATORBÁGY HELYNEVEI

A dolgozat Biatorbágy /Pest megye/ földrajzi neveit tartalmazza.

A lejegyzéseket elsősorban ÖRDÖG FERENC, HAJDÚ MIHÁLY, RAÁTZ JUDIT, BOGNÁR ANDRÁS és CS. NAGY LAJOS munkái alapján végeztem. Ezek szerint az egyes népi neveket kiejtés szerint jegyeztem le. Egytagú nevek esetében a hová? kérdésre felelő ragos alakot is feltüntettem. Szögletes zárójelben a hivatalos nevet írtam le. Megjelöltem a terepviszonyt, a tereptárgy jellegét és a művelési ágat is. A nevek jelentős részéhez eredetükre vonatkozó magyarázatot is fűztem.

Az adattárban 1-től 492-ig közöltem a település helyneveit. A számozás a térképi azonosítást segíti: a neveket észak-déli irányban, sávonként balról jobbra növekvő számrendben helyeztem el a térképen. Külön alfejezetben mutatom be a belterület és a külterületi lakott helyek neveit, valamint a külterületi és a lokalizálhatatlan megnevezéseket.

A dolgozat második részében a nevek feldolgozása található. Ebben főleg MOLNÁR GYÖRGY, KÁLMÁN BÉLA, J. SOLTÉSZ KATALIN és LŐRINCZE LAJOS műveire támaszkodtam. Ezek alapján az összes népi nevet két szempontból csoportosítottam: hány tagú, illetőleg milyen szófajú az első tagja. Megkülönböztettem egy-, két-, három és többtagúakat; a szófaj szempontjából pedig tulajdonnévi, köznévi, melléknévi és más szófajú előtagúakat. Végül számszerű és százalékos összesítését adtam a feldolgozott neveknek.

A dolgozathoz három melléklet tartozik: Biatorbágy és Herceghalom belterületéről egy-egy 1:10:000 méretarányú, valamint a község külterületéről egy 1:20.000 méretarányú átnézeti térkép.

BUKOVSZKY ANDREA--GÖMÖRI ÉVA--ZAJKÁS PÉTER
I. éves magyar--angol szakos hallgatók /ELTE BTK/

ANGOL ÉLETRAJZ ZRÍNYI MIKLÓSRÓL /LONDON, 1664/

Az Apponyi-féle Hungarica-bibliográfia 2082. sorszámú tétele egy Londonban 1664-ben megjelent angol Zrínyi-életrajz. E 168 nyomtatott lap terjedelmű, igen ritka könyv a magyar kutatás számára mindmáig ismeretlen. Apponyi figyelemre nem méltatott ismertetésén kívül csak két helyen találunk rá vonatkozó, csupán bibliográfiai hivatkozást /KLANIZAY TIBOR, KÖPECZI BÉLA/.

Pedig az angol Zrínyi-életrajz rendkívüli értékkel bír: nyomtatási engedélye még 1663. február 24-én kelt, legutolsó tudósításai pedig 1664 elejéről valók, tehát még Zrínyi életében jelent meg. Az ismeretlen szerző nagyon fontos, a hazai kutatásban ismeretlen életrajzi, politikai és katonai adatokat gyűjtött össze Zrínyiről, valószínűleg olyan valaki közvetítésével, aki Zrínyit személyesen ismerte. A több részből álló és nem is egy szerzőre való angol Zrínyi-életrajz keletkezésének filológiai körülményeiről még csak a kutatás alapszintjén számolhatunk be. Két hosszabb fejezet teljes magyar fordítását adjuk /az O. C. névjelű Bevezető, valamint a Gróf Zrínyi születése és műveltsége című jellemkép/.

A továbbiakban a teljes szöveg lefordítása és publikálása, az értelmező tanulmány kibővítése szerepel terveink között. Valószínűleg sor kerülhet a teljes szöveg bilingvis kiadására is a most induló Zrínyi-könyvtár egyik következő kötetében.

CZECZE ENIKŐ
magyar--orosz szakos tanár /BGYTF/

TÉMÁK ÉS TÉTELEK BESSENYEI GYÖRGY A TERMÉSZET VILÁGA C. MŰVÉBEN

Dolgozatomban Bessenyei Györgynek egyik gazdag tematikájú művét vizsgáltam.

"A természet világá"-ból megismerhetjük: a hazafit, akinek identitástudatát a valós értékeken alapuló, cselekvő hazafiság jellemzi;

- az öröklés és nevelés kérdéskörét tanulmányozó pedagógust;
- a toleranciát hirdető, és az állam működését elemző filozófust;
- a harmóniát kereső esztétát;
- s a magánembert, aki finom empátiával idézi meg a szerelem különös varázsát.

Téziseit értékes példatár színesíti, amely a természet- és társadalomtudományok körében egyaránt otthonosan mozgó literátort sejtet. Gondolkodási mechanizmusára jellemző a premissza -- argumentum -- konklúzió szigorú logikai hármasa. A konklúzió gyakran tartalmazza Bessenyeinek a természet mindenek fölöttiségét hirdető tanár.

Bessenyei a maga korában nem volt a társadalmi közgondolkodás irányítója, s ma nem válhat azzá. Ám megalkuvástól, elidegenedéstől és atomháborútól fenyegetett világunkban oda kell figyelnünk morális követelményeire.

Megtiszteltetésnek érzem, hogy éppen Hajdú-Bihar megye irodalmi hagyományairól híres szellemi centrumában ismertethetem dolgozatomat. A Főnix városában, amelytől néhány kilométerre található a bihari magány színtere.

CSÁSZI ILDIKÓ
III. éves tanítói szakos hallgató /BPTIF/

DABAS FÖLDRAJZI NEVEINEK VIZSGÁLATA

A pályamű Dabas városi jogú nagyközség /Pest megye/ földrajzi neveit és feldolgozását tartalmazza.

A három községből /Dabas, Sári, Gyón/ 1966-ban egyesült 16.608 ha területű településen a belterületek és a határ végigjárása során 809 olyan helyet találtam, amelyet a tájékozódás végett névvel jelölnek meg a helybeli lakók. Ehhez a 809 helyhez 1.100 adat /lexikai és alakváltozat/ tartozik.

Az adattár első fejezetében a belterület, a külterületi lakott helyek és a tanyaközpontok, a másodikban pedig a külterület nevei kaptak helyet. A folyamatosan növekedő számozás a térképmellékleten való azonosítást szolgálja. A névcikkekben első helyen állnak a népi nevek, névváltozatok elnagyolt fonetikus lejegyzéssel. Az egytagú neveknél a hová? kérdésre felelő alak végződését is leírtam. Ezta belterületi nevek esetében az utca, tér, köz stb. hivatalos neve követi, a külterületen pedig a történeti nevek /kataszteri térképekről és a Pesty-féle gyűjtésből, valamint a helységnévtárból való adatok/ következnek.

A nevek feldolgozásában külön foglalkozom a köznévi és a tulajdonnévi eredetű földrajzi nevekkel. Mindkét fő kategórián belül meghatározó az alaktani csoportosítás. Ennek során megkülönböztettem egyszerű egytagú /Kálvária/, egyszerű többtagú /Éger-erdő/ és összetett /Belső-Leányrész, Nagy-székes/ földrajzi neveket. Az egyes alaktani csoportokon belül az adatokat jelentéstani tekintetben, a névadást motiváló indítékok /környezeti tényezők, emlékeztető szándék stb./ szerint is vizsgálom. A jelentéstani csoportosítás során külön tárgyalom azokat a neveket, amelyek leíró és informatív jellegűek, illetőleg azokat, amelyek már elveszítették ezt az eredeti funkciójukat, csupán régi elnevezésre, használatra utalnak.

A pályamunkát szoros betűrendbe szedett névmutató zárja le, amelyben a földrajzi tulajdonnevek mellett a legjellemzőbb névelemek is megtalálhatók.

CSEH ATTILA
III. éves magyar--orosz szakos hallgató /JGYTF/

A MAGYAR ÉS AZ OROSZ LEXIKALIZÁLT SZÓKAPCSOLATOK KONTRASZTÍV VIZSGÁLATÁHOZ

Dolgozatomban a szóismétlésen alapuló, a magyar és az orosz nyelvészeti szakirodalomban figura etymologicák, illetve тавтологические словосочетания terminológia alatt ismert magyar és orosz lexikalizált szókapcsolatok kontrasztív vizsgálatával foglalkozom.

A szóismétlésen alapuló lexikalizált szókapcsolatok mindkét nyelvben megtalálhatók, azonban kontrasztív szempontú vizsgálatukra mindeddig még nem került sor. Ezen szókapcsolatok alkotótagjaik lexikalizáltsági fokát, valamint szófaji hovatartozását tekintve különböző szemantikai, valamint szerkezeti típusokra oszthatók. Közöttük megtalálhatók az idiómáktól és a félidiómáktól kezdve az állandósult szókapcsolatok majdnem minden típusa. Pl.: várva vár, kérve kér, szájról szájra, unos-untalan, véges végig, körös-körül, kéz a kézben, örökkön-örökké, nőttön-nő, fej fej mellett, úton-útfélen, lesz ami lesz, туча тучей, тьма тьмущая, встречный-поперечный, волей-неволей, с глазу на глаз, бок о бок, из уст в уста, слово в слово, час от часу, шутка шуткой.

A szóismétlésen alapuló magyar és orosz lexikalizált szókapcsolatok állományának összegyűjtésén, rendszerezésén túl dolgozatomban elemzem ezen szókapcsolatok szemantikai, stilisztikai és szerkezeti sajátosságait.

A magyar és az orosz lexikalizált szókapcsolatok sokoldalú kontrasztív vizsgálata fontos jelentőséggel bír a nyelvoktatás minden szintjén, a szótárszerkesztésben, a műfordításban és a tolmácsképzésben egyaránt.

CSÉPÁNY ISTÓK ZOLTÁN
III. éves történelem--népművelés szakos hallgató /HSMTF/

A DEMOKRATIKUS ÉLET KIBONTAKOZÁSA HEVES MEGYÉBEN A FELSZABADULÁS UTÁN

A dolgozat szerzője a nyilas uralom időszakától indul ki, és vizsgálat alá veszi azokat a károkat, pusztulásokat, amelyek a megyét érték a fasiszta csapatok visszavonulása idején. A felszabadulás után megvizsgálja a közigazgatás újjászervezését, a demokratikus pártok és tömegmozgalmak kibontakozását. Részletesen elemzi a Nemzeti Bizottságok megalakulását, azok összetételét, gazdasági és szociális tevékenységüket.

A szerző a vonatkozó szakirodalmon túl bőségesen támaszkodik a Heves megyei Levéltárban megtalálható dokumentumokra is.

CSEPREGI ZOLTÁN
latin--ógörög szakos hallgató /ELTE BTK/

SORMETSZETEK HANGULATI HATÁSA A CATULLUSI HEXAMETERBEN

Catullus 64. carmene a római neóterikus, hexametrikus költészet szinte egyetlen fennmaradt darabja. Aprólékos műgondról árulkodik minden részlete, sormetszetei metrikai-stilisztikai funkciójukon túl nagy szerepet kapnak a sorok tartalmat érzékeltető hangulatának kialakításában.

Az egyes sormetszetek gyakorisága, az értelmi szünetek elhelyezkedése, s a hyperbatonoktól meghatározott sorszerkezeti minták vizsgálata alapján hat jellemző sormetszetre figyelhetünk fel, ezek közül a legtöbb esetben a semiquinariát /harmadfeles metszet/ és a caesura femininát /harmadtrochaikus metszet/ nevezhetjük a sorok fő metszetének. A legtöbbször előforduló semiquinaria lassítja a sorokat, ehhez képest a ritka, de mindig hangsúlyos szerepű caesura feminina feladata az, hogy a sorok felgyorsításával lendületet, feszültséget, kirobbanó szenvedélyt érzékeltessen. Hatása tehát ellentétes a monotóniát kifejező versus spondiacuséval, így e két metrikai elem többnyire a költemény más-más részein sűrűsödik /ill. néhol szerepük kombinálódik/. Ezek s a kevésbé jelentős hatású mellékmetszetek előfordulásának egymással összefüggően változó gyakorisága a költeményt több olyan metrikailag eltérő hangulatú szakaszra tagolja, melyek megfelelnek a tartalmi tagolódásnak. Ezen szakaszok elemzése a költemény tartalmi és metrikai síkjainak szoros kapcsolatára mutat rá, figyelmeztetve a további vizsgálatok komplex szemléletének szükségességét.

CSERI ZSUZSANNA
IV. éves magyar--orosz szakos hallgató /ELTE ÁITK/

AZ OROSZ FŐNÉV HANGSÚLYA

A dolgozat bevezető részében ismertetem az orosz hangsúly általános elméleti kérdéseit. Bemutatom azt a két irányzatot, amely az orosz főnév hangsúlyrendszerének leírásában uralkodik.

A dolgozat második része a mai iskolai gyakorlatot elemzi. Bemutatom az érvényben lévő orosz tankönyvek hangsúlyfelfogását, ismertetem és összegezem egy felmérés eredményeit, amelyet általános iskolákban és főiskolai hallgatók között végeztem.

Végezetül bemutatom azokat az elképzeléseimet, amelyek segítségével eredményesebben tanítható az orosz főnevek hangsúlya.

CSORBA ZSUZSANNA
magyar-orosz szakos tanár /KLTE/

MŰFAJOK TÍZ ÉV KÖZKÖLTÉSZETÉBEN
/1661-1671/

A dolgozat a Régi Magyar Költők Tára 10. kötete alapján készült, mely szerint az 1661 és 1671 közötti magyarországi közköltészetet vizsgálja, utal a közköltészet fogalmának meghatározására, valamint a század történelmi és irodalmi hátterére, az alkotókra.

Célja az, hogy a kötet 142 darabját műfaji kategóriákba sorolja, és összehasonlítsa az iskolákban akkor használatos poétikai kézikönyvek -- elsősorban Philippius Ludovicus Piscator - tanításaival.

A skála gazdag; több, mint húsz műfajt különíthetünk el. Természetesen vannak számuk szerint gazdagabb /históriás ének, paszkvillus, naptárvers, ajánlóvers/ és akadnak csak egy-egy műre korlátozódó darabok is/ serkentő ének, echós vers, verses életrajz, voxolóvers, certamen, sérelmi ének/.

A közel másfélszáz alkotásból csupán kettő minősíthetetlen, mert töredékben maradt fönn. A fővonulatot a hazafias--politikai versek alkotják, ugyanis ez a költészet volt az, amelyik nagy gyorsasággal, az eseményekkel szinkronban közvetített és orientált. Ugyanakkor kétségtelen tény az is, hogy e műfajok nagy mestereinek hatása is elsőrendűen inspiráló tényező, hiszen Balassi, Rimay, Zrínyi emberi és költői példája benne él a század közgondolkodásában.

CS. SZÁSZ TÜNDE
V. éves történelem -- néprajz szakos hallgató /KLTE/

EGY GÖMÖRI MEZŐVÁROS NÉPI SERTÉSTARTÁSA

Dolgozatom adalékokat tartalmaz Putnok mezőváros népi sertéstartásához.

A bevezető első része vázlatos áttekintést ad a népi sertéstartásra vonatkozó kutatástörténetről; második harmada történeti kérdésekkel foglalkozik: ismerték-e őseink egyáltalán a sertést; honfoglaló nomád magyarjaink hozhatták-e magukkal hosszú vándorútjaikon? Ezekre a kérdésekre az egyes kutatók más-más megítélésű válaszait ismertetem. A sertéstartás történetének vázlatos áttekintését az intenzív tájfajták fokozatos előretörésének bemutatásával zárom a statisztikai adatok felhasználása alapján.

Ez már napjaink állattenyésztésének története. A fejezet tartalmazza a kutatásterület bemutatását -- Gömör megye déli vidékének három községét: Putnok, Serényfalva, Gömörszőlős rövid jellemzését. Különös hangsúlyt fordítottam a mezőgazdaságból élő lakosság életkörülményeire: a települések határaihoz viszonyított birtokstruktúra differenciált képének statisztikai elemzésére, a terület művelési ágak szerinti megoszlására, a sertéstartás helyének felvázolására az állattartás egészében.

A sertésvásár fejezet rövid leírás, bemutatva Putnok központtal egy sertésvásár hagyományait.

A sertésvágás, disznótor c. részben különös hangsúlyt fordítottam a magyarságtól eltérő szlovák népesség hagyományőrző szokásainak a bemutatására, utalva a különbségekre is.

CSUHAI ISTVÁN
IV. éves magyar-angol szakos hallgató /JATE/

A JÖVŐ IDEJŰ JELEN
/A huszadik századi negatív utópiák műfaji kérdései/

A huszadik századi negatív utópia jelenségét a szakirodalomban rendszerint egy oldalról, a társadalomtudományok oldaláról tárgyalják. Jóllehet ez a szempont nem választható el a negatív utópiáktól, nem hiányozhat esetükben az esztétikai vizsgálat sem, hiszen műalkotásokról van szó. Az egyes művek rendszerszerű összefüggést alkotnak, létrehozzák a műfajt, s a bennük szereplő /elsősorban esztétikai/ elemek rendelik egymáshoz a műfaj darabjait.

Két lényeges állítás következik a negatív utópia műfaji vizsgálatából. A negatív utópia nem egyszerűen jövőtörténet, nem utalható a tudományos-fantasztikus irodalom kategóriájába; éppen ellenkezőleg, a negatív utópiák minden esetben megírásuk jelenére vonatkoznak, nem pedig egy elképzelt jövőt festenek le. Módszerünk kétféle: egyfelől a túlzás, a jelenkori világban meglévő negatív tendenciák felerősítése, másfelől a tagadás. A műfaj huszadik századi feltűnése válasz H. G. Wells utópiáira, a Wells által elképzelt boldog jövő megvalósulását tagadják.

A rendszerszerű összefüggés, a műfaj létrejötte bizonyos elemek meglétének köszönhető; ezek az elemek sajátos irodalomtörténeti fejlődés eredményei. Megtalálhatók közöttük a csak a műfajra jellemző narratív elemek, s ezekhez két további kiegészítő elem járul. Az idősíkok kezelése módosít a hagyományos elbeszélés menetén, az elbeszélés nyelve logikai szinten mindig eltér a mindennapi nyelvtől, a szereplők nyelvhasználata /Orwellnél, Burgessnél/ pedig megszünteti a művészi közlés és a múlttal való kapcsolat lehetőségét.

A dolgozat ezeket az elemeket vizsgálja, és megpróbálja a műfajt tágabb irodalmi, irodalomtörténeti kontextusba helyezni.

CSUPOR ISTVÁN
I. éves néprajz szakos hallgató /ELTE BTK/

A KÖZÉP-MAGYAR HÁZTÍPUS CINKOTAI VÁLTOZATAI

Cinkota népi építészeti szempontból az ún. közép-magyar háztípus kategóriájába tartozik. Dolgozatomban eredeti gyűjtés alapján próbáltam feltárni ennek még ma is meglévő bizonyítékait, törekedve arra, hogy az építkezésben bekövetkezett változásokat korszakokra bontva a változást előidéző okokkal is magyarázzam.

Érdemi publikáció Cinkotáról a témát illetően nincs, ezért a feltárt anyag talán hasznos lehet a további kutatás számára is.

DEÁK ESZTER
IV. éves magyar--német szakos hallgató /ELTE BTK/

KÉT MAGYARORSZÁGI ÉRTELMISÉGI A JAKOBINUS SZÖVETKEZÉS UTÁN

SCHEDIUS LAJOS a pesői egyetem esztétikaprofesszora 1798-ban névtelenül tanulmányt írt a jénai Allgemeine Literatur-Zeitungban a magyar irodalomról. Bemutatja a Bessenyei óta megújult magyar irodalmat, és elismerően szól a jakobinus írókról is, akik egy része ekkor még börtönben volt.

GLATZ JAKAB, az ismert pedagógus egy évvel később adja ki Németországban névtelenül "Freymüthige Bemerkungen" c. művét. Glatz átfogó leírást ad Magyarországról a társadalmi, gazdasági és kulturális állapotok elemzésével; célja az igazi Magyarország megismertetése a külfölddel és a hazaiakkal. Az állapotok orvoslásának alapját aPestalozzira és Salzmannra épülő felvilágosult, humanista nevelési eszményben és a haladó polgári reformban látja.

Glatz két levele és e két mű hozza kapcsolatba a két magyarországi értelmiségit, akik ismerték egymás névtelenül kiadott művét. Felvilágosult elveik, reformpártiságuk a korabeli német szellemből táplálkozott, s ezek a jakobinus mozgalom utáni Magyarországon veszélyes tanoknak minősültek. Az akkori Magyarországot mindketten hasonlóan ítélték meg, és megoldást a haladó polgári reformban láttak. Így végső soron magyar polgárként gondolkodtak német származásuk mellett is.

DEÁK LÁSZLÓ
III. éves magyar -- angol szakos hallgató /KLTE/

VÖRÖSMARTY MIHÁLY: A DÉLSZIGET
/Költői önéletrajz a 18-19. század fordulója művészetes-zményének tükrében/

Vörösmarty költészetének sajátos vonulatát képezik az 1826 táján keletkezett "romantikus allegóriák" /Tündérvölgy, Hábador, A Délsziget/ melyek -- SŐTÉR ISTVÁN szavaival -- felerősítették e lírában a "tündérvölgy-romantika" szólamát.

Dolgozatom tárgyául a Délsziget c. töredéket választottam, amely, véleményem szerint /motívumkincsét, költői tartalmait tekintve/, központi helyet foglal el egy költői korszak lezárásában: egyrészt, számos gondolati elemet asszimilál magába a 18. század második fele és vége költészeteszményéből; másrészt csíraként magában hordozza mindazokat a vonásokat, amelyeket a Vörösmarty-kutatás hagyományosan a harmincas évektől e költészet jellemzőiként fog fel /itt elsősorban a Vörösmarty-líra sajátos kettős tematikai irányultságát kell megemlítenünk, tehát a "szerelmi", illetve "hazafias" irány kettősségét, és egyidejű létezését/.

A dolgozatban nem kívántam összehasonlító irodalomtörténeti módszerrel dolgozni. Mindazt, amit a különböző európai és magyar irodalmi esztétikákból kiemeltem, elsősorban azért építettem bele az elemzésbe, hogy ezáltal a töredékről elmondottak egy sajátos fénytörésbe kerüljenek, ezek mintegy "tükörként" funkcionáljanak, úgy, hogy a dolgozat tulajdonképpeni gerincét a töredék elemzése képezze.

Az elemzésben, miközben a töredék eszmei-gondolati tartalmára helyeztem a hangsúlyt, nem mehettem el bizonyos -- főleg a költői megformáltságot érintő -- problémák mellett; ekként kíséreltem meg egy teljesebb képet adni e töredékes voltában is lírai fejlődéstörténeti kapocsként álló műről.

DEBRECZENI ATTILA
magyar--népművelés szakos tanár /KLTE/

CSOKONAI ÉS KAZINCZY

A dolgozat célkitűzése, hogy bemutassa Csokonai és Kazinczy kapcsolatának a történetét. Ennek érdekében igyekeztem az általam ismert összes adatot feldolgozni, s kiszűrni a nyilvánvalóan elfogult ítéleteket.

A filológiai aprómunka sok részletet alaposabban megvilágított, s felszínre hozott néhány eddig ismeretlen tényt, összefüggést is. A feltárt adatok időrendbe állítása maga is új szempontokat adott az értékeléshez. Ennek summázataként a következőket mondhatjuk: Csokonai és Kazinczy között nem túl szoros, de mindvégig szívélyes, baráti volt a kapcsolat, amit az egyre világosabban jelentkező nézetkülönbségek sem rontottak meg. Épp e laza kötelék volt az, ami a szemléleti különbségekből fakadó nézeteltéréseiket -- még a barátság megőrzésével -- kezelhetővé, tolerálhatóvá tette.

DÉME ANDREA
V. éves magyar--latin szakos hallgató /KLTE/

MEGJEGYZÉSEK SALLUSTIUS GONDOLATVILÁGÁHOZ

Sallustiusnak, a római történetírás első igazi képviselőjének gondolatvilágában a metaforák központi szerepet töltenek be.

Dolgozatomban a De coniuratione Catilinae, a Bellum Iugurthinum, továbbá a Historiae fragmentumainak mataforaanyagával foglalkozom, s az ezekből leszűrhető következtetésekkel. Ha a metaforákat tematikailag vizsgáljuk, megállapíthatjuk, hogy a történetírónál a legtöbb esetben a katonai életből származó, valamint a biologikus, organikus metafora tűnik fel. Hiányoznak a mitológiából, a szerelmi életből vett szóképek, ami természetes is, hiszen ő történetíró, méghpedig olyan történetíró, akit a polgárháborús válság ösztönöz írásra. Véleménye szerint a legfontosabb történelemformáló erők: a szerencse és az erény, melyeket a pozitív erkölcsi kategóriák közül is a legtöbbre becsül. Az erény mindennek az értékmérője, mely kezdetben mindent legyőz. Ennek következtében gyarapodik az állam is. A virtus elhalványulásával pedig fokozatosan bekövetkezik az állam hanyatlása is. A szerencse és az erény, mint történelemalakító mozzanat, összefüggésben áll egy harmadik tényezővel, a természettel. Sallustius naturalista történelemszemléletében fontos szerep jut a körülményeknek, elsősorban a földrajzi helynek és az időnek. Sallustius állam- és történetfelfogása naturalista tendenciát mutató, erősen moralizáló történetfelfogás. Ez utóbbinak lényege: a római állam sorsának alakulását a mindenkori morális viszonyok változása határozza meg.

Dolgozatom végén az emberről, a test és lélek kapcsolatáról vallott sallustiusi nézeteket veszem vizsgálat tárgyául.

DEMETER MÁRIA
V. éves magyar--potugál szakos hallgató /ELTE BTK/

"... S A GYANÚ VIRRASZT AZ ALVÓ VILÁG FÖLÖTT"
/Babits Mihály Verses napló című költményciklusának poétikai-etikai értelemzése/

A dolgozat Babits egy hosszabb versciklusának átfogó, elemző értelmezésére vállalkozik, összefüggésben a költő harmincas évtizedben érlelődő művészi, erkölcsi problémáival. Ebben az időszakban izgalmas változás figyelhető meg Babitsnál: a magát tárgyiasítva ábrázoló, az objektív líra személytelenebb kifejezésmódja mögé rejtőzött költő most saját személyiségét, gondolati vívódásait állítja a középpontba, lírai naplót ír. E változási folyamat egyik kiemelkedő pontja az elemzett mű is.

A ciklus 13 versből, egymáshoz kapcsolódó mozaikból áll, melyekben egy fiktív nap története pörög le. A dolgozat két szempontot emel ki, és vizsgál részletesen. Egyrészt a költményciklusból kirajzolódó poétikai törvényszerűséget, amelynek felfejtése és meghatározása az egész vers szerkezetének és egyben a dolgozatban a fejezetekre való osztásnak is alapja: az idillből induló vershelyzet több lépcsőn át a rapszódiáig fokozódik, s az egész ciklus is rapszodikus jellegű.

A másik nem kevésbé fontos kérdés: a versciklusban feltárulkozó költő sajátos etikai, művészi problémáinak megrajzolása, ábrázolása. A középpontban a Fél három című vers részletesebb elemzése áll, amely nemcsak a napló egyik esztétikai csúcsa, de Babits erkölcsi vívódásának az egész ciklusban megmutatkozó legárnyaltabb, legmélyebb kifejezése is. Mindehhez elkerülhetetlen a tanulmányíró Babitsra való kitekintés, amely a harmincas évekbeli esszéiből a rokon kérdéseket felvető írásokat veszi számba, s megpróbálja a versciklusban és az esszékben rímelő gondolatokat kiemelni; Babits magatartás-váltásának lényegét ily módon teljesebben megragadni. Szellemi rokonság révén kerül elő egy világirodalmi párhuzam -- Thomas Mann -- is. Kirajzolódnak a ciklusból az új babitsi attitűd erővonalai: a valósággal való dinamikusabb szembesülésből megszületik a korhoz való alkalmazkodás új magatartása.

DÉZSI ÁGNES
magyar--orosz szakos tanár /BDTF/

A HANGUTÁNZÓ IGÉN VIZSGÁLATA AZ ŐRSÉG NÉGY NYELVJÁRÁSI KORPUSZA ALAPJÁN

Pályamunkámban az onomatopoetikus /kifejező/ szavaknak azon csoportjával foglalkoztam, amelyek emberi, állati és környezeti hangmegnyilvánulásokat fejeznek ki. A Vas megyei Őrség négy településén, Hegyhátszentjakab, Őrimagyarósd, Szaknyér és Viszák községekben végeztem magnetofonos gyűjtést.

Pályamunkám elemző részében a hangutánzó kérdőfüzet 200 kérdésére kapott 4114 adatot többféle szempont alapján vizsgáltam meg. A mennyiségi összefüggéseken túl nyelvszociológiai szempontból is vizsgáltam a gyűjtött adatokat. Adatközlőim két korcsoportba tartoznak, 40--65 év közöttiek és 65 éven felüliek. Itt vettem figyelembe adatközlőim származását, a műveltségi különbségeket, valamint a nők és férfiak eltérő szóhasználatát, amely a munkamegosztásból származhat. Végeztem nyelvföldrajzi összevetéseket kutatási területemen belül, valamint a Köbölkúti Katalin által, Kőszeghegyalján végzett gyűjtés adataival. Hangalaki vizsgálódásom központi kérdése a hangutánzó igék szókezdő mássalhangzóinak gyakorisága, aránya volt. Alaktani szempontból is megvizsgáltam a gyűjtött szókészleti anyagot. Megfigyeltem az előforduló képzőmorfémák szerkezetét, gyakoriságát.

A gyűjtött anyag áttekintése során adódott néhány probléma, ami további vizsgálódást igényelne. Érdekesnek tartom pl. annak vizsgálatát, hogy milyen nyelvi alakok kerültek át a Belső-Őrségből Hegyhátszentjakab nyelvhasználatába, s milyen földrajzi, történeti, szociológiai és egyéb tényezők játszottak közre ebben.

Természetesen mind a hangutánzás témaköre, mind az általam kutatott őrségi terület bőven nyújt lehetőséget a további kutatásokra.

DICSŐ ERIKA
tanító /BGYTF/

ARANYOSAPÁTI KÖZSÉG FÖLDRAJZI NEVEINEK NÉVTANI VIZSGÁLATA

A dolgozat Aranyosapáti község /Szabolcs-Szatmár megye/ kül- és belterületének névanyagát, valamint ennek névtani vizsgálatát tartalmazza. Ismerteti a község rövid történetét, és a falu nevének történeti változásait.

A névanyag szócikkes feldolgozásban került az adattárba. A szócikkek első része tartalmazza az élőnyelvi változatokat. A terület földrajzi elhelyezkedésére, jellegére, gazdasági minőségére vonatkozó népi magyarázatok, a névvel kapcsolatos hiedelmek és történetek a szócikkek további részében találhatók.

A névanyag vizsgálata, a nevek tipológiája jelentéstani rendszerezésen alapul. A kül- és belterület nevei együttes vizsgálat során a következő csoportokba kerültek besorolásra: I. Köznévi eredetű földrajzi nevek; II. Tulajdonnévi eredetű földrajzi nevek; III. Ismeretlen eredetű földrajzi nevek. A III. kategóriába azok a nevek kerültek, melyek jelentésük, használatuk alapján nem sorolhatók be a fenti két csoportba, s amelyek néveredetét az eddgi vizsgálat során nem sikerült kideríteni. A köznévi és a tulajdonnévi eredetű földrajzi nevek csoportjain belül a nevek elemei a névadásban betöltött funkciójuk alapján kerültek az egyes kategóriákba.

Az anyag ilyen irányú feldolgozása főként a LŐRINCZE és az INCZEFI által kifejtett nézeteket követi, helyenként módosítva ott, ahol a névanyag ezt megkívánta. A dolgozatot számszerű összegzés, a községben előforduló nevek százalékos megterhelése zárja. A vizsgálódásokból kibontakozik az adott terület domináns névadási módja. A névanyagban a köznévi eredetű földrajzi nevek vannak túlsúlyban, e kategórián belül pedig a természeti nevek játszottak jelentős szerepet. A tulajdonnévi eredetű nevek között a hivatalos névadással keletkezett személynévi eredetű földrajzi nevek száma az uralkodó. A tulajdonnévi eredetű nevek rendszerezése -- szükség esetén -- alaktani vizsgálattal bővül.

DOBOS ISTVÁN
V. éves magyar -- történelem szakos hallgató /KLTE/

CSÁTH GÉZA NOVELLISZTIKÁJA

Csáth Géza novellisztikája téma, poétikai alkat, írói szemlélet, esztétikai érték tekintetében korántsem alkot egységes műegészet. A titokzatos világok sejtelmét keltő halk melankóliájú szecessziós mesei stilizálástól a századelő irodalmában untig hangoztatott álom-való ellentétet jelentéktelen, melodramatikus történetekben érzelgős nosztalgiával megjelenítő elbeszélésekig. A lélek infernóját higgadt logikával, leleplező tárgyiassággal bevilágító "pontos történetektől" a meghökkentés szándékával készített, álizgalmakat keltő lelki extremitásokig. A vidékiségben megrekedt sorsok csüggesztő távlattalanságát, csendes agóniáját megidéző viszolyogtatóan élethű realista metszettől a groteszk játékosság súlytalan ötletéig. A pusztulással is dacoló szerelmi összetartozás sorsláttató jelképiségétől a fülledt erotikájú lektűrig. Az egyetemes ambivalenciát, szorongást tárgyiasító szimbolikus novellától a tézisek vallomásáig, az essé—elbeszélésig téma- és formavilág számos változatát mutatja fel ez a novelláviláq. Az író szemléletének szélső pólusait a valóság kötelékeit eloldozó, misztika felé hajló, csodára ajzott képzeletével és a fojtogató emberi nyomorúság okait szenvedélyesen kereső fegyelmezett racionalizmusával jelezhetjük.

A különféle értékek az epikus életművében sajnos elszigetelődtek egymástól. Tragikusan rövid életpályája sem tette lehetővé az összegző forma megszületését. Modern prózai törekvéseket előlegező írásaival Csáth a századelő nagy formaújítóinak sorába emelkedett, de -- a szintézis lehetőségét is magában hordozó életmű kiemelkedő csúcsainak mértékéhez viszonyítva -- csupán töredék maradt.

DOBROVITS MIHÁLY
III. éves történelem--török szakos hallgató /ELTE BTK/

A ŠĀJARE-I TERĀKIME OGUZ TOTEMMADÁRNEVEINEK KÉRDÉSÉHEZ

A dolgozat az Abulgazi Bahadur Hiva-i kán fent említett művének 585-619. soraiban található madárneveket elemzi. Ezeket a madarakat a szerző az oguz törzsek totemmadaraiként említi. Ez a szöveghely az egyetlen olyan adat, mely az oguz törzseknek önálló totemeket tulajdonít. Ugyanakkor az 1318-ban meghalt kitűnő perzsa krónikás Rašid ad-Din a maga világkrónikájának ennek megfelelő részein egy más rendszert állít elénk, ahol négy-négy törzsnek van egy-egy közös totemmadara.

A dolgozat annak eldöntésére tesz kísérletet, hogy a vázolt két rendszer közül melyiket tarthatjuk hitelesnek, és arra is törekszik, hogy eldöntse, hogy a vázolt rendszerben totemekről vagy standardokról van-e szó?

DOMOKOS ILONA
orosz--történelem szakos tanár /JATE/

"A JÓ IGAZOLÁSA" -- "A ROSSZ IGAZOLÁSA". A SZOLOVJOVI ÉS NIETZSCHEI ÁLLÁSPONT MEGÜTKÖZTETÉSE LEONYID ANDREJEV ISKARIOTI JÚDÁS C. KISREGÉNYÉBEN

A szerző Andrejev elbeszélésének eszmetörténeti vonatkozására világít rá, amikor a nietzschei és a szolovjovi problematika megütközését s következésképp mindkét koncepció viszonylagosságának tapasztalatát mutatja ki benne. Júdás és a többi tanítvány ellentétét ebben az összefüggésben értelmezi, valamint Júdás és Jézus tragédiájának okát a két koncepció kibékíthetetlenségében látja. Figyelmét a címszereplő, Judás meghasonlásának "dramaturgiájára" összpontosítja, miközben az elbeszélés számos elemének a mű egészében játszott szerepére, a szöveg rejtett összefüggéseire világít rá.

DOMONKOS OLGA
magyar--orosz szakos hallgató /JGYTF/

NYELVJÁRÁS EGY FOGLALKOZÁS TÜKRÉBEN

A kihaló mesterségek emlékét megmenteni komoly és nehéz feladat. De szükséges is, annál inkább, ha a választott mesterség vezető foglalkozás volt egy adott településen. Mindszent valamikor halászfalu volt. Ma már csak mutatóban találunk halászokat nagyközségünkben.

Dolgozatomban egy halásszal felvett beszélgetést dolgoztam fel. A hanganyag csodálatosan érzékelteti a mai embert és az elmúlt ötven év emberét.

A hanganyagot hangtani és szótani szempontból elemeztem, értékeltem. Mindszent mint Hódmezővásárhely környéki nagyközség a déli nyelvjárástípusba tartozik. Az ö-ző nyelvjárás jellemző erre a területre, de érezteti hatását a közeli Szegvár, Szentes ë-ző nyelvjárása is. Így például hanganyagomban megtalálható az öregember, ugyanakkor az öregëmbër forma is.

A számomra ismeretlen szavakból szójegyzéket állítottam össze a dolgozat végén, hogy a szakszavak és az egyéb ritka szavak világossá, érthetővé váljanak.

DURÓ ANDREA
III. éves tanítói szakos hallgató /JTIF/

A NYELVI ÉPÍTKEZÉS ELEMEI TANDORI DEZSŐ MEDVETALP ÉS BARÁTAI CÍMŰ MŰVÉBEN

Dolgozatomban a vizsgálódást a mű azon elemeinek kiemelésével végzem, amelyek jelenléte általánosan jellemző Tandori prózájára. A vizsgálat öt nagyobb témakörben folyik.

Az első, az egész művet átfogva, a narrációs problémák előtérbe helyezésével a játékmagatartás formateremtő erejét tárja fel. A további témakörökben a könyv két kisebb fejezetét kiemelve végzem a kutatást. A második témakör az élőbeszédhez közel álló kifejezésformákat taglalja. A harmadik témakörön belül Tandorinak azt a törekvését mutatom be, hogy mondataiban igyekszik a legteljesebb igazságot megmutatni. Itt kerítek sort az intertextualitás szerepének boncolgatására is.

A negyedik témakörben olyan metanyelvi értékű kitérések szerepét tisztázom, amelyekből következtetni lehet az író hangulatára a mű során. Az utolsó témakörban a ritmikus rímelő próza sajátosságaival foglalkozom. Ennek kapcsán előtérbe kerül a prozódiai tényezők, a rímek és az alliterációk vizsgálata.

Az elemzés fényt derít arra, hogy Tandori Dezső műveiben milyen tudatos alkotói munka húzódik meg a látszólag könnyed szerkesztés mögött.

ELEKFI ERZSÉBET
magyar--könyvtár szakos tanár /BGYTF/

A KÁROLYI- ÉS KÁLDI-BIBLIA EGYIK RÉSZLETÉNEK ÖSSZEHASONLÍTÓ NYELVI--STILISZTIKAI ELEMZÉSE

Vizsgálatom anyagának bemutatása után röviden szólok Károlyi nevének problematikájáról, majd a Károlyi előtti bibliafordítások erényeit és hiányosságait igyekeztem bemutatni.

Károlyi és Káldi bibliafordításának forrásait a szakirodalom és saját vizsgálataim alapján részletezem. Igyekeztem kiemelni a két munka közötti különbséget, elsősorban az eltérő célt, és az eltérő forrásokat.

A dolgozat terjedelmében és anyagában is legbővebb része a két fordítás összehasonlítása. Elsősorban a hangjelöléssel, helyesírással foglalkozó fejezetrész az, amely érdekes adatokkal szolgálhat nyelvünk fejlődésének történetéhez /pl. a magánhangzók rövidségének -- hosszúságának jelölése, az u--v, i--j megkülönböztetése, a különírás--egybeírás stb. kérdése/.

Az alaktannal, szókinccsel s a szószerkezetekkel foglalkozó fejezetek elsősorban az eltéréseket s ezek okait vizsgálják. A stilisztikai szempontok itt kerülnek leginkább előtérbe. A Vulgátával, Pápai Páriz Dictonariumával s az újabb bibliafordításokkal is megkíséreltem összehasonlítani a műveket.

A mondatszerkezeteket elsősorban az utalószók--kötőszók használatának szempontjából elemeztem. A mondatszórend és a ritmika összefüggésére is megpróbáltam figyelmet fordítani.

A dolgozat befejezésében a két biliafordítás későbbi hatását mutatom be.

ELŐDI ANNA
II. éves magyar--angol szakos hallgató /KLTE/

AZ ÁLLAPOT ÉS ÁLLAPOTVÁLTOZÁS HELYE AZ ANGOL IGÉS KIFEJEZÉSEK SZEMANTIKAI OSZTÁLYOZÁSÁBAN

A dolgozat két részből áll. Az első rész egy irodalmi áttekintést ad angol nyelvészeknek az igék szemantikai osztályozásával foglalkozó munkáiból. Itt sor kerül az oxfordi filozófusok és nyelvészek ide vonatkozó gondolataira, elsősorban ZENO VENDLER osztályozására, aki a kategóriák alapjául az igés kifejezések bővítményeként szolgáló határozókat vette. A dolgozat az állapot és változás kategóriáit részletesebben tárgyalja. Ezen kívül szó esik ALEXANDER MOURELATOS és BERNARD COMRIE osztályozásairól, amelyek szempontja az ige által jelölt cselekvés, történés vagy állapot időbeli lefolyása, ésa lefolyás mikéntje.

Mivel az állapotváltozást jelentő igékről megfelelő mennyiségű és minőségű szakirodalom nem volt hozzáférhető, a dolgozat második része saját kutatásokra és elgondolásokra támaszkodik. A fő kérdések a következők: Miért szükséges az állapotváltozás szemantikai kategóriája Zeno Vendler osztályozásában? Az utolsó témakör célja: alkategóriák megkülönböztetése az állapotváltozás kategóriáján belül a cselekvés vagy történés minősége szerint, illetve ezen alkategóriák rendszerbe foglalása.

FÁBIÁNKOVITS ÁGNES
IV. éves magyar -- orosz szakos hallgató /BDTF/

CSINGIZ AJTMATOV: AZ ÉVSZÁZADNÁL HOSSZABB EZ A NAP

Dolgozatomban központi szerepet játszik a felelősség témakörének többoldalú vizsgálata. Ezen kívül érintőlegesen foglalkozom az idősíkok szerepével is.

A dolgozat felépítése szerint: a múlt értékei felől közeledünk a jövő lehetőségei felé. Több kérdés foglalkoztat:

- Mi az, ami arra készteti Ajtmatovot, hogy harcba vesse hősét a temetőért?
- Mennyiben van igazuk az űrhajósoknak, Abutalipnak, az őrnek, Edigejnek vagy Abutalipnak?
- Létezik-e valamely abszolút igazság?
- Mennyiben helyes a koordináló bizottság döntése?

Természetesen ezek csak kiragadott példák, hisz a téma bonyolultsága sem engedné meg a kérdéskör ilyetén leegyszerűsítését.

Dolgozatomban foglalkozom az egyéni felelősség kérdésével is a regény néhány alakját vizsgálva. Hol a határa az egyéni felelősségnek? És miért felelhet a társadalom? Mi az a mozgatórugó, amely az emberek tetteit motiválja illetve értékeli? Úgy gondolom, ezek a kérdések a XX. század aktuális problémái.

FALUCSKAI ANNA
II. éves hallgató /DTIF/

RAGADVÁNYNEVEK ÖSSZEHASONLÍTÓ ELEMZÉSE

Dolgozatom anyagát két családnál gyűjtöttem. Az egyik család egy hagyományos paraszti életmódot folytató kisközségben /Biharnagybajomban/ a másik egy városiasodó nagyközségben /Tiszalökön/ él. Mindkét közösségben feltűnően nagy számban használnak ragadványneveket. Dolgozatomban elsősorban azt kívántam megvizsgálni, vannak-e jelentősebb különbségek a két településnek egy-egy család által reprezentált névanyagában. A vizsgálódást kiterjesztettem a hagyományos névtani rendszerezésekre: elemzem a név eredetét, jelentését, nyelvtani formáját és szerkezetét. Ezentúl adatokat gyűjtöttem az elnevezettek életkorára és foglalkozására vonatkozóan is.

A részletes elemzés alapján a következő megállapításokat tehettem: a ragadványnév-adás a vizsgált anyagban nem kötődik sem korhoz, sem foglalkozáshoz. A nyelvi elemzésből kiderül, hogy a népies beszédmód háttérbe szorul, sok név származik a modern technika elterjedéséből. Az életmód különbözésére sem utalnak a ragadványnevek, aminek az lehet a magyarázata, hogy a városiasodás csak külső jegyekben tükröződik: a szokások, normák megegyeznek a két településen.

A dolgozat arra is fényt vet, hogy a mai emberek nem annyira megkülönböztető, mint inkább egyénítő szándékkal adnak nevet egymásnak.

FARKAS ATTILA
III. éves történelem szakos hallgató /KLTE/

VÁZLATOK KALOCSA 18-19. SZÁZADI FEJLŐDÉSÉRŐL

Dolgozatom az eddigi irodalom segítségével próbálja megrajzolni Kalocsa mezőváros -- a címben jelzett időszakának -- gazdasági és társadalmi képét, a szállásrendszer létrejöttét.

A társadalmi-gazdasági változások térbeli vetülete a településhálózat; ennek változása, a termelési igényekhez alakulása figyelhető meg az Alföldön a török kiűzése után. Sajátossága a tanyarendszer létrejötte, melynek morfológiailag a faluhoz hasonló változataként jön létre Kalocsa környékén a szállásrendszer.

Kalocsa makrotérségben való elhelyezése során kitűnik, hogy igazgatási és kulturális befolyásának jelentőségéhez képest gazdasági hatótere igen szűk. A mezőváros sajátos jogi és úrbéres státusa majd végig fennáll a két évszázad folyamán. A contractuális viszony megmarad az úrbérrendezés után is, a város a jobbágyfelszabadításig önmagát árendálja.

A kontinuis településen a szokásjog alapján kialakult településmegosztást az úrbérrendezés mintegy törvényesítette amikor belső telekként kezeli a szálláshelyeket is. A szállásszervező tényezők sorba vétele során kitűnik, hogy a földrajzi elemek mellett a határhasználati, az úrbéres és a mentalitásbeli tényezők szerepe is jelentős a rendszer kialakulása és változásai során.

A mezőváros népességének döntő többsége parasztság. Ezeknek jogi helyzete és teleknagyság szerinti megoszlásának bemutatására lehetőség van a különböző adatok segítségével. A 18. századi eltérő adatokat bemutató felmérések mellett a 19. század végi adatok is jelentősen ellentmondanak egymásnak esetenként, többek között ezért is további vizsgálódásra van szükség.

FARKAS CSABA
V. éves történelem--latin szakos hallgató /JATE/

ÚJ ADALÉKOK A SCAMARÁK KÉSŐ ANTIK ÉS KORAI KÖZÉPKORI SZOCIÁLIS MOZGALMÁNAK A TÖRTÉNETÉHEZ

Anastasios Sinaités /Clavis Patrum Graecorum nr. 7751/ a hatodik zsoltárról írt homiliájában /a szöveg mindkét változatában: Migne PG 89., 1111-1116, 1139-1142/ megemlékezik egy olyan eseményről, amely Maurikios császár korának a története szempontjából érdekes tanulsággal szolgál, de amelyet a bizánci történelem kutatói mindmáig, úgy látszik, nem értékesítettek.

Megtudjuk, hogy egy a kormányzat szemszögéből nézve rablóvezérnek /archiléstés/ számító férfi embereivel Thrakia útjait szinte teljesen ellenőrzése alá vonta, és Maurikios császár személyesen intézkedett a vele való kapcsolatfelvételről. Ezek az adatok határozottan arra mutatnak, hogy itt egy tömeges megmozdulásra kell gondolnunk, többre, mint egy-két közönséges útonálló rendzavarására. Ugyanerre vall Anastasiosnak az a közlése is, miszerint sok katona bevetése sem tudott urrá lenni a megmozduláson.

Minden amellett szól, hogy a szóban forgó esemény azoknak a késő antik és korai középkori szociális mozgalmaknak a jellegét viseli, amelyeket a dunai-balkáni tájakon a források nem egyszer a Scamara megjelöléssel illetnek /vö. PWRE Supll. XI. és XIV. s.v. "Scamarae"/, s amelyeknek közvetlenül megelőző epizódjáról Menandros Protéktór 35. töredéke ad hírt /Excerpta de legationibus ed. C. de Boor. p. 460/.

FARKAS CSABA
V. éves történelem--latin szakos hallgató /JATE/

MEGJEGYZÉSEK CORIPPUS "IN LAUDEM IUSTINI" III 390-394 ÉRTELMEZÉSÉHEZ

A dolgozat a címben jelzett passzus értelmezését adja: egyfelől az egyes részletek eddigi eltérő interpretációi közül a legmegfelelőbbeket választva ki, másfelől néhány teljesen új adatot, ill. szempontot bemutatva. A rezümé terjedelménél fogva csak a teljesen új mondanivalóra utalhat röviden.

A türkök mint urak és az avarok mint szökött szolgák ellentétének a megvilágítását legfrappánsabban Menandros Protéktór 10. fragmentuma /Excerpta de sententiis ed. C. de Boor p. 18, 7-17; vö. frg. 43: Excerpta de legationibus ed. C. de Boor p. 205, 24-206, 4/ mutatja; ám az eddigi Coripus-magyarázóknál hiába keressük a bizánci historikus 10. töredékét összevetve a 43-kal.

A 393. sor "obstamus dominis" szavai nem esetleges fegyveres szembenállásra értendők, hiszen a türk és a bizánci birodalom az adott időszakban területileg még sehol sem érintkezett. A két szó jelentése az, hogy Bizánc Iustinianus korában elutasította a türk kagán szövetkezési ajánlatát, mert a türkök "szökött" szolgáival, az avarokkal tartott fenn baráti kapcsolatot, ami implicite türkellenes állásfoglalást jelentett.

A 392. sorban a kéziratilag hagyományozott defendimus állítmány változatlanul hagyása mellett úgy kapunk a szövegösszefüggésbe jól illeszkedő értelmet, ha defendimus után vesszőt, a paramus után pontot teszünk, és a mondatot II. Iustinus császár akaratnyilvánításaként interpretáljuk. A sor jelentését a következő parafrázis adhatja vissza: "Az irántunk hálátlan avarok ellenében a türköket segítjük, ehhez készítjük fegyvereinket."

FARKAS MÁRTA
magyar--könyvtár szakos tanár /BGYTF/

BODONY KÖZSÉG FÖLDRAJZI NEVEI

Dolgozatom az 1980-ban megkezdett földrajzinév-gyűjtő munkám tapasztalatait és azóta végzett vizsgálataim eredményeit tartalmazza.

A helynevek gyűjtését szülőfalumban végeztem. Mivel a névanyag teljességére törekedtem, az eddig megjelent kiadványok Bodonyra /Heves megye/ vonatkozó földrajzinév-közléseit összegeztem, és az anyag kiegészítésére önálló gyűjtést is végeztem. Így jött létre dolgozatom gerince, vizsgálataim anyaga az 540 szócikket tartalmazó adattár. Az adattár anyagának 40 %-a saját gyűjtőmunkám eredménye. A névgyűjtésen túl munkám elsődleges célja a helynevek névélettani vizsgálata volt, erről az adattár egyes szócikkei tájékoztatnak. A vidék névadási szokásait az egyes megjelenő névtípusok tükrözik a legjobban, ezért tipológiai vizsgálatot is végeztem. Az eddig megjelent megyei adattárak mintájára ún. köznévi szótárt szerkesztettem, amelyben megadtam a földrajzi köznevek sajátos, a tájegységre jellemző jelentéseit. Foglalkoztam a földrajzi nevek szerkezetének kérdéseivel is. A névstruktúra elemzésének módszertani alapját INCZEFI GÉZA, illetőleg BALOGH LÁSZLÓ "struktúra-elmélete" adta. Névanyagomat mindkét módszer alapján rendszereztem, így az összevetésre is lehetőségem nyílt. Diákköri dolgozatomban főként ennek a vizsgálatnak az eredményeit ismertetem.

Foglalkozom még a község nevének magyarázatával és azokkal a főbb nyelvjárási sajátosságokkal, amelyek a tulajdonnevekben is érvényesülnek. A dolgozatot a nevek elhelyezkedéséről tájékoztató térképvázlat egészíti ki.

FARKAS ZSOLT
II. éves magyar--művészettudomány szakos hallgató PJPTE

JÓZSEF ATTILA ÉS AZ ISTEN

A József Attiláról szóló terjedelmes szakirodalom -- kevés kivételtől eltekintve -- nem vagy alig tárgyalta József Attila Istenverseit, Istenképét.

Dolgozatomban arra teszek kísérletet, hogy az életmű összes Istennel kapcsolatos darabját sorra véve megpróbáljam tipizálásukon keresztül a főbb tartalmi tendenciákat bemutatni.
Megpróbálom feltérképezni a költő Istennel való "kapcsolatának" motivációit, körülményeit, mibenlétét; illetőleg összevetni azt József Attila egyéb emberi-költői intencióival, elképzeléseivel.

FEKETE MÁRTA
III. éves tanítói szakos hallgató /BPTIF/

TAKSONY FÖLDRAJZI NEVEI

Dolgozatom Taksony /Pest megye/ földrajzi neveit és a névanyag feldolgozását tartalmazza. A községben főként német nyelvű földrajzi nevek találhatók. Ezek fontos forrásul szolgálhatnak a település-, a művelődés-, a gazdaság-, a nyelvtörténet és még számos tudomány műveléséhez. A dolgozat az alábbi főbb részekből áll: a település rövid története, az adattár, valamint a nevek feldolgozása.

Az adattár első részében a község belterületének földrajzi nevei, a másodikban a külterület nevei találhatók. A névcikkekben a népi nevek, névváltozatok állnak elöl, elnagyolt fonetikus lejegyzéssel. A belterületi nevek esetében ezt a hivatalos név, a külterületen a történeti nevek követik. Ide az 1880-as kataszteri térkép és a Pesty-féle gyűjtés, valamint a helységnévtárak adatai tartoznak.

A feldolgozást megnehezítette, hogy a nevek nagy része német nyelvű. Olyan rendszert kellett kidolgoznom a szakirodalom alapján, melybe a magyar és a német nevek egyaránt beilleszthetők. Adataim három nagy csoportot alkotnak: a személynévi, a helynévi és a köznévi eredetű földrajzi neveket. A személynévi eredetű földrajzi nevek történelmi alakok, művészek nevéből vagy keresztnevekből alakulhattak. A helynévi eredetű földrajzi nevek a szomszédos községekkel vagy a Duna nevével vannak kapcsolatban. A köznévi eredetű földrajzi neveket tovább csoportosítottam, az alábbiak szerint: a mesterséges környezet szavai, a természetből vett nevek, elvont fogalmakat jelölő nevek, tulajdonságot kifejező nevek és valakihez, valamihez tartozást jelentő földrajzi nevek.

A pályaműhöz csatolt térképmelléklet számozása alapján a földrajzi nevek helyhez köthetők.

FERENCZINÉ SEDLMAYR KRISZTINA
IV. éves magyar--néprajz szakos hallgató /KLTE/

PUTNOK TELEPÜLÉSE

Putnok a múlt század végéig mezővárosi jogokat élvező, virágzó kereskedelemmel rendelkező, jelentős felső-magyarországi település; a két világháború között pedig a trianoni békeszerződés által meghagyott dél-gömöri falvak regionális központja volt.

A település jellegének elsődleges táji meghatározói a dombos felszín, a patak és az átmenő országút. Putnok vár köré szerveződött, váralji település, nagyméretű piactérrel, városias jellegű belső maggal, domboldalra felfutó paraszti beépítéssel.

Dolgozatom első részében a település történetét követem végig a XIII. századtól napjainkig. Okleveleket felhasználó idevonatkozó monográfiákon és a mai állapot vizsgálatán kívül a katonai felmérésekre támaszkodtam. Ezzek alapján a dolgozat illusztrálására a település négy történeti fázisát ábrázoló rekonstrukciót készítettem.

A település jellegét, építkezését vizsgálva sajátos problémát jelent összetett, falusias--városias volta. A komplex gazdasági jelleg változatos telekformákat hozott létre, ezért indokolt ezek részletesebb vizsgálata. Dolgozatom második felében az öt legjellegzetesebb putnoki telekfajtát különítettem el, rajzokkal is bemutatva.

FODOR GYÖRGY
arab—sémi filológus /ELTE BTK/

A "QADAR" /PREDESTINÁCIÓ/ TANÁNAK ALAKULÁSA AZ ABBASZIDA KORBAN

A korai iszlámban a "qadar" tana csak kemény küzdelmek után jutott el az "as^{c}ariyyá"-ban aratott győzelméig. Míg a Korán kétértelmű kijelentéseket ad a "qadar"-ról, a későbbi hadiszok esetében a mérleg nyelve a predestináció oldalára billen, híven tükrözve azt, hogy a széles néprétegek és tömegek az egyszerűbb, a társadalmi-gazdasági kiszolgáltatottságuknak jobban megfelelő determinisztikus nézeteket fogadták el.

Az omajjád korban a bizánci teológiai viták, az őszinte vallási jámborság, valamint az omajjád uralkodóház körül koncentrálódó gazdasági-társadalmi feszültségek szenvedélyes tűzzel vetették fel az iszlámban az akaratszabadság vágyát. A qadarita eszmék végleges győzelmének kevés híja volt..

Dolgozatom a 750 utáni időket veszi nagyító alá, hogyan és milyen hatások következtében fejlődött ebben a korban a "qadar", mígnem eljutott a végkifejletig al-Ash^{c}ari és al-Mâturidi teológiájában. Az abbászida kor legjelentősebb szellemi impulzusát a görög filozófia adta meg, amely a VIII. sz. vége felé már a birodalom legnagyobb részében -- a fordítóiskolák tevékenysége révén -- az iszlám szellemiség alakítója lett. A görög filozófia /különösen a logika/ legfőbb integrálóivá a mu^{c}taziliták váltak. Az iszlám hittételeket ők próbálták először az értelem fényében bemutatni. Metafizikai és morális alapon magukévá tették az emberi szabad akaratról való tanítást is. Amikor al-Ma'mun kalifa a mu^{c}tazilita tanokat tette kötelezővé, megint úgy látszott, hogy az iszlámban felülkerekedik az akaratszabadság doktrínája. De a mu^{c}tazilita kalám győzelme is csak átmeneti volt. Az "ortodox skolasztiká"-nak nevezett irányzat kerekedett felül, melynek vezéralakjai Al-Ash^{c}ari és al-Mâturidi voltak. A dolgozat részletesen értékeli a predestinációról való tanításukat, hiszen ez -- jóllehet a koráni "qadar"-t /tehát a predestinációt/ fogadja el dogmának -- némiképp enyhíteni akarja a fundamentalista tanok merevségét /v.ö. Ibn Hanbal/. Dolgozatom a szellemtörténeti-teológiai-filozófiai tényezők mellett nagy figyelmet szentel az abbászida kor társadalmi-gazdasági-politikai viszonyainak is, mert csak ezek ismeretében értehető az a szintézis, amit al-Ash^{c}ari és iskolája a "qadar" területén létrehozott.

FORGÓ ZSUZSANNA
IV. éves magyar--történelem szakos hallgató /JGYTF/

KISKUNFÉLEGYHÁZA AZ 1848/49-ES FORRADALOM ÉS SZABADSÁGHARCBAN

Kiskunfélegyházának a polgári forradalom és a szabadságharc alatti történetével a helytörténeti irodalom eddig nem foglalkozott, a kutatók csupán egy-két eseményt ragadtak ki az adott korból. Dolgozatomban arra törekedtem, hogy bemutassam Kiskunfélegyháza hátországi szerepét.

Munkámban felhasználtam a kiskunfélegyházi levéltárban található 1848/49-re vonatkozó tanácsi és közgyűlési jegyzőkönyveket, a kiskunfélegyházi múzeumban őrzött iratokat, valamint a témával foglalkozó országos és helytörténeti irodalmat.

Kiskunfélegyháza XIX. század eleji gazdasági, társadalmi viszonyainak áttekintése után 1848/49-re vonatkozóan először azt vizsgálom, hogyan zajlott le a forradalom győzelme utáni tisztújítás, milyen problémák merültek fel, majd a nemzetőrség, a honvédség szervezését és az ezzel kapcsolatos eseményeket elemzem. A város hátországi tevékenységét -- az országos eseményekkel egybevetve -- gazdag forrásfeltárás alapján mutatom be.

A dolgozat összegzésében megállapítom, hogy hadiesemények egyik évben sem zajlottak a városban és környékén, Kiskunfélegyháza jelentősége ezért hátországi tevékenységében van: nemzetőrök és honvédek állításával, valamint fogatokkal, kocsikkal, élelemmel és takarmánnyal volt a szabadságharc segítségére.

FRIEDRICH JUDIT
IV. éves magyar--angol szakos hallgató /ELTE BTK/

"GYERTYALÁNG A SZÉLBEN"

Dolgozatomban az Arthur-mondakör kialakulásával és irodalmi feldolgozásaival kívánok foglalkozni. Arra a kérdésre keresek választ, hogy miért alakulhatott ki ez a mondakör, valamint arra, miért és hogyan hagyományozódott ránk. Vagyis mi az, ami máig eleven erőként hat az Arthur-mondakörben, és újabb irodalmi, színpadi és filmművészeti feldolgozások sorát ihleti.

A feldolgozás módszere a következő. A dolgozat első részében előbb a mondakör történelmi magját, a valószínű históriai Arthurt és korát ismertetem. Ezután nyomon követem a mondakör kialakulását a történeti jellegű feljegyzésektől Geoffrey of Monmouth: Historia Regum Britanniae /Britannia királyainak története/ című művéig, majd a középkori Arthur-irodalom nyugat-európai és angliai felvirágzását, és ennek betetőzőjeként Sir Thomas Malory: Le Morte Darthur /Arthur halála/ című művét. Ezt követően a mondakör újkori megjelenését mutatom be T. H. White művéig.

A második részben T. H. White: Üdv néked, Arthur, nagy király című művét vizsgálom. Elemzésemmel a szerző módszerét kívánom feltárni, amellyel újraalkotja a mondakört a második világháborút közvetlenül megelőző és a háborús években. Elsősorban a mű időszerkezetével foglalkozom, és ezzel szoros kapcsolatban humorával, pszichológiai realitásával és történelemszemléletével.

A harmadik, befejező részben a mondakör kialakulásának, elterjedésének okait fejtem ki. Bemutatom azt a folyamatot, melynek során az Arthur-mondakör pozitív erkölcsi értékek rendszerévé vált, majd a középkor lezáródásával ezt az értékrendszert zárt formában, mint közös vonatkoztatási alapot, szimbólumként őrizte meg egészen napjainkig.

FÜLEMILE ÁGNES--STEFÁNY JUDIT
V. éves történelem--néprajz--művészettörténet szakos hallgatók
/ELTE BTK/

KIVETKŐZÉS ÉS VISELET-MEGTARTÁS KAZÁRON

1982-84 folyamán több ízben gyűjtöttünk a Nógrád megyei Kazár községben. Feltűnő volt a viseletben járó asszonyok nagy száma. Ennek nyomán kezdtünk el foglalkozni a viselet elhagyásának és megtartásának jelenségével, okaival, rendjével, továbbélésének formáival.

Kazáron a hagyományosan gazdálkodó falu, két uradalom és az 1923-ban telepített bányászkolónia élt együtt. E három egység különböző életmódot indikál, amely külsőségekben, így a női viseletben is megnyilvánul /"kazárias", "juhászos", "városias"/.

Gazdasági és társadalmi okok hatására a "kazáriasan" öltözködők folyamatosan elhagyták viseletüket. A kivetkőzésnek, a tömegesség arányainak megfelelően, három nagy korszakát különböztettük meg. A kazári viselet elhagyása nem jelenti feltétlenül a városi öltözet felvételét, mert ezen kívül más öltözködési módot is választhat a kivetkőző /"blúzos", "rakott szoknyás"/.

1984-ben 94 asszony járt még "kazáriasan". A megartott viseletet még ma is ugyanazok a szabályok jellemzik mint a korábbit, azonban ez a rendszer már átstruktúrálódott, alkalmazkodva a kor és a megtartók viszonyaihoz.

A falu közösségi kontrolláló szerepét a közel száz asszony nyilvánossága jelenti.

Az élő viselet korunkban kosztümmé merevedett.

FÜLÖP ZOLTÁN
V. éves történelem--német szakos hallgató /JATE/

A NÉMET MEZŐGAZDASÁGI FEJLŐDÉS FŐBB KÉRDÉSEI

Dolgozatomat négy fő kérdéskör köré csoportosítottam, ugyanakkor mindvégig az volt a célom, hogy lehetőség szerint átfogó képet adjak a német mezőgazdaságról. Végső soron választ kerestem arra, hogy a lejátszódott folyamatok miért abba az irányba hatottak, melynek végeredményét mindannyian ismerjük. A szabadversenyes kapitalizmus egyre inkább teret engedett a monopolkapitalizmusnak, majd az állammonopolkapitalizmusnak. Ennek pregnáns megnyilvánulása a monopóliumok megjelenése, s magának a monopolizációnak az előtérbe kerülése.

Munkám első részének középpontjába is ezt a gondolatkört állítottam, azaz hogyan és milyen súllyal jelent meg a monopolizáció a mezőgazdaságban.

A második részben azt próbáltam megvizsgálni, mennyiben volt nyereséges vagy nyereséges volt-e egyáltalán a mezőgazdasági termelés, hogyan alakultak a földárak, a befektetések, a tőkeállomány. Továbbá itt került sor az eladósodás és a hitellehetőségek problematikájának taglalására.

A dolgozat harmadik egységében az egyes paraszti rétegek helyzetének alakulását kísérhetjük figyelemmel. Így képet kapunk a birtokviszonyok megváltozásáról, melynek keretében a nagyüzemektől a kisebbek felé fordulás tendenciájának érvényesülését állapíthatjuk meg. Felvetődik továbbá a proletarizálódás problematikája, s ennek egyéb vonatkozásai, mint pl. a gazdasági értelemben vett proletarizálódás, illetőleg a szociológiai értelemben vett proletarizálódás megkülönböztetésének szükségessége.

Végül, munkám utolsó részében az állami agrárpolitikával, ennek kihatásaival, valamint az önszabályozásra tett kísérletekkel foglalkoztam, különös tekintettel a "Gazdaszövetség" tevékenységére.

GADÓCZI ANDREA
orosz--angol szakos tanár /KLTE/

WILLIAM BLAKE SZIMBOLIZMUSA A JERUZSÁLEM C. MŰBEN ÉS A BIBLIA

A dolgozat bevezető részében rövid tartalmi--gondolati összefoglalást adok a műről, annak szerkezetéről; elemzem, miért pontosan az adott társadalmi--vallási csoporthoz címezte Blake a mű egyes fejezeteit. A továbbiakban azt vizsgálom, hogyan értelmezte és ültette át Blake a Bibliát angol kontextusba, és hogyan csapódik le mindez a "Jeruzsálem"-ben.

A mű szimbólumrendszere egyaránt épít a Bibliára és a régi angol mondavilág elemeire. Ez utóbbiak közül főleg azokat vette át, amelyeket azután az Ószövetség-beli szereplőkre és történetekre is alkalmazhatott. A földrajzi megfeleltetésen túl azonosít bizonyos mondabeli és bibliai eseményeket, amelyeket egykorúnak tartottak.

Fontos tény egy és ugyanazon szimbólum kettős értelme: egyrészt az ártatlanság szimbóluma az örökkévaló lét világában; másrészt a tapasztalás szimbóluma a halál és megsemmisülés világában; ezért egyik világgal sem azonosítható. Ezt a sajátos kapcsolatot nevezi Blake "analógiának": a bűnbeesett világ /a tapasztalás világa/ számos aspektusa csak fonákja a képzelőerő világában létező valóságnak. A társadalom akkor süllyed mélypontjára, amikor ezek az analógiák közös formában egyesülnek.

Ha jól meggondoljuk, a Bibliában Mózes I. Könyvének "előjátéka" a Jelenések Könyve kellene, hogy legyen; de akkor zárt ciklust kapnánk, ami azt sugallná, hogy mindig újra és újra ciklikusan ismétlődik minden a bűnbeeséstől az apokalipszisig. A biblia igazi megértése éppen e két végpont közötti kis rés felismerésében rejlik; ha ez nem létezne, a Biblia nem inspirálná a képzelőerőt a megértésre és újrateremtésre.

Foglalkozom Blake Jézus-koncepciójával is. Érdekes párhuzam figyelhető meg Jézus elfogatása és a rá váró szenvedések, valamint Blake perbefogása és a rá váró ítélet között. Blake-et felmentették; ez a kis megtorpanás az államgépezet kerekének forgásában a változás reményét adhatja a prófétának.

GELLÉRT MARCELL
III. éves angol szakos hallgató /ELTE BTK/

A SHAKESPEARE-I TRAGIKUS PESSZIMIZMUS FŐBB VONÁSAI A MACBETH TÜKRÉBEN

A dolgozat két, egymástól többé-kevésbé elkülöníthető részből áll. Az első rész, mintegy elméleti bevezetésképpen, a tragédia ontológiai és műfaji problémáinak megközelítésével a shakespeare-i tragédia azonosítási kísérlete, a shakespeare-i tragikus világkép mindenkori relevanciájának és "abszolút értékének" kimutatása a nietzschei "dionüszosziapollói" kultúrkritikai koncepció tragikumelméletével több ponton érintkező "primér", azaz ontológiai problémákra reflektált tragédia általános vonásainak meghatározásával.

A második rész, az aktuális elméleti kitekintések fenntartásával, már konkrét drámaelemzés, elsősorban Macbeth figurájának tragikus vonásaira építve.

Az elemzés során felvetett főbb kérdések: A shakespeare-i "relativitás elmélete" a tragikum alapvetően kettős természetének kimutatásával. Macbeth aktív és áldozati énjének kontrasztjában. A "primér" tragédia, mint a hatalom mindenkori problematikájának legadekvátabb kifejezése. A spirituális töltés nélküli, pusztán fizikai síkon megjelenő hatalom természete és ellentmondásai. Az ember lehetőségei és képességei végső határán: Macbeth önmagán való túllépési kísérlete, mint a tragikum forrása. A Macheth tudati és egzisztenciális dimenziói, mint a tragikus lét élettere. A macbeth-i tragikus tett természete és dramaturgiai "létjogosultsága". Machbeth mint a magáramaradt ember dehumanizációjának, s a tragikus hős felépülésének képlete. Illúzió és realitás viszonya, az emberi lét abszurd aspektusai.

A dolgozat, konkluziójában a tragédia mint műfaj homogenitását, koroktól és stílusoktól több lényeges tekintetben független parafrázis jellegét és mindenkori egzisztenciális aktualitását hangsúlyozza, a Macbeth "archaikus" és modern vonásainak kimutatásával.

GERLICZKY ANDRÁS
II. éves magyar -- történelem szakos hallgató /KLTE/

KÁNYÁDI SÁNDOR: APOKRIF ÉNEK /ELEMZÉS/

Kányádi Sándor költeménye, az "Apokrif ének" az elemzés lehetősége mellett alkalmat kínál e költészet törvényeinek megközelítő feltárására is. Műfaji többszólamúsága, a mítoszok világát érintő széles vonatkozási rendszere egyetemessé emeli a történeti anyagot; egy kerékfeltaláló barlanglakó tragikus kudarcát, az alkotó személyiség végtelen kiszolgáltatottságát.

Az epikus szerveződésű anyag, még ha olykor áttételesen jut is a felszínre, mindig a lírai élmény erejével hat. A múlt és jelen egységbe épül, a határok elmosódtak, a jelenségek egymásba folynak. Szemünk előtt szakad egyénekre az imént még egységes világ, a művész az érzékelés fájdalmát is vállalva jut el a dolgok független, mindenek fölötti szemlélőjének állapotába.

A nyelv és a megidézett tárgyiasságok anyagszerűsége élőbeszédre emlékeztető közvetlenséggel párosul, a megélt múltat az élmény hevessége sűríti pillanattá.

GORETITY JÓZSEF
V. éves magyar--orosz szakos hallgató /JATE/

ANDREJ BELIJ: KOTYIK LETAJEV
/ Az orosz századforduló eszmetörténeti problémái és a szimbolista regény/

A dolgozat az orosz századforduló eszmetörténeti problémái közül a regény pozitivizmus- és naturalizmus-ellenességét emeli ki. Elemzi a regény szimbólumrendszerét, zenei szerkezetét, a gesztusok szerepét a szimbolista regény megalkotásában. Andrej Belij, aki a századforduló általános válsághangulatának egyik legjobb kifejezője, "Kotyik Letajev" c. művében kimondottan "századfordulós regényt" alkotott: elutasítván a XIX. század értékrendszerét. A regény az új értékek szüntelen változásban és alakulásban történő megszületésének művészi dokumentuma.

GULYÁS ERIKA
IV. éves történelem--orosz szakos hallgató /JGYTF/

A POTENCIALITÁS JELENTÉSÁRNYALATAI AZ OROSZ IGÉKBEN

Dolgozatomban a potencialitás jelentésárnyalatainak különböző megjelenési formáival foglalkozom a verbális és a szituatív kontextusban.

Dolgozatom célja a különböző specifikus szemléleti jelentéspozíciókban megfigyelhető potenciális jelentésárnyalatoknak és magának a potenciális jelentéspozíciónak a különválasztása. A potencialitással átfogóan még egyetlen szakirodalmi munka sem foglalkozott.

Elsősorban arra törekedtem, hogy a potencialitás szemléleti jelentéspozícióját megfelelő ismérvek alapján különválasszam a többi szemléleti jelentéspozíció potenciális /modális/ jelentésárnyalataitól.

A folyamatos igékben a potencialitás modális jelentésárnyalatai előfordulhatnak a gyakorító, az általános tény szemléleti jelentéspozíciókban, a befejezett igékben pedig a konkrét tény és a szemléltető-általánosító jelentéspozíciókban.

A különböző jelentéspozíciók tanulmányozását összekötöttem azok morfológiai és szintaktikai vizsgálatával: milyen idejű és szemléletű igealakokkal jutnak kifejezésre, és milyen tipikus szintaktikai szerkezetekben fordulnak elő.

A potencialitás érdekes megjelenési formájával találkozhatunk a perfektív igék felszólító módbeli alakjaiban, tagadásnál. Itt ez a jelentésárnyalat belső állítás formájában mint előfeltevés /preszuppozíció/ jelenik meg. Az előfeltevés ahhoz a tényhez kapcsolódik, hogy a nem kívánt, de várható esemény bekövetkezhet.

GULYÁS MÁRTA -- ÓTOTT ILDIKÓ
III. éves magyar--történelem szakos hallgatók /JGYTF/

A PURITANIZMUS ESZMÉINEK TÜKRÖZŐDÉSE A VÁRADI BIBLIA MARGINÁLIÁIBAN

Az 1660-1661-ben Nagyváradon nyomtatott Biblia legfőképpen a széljegyzetekben, azaz margináliákban tér el Károli Gáspár Vizsolyi Bibliájától. A Váradi Biblia többségében ugyan átveszi a Vizsolyi Biblia széljegyzeteit, néhol azonban egész jegyzeteket elhagy, máshol a már meglévőket bővíti ki /főleg az Énekek Énekétől kezdve/, illetve addig nem értelmezett részekhez ír magyarázatokat.

"Ez a Biblia sokkal nagyobb betsületet érdemlene, mintsem szokták betsülleni, az benne való szép Magyarázatokért" -- írja BOD PÉTER az 1748-ban megjelent A Szent Bibliának Históriájában.

A szakirodalom egyébként igen kevés helyen tesz említést a Váradi Bibliáról, akkor is csak szűkszavú megállapításokban. Pedig az 1660-as évek legnépszerűbb és hatezres példányszámával egyik legjelentősebb kiadványa volt. Tudatosan azzal a céllal készült, hogy széles néptömegek olvassák.

A kor egyik szellemi irányzatának, a puritanizmusnak központja ekkor éppen Várad, ezért nem véletlen, hogy a bibliát puritánus szellemű széljegyzetekkel látta el id. Köleséri Sámuel.

Puritánus szellemű szélejgyzetek! Ez az, amiben új, amiben más a Váradi Biblia. Dolgozatunkban e Köleséri-féle széljegyzetek puritánus jellegét vizsgáljuk; megkíséreljük a margináliák tartalmi elemzését és műfaji szempontú csoportosítását.

GULYÁS VERÓNIKA
IV. éves magyar--könyvtár szakos hallgató /BGYTF/

KRÚDY GYULA IMPRESSZIONIZMUSA A SZINDBÁD-NOVELLÁK ALAPJÁN

1. Krúdy helye a századfordulói magyar irodalomban. Milyen tendenciák érvényesülnek a világirodalomban? Hogyan függhet ez össze az írói magatartással, Krúdy életfilozófiájával?

2. Az impresszionizmus elemzése a novellákban. Mennyiben válik az impresszionizmus az írói magatartás s életfilozófia szükségszerű tükrözőjévé, s mennyiben jelent stilisztikai módszert Krúdy művészetében?
a/ Szindbád szimbolikus alakjának, illetőleg sajátos magatartásának különböző összetevői, mozgató rugói vannak. b/ Utazás, a novellák egyik fő motívuma, a nyugtalan, végletesen magányos, szabadságát kereső ember alakját vetíti elénk. c/ Az emlékezés központi motívuma a novelláknak, amely egy elmúlt s már anakronisztikussá vált világ újrateremtését szolgálja. Ez a világ Szindbád számára nyugalmat, harmóniát, s a jelen tagadását jelenti. d/ Szindbád magatartása egyre ellentmondásosabbá válik számunkra. Ennek okait a kor ellentmondásosságában kell keresnünk. e/ Krúdy a feltámadás fikcióját teremti meg a teljesebb valóságábrázolás érdekében. Az emlékezés központi szerepe révén tér- és időtágítás tanúi vagyunk. Mindez sajátos lírai hangulatot kölcsönöz a novellának. f/ Sajátos mondatszerkesztés, képi világ jellemzi Krúdy formaművészetét. Mondatai biztosítják a líraiságot, képei egy-egy vizuális élményt elevenítenek meg, amelyek mindig belső, szubjektív tartalmakkal telítődnek.

3. Krúdy Szindbád sorsán keresztül érezteti korának feszültségét, rajzolja meg hazánk sorsát, s az emberi létezés mélységeit kutatva teremt egy oly sajátos hangulati-lírai alaphangú, impresszionista elemeket is tartalmazó formanyelvet, amely a XX. századi magyar próza egyik fő irányává válik.

GYÜRE ZSUZSA
V. éves orosz szakos hallgató /KLTE/

A GROTESZK TÍPUSAI A "Sátániádá"-BAN

Dolgozatom elején néhány szót szólok M. Bulgakovról, a címben említett mű körülményeiről, és magáról a műről általában. Ezek után térek rá az elemzésem alapjául szolgáló legfőbb groteszk vonás, a két ábrázolási sík /reális és fantasztikus/ mesterséges egyesítésének kérdésére, és ennek következményeire. A groteszk stílusban a nyelvi kifejezés és a logikus valóságösszefüggés közötti nem-megfelelés tudatos stíluseszköz. A groteszk stílus egyik legfontosabb megjelenési formája az élő és élettelen közötti határ eltolódása. Ez kétféle módon történhet:

1. Az élőt élettelenre redukálja le /főleg a mellékszereplőknél/.
2. Az élettelent megszemélyesíti.

Mindez kizárja az ábrázolt dolog realitással való azonosítását, s az olvasó ezáltal a világot kritikusabban szemléli.

Utalok a bulgakovi groteszk játékos jellegére, arra a bizonyos kezdeti különös dologra, ami előkészíti a talajt az újabb abszurditásoknak, majd a groteszkbe való átfordulásnak.

Azt, hogy Bulgakov a szovjet hivatali életet földi pokollá idegeníti el, hogy a démoni erő jelenlétére indirekt módon utal, "A Mester és Margarita" példáján bizonyítom.

A hivatalnok kiszolgáltatottsága a labirintus-motívum segítségével világosodik meg. Egyedül a főszereplő Korotkov nincs groteszk-redukáltan ábrázolva, így az ő alakja tragikus jelleget ölt.

Dolgozatom végén megemlítem a Gogollal és Dosztojevszkijjel való párhuzamokat.

HAJDÚ NATÁLIA
III. éves magyar--népművelés szakos hallgató /JGYTF/

NÉPMESEI MOTÍVUMOK VIZSGÁLATA A HIEDELEMVILÁG TÜKRÉBEN

Hosszú ideig a néprajzkutatók nem tettek mást, mint felkutatták a magyar nép rejtett értékeit, összegyűjtötték azokat, közlésre bocsátották, de feldolgozásukkal nem, vagy csak egy-egy területet érintve foglalkoztak. Pedig ez a hatalmas néprajzi anyag: néphit, népszokások, ráolvasók, imádságok, gyermekjátékok, mesék nyújtották az alapot a magyarok hitvilágának megismeréséhez. Eleinte a magyarság hitvilága homogén lehetett, később azonban más népektől átvett elemekkel keveredett, de központi magvát a sámánisztikus világkép alkotta egészen a honfoglalásig. A kereszténység államvallássá tételével a sámánizmusban való hit elhomályosult, alkotórészeire hullott, amelyek más formában /hiedelem, mesemotívum, ráolvasás/ továbbéltek.

Dolgozatom célja az, hogy ezeknek az alkotórészeknek a továbbélését vizsgáljam egy mesegyűjteményen belül. ORTUTAY GYULA: Fedics Mihály mesél című mesegyűjteményét elemeztem. Megpróbáltam a DIÓSZEGI VILMOS kutatásai által feltárt sámánisztikus világkép elemeit megkeresni, csoportosítani a mesékben.

Új kutatási témát vet fel a kevert formák, a dualisztikus elemek elemzése; fellelni és elkülöníteni a sámánisztikus és keresztény elemeket. S vajon mennyire különíthetők el? Hová vezethetők vissza a keresztény szimbólumok? Nem a népek ősvallási motívumai nyertek-e új értelmet a keresztény vallásban? Ennek megválaszolása egy újabb kutatás témája lehet.

HAJNAL MÁRTA
IV. éves angol--latin--görög szakos hallgató /ELTE BTK/

HŐSÖK AZ AENEISBEN

A dolgozat fő témája az Aeneisben előforduló személynevek vizsgálata. Az elemzésben kizárólag az eposz két ellenséges seregében felbukkanó hősökkel foglalkozom, a görög-római mitológiai nyelvhez köthető tulajdonneveket figyelmen kívül hagytam. A személyneveket eredetük alapján csoportosítottam, melynek százalékos összefoglalása is megtalálható a dolgozatban. A részletes adatokat a Függelék tartalmazza.

A névanyag következtetni enged az eposz forrásaira. A dolgozat gerincét az Aeneis két katalógusában megjelenő hősök nevének elemzése képezi, s a nevek keltette földrajzi és történelmi asszociációk kutatása. A dolgozatban -- ezen túlmenően -- helyt kapnak a beszélő nevek és az eposz befejezetlenségére utaló következetlenségek.

HEGEDŰS ÉVA
magyar--gyors- és gépírás szakos hallgató /BGYTF/

MAGATARTÁS- ÉS BESZÉDKULTÚRA-VIZSGÁLATOK AZ IFJÚSÁGI NYELV KAPCSÁN

Igen sok vád éri a fiatalságot magatartása és igénytelen nyelvhasználata miatt. A kérdéssel kapcsolatban a bevezetésben megvizsgálom az egész magyar társadalom viselkedéskultúráját, a nemzedéki ellentéteket, az ifjúság lélektani jellemzőit, és ezekkel összefüggésben a fiatalság magatartását és beszédkultúráját.

A dolgozat központi részében az alábbi kérdésköröket tárgyalom: milyen a fiatalság nyelvhasználata különböző beszédhelyzetekben, tehát hogyan szólal meg baráti körben, idegenek között, hogyan beszél a tanórákon, milyenek a közéleti megnyilvánulásai. Majd bemutatom az ifjúsági nyelv általános jellemzőit, amelyek közül röviden foglalkozom a szöveg- és mondatszerkesztéssel, részletesebben az ifjúsági nyelv szókincsével és szólásaival.

A befejezésben ismertetem az ifjúság egyes rétegeinek véleményét saját beszédmódjukról.

HERMANN RÓBERT
III. éves történelem szakos hallgató /ELTE BTK/

A VÁCI NYILATKOZAT HISTORIOGRÁFIÁJA /1850-1984/

A dolgozat első része áttekinti a Görgei-kérdés kialakulását és történetét az 1849 utáni években. Megállapítja, hogy a Görgei ellen felhozott vádak között jelentős szerep jutott az 1849. január 5-én kibocsátott váci nyilatkozatnak, s ez azzal magyarázható, hogy ez volt a tábornok egyetlen olyan politikai jellegű /ill. annak tekinthető/ nyilatkozata a szabadságharc alatt, amelyet lehetett a forradalom elleni fellépésként magyarázni. A következő rész a nyilatkozat historiográfiáját tekinti át 1850 és 1984 között. A nyilatkozat megítélését illetően lényegében három álláspont egymás mellett éléséről beszélhetünk: Az első egyértelműen elítéli mind a nyilatkozat kibocsátását, mind a nyilatkozatban foglaltakat, s egyértelműen Görgei első árulási, vagy legalábbis önállósulási törekvését látja benne. A második álláspont képviselői a nyilatkozat egyes tételeit kárhoztatják, s megengedhetetlennek, vagy legalábbis szerencsétlen lépésnek tartják annak éles kormányellenes kirohanásait. A harmadik álláspont képviselői, lényegében a görgeiánusok, vagy a nyilatkozat korrektségét és szükségességét hangsúlyozzák, vagy a szükségességgel magyarázzák annak esetleges igazságtalan kirohanásait; hangsúlyozva azt, hogy a nyilatkozat nem fedte teljesen Görgei politikai elképzeléseit. E három álláspontón belül az egyes részletkérdések megítélésében már az adott kor történeti-politikai szükségletei tükröződtek. A Görgei-kérdés ugyanis egészen 1956-ig politikai kérdés is volt /sőt, bizonyos rossz beidegződések révén még tovább is az/. Mindez azzal is járt, hogy az egyes történetírók megelégedtek a különböző tények új összefüggésekbe állításával, illetve a nyilatkozat új és új interpretálásával; s így új adatok feltárására 1884 óta nem került sor. Ezért a nyilatkozat megítélése szempontjából szükség lenne konkrét keletkezési körülményeinek megvizsgálására, a nyilatkozat tárgyilagos elemzésére, a nyilatkozat elterjedési körének és konkrét hatásának vizsgálatára. A nyilatkozat historiográfiája csak ezek után lesz lezárható.

A jegyzetanyagban a dolgozat írója kísérletet tesz néhány, az elemzett munkákban szereplő tévedés és ferdítés kiigazítására, ill. a nyilatkozat elterjedésének bizonyos megállapítására.

HILLER ISTVÁN
II. éves történelem--latin szakos hallgató /ELTE BTK/

CICERO-BESZÉDEK EGY KÖZÉPKORI TÖREDÉKEN

A dolgozat egy idáig ismeretlen, feldolgozatlan középkori töredék történetével és paleográfiai vizsgálatával foglalkozik. A fragmentum hat pergamenlapból áll: négy teljes és két fél oldalnyi lap. A töredék az esztergomi prímási könyvtárban folytatott kutatás alkalmával került elő, egy XVII. századi egyetemi könyv borítójának leáztatásakor.

Főleg a szövegben lévő tulajdonnevek alapján sikerült meghatározni, hogy M. T. Cicero két védőbeszédét a Quintus Ligariusért és a Miloért elmondott beszédek egy-egy részét tartalmazza.

A töredék írásmódja az írástörténet egy átmeneti korának jellegzetességeit hordozza magán. Ez a cursiva textualis, amely már tartalmazza a kurzív írás némely jegyeit. Ez az írásfajta a humanizmus korai terméke. A töredék keletkezését -- mivel már a kifejlett cursiva textualis jellegzetességeit mutatja -- a XIV. század végére a XV. század elejére tehetjük.

A két féloldalban fennmaradt darabot valószínűleg az említett egyetemi könyv bekötésénél vágták ketté. Ez a könyv Kerlai János esztergomi kanonok birtokában volt. Feltehetően ő köttette be, amit a könyvkötésnél felhasznált, majd a leáztatásnál megtalált, sajátkezű aláírásával ellátott levél is bizonyít.

A töredék a szövegvizsgálaton kívül számos érdekességet tartogat; így a kódexfűzés nyomait, sorpontozást, a ragasztás következtében átnyomódott tükörírást.

A szövegkritikai vizsgálatok alapján sikerült meghatározni azt a kódexcsaládot is, amely nyomán a scriptor ezt a szöveget írhatta. A hat pergamenlap alapján feltételezhetjük, hogy az eredeti kódex Cicero összes Caesarhoz intézett védőbeszédét tartalmazta, amelyeket a mai classica-filologia is a Caesarianae összefoglaló név alatt tart számon.

HILLER ISTVÁN
II. éves történelem--latin szakos hallgató /ELTE BTK/

EGY SOPRONI TÉR LAKOSSÁGÁNAK VÁLTOZÁSA 1944-56 KÖZÖTT

A dolgozatban a soproni Sas tér és környéke lakosságának változását kísérem figyelemmel 1944-56 között. A tér a Bécsbe, Pozsonyba és Győrbe vezető utak csomópontjában fekszik, így a város történetében végig fontos és jellegzetes szerepet játszott.

A lakosság a vizsgált bő évtized alatt szinte kicserélődött, de legalábbis döntő változásokat ért meg. Ennek a viharos évtizednek a nagy politikai-társadalmi mobilizációját tükrözi a mindennapos gyakorlatban a vizsgált terület lakosságának kicserélődése. A változások több hullámban játszódtak le, amelyeknek mindegyike érintette a Sas teret és környékét.

A dolgozat így felöleli a felszabadulás előtti, 1944 végétől kezdődő eseményeket, nyilasok és volksbundisták menekülését, kimutatva ennek hatását a térre nézve.

Jelentős változást idézett elő a környék szerkezetében a potsdami döntés alapján történt kitelepítés, amely döntő többségében az itt élt németajkú lakosságot érintette. A vagyonelkobzás, majd az államosítás nemcsak önmagában jelentett gyökeres fordulatot a tér életében, hanem későbbi változásoknak is részben alapjául szolgált.

A dolgozat foglalkozik az 1956-os ellenforradalmi eseményeknek a térre gyakorolt hatásával is, amely számszerűleg az egyik legnagyobb változást jelentette. A határmenti város "poncichter" negyedében fekvő terület életében az 1944-56 közötti történelmi események fontos szerepet játszottak.

HOFFMANN ÁGNES
II. éves orosz--német szakos hallgató /PJPTE/

A KVÁZI-IMPERATÍVUSZ FORMÁK HASZNÁLATA AZ OROSZ NYELVBEN

Dolgozatom az imperatívusz-formák viszonylagos, átvitt értelmű használatát vizsgálja szépirodalomból vett példák alapján, egybevetve a magyar nyelvi megfeleltetésekkel. Formális szempontból is minden általam vizsgált eset határozott különbségeket mutat a tulajdonképpeni imperatívusztól mind morfológiai, mind szintaktikia jellemzők tekintetében: a kvázi-imperatívusznak nincs-me végű többes számú alakja, nem kapcsolódhat hozzá a-ka módosító szócska, nincs szemléletpárja és kapcsolódhat bármelyik személyben és számban álló alannyal.

E különbségek indokolják, hogy a tényleges felszólító módú /2.személy/ és a kvázi-imperatívusz alakot grammatikai homonimáknak tekintsük, jóllehet ez utóbbi többnyire könnyen levezethető az eredeti funkcióban használt imperatívuszból. Az általunk felállított osztályozás az eredeti imperatívuszi funkció elmosódásának, jelentésváltozásának foka alapján történik.

1/ A szükségszerűség árnyalata /"Вы не платите, а Я за вас отвечай?" - Чехов/. Csak folyamatos ige fejezi ki.

2/ Feltételes mód kifejezése /Приди я вовремя, этого не случилось бы./. Szemléletpár esetén a befejezett ige használatos; mindig a mellékmondat elején áll.

3/ A kényszerűség árnyalata /"Тут хоть завали товарами, не раскошелится никто." - Айтматов/.

4/ Váratlanul végbement múlt idejű cselekvés kifejezése /"Мы думали, он поехал на дачу, а он вернись через час." - Гаспаров/.
E funkcióban kizárólag befejezett ige szerepelhet. Az esetenként használatos "Возьми и /да/" nyomatékosító szerepet tölt be.

HONTI ISTVÁN
II. éves orosz--lengyel szakos hallgató /KLTE/

DELEXIKALIZÁLT ÉS LEXIKALIZÁLT IGÉKKEL ALKOTOTT EGZISZTENCIÁLIS--LOKATÍV TÍPUSÚ MONDATOK A MAGYAR ÉS A LENGYEL NYELVBEN

A dolgozat a delexikalizált és lexikalizált igékkel alkotott egzisztenciális és lokatív mondatok szemantikáját és szerkezetét vizsgálja a magyar és a lengyel nyelvben. Az "egzisztenciális", "lokatív", "delexikalizált" és "lexikalizált" terminusok meghatározása után magyar és lengyel példák alapján rendszerezi a két nyelv közötti hasonlóságokat és különbségeket. Megállapítja, hogy a lokatív típusú mondatok a létigés mondatok egyik alcsoportját alkotják. Ezekben a mondatokban bennük van az "egzisztenciális" jegy, de pragmatikai tagolásuk eltér az egzisztenciális mondatokétól.

A létigés mondatok szerkezete /a lokalizátor, létige, létező tárgy mondatban elfoglalt helye/ a magyar nyelvben négyféle lehet, a lengyelben viszont csak egyféle.

A delexikalizált igék közül az áll: stać, fekszik: leżeć, ül: siedzieć és függ: wisieć igéket, a delexikalizáltak közül pedig a szétterül, elterül: rozciągać się, elnyúlik: ciągać się, magasodik: wznosić sie, fehérlik: bieleć és a fénylik: błyszczeć igéket és a velük alkotott mondatokat elemzem.

A két nyelvben a fenti igék használatában megfigyelhető alapvető különbség az, hogy a magyarban az ilyen ige elsősorban lokatív típusú mondatokban használatos, a lengyelben viszont egzisztenciális és lokatív mondatokban egyaránt.

A nyelvtanítás és a fordítás során az ilyen típusú igék használatának igen fontos szerep jut. A létigét — amennyiben ezt a szemantikai sajátosságok lehetővé teszik -- helyettesíthetjük delexikalizált vagy lexikalizált igével. Különösen figyelnünk kell a mondat aktuális tagolására, a szövegkörnyzetre, hogy fordításunk hű legyen, s valóban az adott mondat tartalmát adjuk vissza a másik nyelven.

HORN ILDIKÓ
IV. éves történelem--francia--török szakos hallgató /ELTE BTK/

RÁKÓCZI LÁSZLÓ

Rákóczi László neve Várad visszafoglalásának kísérletével fonódott össze, emlékét a "Rákóczi végső butsuzó éneke" című ballada őrizte meg. Személye történészek, irodalomtörténészek számára egyaránt érdekes, mégis az utolsó történelmi tanulmány még az 1913-as Hadtörténeti Közleményekben jelent meg Gyalókay Jenő tollából. A balladának viszont van újabb elemzése: Marczali Ferenc diákköri dolgozatát 1978-ban készítette.

Rákóczi László pályája megérdemli az alaposabb vizsgálatot. Élete nemcsak a magyar töténelem fontos korszakához kötődik, hanem olyan vezető politikusokhoz -- Zrínyi Miklóshoz, Lippay Györgyhöz, II. Rákóczi Györgyhöz, Nádasdy Ferenchez --, akik Magyarország égető problémáit: a török kiűzését, az ország egyesítését már az európai politikához kapcsolták.

Célom az volt, hogy ebbe a gondolatkörbe illesztve rajzoljam meg Rákóczi László alakját. Dolgozatomban politika-, mentalitás- és gazdaságtörténeti szempontokat igyekeztem követni, forrásként a Neoregestrata Acta, a Felsővadászi Rákóczi, Wesselényi, Eszterházy, Nádasdy, Batthyány, Csáky család levéltári anyaga szolgált.

Rákóczi László Erdély és Magyarország közt közvetítő szerepet játszott, életútjában megfogható az a törekvés, hogy az ország egyesítését politikájával, pénzzel, fegyverrel segítse. Ennek a tevékenységnek része a váradi támadás is, amelyről megállapítható, hogy nem a vár visszafoglalása volt a célja, hanem egy fogolymentő portya lepte alatt a fejedelemmel együttműködve meg akarták akadályozni, hogy Erdély a török oldalán vonuljon hadba.

HORNYÁK CSABA
II. éves történelem -- földrajz szakos hallgató /JATE/

FEJEZETEK A MAGYAR RENDJELEK ÉS KITÜNTETÉSEK TÖRTÉNETÉBŐL 1945-1949
/A Magyar Köztársaság kitüntetései/

A kitüntetések adományozásában, a kitüntetett személyek megválasztásában megnyilvánulnak az adott rendszer politikai irányelvei. A kitüntetések alakjukban, elnevezésükben politikai tartalmat hordoznak. Amikor több politikai irányzat küzd egymással a hatalomért, a küzdelem megjelenik a kitüntetések alapításában és adományozásában is. Minden csoport a saját elképzeléseinek megfelelő formájú kitüntetéseket szeretne, elvárásainak megfelelő személyeket kíván kitüntetni.

A dolgozatban a fentieket figyelembe véve az 1945-1949 közötti kitüntetések történetét elemzem, azok alapításának körülményeiből és az adományozottak vizsgálata alapján kísérlek meg következetetéseket levonni a korszak politikai történetére vonatkozóan. A kitüntetések alapítása és adományozása szorosan kapcsolódik a pártharcokhoz, amelyek során fokozatosan előretört az MKP és visszaesett az FKP. A korszak kitüntetéseit nézve szembeötlő formai változásokat figyelhetünk meg pár év alatt. A kitüntetések formája a kereszttől az ötágú csillagig változott.

1945-49 között az adományozások irányelveit nem szabályozta külön törvény vagy rendelet, ezért a kitüntetések adományozásainak szám szerinti adatainak feldolgozásával a koalíciós idők prátharcait követhetjük nyomon. A dolgozat a kitüntetettek pártállását, foglalkozását kitüntetések szerint vizsgálja, majd az eredményeket évek szerint összegezi.

HORVÁTH EMŐKE
V. éves történelem szakos hallgató /ELTE BTK/

A NYUGATI GÓT ÁLLAM ELSŐ SZAKASZA: A TOLOSAI KIRÁLYSÁG
/418-507/

A nyugati gót állam elemzése és leírása nem kap megérdemelt helyet középkorkutatásunkban. Pedig jelentőségét nehéz elvitatni, hiszen a feudális társadalom kialakulásának tanulmányozásához véleményem szerint elengedhetetlen ennek az államalakulatnak az ismerete.

A vízigót államnak két periódusát szokás megkülönböztetni. Az első korszak tolosai királyság néven szerepel a szakirodalomban. A tolosai királyság érdekes átmenetet alkot a római és részben germán maradványokkal átszőtt antik és a történelmi fejlődés irányát mutató feudális társadalom között. Ezt az átmeneti jelleget szeretném dolgozatomban kiemelni, illetve az általános, a feudális szerkezet irányába mutató és a specifikusan gót jegyeket elkülöníteni.

Rövid általános elméleti bevezető után konkrét vizsgálódásnak próbálom alávetni a három római--vízigót szerződést /foedus/, és ezeken keresztül kimutatni a két állam közötti kapcsolat alakulását. Róma egyre inkább rákényszerül a barbár népek letelepítésére, ugyanakkor a germánok erejük, jelentőségük növekedésével egyre jobban függetlenednek tőle. A hosszú kapcsolat és együttélés során a vízigótok számos római intézménnyel megismerkedtek, sőt be is építették azokat társadalmukba, illetve örökségként kapták Rómától. A tolosai királyság idején megfigyelhető, hogy ezek az intézmények hogyan válnak szerves részévé a nyugati gót államnak és a germán elemekkel keveredve milyen sajátos struktúrát hoznak létre.

A királyi hatalom kérdése nagyon fontos ebben az időszakban. Az udvari adminisztráció tisztségviselőinek és a provinciák, valamint a városi adminisztráció funkcionáriusainak római előzményei voltak. Elnevezésüket és tevékenységi területüket le lehet vezetni a római közigazgatásból, és érdekes megvizsgálni azt is, hogy esetenként milyen új tartalommal töltődtek a vízigót időszakban.

ORSZÁGOS TUDOMÁNYOS DIÁKKÖRI TANÁCS TITKÁRSÁG Budapest

HORVÁTH ZSUZSANNA
V. éves francia--orosz szakos hallgató /JATE/

A GROTESZK MIHAIL BULGAKOV A MESTER ÉS MARGARITA C. REGÉNYÉBEN

A dolgozat a Bulgakov-regény "moszkvai szintjét" elemzi, Mihail Bahtyin karnevál-koncepciójának segítségével. A karneváli groteszk a visszájára fordított világ logikáján keresztül kiemel a fennálló világ látszólagos egyedülvalóságának, megfellebbezhetetlen érvényességének keretei közül. Segítségével felmerül egy igazán otthonos világ lehetősége, ahol az ember visszaérkezik önmagához. Woland és kísérete által rendezett "karnevál" Moszkvában is, úgy tűnik, ezt a célt szolgálja. A regény elemzésekor a "sátáni karnevál" funkcióját vizsgálja a dolgozat a "Mester és Margarita" többszintes szerkezetében.

HÖRCHER FERENC
III. éves magyar--angol--esztétika szakos hallgató /ELTE BTK/

TÜNDÉR TÜKÖR
BERZSENYI DÁNIEL GRÓF MAILÁTH JÁNOSHOZ CÍMZETT ÓDÁJÁNAK ELEMZÉSE/

A dolgozat alapfeltevése szerint -- a feldolgozott szakirodalom álláspontjával ellentétben -- Berzsenyi kései lírai darabjai ugyanolyan magas esztétikai szintet képviselnek, mint a tízes évekig megírt költemények. Másrészt a Kölcsey-kritika miatt elvégzett esztétikai, művészetfilozófiai stúdiumok hatása érezhető ekkori versein, így a Mailáth-ódán is. Ezért válik a mű lekerekítettebbé, egyneműbbé, szóval a klasszikus ideálnak, a harmóniára való törekvésnek jobban megfelelővé.

A konkrét elemzés először a nyitó képpárt vizsgálja. Ennek kapcsán a leírás mikromuzikalitására hívja fel a figyelmet, rámutatva a fonetikai eszközök tudatos alkalmazására. Külön foglalkozik ezenkívül a híres ellentét lexikájával, mondattanával, a megjelenített világ milyenségével: mindezzel azt bizonyítva, hogy Berzsenyi e képet a legalsóbb nyelvi rétegtől a legmagasabbig kidolgozta, az ellentét egységét, vagyis a vágyott harmóniát valósítva meg.

A dolgozat kiemelkedő fontosságú részei még egyfelől a Berzsenyi-vers "szóbájolásáról" kifejtettek -- hogy az amúgy funkciótlan, jelentésüres szavaknak /nektáros, gigászi, tündér/ milyen atmoszféra-teremtő erejük van --; másfelől a Berzsenyi-verssor Babits által emlegetett tömörségéről elmondottak; valamint a versszerkezet harmonikus felépítéséről írt néhány bekezdés.

Az elemzés egészével a dolgozat bizonyítottnak véli kiinduló állítását, mely szerint a kései, klasszikus-harmonikus versek, de legalábbis az elemzett óda esztétikai értéke felér a korábbiakéval.

HÜTTER ESZTER -- KÖRMENDI JUDIT -- PETRÁNYNÉ WRBATA ERIKA
III. éves magyar -- angol szakos hallgatók /HSMTF/

A SZABAD FÜGGŐ BESZÉD VIZSGÁLATA MIKSZÁTH, ADY ÉS KAFFKA EGY-EGY NOVELLÁJÁBAN

A dolgozat bevezető része a szabad függő beszéd kialakulását és jellemzőit tárgyalja.

Majd a részletes vizsgálatok következnek a három novellában, Mikszáth Az öreg Prikler néni, Ady Nini szemei és Kaffka A gép mellett című művében. A következő szempontokból vizsgáltuk a szabad függő beszédet: mondatfajták szerint, szerkezetileg /vagyis megnéztük az egyszerű, az alárendelő és mellérendelő mondatok arányát/, a hátravetett, önállósuló mondatrészek és a nominális mondatok gyakoriságát is figyelembe véve.

A kapott eredményeket összehasonlítottuk azokkal az adatokkal, melyeket az oratio recta és oratio obliqua vizsgálatánál kaptunk. Az összevetéssel bebizonyítottuk, hogy a szabad függő beszéd formailag az egyenes beszéd és az írói közlés átmenete. Az adatok alapján bizonyítható az is, hogy a századforduló prózájában a mondat szerkesztettsége fellazul.

Végül a vizsgálatokból levont következtetéseket foglaljuk össze a három novellát összehasonlítva.

IMREGH MONIKA
I. éves magyar--olasz szakos hallgató /ELTE BTK/

FRANCESCO MONETA RÓMÁBAN KIADOTT BESZÁMOLÓJA ZRÍNYI MIKLÓS 1663--64. ÉVI CSATÁIRÓL

Dolgozatom egy eddig ismeretlen olasz nyelvű röpiratot dolgoz fel.

A beszámoló menetét követve megkísérlek fényt deríteni a szerző-szerkesztő lehetséges forrásaira, így például összevetem Zrínyi idevonatkozó leveleivel, mindig magyarázatot keresve a szembetűnő eltérések okaira. A tudósítás összeállítása és megjelenése között eltelt idő drámai feszültséget teremt: Zrínyi sikerei láttán a teljes győzelemben bizakodó hangja és az addigra bekövetkezett kanizsai vereség ténye között. Az őszi és a téli hadjáratról közölt részletes összefoglaló után ugyanis a kanizsai csatáról szinte eldöntött, méghozzá a keresztények javára eldöntött küzdelemről beszél.

A már ismert hadiesemények mellett beszámol egy máshol még nem említett csatáról, amelyet tán azért nem jegyeztek le mások, mert nem valamely helység elfoglalásáról van szó, hanem egy kalandosan kezdődő, s a hasonló rajtaütéseknél jóval nagyobb méretű ütközetről. Fölmerül azonban a kérdés, ha mások nem írnak róla, Moneta honnan szerezte vajon információit. Megnyugtató választ csak akkor tudunk majd adni, ha a ma még rejtőzködő nyomtatványok egybegyűjtve állnak a fentiekhez kapcsolódó problémák megoldására. Amit így önmagában is érzékeltet a beszámoló, az Zrínyi egész Európára kiterjedő híre s tekintélye: elérhetőnek látszik ugyanis a törökök végleges visszaszorítása Európából, s ezt sokan az egyház "védőbástyájától", Zrínyi Miklóstól várják.

A tanulmány közli az olasz röplap teljes szövegét és magyar fordítását, illetve a röpirathoz kapcsolódó ismeretlen /még meg nem jelent/ metszetet, amely Nagykanizsa ostromát ábrázolja.

A dolgozatot közlésre elfogadta a Hadtörténeti Közlemények című szakfolyóirat.

JANKOVITS LÁSZLÓ--KALMÁR ÁGNES--ROZSNYÓI ZSUZSA--SZÍJÁRTÓ ZSOLT
II. éves hallgatók /PJPTE/

HÚSZÉVES A SPENÓT

A dolgozat az augusztus 1-től 3-ig az Irodalomtudományi Intézetben lezajlott beszélgetéseket dolgozza fel, amelyeknek közös témája "A magyar irodalom története" c. munka /népszerű nevén a "Spenót"/ I. kötete. A kerekasztal-beszélgetés résztvevői: az Irodalomtörténet szerkesztői közül PIRNÁT ANTAL és V.KOVÁCS SÁNDOR, az ifjabb nemzedék képviseletében ÁCS PÁL és HORVÁTH IVÁN /a vállalkozás mentora/, valamint pécsi diákok voltak. A cél: a hat kötetes irodalomtörténet hiányosságainak feltárása, az időközben megjelent új publikációk irodalomfelfogásaival való összevetés, a kutatási eredmények ismertetésével megpróbálni az immár 20 éves tankönyv felfrissítését.

Az első nagyobb témakör a Spenóttal szemben felállítható új irodalom-koncepció, az intézménytörténeti rendszerezés előzményeit, lehetőségeit tárgyalja. Sorra kerülnek az intézmények fajtái, az orális intézmény problémái.

A következő nagyobb egység a Spenót reneszánsz-kategóriájával és ennek kapcsán a korstílussal kapcsolatban felvetődött álláspontokat foglalja magába. Ezután került sor a kisebb részletkérdések -- egy új Janus Pannonius-interpretáció, a "keresztény humanizmus" terminus, a magyar protestantizmus kialakulása -- megvitatására.

A befejező részben az ősköltészet új koncepcióját ismertette V.KOVÁCS SÁNDOR, valamint szóba került a XVI-XVII. századi epikus költészet, valamint a kódex-irodalom felosztása és a kézikönyv rendszerező elve melletti érvek.

JÁRAY ERZSÉBET
V. éves magyar--történelem--összehasonlító irodalomtörténet szakos hallgató /ELTE BTK/

KRÚDY GYULA EGY REGÉNYVÁLTOZATÁNAK PROBLÉMÁI
/Kísérlet "A vörös postakocsi" értelmezésére/

Dolgozatomban arra a kérdésre kívánok választ adni, hogyan született meg Magyarországon a modern regény Krúdy Gyula tollán 1913-ban, miként kapcsolódik az irodalmi hagyományokhoz, s milyen jellegzetességei vannak.

"A vörös postakocsi" elemzése kapcsán igyekeztem nyomon követni a regényben jelenlévő epikus elemek: a cselekmény, az idő és a tér megformálásának átalakulását, valamint azt, miért szükségszerű, hogy a modern próza lírai elemekkel -- lírai képmások, alakmás, lírai nyelv, szimbólumok -- is feltöltődjön. Ezen lírai elemek mibenlétére és szerepére is megpróbálok választ, magyarázatot találni. Keresem azt az elemet a műben, mely egységes nagyepikai alkotássá szervezi a cselekmény laza szálait, s ezt az állandó mítoszteremtésben és ezzel összefonódva jelentkező demítizálásban vélem megtalálni. Ezért javaslom dolgozatomban, hogy Krúdynak ezt a regényváltozatát nevezzük kétpólusú vagy kontrapunktális regénynek.

Utalok arra, hogy a regény műfaji jellegzetességeinek változása a századforduló emberének élményeivel, világlátásával és érzésvilágával függ össze; ezért lehetséges az, hogy több alkotó egymással párhuzamosan jutott hasonló eredményekre.

Végezetül pedig megpróbálom behatárolni, milyen helyet foglal el ez a regényváltozat Krúdy művészetében és a magyar irodalom fejlődésében.

JÁVORI OTTILIA
IV. éves magyar--német szakos hallgató /KLTE/

DIALÓGUS ÉS "KÖVETKEZTETÉS"
/Kísérlet Max Frisch: Biedermann und die Brandstifter című drámájának elemzésére/

A dolgozat középponti kérdése: hogyan következtetünk a nyelvben? Feladatom az intuitív következetetés-fogalom explikálására irányul, ehhez beszédaktus-elméleti kategóriákat veszek igénybe. Bevezetésre kerül a preszuppozíció /pragmatikai, erős pragmatikai, logikai/ fogalma KAREN H. EBERT, az implikatúra és a társalgási maximák fogalma GRICE, a konnotáció fogalma BARTHES és a preszuppozíció fogalma KIEFER FERENC felfogása alapján.

Max Frisch: Biedermann und die Brandstifter című drámájának elemzése mellett az szólt, hogy a dráma a dialógusok legpregnánsabb kifejeződési formája, és magán viseli a beszélt nyelv sajátosságait is. A művet nem csupán korpusznak tekintem, hanem színdarabnak is, tehát vizsgálom a színpadi szereplők -- a beszélő és a hallgató -- és a néző viszonylatában, ezáltal egyfajta értelmezést próbálok adni. Ezért eredeti kérdésfeltevésemet bővítem azzal, hogy jellemezhetők a drámai szituációk az alkalmazott beszédaktus-elméleti kategóriák alapján. Elemzésem a dráma menetéhez igazodik, csak az ezen szempontból lényeges jeleneteket vizsgálom.

A darab újszerűsége, hogy szereplőit sablonos, kliséken alapuló beszédükön át jellemzi, de ez nem jellemvonásuk, nem ettől válnak típussá figurái. Az indirekt utalásokon -- az implikatúrákon -- keresztül felszínre hozza a gondolkodási mechanizmus sajátosságait, de ezt a néző számára rejtetten teszi, azaz úgy tünteti fel, mintha a cselekmény lenne abszurd. Ezért volt alkalmas ez a dráma beszédaktus-elméleti vizsgálódásra.

Az elemzett 59 mondat a valóságnak túlságosan kicsi szelete ahhoz, hogy a kiinduló kérdés megválaszolásához szükséges általános következtetést levonhassuk belőle, csak arra adhatunk választ, hogy történt a következtetés ebben a műben. Csak az intuitív következtetésfogalom egy lehetséges magyarázatát adhattam meg: viszonyulás az előttem szóló kijelentéséhez, valamilyen utalás az elhangzottakra, a dialógus továbbvitele pozitív vagy negatív irányba. A kérdés átfogó megválaszolásához sokkal nagyobb beszédaktus-elméleti és pszichológiai apparátusra van szükség.

JÁVORI OTTILIA
IV. éves magyar--német szakos hallgató /KLTE/

KÍSÉRLET EGY SZÍNHÁZI BEMUTATÓ ÉRTÉKELÉSÉRE
/Max Frisch: "Ha egyszer Hotz úr dühbe gurul" a debreceni Csokonai Színházban/

A dolgozat arra keresi a választ, mit és hogyan valósított meg a rendező a szerző elképzeléseiből, színészei hogyan hajtották végre az ő utasításait, jelentett-e valami újat a darab bemutatása a színház életében. Irodalomtörténetivé tágítva a kérdést: hogyan illeszkedik ez a darab Frisch életművébe és mi ezen életmű legjellemzőbb vonása.

A dolgozat menete: jelenetről jelenetre részletesen leírom a színpadi történéseket, majd minden jelenet után rövid értelmezés következik. Ez rámutat az írott és a bemutatott darab közti esetleges különbségekre és azok okára is.

A dolgozat második részében vázolom -- mintegy háttérként -- a frischi életművet, és szólok a darab "hőstípusáról". Felhívom a figyelmet az eredeti és a magyar nyelvű szöveg közti különbségekre, és az ebből adódó értelmezési nehézségekre is.

A harmadik részben utalok az egyfelvonásosok színháztörténeti jelentőségére, valamint az elemzett darab és a frischi színház újszerűségére: a színpad strukturáltságára, a drámai figurák új funkciójára és a cselekmény nem lineáris menetére. Ebből adódik a rendezőtől és színésztől egyaránt megkövetelt újfajta látás- és játékmód, amelynek értékelésére szintén sor kerül. /A rendező érti a szerző szavát, de próbálkozása nem juthat teljesen kifejeződésre. Ennek okát színházi hagyományainkban kell keresni./

JENEI GYULA
magyar--történelem szakos tanár /JGYTF/

A JÁSZSÁG NÉPESSÉGE A XVII-XVIII. SZÁZAD FORDULÓJÁN

A tanulmány 1. fejezete a szakirodalom alapján áttekinti a jászok történetét a török hódoltságig. A 2. fejezet a török uralom időszakából a népesség kontinuitására vonatkozó adatokat gyűjti egybe és értékeli.

A 3. fejezet a Jászság 10 településéről fennmaradt legrégebbi római katolikus anyakönyvek bemutatásával, adataik /1675-1720/ felhasználási módjával foglalkozik. A népességszám meghatározásához eddig használt adóösszeírásokhoz képest az anyakönyveknek az az előnye, hogy nemcsak az adóterheket bíró háztartások számát ismerhetjük meg belőlük, hanem mindazokat, akiknek gyermekük született a vizsgált időszakban. A keresztelések számából igen jól meg lehetne közelíteni egy-egy település nagyságát. A történeti demográfiai kutatások új eredményei alapján az állapítható meg, hogy Magyarországon a XVIII. század első felében 1000 lakostól legalább 40 gyermek született, de 45-nél nem több. A XVIII. század első évtizedeiben -- a bizonytalan közállapotokkal összefüggésben -- az anyakönyvezés szokása nem szilárdult meg. Ezért 40 keresztelés után nyugodtan számolhatunk 1000 lakossal, de valószínű, hogy így csak a lehetséges népesség alsó határát kapjuk meg.

A 4. fejezet településenként foglalkozik a népesség nagyságával. A Jászság településeire -- anyakönyvi adatok alapján -- 1714--1715-re határozható meg legkorábban az össznépesség: Jászalsószentgyörgy 1100; Jászapáti 2800; Jászárokszállás 2200; Jászberény 5300; Jászdózsa 1000; Jászfelsőszentgyörty 1150; Jászfényszaru 1400; Jászjákóhalma 900; Jászladány 750; Jásztelek 450; -- Jászkisér/református/ visszakövetkeztetéssel 1350. Összesen: 18.400. Természetesen ezek hozzávetőleges adatok.

A Jászság népe a török hódoltságot elég jelentős számban átvészelte, s így tudott hozzájárulni a Duna-Tisza közének benépesítéséhez.

JOBBÁGY ILONA
IV. éves magyar--történelem szakos hallgató /ELTE ÁITK/

"MIKORON URAM ÉN HOZZÁD KIÁLTÉK...."
/Az egyéni hitélmény és a közösségi sorstudat összefonódása Sztárai Mihály zsoltárparafrázisaiban/

A dolgozat Sztárai Mihály zsoltárátköltéseivel foglalkozik. A zsoltár bensőséges imajellege szinte észrevétlenül háttérbe szorítja az eredeti személyt, és telítődik egyéni s már a zsoltárköltőre jellemző gondolatokkal; ugyanígy tolódik át az egyes szám első személy tudata a zsoltár éneklése során az éneklőközösség minden egyes tagjára, s válik személyes imává. Ezzel megteremti a lehetőséget azoknak, akik az éneklésben részt vesznek, hogy kapcsolatba, párbeszédbe lépjenek Istennel.

Az emberiség legősibb kifejező eszközei közé tartozik a dal. Az ének során az érzelmi /a dallam/ és az értelmi /a szöveg/ impulzusok összeolvadása adja az elsődleges élményt, ezen a csatornán lehet legközvetlenebbül hatni az emberi pszichére.

Sztárai zsoltárait vizsgálva kézenfekvő a kérdés: miért fordult Dávid zsoltáraihoz, és a 150-ből miért ezt a tizenhatot érezte a legfontosabbnak.

A dolgozat azzal is foglalkozik, hogy az irodalmi mű /jelen esetben a zsoltár/ miként lesz a prédikátori cél eszköze. Felfejti a zsoltárparafrázisokban megfogalmazódó hittételeket, és azokat a módszereket, melyekkel Sztárai személyes hitét, s az ebből fakadó magatartásmodellt a közösségbe át akarja plántálni, s ezzel egy lehetséges utat mutat a világot összefogó, biztonságot adó szubsztanciához.

Ezt a célt szolgálja a zsoltárok formai építkezése is. A dolgozat elemzi, hogy a felhasznált versformák miként válnak a tartalom megerősítőivé, miként hordoznak maguk is tartalmi funkciót. Sorait olvasva szembesülünk a magyar tagoló vers minden szépségével, számtalan lehetőségével, belőlük egy feledésbe merülő magyar nyelv tör fel.

JÓZSA KATALIN
IV. éves magyar--népművelés szakos hallgató /JGYTF/

A NÉPSZÍNMŰ RECEPCIÓJA
/A befogadói igény mint műfajformáló tényező Szigligeti Ede legsikeresebb színpadi művei [1840--1848] nyomán/

A nézők ízlése az 1840-es években az egyik legsikeresebb színpadi műfajjá avatta a népszínművet.
E színjátéktípus története reprezentálja, hogyan módosítja egy mű, egy műfaj megítélését a közönséget jellemző "elvárási horizont" elmozdulása. /A népszínmű fogalma az idő múltával pejoratív kicsengést kapott./

E példából kiindulva kerestem választ arra, hogy a dráma műfaját érintő változások milyen összefüggésben vannak a közönség beállítottságával. A közízlés épp uralkodó tendenciái mely drámai elemeket, dramaturgiai megoldásokat tesznek népszerűvé?

Vizsgálatomat az 1840-1848-ig terjedő időszakra szűkítettem, amikor a magyar dráma mint propagandaeszköz is reprezentáns műfajjá válik. A társadalmi funkció átalakította a művészeti formát is /a dráma témáját, dramaturgiáját/.

A népszerű Szigligeti-színművek éppen sikerük folytán szerencsés tükrözői az "elvárási horizont" uralkodó tencenciáinak az adott korban.

JÓZSÁNÉ SZENÁKY GYÖNGYI
magyar-orosz szakos tanár /JATE/

A TEHÁT KÖVETKEZTETŐI JELENTÉSÉNEK KIALAKULÁSA A JÓKAI-KÓDEXBEN

A magyar nyelvészeti szakirodalomban elfogadott vélemény szerint a tehát eredetileg 'akkor' jelentésű határozószóból csak a XVII. században vált következtető értelmű mellérendelő kötőszóvá.

Dolgozatomban az első magyar nyelven írott könyv, a Jókai-Kódex szövegének részletes vizsgálatával arra az eredményre jutottam, hogy a tehát kötőszóvá válása már a XIV. század végén, a XV. század elején megkezdődött. A kódexbeli 52 tehát előfordulásból ugyanis csak 25 esetben találtam a szót tisztán időhatározószónak, s 17 olyan esetet tudtam kimutatni, amelyekben a tehát már mellérendelő kötőszói funkcióban szerepel. Ezek között pedig 14 olyan esetet elemeztem, amelyekben a kötőszó által kapcsolt mondategységek, illetőleg szövegrészletek nem időbeli egybeesést, hanem egymásra következést, illetőleg egymásból következő eseményeket tartalmaznak.

KÁDÁR ZSUZSANNA
IV. éves történelem--szociológia szakos hallgató /ELTE BTK/

A TÁRSADALOM MARGÓJÁN
/Kísérlet a magyarországi cigányság létviszonyainak felvázolására a XIX. század második felében/

A dolgozat két részre bomlik. Egyfelől az általam feltárt források és adatok segítségével felvázolom a cigányügy rendezésére tett lépéseket az első világháború időszakáig. Végigkísérem a telepítési kísérleteket, egy-egy csomópont kiemelésével: József főherceg, a Wekerle-kormány korszaka, a dánosi rablógyilkosság és következményei, valamint néhány elszórt próbálkozás felvillantása 1914-ig. Az első részben tehát a szakirodalomban csak utalásszerűen fellelhető anyag kiegészítő, bővítő kronologikus összerendezésére vállalkozom.

Másfelől az Európában is egyedülálló 1893. évi összeírás statisztikai adatait elemzem, s ezen keresztül próbálom bemutatni a cigányság létfeltételeit s foglalkozási viszonyait Magyarországon. Vizsgálom, hogy hagyományos foglalkozásaik révén mennyire, milyen mértékig tudtak beilleszkedni a cigányok a falusi munkamegosztásba. Megtartva az összeírás adta kereteket, az állandóan letelepedettek, a huzamosabban egy helyen tartózkodók és a vándorcigányok földrajzi elhelyezkedésének, nyelvi és nemzetiségi viszonyainak, vallásának, az alfabetizáció fokának s életkörülményeik egyéb mutatóinak /pl.: lakás, iskolázottság stb./ elemzésére és összehasonlítására is kitérek, állandóan szem előtt tartva a korszak nem cigány lakosságának hasonló mérőszámait.

KÁLDI ÉVA
IV. éves magyar -- történelem szakos hallgató /HSMTF/

JOBBÁGYKÉZEN LÉVŐ FÖLDEK FELDEBRŐN 1771 ÉS 1848 KÖZÖTT

A község rövid előtörténetének ismertetése után dolgozatomban az 1771-es urbárium vizsgálatát végzem el. Számba veszem a jobbágyi kézen lévő földeket, majd az így kapott eredményt összehasonlítom az 1828-as regnicolaris conscriptio adataival. A földterület számbevételét kiegészítem a névanyag tanulmányozásával is.

A vizsgálat által feltárt eltérések okainak felderítésére tett kísérletek után további összehasonlításokat teszek az 1836-os és az 1848-as források adataival. Az összehasonlítás során kirajzolódó kép a falu lakosságának természetes szaporodása mellett végbement telekaprózódásról tudósít. A névanyag vizsgálata azonban nemcsak számszerű adatok közlését teszi lehetővé, hanem az egyes jobbágycsaládok sorsának nyomom követését is.

Végezetül megállapítom, hogy az általam felhasznált források kizárólagos vizsgálatával a község jobbágyainak tényleges vagyoni helyzete semmiképpen sem állapítható meg. A fennmaradt, de idő hiányában még kellően fel nem dolgozott dohányösszeírások ugyanis egy másik, majorsági földön folytatott, s így az úrbéres összeírásokban nem szereplő fontos jobbágyi jövedelemforrásról is tudósítanak.

KÁLLAY GÉZA
magyar--angol--általános nyelvészet szakos tanár /ELTE BTK/

A FEJ IGE JELENTÉSÉNEK ÖSSZEFÜGGÉSE A VELE SZINTAKTIKAI SZERKEZETEKET ALKOTÓ GRAMMATIKAI ESETEKKEL

A dolgozat -- mely egy korábbi munka folytatása -- a fej igét vizsgálja több szempontból. A korábbi kutatás során a jelentés belső szerkezetének elemzése került előtérbe; most a jelentés belső szerkezetének és az igéhez lineárisan kötődő elemeknek az összefüggése áll a vizsgálat középpontjában. Arra keresem a választ: mi teszi lehetővé, hogy a kérdéses ige bizonyos felszíni esetekkel összekapcsolódjon, velük szintaktikai szerkezeteket alkosson.

KÁLLAY ZOLTÁNNÉ BOZSIK KATALIN
IV. éves magyar--orosz szakos hallgató /HSMTF/

A FEJEZETKEZDŐ MONDATOK SZERKEZETI ÉS STILISZTIKAI VIZSGÁLATA MIKSZÁTH KÁLMÁN KÜLÖNÖS HÁZASSÁG C. REGÉNYÉBEN

A magyar nyelvészek II. nemzetközi kongresszusán elhangzott előadásokat tartalmazó kötetben, a Nyelvtudományi értekezések 83. számában /Jelentéstan és stilisztika/ megjelent KISS ANTALNAK egy dolgozata Mondattani elemek stilisztikai szerepe Tamási Áron novelláiban címmel. A módszer, amellyel dolgozott, más szerzőkkel kapcsolatban is eredményesen alkalmazható.

Átvettem KISS ANTAL módszerét, és egy, a XX. század elején írott regény fejezetkezdő mondatainak szerkezeti és stilisztikai vizsgálatához felhasználtam.

Mikszáth Kálmán Különös házasság című regényének fejezetkezdő mondatait vizsgáltam tartalmi, szerkezeti szempontból, valamint a mondatok hosszúsága tekintetében. Megfigyeltem az egyszerű, az összetett és a többszörösen összetett mondatok arányát, a mondatok hosszúságát pedig az átlagos szószámmal jellemeztem. Kimutattam azt is, hogy milyen értéket képviselnek a mondatok szerkesztettségi mutatói. Azt is megfigyeltem, hogy a fejezetek elején álló mondatok milyen stilisztikai hatást képviselnek. A kapott eredményeket összevetettem annyi novella kezdőmondatával, ahány fejezetből áll a regény. A novellákat az 1880-as és 90-es évek terméséből választottam.

Feladatomnak tartom még összehasonlítani a vizsgált Tamási-novellák eredményeit az általam kapott eredményekkel.

KAPOSI JÓZSEF
tanító /KLTE/

NAK KÖZSÉG NÉPSZOKÁSAI
/A népszokások szövegeinek frazeológiai vizsgálata/

Dolgozatomban Nak, a Tolna megye somogyi határa közelében fekvő, magyar ajkú, katolikus kisközség népszokásainak felkutatására vállalkoztam. A tér és idő szabta korlátok miatt ezeknek is csak egy területére szorítkozik vizsgálódásom, az emberi élet fordulóihoz fűződő legelterjedett szokásformák felvázolására.

Dolgozatomat három fő részre tagoltam. Az elsőben a születés, a házasság és a temetés szokásait mutatom be, megelevenítve a század első évtizedeit. A szótár a második részben kapott helyet, tartalmazva -- az adatközlők nyelvjárási kiejtését idézve -- a köznyelvben nem használt vagy kihalóban lévő szavakat. Az utolsó rész a népszokások leírásában fellelhető, Nak községben használt állandósult szókapcsolatokat vizsgálja.

Gyűjtőmunkám során elsősorban a hagyományok életrehívásában úgynevezett organizátori szerepet betöltők elbeszéléseire támaszkodtam. Az elmondottakat a pontos lejegyzés érdekében hangszalagra rögzítettem.

KAPOSI ZOLTÁN
IV. éves történelem szakos hallgató /KLTE/

A VRÁSZLÓI URADALOM TERMELÉSE ÉS GAZDÁLKODÁSA A FEUDÁLIS REND UTOLSÓ SZAKASZÁBAN

Dolgozatom egy Somogy megyében fekvő 24.000 holdas uradalom gazdálkodási rendszerét vizsgálja 1767-1848 között. Alapvető megállapításom, hogy megfelelő gazdaságföldrajzi adottságok között egy jól gazdálkodó uradalom képe bontakozik ki előttünk a 19. század derekára. Vonatkozik ez mindenekelőtt a munkaszervezeti kérdéskörre, hiszen a felhasznált élőmunkaerőnek nagyobbik részét béresek, cselédek munkája tette ki az alacsony népsűrűség, a kis robotmennyiség miatt. De vonatkozik a megállapítás az elért termelési produktumra is, mivel a gazdaság a 19. század közepén jelentős készpénzbevételt ért el, ugyanis mindvégig piacorientált uradalomként funkcionált, s ebből a szempontból beleilleszkedett a Nyugat-Somogyban általánosnak tekinthető majorsági gazdálkodást folytató gazdaságok sorába.

A munka nagy részét a gazdaság ágazati rendszerének vizsgálata adja, melyben centrális helyet foglal el a szántóföldi növénytermesztés és a juhtenyésztés: lényegében e két ágazat teljesítménye határozta meg a gazdasági évek sikerét vagy sikertelenségét. Ezen két termelési ág produkálta az összbevételnek mintegy 75-80 %-át. Természetesen jelen vannak a korban szokásos kiegészítő vagy perifériális jellegű ágazatok is, melyek elsősorban a két fő termelési ág igényeit elégítették ki. A centrális ágazatok között kétségkívül megfigyelhető a komplementer fejlődés, ami jelen esetben a szántóterület nagyságának változásában, a trágyázás /kapások/ meglétében, az állatállomány nagyságának dinamikus fejlődésében kísérhető nyomon.

Az uradalom bevételeiben a feudális eredetű jövedelem /bár ez nem mindenhol választható szét teljesen/ kb. 8-10 %-ot adott mindössze, ami főleg a regále- és a hegyvám-dézsma szolgáltatásban realizálódott.

KAPOSI ZOLTÁN
IV. éves történelem szakos hallgató /KLTE/

A VRÁSZÓI URADALOM TÁRSADALMÁNAK FŐBB SAJÁTOSSÁGAI MÁRIA TERÉZIA ÚRBÉRRENDELETÉTŐL A JOBBÁGYFELSZABADÍTÁSIG

Ez a munka -- amely az uradalomtörténeti dolgozatomtól elválaszthatatlan -- a nagybirtokstruktúra másik elemét, az úrbéres társadalmat veszi célba. Végigkísértem benne az úrbéresek telki és telken kívüli földjének változását, majd a folyamatot lezáró elkülönözési tárgyalásokat, a gazdálkodási rendszert, az úrbéresek vagyoni helyzetét néhány hagyatéki leltár segítségével. A továbbiakban az úrbéres család egy-két kérdésével foglalkoztam, a községek szervezeti rendszerével, a kötelező szolgáltatások sajátosságaival, végül pedig a földesúr-úrbéresek ún. patriarchális viszonyát tekintettem át.

A legjellemzőbb vonásnak mindenképpen a kicsi telki állomány, a nagy allodiális parasztbirtok és az erre épülő gazdálkodási rendszer kvintesszenciáját lehet tartani. A valóságban ez annyit jelentett, hogy a késői megtelepedés miatt az uradalom lakossága, népsűrűsége rendkívül alacsony, a nagybirtok döntő túlsúlyba került a birtokolt földet illetően, s ez rendkívül kicsi telki állományt biztosított a jobbágyságnak. Ezen a helyzeten az allodiális földek felvállalásával segítettek az úrbéresek, illetve a szőlőföldek állandó jellegű növelésével, ami lényegében az egyedüli pénzjövedelmi forrást képezte a jobbágyság-zsellérség számára. Mindez lehetséges volt azért is, mert az uradalom még nem ért területének optimális kihasználtsági fokához a termelés bővítésekor, s így a föld nem a különböző érdekek szembenállásának forrása, hanem a kölcsönös igények és érdekek kiszolgálója lett. Ez lényegében eltérő állapot a kor sok más uradalmához képest, amelyekben a nyílt vagy burkolt osztályharc szemtanúi lehetünk.

Végül is a két dolgozat együtt vizsgálandó, csak a terjedelmi határok miatt választottam a két dolgozatra bontást.

KARÁCSONY ZOLTÁN
III. éves magyar--néprajz--történelem szakos hallgató /ELTE BTK/

A GYÖRGYFALVI JASKÓ ISTVÁN LEGÉNYES TÁNCAI

A dolgozat egy györgyfalvi férfi teljes legényes táncanyagát dolgozza fel. Az összes filmre rögzített és lejegyzett táncfolyamat elemzéséből állapít meg néhány táncalkotási tendenciát. A táncfolyamatokat három struktúraszinten /a motívumok, pontok--szakaszok, és a táncfolyamatok szintjén/ vizsgálja. A táncos a viszonylag szűk motívumkészlete ellenére számos variációval gazdagítja táncát. A motívum-variációk elsősorban plasztikailag--ritmikailag térnek el egymástól. A pontokban--szakaszokban két lényeges szerkezeti egység figyelhető meg. A nyolcütemes zenei szakasz vagy strófa első hat ütemére járt gerincmotívum és az utolsó két ütem zárlata. A zárlat ritmusa következetesen hímnemű /♩ ♫ /. A pontok szintjén előforduló leggyakoribb motivikai szerkezet az a a_1 a b.

A táncfolyamat egészének elemzéséből kiderül, hogy a tánc fokozatosan emelkedik egy bizonyos csúcspontig, itt mintha hatásfoka visszaesne, de csak azért, hogy újból az előbbinél intenzívebben emelkedjen.

A dolgozat második része pedig azzal foglalkozik, hogy a tánc strukturális elemzése alapján jellemzett fogalmak hogyan tudatosulnak a táncosban.

KARVALICS LÁSZLÓ
IV. éves magyar--történelem szakos hallgató /ELTE BTK/

ADY ENDRE: TORONY AZ ÉJSZAKÁBAN

A dolgozat kísérlet koncentrikus elemzése; vagyis számtalan "kört" jár be a vers körül, míg eljut a költői üzenet magjáig.

A legtávolabbi vizsgálati szempont az egyes motívumok mozaikjainak összerakása: a torony, a Hold, az Ég, a nyár-éj, mint a hasonló előfordulásokból álló motívumcsaládok elemei szerepelnek.

Az idillből kinövő elégia meghatározó elemének tekintett epikus szálra fűződnek fel a hagyományos vizsgálati módszerek: a szerkezet cselekményként, a motívumok szereplőként válnak vizsgálat tárgyává. Ezek az elemek hordozzák -- ha nem is olyan kifejtett módon, mint másutt -- az emberiség és magyarság, az egyén és az emberiség stb. kérdése kapcsán adott válaszokat, amelyek beépülnek a vers központi gondolatába: az emberiség elpusztul, mégpedig úgy, hogy saját magát törli le a Föld színéről. Az emberi szféránál sokszorta nagyobb anyagi világ azonban megmarad, ha ember nélkül döcög is tovább.

Az összeomlott romok világának víziója -- amely a szarajevói merénylet és a háború kitörése közti félelmes-szorongásos hetekben fogan -- a konkrét háborúk képeiből építkezve jut el a teljes pusztulás lehetőségének felvetéséhez, s válik aktuálissá napjaink bizonytalan, "lángoló világában" is.

KATHI ERZSÉBET
IV. éves magyar--orosz szakos hallgató /KLTE/

A PREDIKÁTUMOK ÁLTALÁNOS OSZTÁLYOZÁSA

A predikátum a mondat fő szervezője, legfontosabb eleme, amely meghatározza a mondat jellegét /verbális vagy nominális/, illetve a mondat típusát /egzisztenciális, lokatív, posszesszív stb./. A szakirodalomból általában a predikátumok szófaj szerinti osztályozása ismeretes, ezen osztályozás alapján azonban számtalan szemantikai--szintaktikai problémára nem kapunk választ, ezért további paraméterek, további osztályozási szempontok szükségesek.

Dolgozatomban a predikátumok szemantikai rendszerének felvázolásához alapul vettem S.DIK, E. BENVENISTE, G. ZOLOTOVA, N. AVILOVA, N. ARUTYUNOVA, DEZSŐ LÁSZLÓ, RADICS KATALIN és KIEFER FERENC predikátum-, illetve mondatosztályozását.

E rendszer alapkeretéül S. DIK funkcionális osztályozási rendszere szolgál: a +dinamikus jegyű predikátumoktól haladunk a -dinamikusak felé. A +Dyn jegyű predikátumok csak verbálisak lehetnek a -Dyn jegyűek pedig verbálisak és nominálisak is. A -Dyn verbális predikátumok egyik csoportja /funktív, posszesszív, lokatív, egzisztenciális stb. predikátumok/ szinonim a nominális predikátumokkal.

A dolgozat célja, hogy a predikátumok általános osztályozása után meghatározza az egzisztenciális, lokatív és posszesszív predikátumok helyét a predikátumok rendszerében, ezáltal elméleti alapul és kiindulópontul szolgál a diákkörben készített többi dolgozathoz, melyeknek szerzői egy-egy mondattípust elemeznek a magyar és egy szláv nyelv adatai alapján.

KATONA GABOR
V. éves magyar--angol szakos hallgató /KLTE/

EDMUND SPENSER KÉSŐI VILÁGKÉPE ÉS NEOPLATONIZMUSA AZ AMORETTI SZONETTEK KOMPONÁLÁSA IDEJÉN

Az Erzsébet-kor végének Angliájában Edmund Spenser munkássága jelenti a reneszánsz világkép és kultúra végső költői szintézisét, valamint lezárását is egyben. Ezért Spenser költői világképe szükségszerűen telítődik az európai és az angol teológia, filozófia, költészet, valamint a tudományok és áltudományok /számmisztika, asztrológia, alkímia/ legfontosabb eredményeivel, illetve azokkal az elképzelésekkel, amelyek Spenser kora számára lényegesek voltak.

A költőt ért hatások közül igyekeztem a legfontosabbakat kiemelni, azokat, amelyeknek folytonossága tisztán végigkísérhető az európai kultúra történetében, s amelyek, éppen ebből következően, e kultúra gerincét adják. Ezért elsősorban nem magának a költői anyagnak a közvetlen vizsgálatára törekedtem -- hiszen ezt előttem már sokan megtették különböző szempontok alapján elemezve az Amoretti szonettciklust --, hanem inkább a források feltárását tartottam célomnak, amelyről összefoglaló jellegű tanulmány még eddig nem készült.

Ezzel magát a szonettciklust kívántam új megvilágításba helyezni, hogy a spenseri szonettek világképének szintézis-jellegét szem előtt tartva mutassak rá az eddigi értelmezések esetleges pontatlanságaira, illetve töredékességére. Ezért éreztem szükségesnek, hogy figyelmet szenteljek a művészi eszközök vizsgálatának is a dolgozat utolsó harmadában. Ez pedig módot adott a költői világkép és a művészi módszerek egymást értelmező vizsgálatára, a források feltárása révén nyert új és értékes szempontok alapján.

KAZINCZY ANDREA
V. éves magyar--történelem szakos hallgató /ELTE BTK/

IFJ. ÁCS MIHÁLY RÍMES PRÓZÁJA

A XVII-XVIII. századi alkalmi -- halotti -- beszédek stilisztikai feldolgozása során került sor ifj. Ács Mihály egyik munkájának vizsgálatára. Ez a gyászbeszéd egykorú társai között azzal keltett feltűnést, hogy a prózai szövegben meglepően sok rímes összecsengést találtunk.

Dolgozatomban a halotti beszédből kiemelt példamondatok részletes elemzésével mutatom be a szerző rímelését. Ifj. Ács Mihály másik nyomtatásban megjelent művében, a Magyar Theologiában is fellelhető törekvése a rímelésre.

A rímes próza a korszak olyan jelensége, amelyet a szakirodalom eddig még nem vizsgált. E dolgozat szerény terjedelmével a kutatás lehetőségét és esetleges kiindulási pontját vázolja. Felmerül az a gyanú is, hogy e későbarokk jelenség a magyarországi pietisták tevékenységével függhet össze.

KELLÓ MARIANNA
IV. éves magyar--ének szakos hallgató /JGYTF/

A GYULAI KÖTELES MESTERSÉG ÉS SZAKSZÓKINCSE

A Kötélgyártás kihaló mesterség. Gyulán ennek a szakmának jelentős hagyományai voltak, ma már azonban csak egyetlen kötélgyártó él és dolgozik, Szabó Sándor kötélgyártó mester. Ez indított arra, hogy élete, munkája felől érdeklődjem. Gyűjtésemben néprajzi és nyelvészeti szempontok érvényesültek.

A gyulai levéltárban és a múzeumban is találtam adatokat a helybeli kötélgyártó céhről, a kötélgyártás történetéről.

Adatközlőm által megismerkedtem a kötélfonás folyamatával, az általa elkészített termékekkel. Az életéről és az árusításról, a vásárokról szóló történeteit fonetikus írással jegyeztem le. Megállapítható, hogy kiejtése a spontán beszédben eltér a szándékosan ellenőrzött kiejtési formától.

A mesterséggel kapcsolatos szakszavakból szótárt készítettem. Egy-két szakirodalmi forrással összehasonlítva megállapítottam, hogy a hagyományos mesterségben szokásos eszközök, munkafolyamatok elnevezése nagyrészt megegyezik. Jelentős különbség mutatkozott azonban a FRECSKAY JÁNOS 1912-ben megjelent Mesterségek szótára c. munkájával való összevetés során. Az általam összeállított szótár a kötélgyártás szakszavai közül a tiszai nyelvjárásterületen használt szakszavakat tartalmazza.

KERESZTURY TIBOR
III. éves magyar--történelem szakos hallgató /KLTE/

NAGY LÁSZLÓ: BÚCSÚZIK A LOVACSKA

A verset a költő életművébe helyezve tizenegy fejezetben vizsgáltam. A bevezető rész után a mű megszületésének közvetlen előzményeivel, a keletkezés körülményeivel, Nagy László 1956 utáni költői útkeresésével, emberi problémáival foglalkozom -- különös tekintettel e konfliktusos, válságos létállapot összetevőire, s e költészet ez időszakban megfigyelhető gazdagodásával. Ezt rövid műfaji vizsgálódás, az ún. hosszú ének problematikájának áttekintése, majd a szorosabban vett elemzés követi, melynek első szintje az intonáció, a retorikai megformáltság hatásbeli szerepének, majd a művészi szerepjátszás jelentéstágító funkciójának, a versbeli szerepválasztás hátterének szemügyre vétele. A hatodik fejezetben a költői szemlélet összetettségére és mobilizációjára, a szerepbe helyezkedés módjára térek ki a részletes tartalmi vizsgálat, vagyis a konfliktus kibontásának végigkövetése előtt.

Dolgozatomnak ez utóbbi legterjedelmesebb és összefoglalással lezárt része után a Nagy László-i természetközelség és kozmikusság-élmény és a mű egyik fontos keretmotívumának /a hó/ feltárására teszek kísérletet. Fontos problémának éreztem a vers képi világának, a makro- és mikrostruktúráknak az áttekintését is. A mondanivaló megformálásának legalkalmasabb eszköze a műben véleményem szerint a látomás és a metafora, melyek egyben jelzik Nagy László képalkotásának sajátos újszerűségét is.

Ezután a mű tagolásáról, szerkezetéről, majd a befejező részben az életműben elfoglalt helyéről szólok. Dolgozatomhoz nyolcoldalas jegyzetanyag kapcsolódik.

KÉSMÁRKI ZSOLT
II. éves magyar--latin szakos hallgató /ELTE BTK/

SÜTŐ ANDRÁS ANYÁM KÖNNYŰ ÁLMOT ÍGÉR CÍMŰ REGÉNYÉNEK NYELVI--STILISZTIKAI ELEMZÉSE

A dolgozat célja átfogó stíluselemzés, a könyv nyelvi-esztitékai értékeinek beható vizsgálata. Összefoglaló jellegű munka, mely az íróra és könyvére vonatkozó szakirodalom egészének ismeretében veszi sorra a regény formai és stiláris eszközeit. Felhasználja a stílusvizsgálat csaknem minden lényeges szempontját, s gazdagon illusztrálja őket. A dolgozat kiindulópontja, hogy a könyv kivételes esztétikai értéke alapvető stiláris sajátosságaiban van; az író hagyomány és újítás jegyében egészen egyedülálló regényformát hoz létre. Részletesen megvilágítja az írói etika tükröződését a stílusban.

A munka a regény első fejezetének elemzésével kezdődik, melyben röviden az írói körülményeket, a stiláris magatartás alaprétegeit, eredőit villantja fel a következő szempontok alapján: a leírás egészének atmoszférája; az igazmondás kötelessége; erdélyi prózaírókkal való összehasonlítás; az író mint szociológus; kollázstechnika; intellektus és lírai közelítés egysége; objektivitás és "belső igazság"; dokumentumjelleg; személyesség; jelképesség. A dolgozat további részében a regény egészét vizsgálom az alábbiak alapján: idősíkok váltogatása; realista stílusjegyek; élményközelség; "intenzív teljesség"; szubjektív prózastílus; a lírai töltés hordozó elemei; az anyanyelv gondja; gondolat és szemléletesség viszonya; anekdotázás; elégikus jegyek; nyelvi játékosság; intellektuális humor; irónia; teljesség és sűrítés; esszébetétek; szociográfiai módszerek a stílus tükrében; az élőbeszéd programja; belső monológok; stílusnemek közeledése; mondatszerkesztés; akusztika; nyelvjárásiasságok; mondatlogika; archaizálás és biblikusság; metaforikus-képi réteg; hasonlatok; szimbólumok; kompozíciós ritmika; írásjelhasználat.

A dolgozat a fent felsorolt szempontok alapján egy nagyobb szabású stíluselemzés lehetőségét teremti meg.

KICZENKO MÁRIA
magyar-könyvtár szakos tanár /BDTF/

EGY ÉLETÉRZÉS NYOMÁBAN
/Justh Zsigmond naplói/

Justh Zsigmond, a magyar századvég kevésbé ismert arisztokrata írójának naplói adják a dolgozat tárgyát. Az életében és utóéletében is ellentétes szélsőségekkel értékelt, bírált művész helyét próbálom megjelölni a dolgozat bevezetőjében, s bizonyításul elemzem a naplókat. Azért emelem ki a justhi életműből ezeket, mert a regényeknél sikerültebbeknek, eredetibbeknek tartom mind az életanyag bemutatásában, mind megformáltságukban.

A naplók jelentőségét az adja, hogy dokumentálják azt a hazai és párizsi századvéget, melyben forradalmian új életérzés, életfilozófiák, művészeti áramlatok jelentkeztek, s mintegy szintetizálódtak a modernizmus második hullámában jelentkező szecesszióban.

A dolgozat azt vizsgálja, hogy Justh Zsigmond életműve milyen kapcsolatban áll a XIX. században fellépő két nagy modernséghullámmal. Próbálkozom annak megállapításával, hogy Justh világnézeti, művészeti fejlődése mennyire kapcsolódik a pozitivista, a darwinista, a szociáldarwinista, a schopenhaueri tanokhoz és a naturalista művészeti iskolához -- mint a modernizmus első hullámához --, és mennyire a miszticizmushoz, a dekadenciához, a realizmushoz, az impresszionizmushoz, a preraffaeliták mozgalmához, s a születőben lévő új stílushoz, a szecesszióhoz -- mint a dodernizmus második hullámához.

Justh regényeinek, tanulmányainak és naplóinak ismeretében úgy vélem, hogy Justh Zsigmond az európai modernizmus első szakaszának alkotója, aki befogadta eme hullám filozófiai és művészi eredményeit, s a preraffaelitáknál jelentkező részleges mimézis és a művészi gondolat önálló érvényre juttatásával már elindult, itt-ott megérkezett a szecessziót is magába foglaló második hullámhoz.

KIRIPOLSZKY KÁROLY
IV. éves történelem--néprajz szakos hallgató /KLTE/

NÉPI TÁRSASMUNKÁK

A munkaszervezet- és a társasmunka-kutatások az 1960-as évektől egyre nagyobb teret nyertek a társadalomnéprajzi vizsgálódások körében. A paraszti élet lényegének, a morális szempontból is fontos szerepet betöltő paraszti munka üzemszervezetének feltárása új lehetőséget teremtett a hagyományos paraszti kultúra megismeréséhez. A kutatók saját terepmunkájuk tapasztalatait felhasználva dolgozták ki munkamódszereiket, vonták le következtetéseiket. Közülük Szabó László módszere jó alapot adhat a további kutatásokhoz. Ő a társulás okait kiemelve négy csoportot alkot, és az egyes csoportokba besorolt társasmunka-típusok struktúrájának vizsgálata során feltárja a társuló csoportok összetételét, a munkamegosztás módját és a munka technológiai szervezetét.

Putnokon a XX. század első felében a négy csoport mindegyikére találunk példát. A rituális célokat elősegítő és a szórakozás miatt létrejövő társasmunkákat Putnokon ugyanazok a fő sajátosságok jellemzik, mint bárhol a magyar nyelvterületen. A legváltozatosabb munkatípusok a külső organizációs erők hatására jöttek létre. Aránylag nagy számuk a fejlett közigazgatás eredménye.

A társasmunkák kialakulásában egyébként legnagyobb szerepet játszó gazdasági szükségszerűség nem volt meghatározó. Ez elsősorban azzal magyarázható, hogy a kisbirtokos parasztok földjüket még a családi munkaszervezeten belül meg tudták művelni; míg a középbirtokosság az olcsón és könnyen elérhető napszámosokat foglalkoztatta, elsősorban azért, mert fizetett munkásaitól nagyobb munkafegyelmet és termelékenységet követelhetett meg.

KISS EDIT
IV. éves történelem--könyvtár szakos hallgató /BDTF/

A MEZOPOTÁMIAI ALVILÁG, KÜLÖNÖS TEKINTETTEL A HELYETTESÁLLÍTÁSRA

A mezopotámiai ember a halál és az egyes életjelenségek /pl. alvás, álom/ közötti hasonlóságot észrevette, de nem azonosította ezekkel. A halál lényegét az ember számára természetes és kikerülhetetlen állapotként, az élet és termékenység ellentéteként értelmezte. Ennek megfelelően a halál utáni létezés helyét a földi életszíntér ellenpólusának tartotta.

A vallásos tudat tükrözésének fantasztikuma az, hogy a földi élet analógiájára egyfajta halál utáni létezést is elképzelt. De azt ahogyan ezt a halál utáni létezést, ennek helyét és az ott érvényesülő törvényeket a földi élethez és törvényekhez hasonlónak tette, elképzeléseiben éppen ezért igazság-elemeket is találunk.

Az igazság-elemek egyike, hogy az ember számára elkerülhetetlen a halál, a halhatatlanságot az istenek szférájába rendelik. A termékenység a halál fogalmán belül nem értelmezhető, ezért nincs helye a termékenységnek az alvilágban, ezért nem győzhet Innin Ereskigal felett. De a termékenység és a halál szorosan összekapcsolódik, ez a kapcsolat dialektikus.

Az alvilág egyik törvénye: a helyettesállítás. Az alvilág a "vissza-nem-térés földje". Ami egyszer az alvilágé lesz, azt többé nem engedi el. Vannak ez alól kivételek, de ebben az esetben az alvilágból távozónak helyettest kell állítania maga helyett. Így áll helyre a megbonthatatlan, láthatatlan egyensúly fent és lent között. Az igazságelem: abban az esetben, ha valakitől vagy valamitől jogos tulajdonát elveszik, váltsággal tartoznak érte. Ennek megfelelően a helyettesállítás alvilági törvénye szerint az életért élettel kell fizetni.

KISS MÁRIA
történelem--orosz szakos tanár /JATE/

A NAGYKÁTAI MUNKASZOLGÁLATOS GYŰJTŐTÁBOR TÖRTÉNETE

Dolgozatom témája Magyarország legújabb kori történelmének egy részleteiben kevéssé ismert oldala: a zsidó munkaszolgálat. Magyarországot a kor közvéleménye közép-európai "zsidó sziget"-ként tartotta számon, mivel nálunk a zsidóság szisztematikus kiirtását célzó deportálások később kezdődtek meg, mint a környező országokban. Arról már kevesebbet tudtak, hogy az 1939: IV. tc. értelmében létrehozott zsidó munkaszolgálatnak mi is volt az igazi tartalma. A valóságban a munkaszolgálat intézménye -- amikor a politikai viszonyok úgy diktálták -- burkolt formájává vált a zsidók társadalomból való kivonásának.

Dolgozatom két fő tematikus egységből áll. Az elsőben a munkaszolgálat fogalmának országonkénti és koronkénti értelmezési módjaiból kiindulva elsősorban arra igyekeztem rávilágítani, hogy a korszak változó nemzetközi és magyar politikai viszonyaihoz idomulva milyen tartalommal töltötték meg az intézmény adta kereteket.

A dolgozat második fele a tulajdonképpeni helytörténeti munka. Célja, hogy bemutassa, mit jelentettek a Honvédelmi Minisztériumban megszületett törvények és rendeletek a gyakorlati megvalósulás során. Részletezi egy adott tábor tárgyi és anyagi feltételeit, megdöbbentő működési mechanizmusát. Az utolsó fejezet a nagykátai tábor hóhérainak népbírósági tárgyalásáról tudósít.

KISS MÁRTA
tanító /KTIF/

A MONDATSZERKEZETI SAJÁTOSSÁGOK 4. OSZTÁLYOS TANULÓK FOGALMAZÁSAIBAN

Munkámban a 4. osztályosok szövegszerkesztési sajátosságait vizsgáltam. Célom többrétű volt: 1./ a B.Fejes Katalin egyik munkájából megismert szövegvizsgálati módszer kipróbálása a gyakorlatban; 2./ a megismert módszer segítségével szóbeli fogalmazások vizsgálata; 3./ szóbeli, írásbeli és különböző anyaggyűjtési módokkal készült fogalmazások összehasonlítása.

A vizsgálatok a zalaegerszegi Kilián György Általános Iskola 4.a. osztályában történtek. 6 tanulóval készíttettem egy-egy szóbeli élményen alapuló, egy-egy elképzelésen alapuló írásbeli, és egy-egy képsor alapján készült írásbeli fogalmazást. Összesen 18 fogalmazást dolgoztam fel a következő mondatszerkezetei mutatók alapján: átlagos szerkesztettség, szintmélység, a szintek népessége és a mondategységek tagoltsága.

Az így kapott adatokat több szempontból is összehasonlítottam, választ keresve arra a kérdésre, hogy van-e eltérés a szóbeli és az írásbeli fogalmazások, valamint a különböző anyaggyűjtési módszerrel készült fogalmazások grammatikai színvonala között. Az elemzés során azt tapasztaltam, hogy a szóbeli és az írásbeli szövegek között van eltérés, de ez függhet egyéni sajátosságoktól /adottságoktól/, témától, illetve a témához és az anyaggyűjtés módjához fűződő szubjektív viszonyulásoktól is. Az általam vizsgált tanulók esetében tehát a grammatikai színvonal különbségei nem pusztán abból származnak, hogy szóbeli vagy írásbeli fogalmazást kellett-e készíteniük, hanem az eltérésekben más tényezők is szerepet kaptak.

KISS MARTON
történelem szakos tanár, levéltáros /ELTE BTK/

AZ UTCA HERALDIKÁJA

Az épületeken, szobrokon található régi címerek vizsgálata szempontjából a budai vár a legmegfelelőbb hely, hiszen itt korábbi királyi /országos/, városi és családi címerek egyaránt fellelhetők.

Az első csoportba tartozók közül megtalálhatók a várban pl. legkorábbi címeres emlékeink /II. András és IV. Béla címerei/, kiváló uralkodóink /az Anjouk, Hunyadi Mátyás, II. Rákóczi Ferenc/ címerei, illetve a XVIII. század végétől az ország címereként szereplő vágásos, kettőskeresztes címer különböző változatai, beleértve ebbe az ún. "Kossuth-címert" is. Ehhez a csoporthoz sorolhatók egyes -- korábban Magyarországhoz tartozó -- területek címerei is. Ezek elsősorban összetett címerek alkotóelemeiként szerepelnek, de Horvátország és Szlavónia címere önállóan is előfordul.

A városi címerek közül Buda város címere, illetve az 1873-as egyesítés után alkotott Budapest-címer látható a vári épületeken.

A harmadik csoportba tartozó családi címerek korábban a díszítés mellett egy másik funkciót is ellátttak; a kívülálló számára is nyilvánvalóvá tették, hogy az adott háznak ki a tulajdonosa. Ilyen minőségben fordulnak elő a várban a Batthyány, a Széchenyi /3 épületen is/, a Sigray, a Hatvany-Deutsch és a Mócsy családok címerei.

A három csoport címerei közül mindössze egy-kettő vét csak a heraldika szabályai ellen. Az ábrázolásban előforduló eltérések száma nagyobb, de ez általában abból a szokásból fakad, miszerint hazánkban a "hivatalos", adományozott címert tulajdonosaik a mindennapi életben többé-kevésbé megváltoztatva használták /pl. a három Széchenyi-címer esetén/. A címerek közül csak kettő /mindkettő Buda-címer/ van rongált állapotban, ezért elmondhatjuk, hogy a várban látható címerek betöltik mai feladatukat; díszítik a régi főváros műemlékeit.

KISSNÉ CSIKÓS ANTÓNIA
magyar--orosz szakos tanár /JGYTF/

A HANGULAT KIFEJEZŐESZKÖZEI CSOÓRI SÁNDOR VERSEIBEN

Dolgozatomban Csoóri Sándor Erdei zsoltár és Télvégi fények verscíklusának verscímeit, azok hangulatát vizsgálom nyelvi, stilisztikai szempontból. E versek a költőt tragikusan érintő körülmények hatására íródtak. Igyekeztem rávilágítani arra, hogy ez a drámai hangulat menynyire érezhető már a verscímekben, s a cím és a vers hangulata miképp viszonyul egymáshoz. Megpróbáltam bemutatni azokat a nyelvi, stilisztikai eszközöket, melyek ezt a halálváró, drámai hangulatot tükrözik. A találó, jó cím eleve utal a vers témájára, hangulatára, s szervesen kapcsolódik a vershez. A cím a szövegre, mint egészre rámutat, megjelöli a témáját. Fontos információt közöl, s a vers olvasásakor is a cím befolyása alatt vagyunk. Bizonyos esetekben a szokatlan cím fogja össze a szöveget, hiszen megfejtését a vers utolsó sora tartalmazza.

Vizsgálataim során bebizonyosodott, hogy a címek részletes vizsgálata hozzásegít egy-egy költői pályakép jobb megismeréséhez, jellemző jegyeinek áttekintéséhez. A címek elemzése, vizsgálata is nélkülözhetetlen része a vers teljes nyelvi-stilisztikai elemzésének.

KIS TAMÁS
III. éves magyar--orosz--finnugor szakos hallgató /KLTE/

A MAGYAR KATONAI ZSARGON

A katonai nyelv szaknyelv. A szaknyelveken belül megfigyelhető belső tagolódás szerint három jól elkülöníthető rétegből áll. Ezek megfelelnek a nemzeti nyelv függőleges tagolódásának. Az irodalmi nyelvnek megfelelő szinten találjuk a katonai szaktudományos nyelvet, alatta a szabályoktól kevésbé kötött katonai köznyelvet. A legalsó szint a katonai zsargon: főleg a sorkatonák által, a mindennapi egymás közti érintkezésben használt sajátos csoportnyelv. Rendkívül szoros szálak fűzik a tolvajnyelvhez és az ifjúsági nyelvhez.

A katonai zsargon történetét csak a múlt század utolsó harmadától tudjuk nyomon követni, korábbi írásos emlékek sajátos jellegéből adódóan alig maradtak fönn. /Pl. a labanc, tokos szavak minden bizonnyal a kuruc katonai zsargon szavai voltak, valószínű tehát, hogy ez a csoportnyelv a múlt századnál jóval korábban kialakulhatott./

A katonai zsargon tulajdonképpen sajátos szakszókincs, így hangtani, mondattani sajátosságai úgyszólván nincsenek. Szókincse felöleli a katonai élet minden területét.

Szóalkotásmódjai rendkívül változatosak. Megtalálható a képzés: tarcsis 'tartalékos', gyengusz 'gyengélkedő'; a szócsonkítás: eltáv 'eltávozás'; a játszi szóferdítés: májkidó 'mikádó'; a mozaikszó-alkotás: üti 'ügyeletes tiszt' stb.

A katonai zsargon fontos és színes része a frazeológia. Gyakran rendkívüli trágárság, de méginkább humor nyilvánul meg ezekben a szólásokban. Találhatunk köztük szóláshasonlatokat /kevés, mint Mackó sajtban a brummogás/, tréfás vezényszókat /Futás! Kéz feljön, láb kipörög!/, leszerelő rigmusokat /Csíkos hátú kismalac, én elmegyek, te itt maradsz./, parancsnoki szállóigéket /Maguk, ott ketten, jó trió lesznek./, "közmondásokat" /Ami kerek, azt viszik, ami szögletes, azt gurítják./ stb.

KLÁICS HERTA
II. éves magyar--orosz szakos hallgató /BDTF/

A NEMZEDÉKI SZÁMVETÉS JURIJ BONDAREV PRÓZÁJÁBAN

A dolgozat a XX. századi modern szovjet próza nagy alakjával Jurij Bondarevvel foglalkozik. A vizsgálat tárgya az író életművén belül elsősorban a Ketten című kisregény, amelynek elemzén keresztül párhuzamosan bontakoznak ki az orosz kisregény és a bondarevi nemzedékábrázolás legjellegzetesebb vonásai.

Elsőként Jurij Bondarev munkásságáról esik szó, annak helyéről és jelentőségéről a modern szovjet prózairodalom vonulatában. Ennek kapcsán vetődik fel Bondarev és nemzedéke kapcsolatának problémája, az ifjúság és a háború viszonyának kérdése. Ennek ismertetése után következik a kisregény szerkezeti jellemzőinek általános, majd a Ketten konkrét elemzése.

Jurij Bondarev 1964-ben megjelent alkotása az író életművének jelentős állomása. A mű szerkezete, tartalmi és formai megoldásai jó alkalmat biztosítanak arra, hogy bemutatásra kerüljenek a bondarevi írói módszerek.

A doglozat befejező részében egyetlen ábra összegzi a tanulmány valamennyi megállapítását.

KLUG EDIT
IV. éves magyar--német szakos hallgató /PJPTE/

ADALÉKOK A PÓCSAI KÖTÉLVERŐ MESTERSÉG NÉPRAJZI LEÍRÁSÁHOZ
/Beiträge zur volkskundlichen Beschreibung des Seilerhandwerks in Pócsa/

Dolgozatomban a kihalófélben lévő népi kismesterségek közül a pócsai kötélverő mesterség leírásához szolgáltatok adatokat. A feldolgozott anyagot 1983-ban és 1984-ben gyűjtöttem, adatközlőm Leidecker Mátyás nyugdíjas pócsai kötélverő mester volt.

Dolgozatom bevezetőjében a kötélverő mesterség elsajátításának módját és menetét, majd a kender, a kötélverő mesterség alapanyagának termesztését és feldolgozását ismertetem részletesen. Ezt követően a kötél készítésének menetét írom le. Az egyes munkamozzanatokat, a kötélkészítés során felhasznált szerszámokat és a mester által készített termékeket fényképekkel és rajzokkal illusztrálom. A két legfontosabb termék, a kötőfék és a halászháló készítéséről részletesen írok.

A dolgozat befejező részében ismertetem a kötelek sokrétű felhasználását, elsősorban a mezőgazdaságban és a halászatban, valamint a kötélverő mester termékeinek értékesítési lehetőségeit és módjait.

KLUKA HAJNALKA
III. éves magyar--orosz szakos hallgató /KLTE/

A JELLEMFEJLŐDÉS PSZICHOLÓGIAI MOTIVÁCIÓI LEV TOLSZTOJ: SZERGIJ ATYA C. MŰVÉBEN

A Szergij atya című elbeszélésben Tolsztoj egy az öntökéletesedés útját járó embernek a sorsával ismertet meg bennünket.

Sztyepan Kaszatszkij nehéz küzdelmet folytat önmagával azért, hogy minél tökéletesebb legyen, s sokat vergődik, míg megtalálja a helyes utat, a követendő életformát. Életének minden egyes megpróbáltatása jellemfejlődésének egy-egy szakaszát jelzi, mindegyik egy-egy lépcsőfokot jelent a tökéletesedés felé.

A nagyvilági hiúságok elől a szerzetesi életformába menekül, de egy idő múlva rájön, hogy itt meg az egyházi hiúságok világába csöppent bele. Végül zarándokként, szegények között élve találja meg a nyugalmat.

Közben jelleme folyton csiszolódik. Nagy önvizsgálatokat tart, amelyek során beismeri magának önnön hibáit, s megpróbálja őket levetkőzni. Így jut el végül oda, hogy zarándokként, koldusruhába bújva járja az országot.

Az elbeszélés éppen az öntökéletesedés motívumának köszönhetően őrizte meg máig aktivitását. Hiszen -- ahogy arra Szergej Geraszimov, a világhírű rendező is utalt -- Tolsztojnál többet senki nem adhat önmagunk tökéletesítéséhez.

KOCZÓH PÉTER
V. éves történelem--angol--dán szakos hallgató /ELTE BTK/

A HISTORICAL AND LINGUISTIC STUDY OF THE ENGLISH /SK-/ WORDS OF OLD SCANDINAVIAN ORIGIN

Eric Björkman states in one of his works that most of the words of Teutonic origin in English which have the initial phonetic cluster /sk-/ are of Old Scandinavian origin. He is right, however, this phonetic field is much larger, consisting of words which trace back their origin to almost two dozen languages.

The present paper first analyses a corpus of 245 /sk-/ words selected on the basis of their frequency of occurrence in various medium sized English dictionaries which thus make up the core of the phonetic field. After a short detour in deciding their origin and establishing the percental appearance of the various donor languages in the corpus, the paper proceeds on to a detailed analysis of the words of Old Scandinavian origin. It uses orthographic evidence for establishing three subcategories of the /sk-/ words of Old Scandinavian origin: ⟨sc-⟩ , ⟨sk-⟩ , ⟨squ-⟩. It classifies them in terms of different lexico-semantic micro-systems, pointing out the intimate nature of Anglo-Saxon -- Viking coexistence in England in the 10th-11th. centuries as the underlying reason for the extremely deep Old Scandinavian penetration in the English language.

It combines extra-linguistic and intra-linguistic for pointing out the reason and scope of borrowing within the lexico-semantic micro-systems and also tries to find a solution to the question of the very late occurrence of /sk-/ words of Old Scandinavian origin in written records.

KONCZ VIRÁG
V. éves magyar--orosz szakos hallgató /ELTE BTK/

FELELŐSSÉG ÉS SZENVEDÉLY
/Illyés Gyula szépprózája 1945 után/

Dolgozatom összefoglaló jellegű munka, mely arra törekszik, hogy a megfelelő sajátosságok kiemelésével rajzolja meg az illyési életmű egy adott szakaszát; pontosabban a felszabadulás után keletkezett szépprózai műveket igyekszik elhelyezni és értelmezni.

A dolgozat anyaga két fő szempont szerint szerveződik: az illyési gondolkodás felelős mivoltát, motiváltságát és motívumrendszerét teszi a vizsgálat alappillérévé, ill. az alapul szolgáló művek formai újdonságát a stílus Illyés eszmei-erkölcsi koncepciójával való kapcsolatát kíséri figyelemmel.

A dolgozat -- a felölelt téma mibenléte és a terjedelem miatt -- nem végzi el, nem is végezheti el az adott korszakban született alkotások teljes elemzését. Illyés más jellegű, más műfajú műveit is csak esetenként és utalások formájában említi meg, nem törekszik az író elhelyezésére kortársai között.

A dolgozat főként a kronológia szabályossága szerint épül fel, bár bizonyos kivételes kapcsolódások is találhatók benne. Célja az erővonalak minél pontosabb jelölése, a művek gondolati sugallatának feltérképezése.

KORMOS MÁRIA
IV. éves magyar--olasz szakos hallgató /ELTE BTK/

ADY ENDRE: AZ ELTÉVEDT LOVAS
/verselemzés/

"Az eltévedt lovas" Ady költészetének egyik kulcsfontosságú darabja, mely fontossága, talányossága alapján sok értelmezést "hívott ki". A dolgozat először ezeket igyekszik számba venni. A legtöbb elemzés a verset a magyarság-problémakörhöz kapcsolja, ám a részletes elemzést gyakran elhanyagolják az általános problémák kedvéért. KIRÁLY ISTVÁN Ady-monográfiájában található elemzése mintaszerűen végzi el a mikroszintű elemzést, de koncepcionális kijelentései -- főleg a versnek a magyar világtól való elszakítása -- a "rendszerkényszerből" következően lényeges pontokon torzítanak.

Elemzési kísérletemet hozzá kapcsolódva -- bár vele polemizálva -- indítom. Feltűnő ugyanis, hogy a vers, amely meglehetősen magányosan áll saját környezetében, messzemenő azonosságokat mutat az ún. magyarság-versek motívumkészletével, versépítkezési módjával. Ilyen tartalmi motívumok és problémák pl. a sík, a köd, az álom, a halottság, mozdulatlanság, a csend, a lelkek, vagy a táj jelentésessége, a természet funkciója, a versbeli beszélő magányossága, a messiásság. E vers konkrét-dinamikus kibontakozási folyamata néhány világosan kirajzolódó tartalmi motívum köré, mozgásukban szerveződik. Ezek az alapmotívumok: az eltévedt lovas, a volt erdők, a láncolt lelkek, a köd, a sík, a faluk. Alkalmi szinonimasorokat alkotva szervezőnek dinamikus-sokrétű jelentéssé. Pontosabban e jelentések a motívumsorok mozgásának tér- és időbeli, szemléletes világgá szerveződésében jelennek meg. A természet és az emberi világ, a múlt és a jelen sokszorosan tagolt mozgásában, szembenállásában és kapcsolódásaiban végső soron olyan azonosság húzódik, mely a magyar /ill. kelet-európai/ sors, történelem mítikus ismétlődéséből fakad. Ez itt --a vers konkrét szituáltságának megfelelően -- a vak természeti /vagy természetivé váló/ hatalom, a regresszió örök fenyegetésének beváltódása. Ez reménytelenül túlerőbe kerülhet, de nem jelenthet emberi törvényt: ha nem is a korábbi lázadás gesztusával, hanem tehetetlenebbül, rezignáltabban és fájdalmasabban megőrződik a "mégis-morál".

KOTTMAYER TIBOR
II. éves magyar--néprajz szakos hallgató /ELTE BTK/

GYARMAT--ÚJHEGY HEGYKÖZSÉGÉNEK ÉPÍTÉSZETE

Dolgozatomban a gyarmati Újhegy /volt Győr vármegye, Sokoróaljai járás/ présházas pincéit vizsgálom. Helyi elnevezése gunyhó. A mai épületek mind egy típus változatai /a legújabb épületekről nem beszélek/, amely már a XIX. század elején kialakulhatott. Körülbelül erre az időre tehető a legkorábbi épületek keletkezése, és a XX. sz. ötvenes éveiig ragaszkodtak ehhez a kétsejtes házhoz, amelyet a talajviszonyok és a helyi adottságok alakítottak ki. Része: a bálványos prés számára vagy körülötte épült présház, és a kisebb méretű, mindig padlásolt borház.

Lényegében a 100-150 év alatt csak a faltechnika /rakott sárfal; karóvázas, vízszintes fonású sövény; tömésfal/ változott. Az épület többi eleme: a farazatos tető és szerkezete, a bejáratok, nyílások, a tüzelőberendezés és a beosztást döntően meghatározó sajtó a század elejéig szintén egységes volt.

Dolgozatomban a gyűjtött anyagot úgy rendszereztem, hogy egyrészt alkalmas legyen az Újhegy épületeinek esetleges hagyományhű felújítását segíteni /ez ma még nagyrészt a megfelelő alapanyagok biztosításával elérhető/; másrészt pedig megfelelő alapot nyújtson a falu másik hegyközségeivel és a kistáj építészetének hasonló jelenségeivel való összehasonlító elemzésre.

KOVÁCS ANDREA
tanító /BPTIF/

ALSÓRÁKOS KERESZTNEVEI /1600--1980/

A dolgozat egy romániai székely falu, Alsórákos keresztnévanyagát mutatja be. A feldolgozás alkalmazkodik a személynévi adattárak módszeréhez, azért, hogy anyaga összehasonlítható legyen azokéval. Ily módon a dolgozat beilleszkedik az országszerte folyó gyűjtésbe.

Az adattár nyolc jobbágyösszeírás anyagát tartalmazza 1600-tól 1820-ig: 676 nevet; majd a református keresztneveket 1739-től 1980-ig: 5126 nevet; az unitárius keresztneveket 1769-től 1980-ig: 1328 nevet; végezetül a görögkeleti egyház adatait 1862-től 1967-ig: 1033 nevet.

Vizsgálom az egyes nevek időszakonkénti megterhelését, megadom a névgyakorisági sorrendeket, tárgyalom az egyes nevek első előfordulását, az időszakonként megjelenő új nevek számát, az eltűnt, használatból kiment neveket. Befejezésül elemzem Alsórákos névadási szokásait.

KOVÁCS GYÖRGY
II. éves magyar--történelem szakos hallgató /KLTE/

A TÁRSADALOM ÉS A TÁRSADALMAK KÖLCSÖNHATÁSÁNAK RENDSZERELMÉLETI VÁZLATA

A dolgozat a rendszerelmélet módszereivel elemzi a társadalmi struktúra és a társadalmak kölcsönhatásának sajátságait.

Rövid gondolati vázlat:

I. A társadalom -- szabályozott rendszer -- rendelkezik a következő tulajdonságokkal:

1. adaptivitás /a külső körülményekhez való adekvát alkalmazkodás/;
2. önreprodukciós és expanziós képesség;
3. hagyományőrzés és innováció, illetve ennek a képessége.

II. E tulajdonságokat a következő szerkezeti vonások biztosítják:
kooperáció = 1. differenciálódás, specializáció;
2. integráció.
Az integrációt megvalósító mechanizmusok:

a/ anyagközvetítés /anyagcsere/;
b/ kommunikáció /információcsere/;
c/ szabályozás /az anyag- és információcsere/.

III. A társadalmi rendszerek két alaptípus /rivalizálás és kooperáció/ szerint kerülhetnek egymással kapcsolatba. A társadalmak kölcsönhatása e rendszerek egymással való egyensúlyának megbomlásaként és egy újabb szinten való újraalakulásaként írható le. Ez szoros kapcsolatban áll az e társadalmakban újratermelődő népesség, ismeretanyag, eszközállomány növekedési ütemének ciklikus változásaival, gyorsulásával, ill. lassulásával.

KOVÁCS KALMAN
IV. éves történelem--könyvtár szakos hallgató /BDTF/

KŐSZEG VÁROS ÖNKORMÁNYZATÁNAK KORMÁNYZATI HATÁSKÖRE 1702--1723

A dolgozatban a XVIII. század eleji Kőszeg városával foglalkoztam. A város önkormányzatának kormányzati hatáskörét kívántam bemutatni. A dolgozat megírására Bak Borbála a Vasi Szemle 1982. 2. számában megjelent cikke inspirált, amelyben a századforduló eseményeit foglalta összesze. Én az utána következő időszakot vizsgáltam 1702--1723-ig. Kiindulópontként a magyar kamara jogkörét tekintettem át a városokban. A következő lépésként a város önkormányzati felépítésével és a testület választásával foglalkoztam. A testület 3 részre tagolódott: belső tanácsra, külső tanácsra és a választópolgárságra. Röviden áttekintettem 1702-ig a testületekben végbement változásokat, érintve a kamarai beavatkozás formáit, a királyi biztosok szerepének fontosságát is érzékeltettem. Ez a legfontosabb szál, ami gyakorlatilag az egész dolgozatot végig követi.

1702 után külön-külön vizsgáltam a tisztségviselők szerepét és a testületek hatásköreit. A kuruc időszak és a habsburgok saját politikai elképzeléseinek megvalósulására is figyeltem. A vallási, ill. felekezeti kérdést mind a két fél saját céljai érdekében próbálta kihasználni. Az 1711 után megnyilvánuló katolizáló tendencia csupán ürügy volt arra, hogy az udvar az önkormányzat jogkörét csorbítsa. Lépésről lépésre próbáltam követni ennek a tendenciának a szakaszait. A dolgozat a forrás által kínált szakaszokat állítja fel. Itt központosító törekvésekkel szembeni ellenállás sok jelét próbáltam felsorakoztatni. Vizsgáltam, hogy miért nem sikerült az udvarnak 1701-ben a polgármesteri tisztséget meghonosítani, valamint, hogy az electa communitas hogyan vesztette el fokozatosan a határkörét. Közvetett úton rávilágítottam arra is, hogy milyen réteg kezében volt a város irányítása.

A dolgozathoz természetesen legfontosabb forrásként Kőszeg város tanácsüléseinek jegyzőkönyvét használtam fel. A dolgozatot táblázatokkal egészítettem ki, amelyek az általam feldolgozott adatokat tartalmazzák. Nagyon fontos szerepet játszanak ezek a változások bemutatásában.

KOVÁCS MARIANN
III. éves magyar--történelem szakos hallgató /JATE/

MARX SPANYOLORSZÁGRÓL

Marx összes Spanyolországra vonatkozó cikkének áttekintő vizsgálatára tesz kísérletet a dolgozat, abból kiindulva, hogy a történeti irodalom felhasználja, idézi Marx ezen megállapításait, de csak egyes részleteket kiragadva, anélkül, hogy megvizsgálták volna Marx gondolatainak forrásait, változásait és helytállóságát.

A szövegek kronológiai sorrendjének az egész írói életműben való elhelyezése azt mutatja, hogy Marxban a spanyolországi stúdiumokkal párhuzamosan folytatott ázsiai tanulmányok során formálódik az ázsiai modell képe, s ez az "együttélés" bizonyos átütéseket eredményez a két régió között az író gondolatmenetében. Ezek az analógiák azonban nem újak, hiszen már -- a Marx által Ázsiával kapcsolatosan is olvasott -- Montesquieu és Hegel írásai is tartalmaznak ilyen összevetéseket. Marx szerint a 17. századi Spanyolország abszolutizmusa és korábbi fejlődése alapján tér el a nyugat-európai fejlődésvonaltól /a török abszolutizmussal tart rokonságot/, s így azt az ázsiai kormányformák közé sorolja.

A cikkek együttes szemlélése azonban Marx véleményváltozásáról tudósít, aki a 19. század 50-es éveire Spanyolországot a többi nyugat-európai ország között látja ismét, az alapján, hogy a korabeli spanyol forradalmakban a Nyugat-Európára jellemző alapvető társadalmi osztályok szembenállását fedezi fel. A spanyol társadalom fejlődésének Európához való visszatérését -- szerinte -- a 19. század elején Napóleon hódítása indítja meg, amely egyrészt jogi téren teszi lehetővé a felzárkózást, másrészt -- a katonaság forradalmasításával -- megteremti a felzárkózást végrehajtó, kezdeményező erőt, ami azonban a század közepére a polgárosodáson túlmutató mozgalmak ellen fellépő erővé változik.

KOVÁCS OTTÓ
történelem szakos tanár /HSMTF/

SZENTSIMON KÖZSÉG TERMELŐSZÖVETKEZETI MOZGALMA 1962-IG

Egy Ózd melletti -- ma már közigazgatásilag a városhoz tartozó kisközség kedvezőtlen termelési adottságok mellett dolgozó parasztságának életét mutatom be dolgozatomban 1962-ig, a mezőgazdaság szocialista átszervezésének befejezéséig. A dolgozat szerkezetileg három részre tagolódik.

Az első részben 1948 őszétől a szövetkezeti szervezés formáit és módszereit mutatom be. Szólok a tagosításról, az adóztatásról, a beszolgáltatásról, a kulákosításról, általában azokról a módszerekről, amelyekkel a parasztságot rá akarták bírni a szövetkezetekbe való belépésre. Ugyancsak vizsgálom a megalakult csoportok gazdálkodását és termelési eredményeit. Ez a fejezet 1956 novemberében a csoportok feloszlásával végződik.

A második részben 1957-59 között ismét az egyéni gazdálkodók életét vizsgálom, valamint azokat a kísérleteket, amelyek a szövetkezetek újjászervezésére irányultak. A harmadik rész a mezőgazdaság szocialista átszervezésének helyileg ugyancsak nem egyszerű folyamatát és kialakuló közös gazdálkodás kezdeti problémáit mutatja be.

KOVÁCS ZSUZSANNA
II. éves történelem--levéltár szakos hallgató /ELTE BTK/

BÁRTFA VÁROS SZÁMADÁSKÖNYVEI MINT TÖRTÉNETI FORRÁS, KÜLÖNÖS TEKINTETTEL AZ 1426/27-ES ÉVEKRE

E dolgozat céljául -- az eddig hasonló témakörben született munkáktól eltérően -- azt tűztem, hogy megpróbálok az elszórtan található adatokból egységes képet rajzolni egyik középkori városunk virágzó korszakáról.

Igyekeztem rámutatni a város külső és belső viszonyaira, kapcsolataira. Ennek során vettem számba a város kapcsolatát a királlyal, vármegyével, a földesurakkal és a zálogbirtokosokkal. Szintén ide, a külső kapcsolatokhoz számítottam az egyházi felsőbbséggel kapcsolatos mozzanatokat. Figyelemmel voltam -- részben az okleveles anyag segítségével összeállítható városi archontológiai sor alapján -- a város szervezetére, vezető testületére és ennek funkgálására, munkálkodására.

A gazdasági fejlődés és az ezzel összefüggő mozzanatok -- kiváltképp a város építkezései, hisz a vizsgált években a kiadások döntő többsége ezekről szól -- képezik a dolgozat másik fontos egységét. A munka két, számomra legérdekesebb részét az adatokból kihámozható művelődéstörténeti vonatkozások és a városnak mint jogi személynek, universitasnak az írásbeliségben betöltött szerepe és a városkönyvezési gyakorlat vizsgálata képezte. Mindig örömöt okozott, amikor egy-egy latin, német vagy éppenséggel magyar nyelvi problémát sikerült megoldanom.

Dolgozatom nem tudott mindig minden kérdésre feleletet adni. Ezzel kapcsolatban utalnom kell azokra a korlátokra, melyek munkámat gátolták, például a város társadalmának, népességének, szociológiai viszonyainak kutatását lehetővé tevő adatok, források hiányosságára.

KOZMA GÁBOR
III. éves magyar--népművelés szakos hallgató /JGYTF/

A MAGYAR NYELVI RENDSZER FONÉMÁINAK RELIZÁCIÓJA A NYUGATI NYELVJÁRÁSTÍPUSBAN

/Az ajakmozgások jellemzőinek meghatározása labiografikus vizsgálati módszerrel/

A beszédtevékenység során a társadalom kollektív tudatában kialakult eszközkészletet használjuk fel. Ennek alapján a társadalmi megoszlások ezen eszközkészlet alakulását is magukkal hozzák. Így a populációnak földrajzi megoszlás szerinti zárt közösségekbe tömörülése a nyelvi tényezők egységesedését és elkülönülését is okozza. Az ilyen folyamat során kialakuló, egy-egy területre jellemző, viszonylag egységes nyelvhasználati formának, a nyelvjárásnak egyik jellemzője a fonémarendszer realizációjának a köznyelvitől való eltérése.

Dolgozatomban a magyar fonémáknak egy regionális köznyelvben, a nyugati nyelvjárástípusban való realizációja során létrejövő hangképzési sajátságait elemzem. Eszközfonetikai eljárások felhasználásával megállapítottam az egyes fonémák képzésének dinamikus labiogram-sor analízisével adható jellemzőit, majd ezek eredményeit összevetettem a köznyelvi képzési sajátságok más kutatók által közzétett mutatóival.

Az adatfelvételt a GÓSY MÁRIA és BOLLA KÁLMÁN tanulmányaiban leírtak alapján végeztem el. Ezeket a szempontokat és eljárásokat néhány részlettel ki is egészítettem. Az elemzésben és az értékelésben egy általános hangképzési jellemző feltárásának lehtőségére is felhívom a figyelmet: bizonyos artikulációs szervek működésének fiziológiai összehangolódása egy ilyen vizsgálat során konkrétan is kimutatható.

A felmérés adatbázisát és a kutatási eljárás módszerét hangtablókkal szemléltetem.

KOZMA GÁBOR
III. éves magyar--népművelés szakos hallgató /JGYTF/

A MAGYAR NYELVI RENDSZER FONÉMÁINAK REALIZÁCIÓJA EGY PALÓC NYELVJÁRÁSTÍPUSBAN

/ Az egyes beszédhangok képzési konfigurációinak meghatározása palato- és lingvografikus kísérletekkel/

Dolgozatomban a déli palóc nyelvjárástípus eszközfonetikai vizsgálatával foglalkozom. Az ennek során létrejött kutatási anyag dinamikus labiográfiát, dinamikus bázisú fotopalatográfiát és lingvográfiát, kino-radiográfiát, valamint elektroakusztikai vizsgálatok alapjául szolgáló rögzített hanganyagot tartalmaz.

A lehetséges fiziológiai vizsgálatok közül ezúttal a palato- és lingvorgrafikus felvételeket elemzem. Ezek az artikuláció helyének, részben a módjának, a nyelvemelkedés fokának, a nyelv egyes részei és az ellentett szervek artikulációs tevékenységének, a szájűri szervek konfigurációinak a kimutatására szolgáló diagramok, melyek eddigi ismereteinknél pontosabb és részletesebb információkat közölnek a szervek üregmódosító szerepéről a szupraglottális térnek mint rezonátornak a megformálása közben.

Felmérésem célja a köznyelvitől eltérő képzési sajátságok kísérletes feltárása, és az eltérés mibenlétének, okának minél pontosabb megadása volt. Erre a dolgozatban közölt fotopalato- éc lingvogramok elemzése adott lehetőséget.

A vizsgálatot DR. VALACZKAI LÁSZLÓ irányításával végeztem. Az adatfeltételt a MOLNÁR JÁNOS és BOLLA KÁLMÁN által közölt módszereknek megfelelően valósítottam meg.

KÖNTÖS ZSUZSANNA
V. éves orosz--német szakos hallgató /KLTE/

URALKODÓ ESZTÉTIKAI MINŐSÉGEK A NÉMET EXPRESSZIONISTA LÍRÁBAN

Dolgozatom négy részre tagolódik. Az első részben foglalkozom az expresszionista művészgeneráció - a dolgozat keretein belül csak a lírikusok - meghatározó alapélményének és az ebből kialakuló költői világlátásnak a felvázolásával, és e költői világlátást kifejező domináns esztétikai minőségek /rútság, borzalmasság, groteszkség, bizarrság, deformáltság, széttöredezettség, fenségesség/ rendszerezésével.

A második rész feladata ezen minőségek jelenlétének felmutatása az expresszionisták leghíresebb versgyűjteményében, a Kurt Pinthus szerkesztette "Menschheitsdämmerung" című antológiában.

Az ezután következő fejezetben három különböző költőegyéniség /Alfred Lichtenstein, August Stramm, Franz Werfel/ munkásságában vizsgálom meg ugyanezen esztétikai minőségeket.

Az utolsó fejezet három verselemzést tartalmaz:

Alfred Lichtenstein: Die Dämmerung		/Szürkület/;
August Stramm	: Schlacht	/Csata/;
Franz Werfel	: Revolutions-Aufruf	/Forradalmi-felhívás/.

A vizsgálódás középpontjában itt is az esztétikai minőségek állnak. Azt a módszert követtem, hogy az általánosból kiindulva haladtam az egyes felé. A vizsgált anyag valamennyi rétegében a fenti esztétikai minőségek dominálnak, megjelennek ugyan más minőségek is, de ezek nem válnak uralkodóvá. A fenti esztétikai minőségek minden réteget áthatva egyazon költői világlátásnak a kifejezőiként jelennek meg.

KRAKKAI VALÉRIA
tanító /SCTIF/

WEÖRES SÁNDOR GYERMEKLÍRÁJÁNAK NÉHÁNY SAJÁTOSSÁGA

Weöres Sándor gyermekversei megkülönböztetett helyet foglalnak el az alsó tagozatos magyar nyelv és irodalom tanításában. Többek között ezért is érdemes költészetével foglalkozni.

A dolgozat első része Weöres kapcsolatát vizsgálja a népköltészettel. Megállapítható, hogy nemcsak a tartalmi jegyekben, hanem a formai jellemzőkben is vannak rokon vonások, de ellentétek is. Különösen a Bóbita c. kötet verseivel kapcsolatban mutatható ki a népdalok ritmus- és rímváltozatainak hatása.

Külön fejezet foglalkozik az archaikus népi imádságokkal. Weöres gyermekkorában megismerkedett az antropozófiával, s ennek nyomai is fellelhetők költészetében. Az Erdélyi Zsuzsanna által kiadott "Hegyet hágék, lőtőt lépék" c. gyűjtemény szövegeinek hatása kimutatható Weöres Sándor verseiben. A rokoníthatóság kiterjed a szövegbeli elemektől egészen a nagy gyakorisággal előforduló birtokos személyragozásig. Míg azonban az imák folytonossága a misztikumba hajlik, Weöres a realitás felé téríti mondanivalóját.

A befejező rész Weöres Sándor jelentőségét foglalja össze.

KRISTÓF ILDIKÓ
III. éves történelem--néprajz szakos hallgató /ELTE BTK/

ÁROKTÖVI HIEDELEMMONDÁK

A dolgozat 1983-84-es gyűjtések alapján Ároktő /Borsod megye/ néphitének egy részterületéről: a hiedelemalakokhoz és tevékenységükhöz fűződő képzetekről ad áttekintést.

A ma még fellelhető hiedelemanyag feldolgozásában von Sydow mondaalakulási kategóriáit /dite, memorat, fabulat/ vettem figyelembe, valamint az ún. mondai tipizálás jelenségét.

Sztereotip motívumok kerülnek be az egyes szám első személyű elbeszélésekbe is, a "több kézen" átvándorolt történetek esetében pedig még inkább szembetűnő ez a folyamat /boszorkányokról, gyógyítókról, halottlátókról szóló történetek/. A hiedelmek intenzitását és a mondaalakulási folyamatot összevetve azonban nem csak az egyes motívumokban vagy már kerek történetekben megnyilvánuló tipizálás volt megfigyelhető Ároktőn, hanem az elfelejtésből származó redukálódási tendencia is. A garabonciás, lidérc, táltos alakok esetében pl. az elhangzott közlések /dite-ek/ nem kezdő-, hanem végpontot jelentenek a mondaalakulás szempontjából. A másik figyelemre méltó jelenség itt a hiedelemalakok nevének jelzővé válása: egy-egy fontosabb jellemzőjüket megőrizte az emlékezet, s ezeket emberi tulajdonságok szinonimájaként használják /Ereggy mán, te lidérc! De garabonciás vagy!/.

Összegzésként megállapítható, hogy a mítikus lények közül a boszorkányba /illetve boszorkányos hatalommal rendelkező bűbájos emberekbe/, az ún. tudományosok közül pedig a gyógyítókba és a halottlátókba vetett hit a legélénkebb napjainkban -- hozzátéve, hogy ezekről is főleg a hatvan éven felüli korosztály mondja a legtöbb visszaemlékezést, történetet.

A képzetekbe vetett hit az életkor csökkenésével párhuzamosan halványodik, az esztétikailag értékelhető, mondává vált történetek szórakoztató funkciója is egyre csekélyebb, s ez megformáltságukra is kihat.

KROÓ KATALIN
V. éves orosz--angol szakos hallgató /ELTE BTK/

AZ ELBESZÉLÉS KONSTRUKCIÓS ELVE GOGOL RÉGIMÓDI FÖLDESURAK CÍMŰ MŰVÉBEN

A dolgozat az elbeszélői és szerzői kettős tárgyábrázolás szerkezetét vizsgálja. Ennek érdekében kiemeli és rendszerezi a narratív szöveg nyelvi és logikai egységeit s ezek viszonyát az ábrázolt tér egységeihez és eseményeihez. Feltárja, hogy az elbeszélés síkján az ellentétes szerkesztés törvénye érvényesül, melynek alapsémája az állítás és egy ehhez kapcsolódó megszorító vagy tagadó ellentétes állítás formájában írható le. Ez a novella szerkezeti alapegységének tekinthető, melynek rendszerszerű, a szerzői intenciónak megfelelő ismétlődése adja a mű össz-szemantikáját.

E szerkezeti-szemantikai egységnek két típusa különböztethető meg. Az egyik esetében az ellentét az elbeszélés tárgyának ábrázolására vonatkozik. A másik ellentétpáros magát az elbeszélői viszonyulást minősíti, méghozzá kettős értelemben: az elbeszélő alak viszonyát a hősök világához és magához az elbeszéléshez mint tárgyhoz. Az elemzés fényt derít e szöveg- és világrendező elvek lineáris megvalósulására is. S az eredmények alapján egy újfajta értelmezésre tesz kísérletet.

LABONCZ ANDREA
II. éves magyar--angol szakos hallgató /KLTE/

A KIS DONGÓ CÍMŰ AMERIKAI MAGYAR VICCLAP NYELVÉRŐL

Az Egyesült Államokba kivándorolt magyarok 1902-től új sajtótermékre fizethettek elő évi három "beteg" dollárért. A lap Dongó, majd Kis Dongó néven egyike volt az akkori 33 magyar nyelvű folyóiratnak. A Kis Dongó 60 évet átfogó példányai alapján megállapítható az a kettősség, amelyet az amerikai magyarásg nyelve magán visel.

A közvetlenül jelenlevő idegen nyelvi rendszer elkerülhetetlenül hatást gyakorol a magyarság nyelvére. Az új környezet nyelvileg is megköveteli a bevándorlóktól az alkalmazkodást, a bizonyos fokú asszimilációt. Így a nyelvi adaptáció -- bár eltérő mértékben -- a nyelv rendszerének egészét érintve helyesírási, fonetikai, fonematikai, morfematikai, szintaktikai és szemantikai szinten is lejátszódik.

Az angol nyelvtől független, belső fejlődés a magyar nemzeti nyelvtől eltérő, sajátos kombinációt hoz létre. Ezt a kivándorlók magukkal hozott egyéni és nyelvjárási jellegzetességeket tükröző és az USA-ban felnövő generációk régies, népies alakokat megtartó nyelvének együttese alkotja, amelyhez hozzájárul a gyakori tévesztés, a felejtés és a nyelvérzék elbizonytalanodása is. A magyarországi normától való különbözőség elemzése a nyelvi adaptáció során megvizsgált fázisokat követi egy kivétellel, itt helyesírásbeli, fonetikai, morfematikai, szintaktikai és szemantikai eltérések elemzése szerepel.

A Kis Dongó rendelkezésre állő számainak gazdag példaanyaga illusztrálja ezeknek a folyamatoknak az eredményeit.

Az amerikai magyarság nyelve elszakadt a magyarországi norma formáló erejétől, és többé-kevésbé önálló útra lépett. A nyelvnek ezt az új hatását pedig a leginkább sajtótermékeken keresztül érvényesülő "helyi norma" irányítja.

LACKNER MÓNIKA
I. éves magyar--történelem szakos hallgató /ELTE BTK/

EGY FŐKÖTŐ KAPCSÁN.....

Dolgozatomban egy olyan főkötőtípussal foglalkozom, amely a Gyönkön és környékén élő hesseni eredetű protestáns németség körében élt a XX. század első évtizedéig. A szakirodalom segítségével összehasonlítottam hesseni főkötőtípusokkal, megpróbáltam kimutatni a köztük lévő közös jegyeket.

FÉL EDIT és ERNA PIFFL segítségével megvizsgáltam a közel azonos helyről, egy időben betelepült hartai németség főkötőit, és összevetettem a tolnai, illetve a hesseni főkötőtípusokkal. Dolgozatomban kitérek más viselési kérdésekre is.

LACZKÓ ERZSÉBET -- SZABÓ BEÁTA -- SZORGALMATOS MÁRTA
IV. éves magyar -- ének, magyar -- angol, ill. magyar -- történelem szakos hallgatók /HSMTF/

AZ EGYENES IDÉZETEK STILISZTIKAI VIZSGÁLATA GÁRDONYI- ADY- ÉS KAFFKA-NOVELLÁKBAN

Az epikai műfajok sajátságaihoz tartozik, hogy bennük /Markiewitz megfogalmazása szerint/ "egyaránt van szerzői narráció és a költő által kreált alakok megnyilatkozásai" /MARKIEWITZ, H.: Az irodalomtudomány fő kérdései. Budapest, 1968. 121--2/. Emellett vannak átmeneti közlésformák is /szabad függő beszéd, belső monológ stb./.

A közlésformák közül azonban az egyenes beszéd /oratio recta/ a legősibb. Az egyenes beszéd a valóság hű mása, közvetlen idézet, ilyenkor "az írói előadás folyamata megszakad, az elbeszélés, a regény stb. szereplői szót kérnek, első személyben nyilatkoznak"/HERCZEG GYULA: Móricz Zsigmond stílusa. In: Stilisztikai tanulmányok 242/. Az idézés módja, az idéző mondategység milyensége jellemző lehet valamely korszak stílusára, szövegalakítási módjára, és ugyanígy jellemezheti az író egyéni stílusát.

Dolgozatunkban -- a fenti elgondolásból kiindulva -- a századforduló három reprezentáns magyar írójának 10-10 novelláját dolgoztuk fel, azt vizsgálva, hogyan kapcsolódik egymáshoz az idéző mondategység és az idézet, és az a magyar próza stílusának alakulásában mennyire mutat a korszerűsödés irányába.

LAKNER LAJOS
III. éves magyar-népművelés szakos hallgató /KLTE/

A REMÉLT BIZONYOSSÁG

Személyiségrajzot szeretnék adni Petőfiről. Fejlődési képet arról, hogyan jutott el az élet birtoklásának boldog önfeledtségétől a kételkedésen át a remélt bizonyosságig. A Felhőkig terjedő szakaszt az önkiteljesedésért folytatott harc időszakának tartom. Igyekszem megmutatni azokat az ellentéteket, melyek ebben a kadályozzák, valamint azokat az ellentmondásokat, melyek ebből következnek. Mivel a személyiség fejlődése mindig értékválasztásokon keresztül valósul meg, az értékszempontokra helyezem a hangsúlyt.

A személyiségkép elkészítéséhez egy kevés pszichológiai, antropológiai ismeretre is szükségem volt. De nem kész elméleteket "húztam rá" Petőfi személyiségére, hanem ezeket is úgy használtam, mint más ismereteimet. A fejlődési kép megalkotásához természetesen a legtöbb alapot Petőfi alkotásai jelentették. Nem térek ki azonban részletesen egyetlen vers elemzésére sem, inkább különböző időben keletkezett alkotások gondolatait próbálom összecsendíteni. Így a személyiség különböző megnyilvánulásainak ellentétes jellege feloldódik, hisz egy a külvilág eseményeire reagáló, ezért változó, de lényegileg állandó "személyiségmag" megnyilvánulásai ezek.

Eredetileg tudományos értekezést szerettem volna írni, de valami mindig a vallomásosság felé vitte a tollamat. Így műfaja a tudományos esszé felé közelít.

LAKÓCAI GÁBOR
magyar--történelem szakos tanár /ELTE ÁITK/

RUBÉN DARIO KÖLTÉSZETÉNEK EGYÉNI JEGYEI A SZÁZADFORDULÓ STÍLUSIRÁNYZATÁBAN

Rubén Dario költészete Magyarországon szélesebb körben szinte ismeretlen. Sokakkal együtt úgy gondolom, indokolatlanul. A hatalmas életmű olvashatóvá tétele és megértetése súlyos hiányt pótolhatna.

A feladat nehéznek tűnik, különösen azért, mert a mai olvasókban már többé-kevésbé kerek kép él a századforduló világirodalmáról Rubén Dario nélkül is. E költészet jelrendszere pedig látszólag semmiben sem különbözik attól, amit már megismerhettünk a kor költői gyakorlatából. Legjellemzőbb szavait elkoptatottnak érezheti az, aki ma próbálja megismerni a Dario-verseket. Dolgozatomban ezért arra törekszem, hogy az életmű olyan sajátságait találjam meg, amik minden más századfordulói életműtől megkülönböztetik, s egyúttal hitelesítik.

A bizonyítás szempontjából hasznosnak látszik a Verlaine-nel való párhuzam és különbözőség megkeresése. Néhány Dario-vers fordításával magam is megpróbálkoztam; ahol lehet, ezeken keresztül vizsgálom a darió költészet egyedi jellegét. Célom annak kimutatása, hogy jelentős életmű csakis bizonyítható egyéni vonásokra épülhet akkor is, ha az szervesen kapcsolódik valamely stílusirányzathoz.

LANCZENDORFER ZSUZSANNA
III. éves hallgató /ACSJTIF/

GYERMEKVILÁG GYIRMÓTON

Gyirmót község nemcsak Győr város közvetlen közelében fekszik, hanem 1970 óta Győr-Gyirmót néven a Győr Városi Tanács igazgatása alá is tartozik. Lakóinak száma jelenleg megközelíti az 1200-at. Lakói egyre inkább az iparban keresik megélhetésüket, s az egykori parasztfaluból napjainkban munkásfalu lett. Lakosságának 80 %-a üzemi munkás.

Néprajzi gyűjtőink az ilyen falvakat nem nagyon keresik fel. Pedig rendkívül tanulságos néphagyományait vizsgálat alá venni. Különösen a gyermekkorhoz fűződő hagyományanyaga gazdag. Szinte napjainkig megtalálhatók még -- ha nem is a mai gyakorlatban, de az idősek emlékezetében -- a születést megelőző hiedelmek, jóslások is. Elő tudják szedni egy-egy háznál a régi pólyavánkost, kisinget, fejkötőt, a csecsemő fürösztésére szolgáló fateknőt. Főként a kisgyermek neveléséhez fűződik sok régi hiedelem, szokásanyag.

Rendkívül érdekes, a mai életbe is átmentésre érdemes az a népköltészeti hagyomány, mely most is elevenen él az idősebbek emlékezetében. Az altatók, cirógatók, ujjkiolvasók, tapsoltatók, ökölütögetők, térden lovagoltatók, az állni, járni, sétálni tanító, oktató versikék nemcsak a kisgyermek szellemi fejlődését tudják kiválóan előmozdítani hanem rendkívül meleggé teszik felnőtt és gyermek kapcsolatát. A gyermek mondókái nemcsak beszéd- és éneklési készségüket bontják ki, hanem rajtuk keresztül tárul ki igazából a világ, válik társukká a természet. Nap, eső, szél, állatvilág barátjukká válik, érzelmi kötődést teremt a róluk szóló énekes mondóka a kicsi gyermekkel.

Pár hangból álló dallamuk nemcsak azért jó, mert könnyen megtanulhatja a kicsi gyermek, hanem azért is, mert egészen ősi dallamvilágot idéz. Szinte a zene keletkezésének őskorát. Kodály Zoltán szavaival élve: "Amint a gyermek fejlődésében röviden megismétli az emberiség fejlődését, úgy zenei formái is mintegy eleven zenetörténet, sőt bepillantunk általuk a zene történetelőtti korába." Még egy nagy ipari város közvetlen közelében is.

LANNERT ISTVÁN
orosz--eszperantó szakos tanár /ELTE BTK/

A TÁRGYI VILÁG NÉHÁNY SAJÁTOSSÁGA DOSZTOJEVSZKIJ SZEGÉNY EMBEREK CÍMŰ MŰVÉBEN

A dolgozat Dosztojevszkij Szegény Emberek című regényének tárgyábrázolását vizsgálja. Az irodalmi tradíció jegyében összeveti Gogol: "A köpönyeg" című elbeszélésével. Kiemeli az azonos tárgyak eltérő dosztojevszkiji alkalmazását. Elemzi a köpeny, a csizma, a tea, a "dohány", a táj, a szín előfordulását és ismétlődését.

Az elemzések azt mutatják, hogy Dosztojevszkij az epikus tárgyiasságokat a pszichológiai cselekmény részeként -- a hősök gondolkodása és magatartása átalakulásának ábrázolására -- használja.

LANTOSNÉ RÉTI MÁRIA
IV. éves magyar--történelem szakos hallgató /ELTE ÁITK/

SZÜRREALISTA ELEMEK KRÚDY PRÓZÁJÁBAN

Krúdy Szindbád-novelláival évek óta foglalkozom. Különösen megragadott Krúdy álomvilága és a szerelem-fogalom értelmezése. Munkám közben mind érdekesebbé vált számomra, hogyan teremti meg ezt a világot Krúdy. Így kezdtem el az író stílusával foglalkozni.

Dolgozatomban igyekszem Krúdy stílusváltásait, stílusának sokszínűségét vizsgálni. A szakirodalomban korábban az a kép alakult ki, hogy Krúdy stílusa színhatásai, álomvilága, hangulatisága miatt impreszszionista jellegű. BORI IMRE utalt először a kései Szindbád-novellák szürrealista elemeire. E nyomon elindulva értelmeztem, és a képi megjelenítés szempontjából is elemeztem a Szindbád-novellákat.

Elemzéseim során arra az eredményre jutottam, hogy a Szindbádban található impresszionista, sőt szecessziós vonások az író alkotómódszerében eszköz-szerepet játszanak egy alapjában véve szürrealista világ megteremtéséhez. Művészettörténeti tanulmányaim segítségével vizsgáltam a szóban forgó "izmusokat" az irodalomban, illetve ezek formamegoldásainak hatását Krúdy stílusában. Az írói stílus fejlődésvonalát elemeztem: miként jutott el Krúdy a szürrealizmusig, s hogyan jelennek meg ezek a szürrealista vonások a Szindbádban a korai novelláktól a Purgatóriumig, példákkal szemléltetve ezeket a jellegzetességeket.

Mindezek alapján jutottam arra a következtetésre, hogy Krúdy műve nemcsak külső stílusjegyei, képalkotásmódja alapján, hanem anyaga, megformált világa szerint is szürrealista jellegű.

LÁSZLÓ GYÖNGYVÉR
II. éves óvónői szakos hallgató /BPTIF/

CSALÁDI PROBLÉMÁK ÉS FELOLDÁSUK A MAGYAR NÉPMESÉBEN

Témám kifejtésének kiindulópontja a népmese azon társadalmi szerepe, amely a hősök kalandjaival nemcsak egy személy, hanem a mesehallgató közösség vágyait is győzelemre viszi. Ezek a vágyak a társadalmi és családi konfliktusok feloldásának igényében gyökereznek /a legkisebb fiú szerepe a mesében; a királykisasszony párválasztása; a mostohalány, a magtalan asszony sorsa stb./.

Dolgozatomban a témát a családi élet konfliktusaira szűkítem, s ezeknek a valóságban kerestem az esetleg még ma is meglévő gyökereit. Ez a viszonyítás -- a családi szokásjog ismeretében -- egyes népmesék keletkezési idejére is fényt derített.

Összegzésemben rámutatok, hogy a mese a maga eszközeivel feloldja a konfliktusokat, a hősnek irányt, a hallgatóságnak megoldási mintát nyújtva. A mesében ez valóságos feloldást jelent, szemben a vallásos világkép túlvilági perspektívájával.

Példáim kiválasztását BERZE NAGY JÁNOS katalógusából végeztem, kitérve a mesék nemzetközi típusváltozataira is.

LATZKOVITS MIKLÓS
III. éves magyar--latin szakos hallgató /JATE/

BORNEMISZA ELECTRÁJÁNAK CHORUSA, NÉMASZEREPLŐK A MAGYAR RENESZÁNSZ DRÁMÁKBAN

A dolgozat egy eddig megoldatlan, s némileg elmellőzött probléma megoldására tesz kísérletet. Bornemisza drámájában a Chorust a szereplők felsorolásakor vénasszonynak titulálja. Ez a Chorus néha olyan megszólításokra válaszol /szép leányok, leányasszonyok stb./, melyek nem vonatkoztathatók egy vénasszonyra.

A szakirodalomban eddig vagy dramaturgiai hibáról, következetlenségről beszéltek, vagy emocionális csúcspontról, mondván, hogy ilyenkor az ember nem nézi kivel beszél, illetve a színpadi szituációból megérthetőnek tartották a jelenséget.

Szerintem a kritikus megszólítások egy némaszereplőkből álló csoporthoz szólnak. Ezen állításomnak bizonyítására vizsgálat alá vetem magyar reneszánsz drámáinkat. Végezetül azt a következtetést vonom le, hogy reneszánsz drámáink írói ismerték a szóló és némaszereplők elkülönítésének lehetőségét, hogy a szereplők felsorolásakor vagy elkülönítették őket, vagy csak a szólókat sorolták fel. Ez utóbbi esetben csak a konkrét beszédszituáció mutatja a némaszereplők feltűnését. Bornemisza drámája szintén beillik e sorba. Több helyütt vélek némaszereplőket felfedezni az Electrában, s ezek szövegbeni jelölését hasonlónak tartom a más reneszánsz drámákban megfigyeltekhez. A fent említett kritikus megszólításokat is e jelenségek sorába tartozónek vélem. A Chorus és vénasszony azonosságot tehát elfogadom, a különleges megszólításokat pedig némaszereplőkhöz intézettnek tartom, s nem csak azért, mert így az eddig logikátlannak tartott dramaturgiai rendszer logikai egyensúlya helyrebillenne, hanem mert ez, úgy vélem, a némaszereplők máshol megfigyelt jelölésmódjának rendszeréből szükségszerűen következik.

LÁZÁR ISTVÁN
IV. éves magyar-latin szakos hallgató /JATE/

SZÁNTÓ /ARATOR/ ISTVÁN KEVÉSSÉ ISMERT MUNKÁIRÓL

A dolgozat rövid áttekintést kíván adni Szántó /Arator/ István, az igen tevékeny magyar jezsuita munkásságáról, néhány művét állítva a középpontba. Nem célja a teljes életmű bemutatása, értékelése, csupán a kevéssé ismert /vagy inkább figyelmen kívül hagyott/ művekre hívja fel a figyelmet.

A dolgozat négy egységből áll. Az elsőben rövid pályakép található, különös tekintettel Szántó erdélyi működésére. A második rész áttekinti az eddigi szövegkiadásokat. A harmadik egység a Káldi-Biblia szerzőségéről folytatott vitát vázolja fel. Szántó fő művének egyébként a bibliafordítás tekinthető, annak ellenére, hogy ez teljesen megsemmisült.

A negyedik rész tartalmazza a kevéssé ismert művek bemutatását, értékelését. Három írásról esik szó: 1. Brevis et succincta descriptio...; 2. Historia collegiorum Societatis Jesu in Transylvania; 3. Confutatio Alcorani.

LEHOCZKY BARBARA
IV. éves orosz--angol--esztétika szakos hallgató /ELTE BTK/

HOGARTH ÉS FIELDING
/Szatirikus sorozatok és pikareszk regények/

Dolgozatomban kísérletet teszek a XVIII. századi angol kulturális élet két jelentős képviselője, William Hogarth és Henry Fielding művészetének párhuzamba állítására és elemzésére.

Célom, hogy az összehasonlító analízis segítségével rámutassak Hogarth szatirikus sorozatai és Fielding pikareszk regényei közötti strukturális hasonlóságára, és magyarázatát adjam e jelenségnek.

Alapfeltevésem a következő: mindkét esetben egy sajátos "additív szerkezet" és az "emberi erkölcsök fokozatos javulásában vetett szilárd hit" figyelhető meg, s e rokon vonásokat a kor általános szellemi légköréből vezethetjük le.

A művészek a felvilágosodás századában alkottak, mely az egyéni társadalmi élet valamennyi szférájában a lassú, de egyenletes haladást hirdette, s egymást követő kis lépések sorozatában látta e fejlődés megvalósulásának egyetlen lehetséges módját.

A műalkotások elemzése során igyekeztem átfogó pályaképet nyújtani mindkét művészről, fokozott figyelmet fordítva Fielding Joseph Andrews című regényére és az 1730-as évek nagy szatirikus sorozataira.

Az általam megrajzolt fejlődésvonal nyomon követi az egyszerű additív szerkezet fejlődését egy magasabb szervezettségű művészi konstrukció felé, mely csíráiban fellelhető Hogarth Marriage á la Mode című munkájában, s melynek tökéletesített formája Fielding legjelentősebb regényében, a Tom Jones-ban jelenik meg.

LIENHARDT KRISZTINA
IV. éves orosz--történelem szakos hallgató /ELTE ÁITK/

ALEKSZANDR BLOK TIZENKETTEN C. KÖLTEMÉNYÉNEK ZÁRÓKÉPE

Blok költészete a "kettős igazság" esztétikáján alapul.

Ezt kívánom bemutatni a Tizenketten c. elbeszélő költemény ún. "fehér" és "fekete vonalán", valamint a mű záróképében megjelenő Jézus Krisztus alakján keresztül.

Dolgozatom célja, hogy megvilágítsa a bloki ellentmondás mélyén rejlő egységet, a költő törekvését a szintézis létrehozására.

Végül bemutatom, milyen formában valósul meg a Tizenketten befejezésében ez a szintézis.

LÓCZI MÁRIA
III. éves magyar--történelem szakos hallgató /JGYTF/

AZ 1945-ÖS FÖLDREFORM ÓFÖLDEÁK ÉS FÖLDEÁK KÖZSÉGEKBEN

Földeák és Óföldeák felszabadulás utáni története mindeddig feltáratlan. Dolgozatomban az 1944-1947 közötti időszakot mutatom be, különös tekintettel a földreform végrehajtására.

Munkámban felhasználtam a Csanád megyei Földhivatal Földeákra vonatkozó iratait, a Földeáki Nemzeti Bizottság, a községi Földigénylő Bizottság iratait, valamint az országos és a megyei történeti szakirodalmat. A források közül kiemelkedik Földeák község ún. Kiosztási Földkönyve, amely a legteljesebben rögzíti a földreform adatait.

A dolgozatban rövid helytörténeti bevezetés után bemutatom a földreform országos előkészületeit, a helyi földigénylő bizottság megalakulásának körülményeit és munkáját, majd az elkobzott és megváltott birtokok tulajdonosait. Részletesen foglalkozom a földbirtokviták, majd a birtokba helyezés és a házhelyjuttatások kérdésével. Külön kiemelem a földművesszövetkezet korai megalakulását, mint a szövetkezetesítéshez vezető első lépést. Végül a mezőgazdasági termelés beindítását, a földreform végrehajtásának eredményeit összegzem.

Kiemelem a helyi földosztásnak azt a sajátosságát, hogy a több mint 700 igényjogosultnak kivétel nélkül igyekeztek földet juttatni, még azon az áron is, hogy valamennyien csak igen kis területű, 1-2 holdas parcellát kaptak. A 100 holdon felüli birtokokat ezért teljes egészében felszámolta a földreform.

LUKÁCS ANDRÁS
IV. éves magyar--történelem szakos hallgató /BGYTF/

AZ 1910. ÉVI SZATMÁRÖKÖRITÓI TŰZVÉSZ

Dolgozatom arról a tűzdrámáról igyekszik minél teljesebb képet adni, melynek szépirodalmi megjelenítését Móricz A fáklya című regényének fináléjában olvashatjuk.

Forrásanyagomat elsősorban a korabeli megyei sajtóban /Szatmár vármegye, Szabolcs stb./ megjelent híradások képzeik, mivel az esetről, illetve az azt követő vizsgálatokról szóló hivatalos iratok nagy része megsemmisült.

A dolgozat választ keres arra, mi minden játszott közre abban, hogy e háromszáznál több ember halálát okozó borzalmas esemény bekövetkezhetett. Milyen intézkedéseket tett /illetve nem tett/ a vármegyei vezetés; ki és milyen formában kutatta a felelősöket; hogyan szólt a hivatalos állásfoglalás; hogyan reagált a közvélemény; milyen volt az esemény sajtóbeli visszhangja? Ezeknek és más felmerülő kérdéseknek a megválaszolásával igyekeztem rámutatni arra, hogy az ököritói szerencsétlenség több véletlen balesetnél.

Természetesen a véletlen elemek nagy szerepet játszottak a tűzvész előidézésében. A megtörtént események ismeretében, illetve az előzmények többoldalú elemzése után azonban már-már csábító azt a következtetést levonni, hogy az eset kapcsán kimutatható emberi felelőtlenségek sora /a kis közösségektől a társadalom nagyobb egységeiig/ szinte kihívta a falu népe ellen a végzetet.

Jóllehet ez a katasztrófa néhány év alatt csak egy kis közösség ügyévé redukálódott, ám történeti érdekességét éppen az adja, hogy mélyen beleivódott e vidék, a falu népének tudatába, s évtizedek múlva is érzelmeket kavaróan jelen van. Ilyenformán egy komplex történelemfelfogásnak mindenképpen el kell ismernie, hogy az esemény és következményei részét képezik e vidék, s azon keresztül a nemzet történetének.

MADARÁSZ IMRE
III. éves magyar--olasz szakos hallgató /ELTE/

KÖLCSEY, EÖTVÖS, MADÁCH

Munkám azon hipotézis alapján készült, miszerint Kölcsey, Eötvös és Madách a XIX. századi magyar irodalomban sajátos vonalat képviselnek, eszmeiségüket és művészetüket olyan közös alapmotívumok kötik össze, mint az idealista filozófiai ihletettség, a kanti individualista erkölcsfelfogás, a politikai liberalizmus, az egyetemes és kritikai hazafiság, a heroikus pesszimizmus, valamint a klasszikus-romantikus formatökély és a "fentebb stílus". Szóban forgó klasszikusainknál a fenti motívumok együtt -- bár az egyes alkotóknál és műveknél néhol különböző súllyal és jelleggel -- jelentkeznek. Ennek megfelelően tárgyalásuk módja monografikus-összehasonlító.

Három szervesen egymáshoz tartozó tanulmányt írtam, amelyek egyszersmind formájukkal, felosztásukkal, illetve ezek különbözőségével az egyedi sajátosságokat is érzékeltetni kívánják. Kölcsey gondolkodói, alkotói világát -- mely elejétől végéig igen homogénnek és következetesnek mutatkozik, s nem ment át jelentős változáson --, egységesen fő vonalaiban, a Parainesis és legjelentősebb versei elemzésén keresztül tárgyalom; ezzel szemben Eötvös eszmei, írói fejlődését fontos állomásaiban /főleg négy regényében és államelméleti értekezésében/ mutatom be; míg a madáchi Tragédiának csupán néhány alapvető problémájával foglalkozom. Ahol Kölcsey, Eötvös és Madách azonos gondolatokat, érzéseket hasonlóképp fogalmaztak meg, arra szintén igyekeztem rámutatni.

Stílusomban a hűvös tudományosság helyett a személyes, érzelmi töltésű esszét választottam.

MADARÁSZ IMRE
III. éves magyar--olasz szakos hallgató /ELTE/

A "ZSARNOKÖLŐ" ALFIERI VILÁGA ÉS TRAGÉDIÁI

A "zsarnoköl" Alfieri című tanulmányom Vittorio Alfieri olasz tragédiaíró életművének kritikai bemutatása esszéisztikus stílusban. Munkám fejezetei: Élete, Világa, Értekezései, Tragédiái, Költeményei, Kisebb művei, Önéletrajza, Utókora. Terjedelmi okokból csak két részletét küldöm be a pályázatra: az emberi-alkotói világáról s a tragédiáiról szóló fejezeteket, melyek talán önmagukban is értékelhetők.

Az első egység Alfieri életérzésének, világnézetének lényegét igyekszik megragadni filozofikus-elvontan és konkrétan. Az "alfierizmus" kvintesszenciáját az abszolút individualizmusból következő tragikumban /egyfajta "pántragizmus"-ban/ s az ezzel szervesen összefüggő zsarnokellenes liberalizmusban vélem fölfedezni.

A második részben a fentiekből próbálom levezetni tragédiaírói művészetét, annak lelki-eszmei és formális -- szerkezeti-stiláris -- aspektusaival. Főleg arra próbáltam felelni: Alfieri preromantikus érzelmi és eszmei univerzumából hogyan magyarázható drámáinak klasszikus fegyelmű zárt formatökélye, és miképpen konkretizálódik bennük politikai mondanivalója.

Végül három szomorújátékát a Második Brutust, a Sault és a Mirrát elemzem.

MAJLÁTH SAROLTA
IV. éves történelem--néprajz szakos hallgató /KLTE/

ÁLLATVÁSÁROK PUTNOKON

Putnok, egy dél-gömöri település állatvásártartását vizsgálom részben történelmi, részben néprajzi módszerrel.

Először az állatvásárokkal foglalkozó eddigi szakirodalmat ismertetem. Az ezt követő elméleti részben rámutatok az állatvásárok jelentőségére a népi árucserében. Kiemelem a jelenkorig élő archaikus jellegű szokásokat, melyek az állateladással kapcsolatosak. Elemzem, hogy milyen tényezők, milyen módon befolyásolhatták Putnok vásártartását a történelem során.

Néprajzi módszerrel a putnoki állatvásároknak a múlt század végétől a világháború kitöréséig terjedő szakaszát vizsgáltam. Az állateladás helyei a vásártéren meghatározottak voltak, egy-egy állatfajt csak a kijelölt helyen lehetett árulni. Ennek megfelelően megkülönböztetünk marhavásárt, lóvásárt stb. E rendszerező elvet követve elemzem a putnoki állatvásárokat, rámutatva az adásvétel népi jogszokásaira.

Végül felvázolom az állatvásárok vonzáskörzetét. Ezt térképen is ábrázolom.

MÁK ZSUZSA
III. éves magyar--történelem szakos hallgató /KLTE/

JÁNOS ZSIGMOND 1566. ÉVI ZIMONYI KÖVETJÁRÁSA

A dolgozat János Zsigmond egy válságos időszakával, az 1566-os év belpolitikai küzdelmeival, a zimonyi követjárással foglalkozik.

A zimonyi követjárás János Zsigmond uralkodásának jelentős eseménye volt. A korban a török mindenáron meg akarta őrizni Erdély különállását, Bécs ezzel szemben végig az egyesítést sürgette. A kettős szorításban János Zsigmond erdélyi fejedelemségének fennmaradása attól függött, hogyan tudja a fejedelem a két szomszéd ellenében Erdély érdekeit érvényesíteni. Ez egyfajta hintapolitikával látszott megvalósíthatónak, melynek szerves és eredményes része volt a zimonyi követség.

Ismertetem a követjárás közvetlen előzményeit, a szatmári békekötést, Miksa és János Zsigmond egyre fokozódó ellentétének okait. Az 1566-os követjárást a korabeli visszaemlékezések, emlékiratok alapján vizsgálom. Elsősorban Bánffy Gergely művét vettem alapul, amely több más korabeli és későbbi visszaemlékezés kiindulópontjául szolgált. Véleményem szerint Bánffy műve propagandisztikus céllal született. A dolgozatban összehasonlítom és értékelem Bánffy, Forgách, Istvánffy, Szamosközy, Borsos Sebestyén, Gyulafi Lestár gyakran ellentmondásos adatait.

A befejezésben képet kapunk a követjárás eredményeiről, az 1570-i speyeri szerződésről és következményeiről. Utalok a váradi béke, a szatmári pontok és a speyeri szerződés közti azonosságokra és különbözőségekre. A több mint egy évtizedes harc Ferdinánd, Miksa és János Zsigmond között semmit sem oldott meg, a porta a háttérből örömmel vehette tudomásul, hogy a két terület marakodásával a török hódoltság állandóan, szinte észrevétlenül növekedett.

MANZ ALFRÉD
német-matematika szakos tanár /PJPTE/

BERENZ ÁDÁM ÉS "DIE DONAU" C. LAPJA
/Adam Berenz und seine Zeitung "Die Donau"/

A dolgozat tárgya a bácskai németség ellenállása a nemzetiszocialista befolyással szemben. A "Die Donau" c. lap 1935 és 1944 között a legfontosabb, legolvasottabb és legnagyobb hatású antifasiszta sajtótermék volt, amely a Duna menti németség nyelvén szólt olvasóihoz.

Berenz Ádám német származásúnak és anyanyelvűnek vallotta magát, ugyanakkor híve volt a Szent István-i magyar állameszmének. A klérus tagjaként sokrétű politikai tevékenységet folytatott, lapjának megalapításával és mind szélesebb körben való terjesztésével ellensúlyozni kívánta a nemzetiszocialista ideológia térhódítását a hazai németség körében. Érvrendszerét meghatározta világnézeti hovatartozása, állampolgári tudata és a németségről alkotott felfogása. Jó kritikai érzéke, rendkívüli nyelvtudása és vitakészsége, veretes stílusa alkalmassá tette arra, hogy sikeresen szálljon szembe a "népiség" elméletének és gyakorlatának fokozódó terjesztésével és terjedésével. Jó érzékkel tárta fel azokat a pontokat, amelyeken a hazai németség hagyományai és kulturális öröksége ellentmondtak az "új" eszmék befogadásának. A nemzetiség, az anyanyelv és az állampolgárság kritériumainak tisztázásával meggyőzően tudott érvelni a birodalomból származó ideológiai áramlatokkal szemben.

Sikerét és hatását nagyban korlátozta, hogy figyelmen kívül hagyta azokat a társadalmi-gazdasági-szociális ellentmondásokat, amelyek a hazai németséget megosztották, valamint a magyar kormányok helytelen nemzetiségi politikájából származó káros hatásokat, amelyek alapot szolgáltattak a hazai németség további politikai-ideológiai megosztásához.

MÁRKUSNÉ KRIZSÁN GYÖRGYI
IV. éves magyar--történelem szakos hallgató /JGYTF/

IGÉNYEK ÉS IGÉNYSZINT-VÁLTOZÁSOK A HÁZASSÁGI HIRDETÉSEKBEN /1962 és 1982 között/

Dolgozatomban arra a kérdésre keresek választ, hogy milyen a társadalmi megoszlása azoknak, akik házassági hirdetések útján keresnek társat maguknak. Vizsgálom továbbá azt is, hogy a hirdetők milyen igényeket támasztanak jövendő partnerükkel szemben.

Módszertani szempontból az az álláspontom, hogy a házassági hirdetést egy standard kérdőívre adott válaszként is fel lehet fogni. Így lehetőségem nyílott arra, hogy a hirdetésekben megfogalmazott igényeket, elvárásokat, illetve a hirdetőnek önmagáról adott információit motívumaira bontsam, s az egyes motívumok statisztikus elemzéséből vonjak le következtetéseket. Elsősorban arra a kérdésre kerestem a választ, hogy van-e a hirdetéseknek történeti forrásértéke.

Munkámban a legszélesebb körű hazai tömegszervezet, a Hazafias Népfront lapjának, a Magyar Nemzetnek -- a tradicionális házassági időszakra is gondolva -- az 1962. és az 1982. évi októberi hirdetéseit dolgoztam fel, és hasonlítottam össze.

Az adatok táblázatokba rendezése számos érdekes következtetés levonására ad lehetőséget, mind a társadalmi rétegbeliség, mind a korösszetétel szempontjából felmerülő igényeket illetően. Az 1962-es és 1982-es adatok összevetésével pedig az igényszintek változása regisztrálható.

Mindezek alapján megállapítható: a házassági hirdetések alkalmasak arra, hogy belőlük egy adott korszak társadalmi rétegigényeire következtetéseket vonjunk le. Ezeket az eredményeket természetesen szemszembesíteni kell a társadalmi élet más területeiről nyerhető információkkal is, hogy a forrás jellegéből eredő esetleges hiányosságokat a társadalmi valóság hű tükrözése érdekében kiküszöböljük.

MÁRTON ALFRÉD
V. éves altajisztika szakos hallgató /JATE/

A TRÜK BUYRUQ TISZTSÉGNÉV AZ ÓTÖRÖK FORRÁSOK ALAPJÁN

Az i.sz. 8. sz. 20-as éveitől rendelkezésünkre álló ótörök forrásokban szereplő tisztségnevek funkcióinak körülhatárolása nagy segítséget nyújthat az ótörök nomád birodalmak társadalmi struktúrájának meghatározásában. A tisztségnevek zöme idegen eredetű, s csak kis részüket tartják török eredetűnek. A világosan török eredetűnek tartott buyruq tisztségnév etimológiájával, illetve funkciójával foglalkoztam a dolgozatomban. A buyruq tisztségnév vizsgálatakor ótörök forrásokra támaszkodtam.

I. Elfogadott álláspont, hogy a buyruq a buyur- 'parancsol' ige -uq képzős származéka, jelentése 'parancsnok'. Az ótörökben azonban a képző nem a cselekvés előidézőjét, hanem a cselekvés eredményét jelöli. A mai török nyelvekben a buyruq-nak csak 'parancs' jelentése van. Mindezekből arra lehet következtetni, hogy a buyruq török származtatása nem meggyőző. /GYÖRFFY GY. az úr szavunkat az ótörök buyruq szóból vezeti le, szerintem elfogadhatatlanul./

II. A tisztségnév funkciójával kapcsolatban egyesek általánosságban határozzák meg a szó jelentését: THOMSEN 'höhere Beamte', RADLOFF 'eine Beamtenwürde' stb. Mások szerint a buyruq gyűjtőkategória, 'főhivatalnokok csoportját' jelentette. Ezt cáfolják az ótörök szövegekben szereplő "tisztségnév-listák". GYÖRFFY GY. szerint a buyruq az uralkodó katonai kísérete vagy annak tagja volt. Katonai kísérő létét cáfolja az a tény, hogy a feliratokon a buyruq csak egyes számban és egyedített névként fordul elő. A 'katonai kíséret' jelentésnek ellentmond a suǰi felirat 3. sora.

Véleményem szerint a buyruq helytartó volt. Ezt támasztja alá, hogy Kocso város parancsnoka buyruq volt, itteni kereskedelmi feljegyzésekben az időt a buyruq-ok uralkodásával mérik, az ujgur birodalom részeinek uralkodói mellé a kagán buyruq-okat nevezett ki, az iç buyruq megkülönböztetése a buyruq-tól, akik a kagáni udvarban éltek. Nem katonai helytartó volt, mert ennek elnevezése az ótörökben a tutuq volt. Az ótörök források alapján a buyruq sem katonai kísérő, sem katonai helytartó, hanem közigazgatási, illetve bírói teendőket ellátó tisztviselő volt.

MÓCZA ZSUZSANNA
III. éves magyar--orosz szakos hallgató /JGYTF/

CSÁTH GÉZA A KÁLYHA C. NOVELLÁJÁNAK ELEMZÉSE
/Feltárás--szintézis--értékelés/

Dolgozatom témájául Csáth Géza A kályha c. novellájának stilisztikai elemzését választottam. Érdekes, izgalmas vállalkozásnak tartom egyrészt azért, mert rövid terjedelme megengedi, hogy széleskörű vizsgálódást végezzek rajta, másrészt pedig, mert jó nyelvi anyagot szolgáltat a stílusirányzatok sokféleségére, gazdagságára.

Munkám öt fejezetre tagolódik. A bevezetőben a témaválasztás indokolását és a feldolgozás formai részét fogalmaztam meg. A továbbiakban érdemesnek tartottam Csáth Géza életútjáról is rövid felvillantást adni, és a századvégi-századeleji tipikus művészsorsot megelevenníteni.

Dolgozatom legterjedelmesebb részét maga a novellaelemzés adja: stílusjegyek, stíluseszközök, formai kellékek, azok szerepe és variálása, színek, színhatások, szókincs, antropomorfizáció. Igyekeztem rámutatni azokra a vissza-visszatérő motívumokra, szóhasználati módokra, kifejezési eszközökre, amelyek Csáth későbbi novelláiban is kohéziós értékkel bírnak. Feltártam -- a teljesség igénye nélkül -- azokat a hangulati elemeket, amelyek a Nyugat legelső nemzedékének íróival rokonítják. Szófajtani számításaim, grafikonjaim, oszlop- és színdiagramom segítségével is megkísérlem elemzésem helyességét igazolni. A mennyiségi és minőségi mutatók alapján arra is fény derül, mely stílusirány/ok/ eszközét /eszközeit/ kedvelte leginkább az író, mely sajátosságok azok, amelyeket a kor /a századvég és a századelő/ stílusának vezérmotívumaiként tarthatunk számon.

MOHÁCSI JÁNOS
magyar--német szakos tanár /PJPTE/

HEINRICH VON KLEIST ÉS A NÉMET ROMANTIKUS FILOZÓFIA

1811. november 21-én lett öngyilkos H. v. Kleist a német romantika műveivel mindmáig ható szuggesztív alakja. Alkotásainak pszichológiai mélységei korunkban is aktuálissá teszik. Egy túlérzékeny, elfojtott lélek kitörései ezek. Dolgozatom azonban nem a kleisti lélek megpróbáltatásait veszi szemügyre, ellenkezőleg: vígjátékai közül a német irodalomban a legjobbak közt számontartott mű kerül nagyító alá: az "Eltört korsó".

Kleistnek igen csekély számú esztétikai írása maradt fenn. Ide tartozik a Marionett-színház is, mely az emberi meghatározottság problémáját elemzi. Az emberi kiszolgáltatottság ihleti Szophoklész Ödipusz királyát is. Mivel Kleist, saját bevallása szerint, a vígjáték megírásánál ezt a tragédiát vette alapul, az elemzés során elsőként a meghatározottság kérdését tárgyalom.

A tragédiából való kiindulás azonban felvet egy másik kérdést is. Miképp lehetséges a tragédia egy komédia alapjaként? A válaszadáshoz felhasználtam a korabeli esztétikákat, különös tekintettel Hegel elgondolásaira. Az "Ismerd meg önmagad!" ősi görög jelmondat évezredek óta nyugtalanítja az embert, a hegeli szellem is az önmegismerés útját járja, de az önmegismerést célozza mind a szophokleszi mű, mind pedig a kleisti vígjáték is. Melyek az érintkezési pontok a két tézis—antitézis viszonyban álló mű között; mennyire épült be a vígjátékba a Kleist korát oly mélyen átható dialektikus gondolkodásmód? -- tettem föl a kérdést, és kerestem rá a választ.

MOLNÁR ANDRÁS
IV. éves történelem--könyvtár szakos hallgató /BDTF/

A KŐSZEGI NEMZETŐRSÉG 1848 MÁRCIUSÁTÓL DECEMBERÉIG

URBÁN ALADÁR ugyan elkészítette már a nemzetőrség szervezésének országos monográfiáját, de mivel elsősorban hadtörténeti szempontból vizsgálta a kérdést, a szervezés szélesebb társadalmi hátterét, s a körülötte felmerülő társadalmi és politikai ellentéteket csak érinthette.

Nem jutott ebben sokkal előbbre a forradalom és szabadságharc helyi eseményeit, így Kőszeg szabad királyi város 1848--49. évi eseményeit tárgyaló szakirodalom sem, holott a rendelkezésre álló, s szinte teljesen érintetlen helyi források alapján folyamatosan nyomon követhetők a nemzetőrség szervezettségének fejlődési fokai és funkcióváltozásai.

Dolgozatomban a helyi források /Kőszeg szabad királyi város belső tanácsának jegyzőkönyvei, jegyzőkönyvi iratai, törvénykezési iratai, bizottmányi iratai, Vas vármegye Képviseleti Bizottmányának iratai és jegyzőkönyvei, továbbá a szemtanú nemzetőrtiszt Chernel Kálmán emlékiratai/ teljes feltárása után, a nemzetőrség szervezésének kronologikus rendjét vázul használva, egy szélesebb társadalomvizsgálatba kezdtem. A nemzetőrség intézménye mintegy katalizátor a városi társadalom politikai, erkölcsi arculatának kimutatásához. Mégis a nemzetőrség saját belső fejlődése, s az emögött húzódó társadalmi erőviszonyok ragadhatók meg leginkább.

MOLNÁR ERZSÉBET
történelem -- orosz szakos tanár /BGYTF/

PALEOLIT KORI KULTÚRÁK A BÜKK HEGYSÉGBEN

Borsod megye és környéke jelentős szerepet játszott a magyar történelem folyamán. Milyen szerepet töltött be ez a terület az emberiség történelme kezdetén, az őskőkorban? Ennek megválaszolása volt vizsgálódásom fő célja.

Mintegy 150.000 évvel ezelőtt telepedett meg a Bükk hegységben a jégkori ősember. A bükki barlangok legszebb emlékanyaga mintegy 30-35.000 évvel ezelőttről származik. A leletek a miskolci múzeum legismertebb, több régészeti közleményben szereplő őskőkori leletei közé tartoznak. Európa kőkorszakának nagyon kevés lelete kapott olyan sokrétű és gyakran ellentmondó értelmezést -- mind a kulturális besorolást, mind a kormeghatározást tekintve--mint ezek az emlékek.

Itt alakult ki a Szeleta-kultúra. Felvetődik, hogy milyen jelentősége van ennek az európai régészet számára? Bővebben a három ismert barlang -- a Szeleta-, a Subalyuk- és az Istállóskői barlang -- leleteit tanulmányoztam, s foglalkoztam az azokat érintő problémákkal. A felfedezések kora még nem zárult le a paleolit kort kutató régészek munkájában.

A leletek vizsgálata során összefüggést kerestem a kultúrák elterjedési területei között. Igyekeztem magyarázatot adni a szomszédos kultúrák keveredésére és kapcsolatára, s a zárt kultúrák kialakulásának problémáira is. Vizsgáltam azt is, mennyire meghatározó a földrajzi környezet az egyes kultúrák kialakulása és fejlődése során? A Szeleta-kultúra részletes elemzése fényt derít arra, hogy Borsod megye napjainkban is fontos szerepet tölt be a nemzetközi őskori kutatás folyamatában. E vidék kedvező helyzete és éghajlata folytán az emberiség történetében egyrészt mindig átvonulási terület, másrészt mindenkor sűrűn lakott volt. Ezért a földjében rejlő kultúrmaradványok ismerete nélkül az európai régészeti problémák nem oldhatók meg teljességgel.

MOLNÁR JÁNOS
III. éves történelem szakos hallgató /ELTE BTK/

A MAGYAR LIBERÁLIS ÉRVRENDSZER A KÖZTEHERVISELÉS 1844. ÉVI ORSZÁGGYŰLÉSI VITÁJÁBAN

A dolgozat első részében a közteherviselés országgyűlési vitájának előzményeit elemzem. Kossuth érvelése összefogja a történetjogi és természetjogi argumentumokat, és ezáltal a konzervatív álláspont leglényegesebb pillérét ingatja meg: a tradícióra való hivatkozást. Széchenyi is két különböző érvelési módot kapcsol össze, aminek fontos mozzanata egy taktikai alapon nyugvó aufklärizmus.

A dolgozat második részében azt nézem meg, hogy időben hogyan zajlott a kérdés tárgyalása az országgyűlésen. A reformerek taktikája az volt, hogy elv és gyakorlat újabb és újabb distinctiójával a kérdést függetlenítsék a követutasításoktól. Ebben az irányban Pázmándy Dénes fejt ki alapos érvelést, amit részletesen elemeztem.

A dolgozat harmadik részében elemzem a konkrét érveket. A liberálisok a természetjogi érveket nem szerepeltetik egyedül. Így ütik ki a "sajátos magyar valóságra" hivatkozó konzervatív érveket. A történetjogi érvelésben a kossuthi módszer mellett egy másik módszert is használnak. Ezt Szombathelyi érve kapcsán elemeztem. A liberálisok közjogi érvelésének végeredménye: a meglevő közjogi struktúra tisztaságának és stabilitásának a garanciája a közteherviselés reformjának bevezetése. A gazdasági érvek azt mutatják meg, hogy milyen konkrét gazdasági szükségletek miatt kell a közteherviselést bevezetni. Az alkotmányjogi érvek tárgyalásánál igyekeztem feltárni a reformtábor radikalizálódási folyamatát. Míg az országgyűlés elején azzal érvelnek, hogy a közteherviselés közvetett népképviseletet is jelentene, addig a kérdés bukása után megfogalmazzák, hogy közteherviselés és népképviselet csak együtt valósítható meg. A másik fontos radikalizálódási irány végeredménye a Béccsel szembeni érdekegyesítés.

Dr. Teleki László érve szolgált támaszpontul összefoglalásomhoz, melyet egy általánosabb társadalomtörténeti közegbe helyeztem. A reformerek álláspontját jellemző demokratikus nacionalizmusra építve fogalmaztam meg zárótételemet: a demokratikus nacionalizmusra épülő magyar reformkor és 48 modellszerű segédeszköz a kor közösségi és egyéni értékeiben rejlő lehetőségek elemzéséhez és feltárásához.

MOLNÁR KLÁRA
IV. éves magyar -- könyvtár szakos hallgató/BDTF/

A CSINOVNYIK-TUDAT DEFETISIZÁLÁSA DOSZTOJEVSZKIJ PÁLYAKEZDŐ KISREGÉNYEIBEN

Dolgozatomban Dosztojevszkij pályakezdő kisregényeivel foglalkozom, különös tekintettel a Szegény emberek szerkezetére, eszmeiségére, kitekintve A hasonmásra és néhány, a kisregényekben már csírájában meglévő, de a későbbi nagyregényekben kiteljesedő eszmei, gondolati motívumra.

Az indított el kutatómunkámban, hogy az egyik legszubjektívebb regényformában, a levélregényben megpróbáljam tetten érni a distanciateremtésen keresztül az írói objektivitást. A szerkezetben a valóság törvényszerűségeinek mechanizmusát kutatom, és az ezeket hamisan interpretáló csinovnyik-tudat ritmikus ütköztetésének tükrében vizsgálom a realitás érvényesülését, keresem az írói állásfoglalást. Több csinovnyik alakjában, külső tulajdonságaiban és belső habitusában bemutatom a kisember sorsára jellemző belső tudati és pszichés mechanizmusokat, a tömegember prototípusára általánosan érvényes sajátosságokat, tudatmozgásában nyomom követem egzisztenciális biográfiai élményeitől a lét legáltalánosabb problémáiig eljutó gondolati ívet. Keresem a kisember sorsában az "általánosat és konkrétat, az európait és nemzetit."

Gogol Akakij Akakijevicsének mindenbe belenyugvó, állandó tulajdonságjeggyé szilárdult megalázkodásától az odu-léten keresztül figyelemmel kísérem a csinovnyik egyéniséggé, emberré válását, fellázadását saját írói lezártsága ellen, harcát az emberi szabadság és a személyiség jogain keresztül az önmegvalósításért Raszkolnyikov cselekvésre váltott lázadásáig.

MOLNÁR MARIANNA
V. éves magyar — történelem szakos hallgató /KLTE/

A VEZÉRKÉP ÉS FUNKCIÓI

A dolgozat azt a Rákosi-képet vizsgálja, amely 1952-ben a Szabad Nép cikkeiből kibontakozott.

Ezen belül fölvázolja Rákosi életútját, annak torzításait, ahogyan a mítoszteremtés céljából fölnagyították, illetve elhallgatták életének eseményeit.

A dolgozat számbaveszi az újság manipulációs módszereit, amelyekkel megteremtették a nemzetközi életben, más országokban ismert és elismert politikus képét, bemutatták a vezér életét, jelenlétét a társadalom minden területén, az egyén mindennapjaiban.

A dolgozat elemzi az így kialakított mítosz alapvető összetevőit, a Rákosira ruházott legfontosabb tulajdonságokat, és ezeknek az adott politikai-társadalmi szituációban betöltött funkcióját. A vezérkép elsődleges szerepe a néptől elidegenedett hatalom legitimálása. Ehhez olyan társadalomképet és olyan vezérképet kellett megteremteni, amely nyilvánvalóan bizonyította ennek a társadalmi berendezkedésnek a fölényét minden mással szemben. Rákosit, aki szimbolizálta a rendszert, megteremtőjeként s elsőszámú építőjeként eszményi tulajdonságokkal látták el, általa teremtették meg a kommunista ideálképét. A ráruházott s az életéből elvont értékeket mintaként állították, követendő példaként az egyén számára. Mobilizálták a társadalmat a cél és a módszer meghatározásával, de ugyanakkor éppen ezzel mozgásterét a minimumra szorították, s kreativitásában demobilizálták.

Bár az ötvenes évekről rengeteg írás jelent meg, Rákosiról kevés tanulmány született, amely elemző s nem memoár jellegű. A dolgozat elsősorban a korabeli források felhasználásával, az abból adódó következtetések levonásával próbálja gyarapítani ezen munkák számát.

MOLNÁR NÓRA
IV. éves magyar szakos hallgató /HSMTF/

EGY DÜRRENMATT-DRÁMA ÉRTELMEZÉSE
/A fizikusok/

A dolgozat Dürrenmatt A fizikusok című drámájának elemzésén keresztül az író sajátos ábrázolóművészetét, s a modern dráma néhány fontosabb sajátosságát vizsgálja. Ehhez négy szempontot vesz figyelembe: a szerkezet, a konfliktus, a retorika és egy dialógus nyelvi rétegének szempontjait.

Újítások és hagyományok keverednek a műben: az antik drámában egy általánosan elfogadott világszemléletre, a mai modern drámában az író egyéni vízióira, világszemléletére épülnek a jelentések. Ezért a klasszikus drámaszerkesztés szerint a mű nem modellesíthető,mert a domináns jelleg nem az akciókban nyilvánul meg, hanem azokban a tartalmakban, amiket a drámai szereplőkre a társadalmi szituáció ráruházott.

A konfliktusteremtés az írói elgondolással, az adott társadalmi korral mutat szoros összefüggést. Dürrenmatt szemlélete az egzisztencializmusból táplálkozik. A választás kérdése szorosan összefügg a konfliktus elemzésével: a főhős szembekerül önmagával, az emberiséggel. A szerkesztés, konfliktusteremtés, s a kifejezési forma -- azaz a komédiajelleg és groteszk ábrázolásmód -- egyaránt újszerű.

A retorikai építkezést a főhős beszédében figyelhetjük meg, amelyben az analitikus gondolkodás formáját alkalmazza az író, s mint a modern dráma, együttgondolkodásra késztet.

Dürrenmatt drámájában a nyelvi rétegeket nem lehet úgy szembeállítani, mint egy klasszikus műben. A szereplők többnyire azonos társadalmi réteg képviselői, az eltérő kifejezésmódok az eltérő magatartásformából erednek.

NÁFRÁDI CSILLA
V. éves magyar--orosz szakos hallgató /JATE/

MEGJEGYZÉSEK M. BULGAKOV: A MESTER ÉS MARGARITA c. REGÉNYÉNEK BETÉTTÖRTÉNETÉHEZ

A dolgozat választ kíván adni arra a kérdésre, hogy miért bibliai tárgyú a Mester regénye. A regényt dolgozatomban regény-mítoszként /B. GASZPAROV/ elemzem, s a mítoszteremtés mozzanatait próbálom tetten érni a szövegben. Bulgakov "apokrif" evangéliumot ír, ezért is szerepelnek a regényben ószövetségi nevek. A betétregény főhőse nem Jésua, hanem az őt elítélő Poncius Pilátus. A Mester "regénye" nem az istenséget, hanem a személyiséget állítja a mű középpontjába, amikor megírja ezt a különös "emberközpontú evangéliumot" Pilátus kálváriájáról és üdvözüléséről.

Pilátus, a hatalom embereként találkozik Jésuával, aki tagad minden földi hatalmat. Jésua a maga személyes viszonyulásával képes elcsalogatni Júdea helytartójából az embert. Jésua megmentéséért azonban Poncius Pilátus nem kockáztatja hatalmát, elítéli Jésuát, de ettől a momentumtól kezdve szerepe, "helytartósága" mindinkább eltávolodik tőle. Rádöbben, hogy az egyedüli érvényes világ a személyiség világa. Innem kezdődik Pilátus kálváriája.

Bulgakov írói módszerére a pszichológiai realizmuson túl jellemző a groteszk. Ezért a betéttörténet emberileg hiteles mozzanatai a moszkvai szinten groteszk módon jelentéktelenné válnak, véglegesen "földivé" lényegülnek át.

NAGY ÁGNES
IV. éves magyar--népművelés szakos hallgató /JGYTF/

ÉLŐ HIEDELEMVILÁG TUNYOGMATOLCSON

Tunyogmatolcs -- Szabolcs-Szatmár megyei református kisközség -- 1961-ig két részből álló, mezőgazdaságból élő és a hagyományos paraszti gazdálkodás nyomait őrző település volt, ahol Luby Margit 50 évvel ezelőtt a szokásokat, hiedelmeket gyűjtötte.

A dolgozat írója 1984 nyarán gyűjtötte és feldolgozta a hiedelemvilág ma élő maradványait.

A gyűjtött anyag három nagy szerkezeti egységre oszlik: a rontás és szemmelverés, a jeles napok, vegyes babonák. A rontó és az igéző személyét, a rontás és szemmel verés gyógyításának ritusával kapcsolatos hiedelmeket mutatja be.

A naptári napokhoz fűződő babonák közül szerepelnek a Szt. György napi, András napi, Luca napi szokások és varázslások. A gyűjtött anyag -- Krupa András csoportosítása szerint -- besorolható az aktívan élő, az emlékezetben élő, és a szájhagyomány útján élő hiedelmek csoportjába. Legelevenebben a rontással és a szemmel veréssel kapcsolatos hiedelmek és azok gyógyítása maradt meg aktívan élő hiedelemként. Ennek legfontosabb okai: változatlanul mezőgazdaságból él a népesség, a közelmúltban több generáció együttélése jellemző volt.

NAGY BALÁZS
IV. éves történelem--levéltár szakos hallgató /ELTE BTK/

ADALÉKOK A KÖZÉPKOR SZIMBOLIKÁJÁHOZ

A Physiologus című mű, mely a II. században Alexandriában keletkezett, 40-50 rövid fejezetben összefoglalja a korai kereszténység teológiai-etikai felfogását, összekapcsolva ezt egyes állatok, növények és kövek feltételezett tulajdonságainak leírásával. Az eredetileg görög nyelven létrejött Physiologust igen sok nyelvre lefordították, és széles elterjedtsége révén igen nagy hatást gyakorolhatott szinte az egész középkori Európában. Hatása felfedezhető a képzőművészetben, de az irodalomban is.

A Physiologus magyarországi szerepét a szakirodalom mindmáig nem tisztázta. Bár magyar nyelvű fordítását nem ismerjük, de hazai hatása felfedezhető Temesvári Pelbárttól kezdve, Balassi Bálinton keresztül egészen Apáczaiig, Comeniusig, sőt napjaink szimbólumai között is találhatunk olyanokat, melyek fönnmaradása és elterjedése a Physiologusnak köszönhető.

A dolgozat első része a Physiologus kialakulását, forrásait és európai hatásrendszerét igyekszik földeríteni, főleg a szakirodalom segítségére támaszkodva. A második részben megkíséreltem összegyűjteni a Physiologus magyarországi ismeretének és használatának bizonyítékait, illetve néhány XVII-XVIII. századi mű segítségével bemutatni annak kései, közvetett szerepét. Az esetleges további részletesebb kutatás feladata lehet a Physiologus egész magyarországi hatásának és elterjedési módjának megállapítása a hazai latin és magyar nyelvű forrásanyag segítségével.

NAGY GÁBOR
III. éves latin--történelem szakos hallgató /ELTE BTK/

VERSSZERKEZETEK CATULLUSNÁL

Kosztolányi hívja fel a figyelmünket arra, hogy az irodalmi mű nem azonos a szöveggel. Irodalmi mű akkor jön létre, amikor a szövegben levő jelrendszer elemei a maga a rendszer által adott jelkulcs segítségével az olvasóban életre ébrednek. Az irodalmi mű tehát viszony a szöveg s a befogadó között. Ez a viszony akkor lehet termékeny, ha a jelrendszer titkát a legtágabban értelmezett szemiotikai-strukturális összefüggésekben keressük /CS.GYIMESI É./

Ebben a dolgozatban öt -- pusztán a tetszés alapján kiválasztott -- vers jelkulcsát keresem szerkezeti elemzés útján. A szerkezeti elemzés a mű poetikai szervezettségének a titkait kutatja. S mivel ".. az irodalmi szöveg nyelvének és világának szerkezetére egyaránt jelemző az ismétlődés, ezért az egyes szerkezeti alakzatok feltárására törekedtem. E szerkezeti alakzatok mindegyike a variációs ismétlődésre vezethető vissza" /FÓNAGY I./.

H.BARDON Catullus verseit szerkezetük alapján két nagy csoportra osztja. Az egyik a numerikus vagy linearis, a másik az ölelkező vagy gyűrűs szerkezetűeké. Elemzéseim során az is érdekelt, vajon nem éppen versszerkezeti változatosságában fejeződik-e ki leginkább Catullus eredetisége.

Módszerem rendhagyó, mert csak a verselemzések elvégzése után jutottam hozzá az idegennyelvű szakirodalomhoz, így az utólagos filológiai-esztétikai kontrollul szolgált.

NAGY ISTVÁN
II. éves hallgató /KTIF/

RÉDICS KERESZTNEVEI 1789-1900.

Munkámban Rédics keresztnévanyagát gyűjtöttem össze 1789-1900-ig. A gyűjtést a rédicsi plébánia katolikus egyházi keresztelési anyakönyveiből végeztem Rédics a trianoni békekötés előtt Alsólendva filiája volt, ezt követően önállósult. A Horvátországhoz való közelsége ellenére nem érződik szláv hatás.

A keresztnévanyag feldolgozását a fiúk és a lányok keresztneveinek külön-külön fejezetbe rendezésével végeztem. A táblázatok adataiból kiderül, hogy a vizsgált időszakban 3.258 fiúnak 66 névből választottak a szülők. A nevek megoszlásának koronkénti alakulásáról külön táblázat tájékoztatja az olvasót. A leggyakrabban használatos nevek az István, József, János, Ferenc, Pál, míg ritkaságszámba mennek az olyan férfinevek, mint az Adolf, Ákos, Kojetán, Bernáth.

A lányok száma 139-cel kevesebb /3.119/, mint a fiúké. Ennek megfelelően a választott nevek aránya is csökken, hiszen mindössze 57 nevet használtak fel a névadáskor. Kedvelt nevek voltak az Anna, Katalin, Julianna, Rozália és Mária, de találtam olyan ritkaságokat is, mint pl. a Ludovika, Georgina, Szidónia.

A 111 év alatt történt 105 ikerszüléssel külön fejezetben foglalkoztam. Az egynemű ikrek közül kevesebb a lány, csupán kétharmada a fiúknak, míg a vegyesikrek száma csaknem eléri az egyneműekét. Az ikrek esetében csaknem 50 %-ban határozott indoka volt a névválasztásnak. Ilyen indok lehetett a szülői, a keresztszülői, valamint a közeli naptári névnap hatása. A több keresztnevűekkel szintén külön foglalkoztam. A 32 ilyen bejegyzés közül 4 esetben találtam hármas névválasztást.

Végső megállapításként a névválasztásról elmondható, hogy ugyan megfigyelhető a névdivat követése, de gyakran döntő a falu kisebb pátriájának a névválasztási konvenciója is.

NAGY LAJOS
III. éves orosz--angol szakos hallgató /HSMTF/

A BEFEJEZETT IGEIDŐ HASZNÁLATÁNAK NÉHÁNY PROBLÉMÁJA A MAI ANGOL NYELVBEN

Az I. fejezetben a befejezett igeidő használatának általános szabályait taglalom. Ezen szabályokat vizsgálva arra a gondolatra jutottam, hogy az igeidő használatát három egymásra vonatkoztatott tényező -- a beszéd időpontja, az esemény időpontja, az ún. időbeli hivatkozási pont, valamint a beszélő közlési szándéka -- határozza meg. Ugyanitt tárgyalom röviden az aspektus és a befejezettség /perfektivitás/ fogalmának kölcsönviszonyát néhány angol és orosz nyelvi tény alapján.

A II. fejezetben teszek kísérletet a befejezett jelen idő használatának újabb szempontok szerinti leírására, ill. néhány forgalomban lévő és általánosnak elfogadott szabály kritikai elemzésére; tekintettel arra, hogy az élőnyelvben megfigyelt néhány tendencia az említett szabályoknak ellentmondani látszik. Pl. a következő mondatban We have already discussed this matter at some length last night az időhatározó /last night/ egyértelműen meghatározott múltbeli időpontra utal, a mondatban ennek ellenére befejezett jelent használtunk. Ez és a megfigyelt /rögzített/ számos más tény a forgalomban lévő iskolai szabályokkal aligha egyeztethető össze. A hasonló tényekre tekintettel próbálok olyan szabályokat adni, amelyekben a nyilvánvaló ellentmondás feloldahtó.

A III. fejezetben hénány általánosan érvényesnek tekinthető gondolatot rögzítek a nyelv, a nyelvi szabályok vonatkozásában.

NAGY PÉTER TIBOR
IV. éves történelem szakos hallgató /ELTE BTK/

A NUMERUS CLAUSUS TÖRTÉNETÉHEZ

A dolgozat nem lép fel a numerus clausus kérdésköre komplex elemzésének igényével, csupán a magyar szakirodalomban eddig nem olvasható néhány adalékot szeretne nyilvánosság elé tárni.

Ezek a témakörök a következők:

- Az 1919-ig töretlen asszimiláció visszazuhanása a forradalmak alatt.

- A törvényszöveg radikális változásai. A képviselők döntő többsége nincs jelen a törvény megszavazásakor.

- A numerus clausus kiterjesztési kísérletei, közöttük a középiskolai felvételi és a honosítás ügye.

- A "nemzethűségi" kritérium végre nem hajtása egy 1924/25-ös olvasásstatisztika tükrében; a felekezeti kérdés a parlamenti anyagok és a statisztika tanúsága szerint.

- Az eltörlés--módosítás körüli küzdelmek, különös tekintettel a név szerinti szavazásokra s az ezekből következtethető lényeges arcvonal-változtatásokra.

A dolgozat elsősorban néhány kevéssé ismert statisztikai anyagra és az 1920-28 közötti nyomtatott forrásokra támaszkodik. Célja, hogy némileg új megvilágításba helyezze az ellenforradalmi rendszer politikájának egyik stratégiai fontosságú kérdését.

NAGY ZSUZSANNA
/JGYTF/

KÁROLI GÁSPÁR ÉS KÁLDI GYÖRGY BIBLIA-FORDÍTÁSÁNAK ÖSSZEHASONLÍTÓ VIZSGÁLATÁBÓL

A Károli-fordítás "... mind exegetikai szempontból, mind irodalmi nyelvi színvonal tekintetében helyenként még a korabeli átlagnak is alatta maradt" - olvashatjuk A magyar irodalom története c. munka első kötetében /338/.

Dolgozatomban e fenti állítással szálltam vitába oly módon, hogy jónéhány szó jelentését megvizsgáltam a Károli-fordítás /1590/ Máté evangéliuma c. részéből, illetve ezeket a szavakat összehasonlítottam Káldi György fordításának /1782/ megfelelő szavaival.

Kutatásom során 350 olyan szót találtam, amelyek jelentősen eltérnek fordítási párjuktól. Ezeket a szavakat az alábbiak szerint csoportosítottam: idegen szavak: iota - ibötü; nyelvjárási szavak: gyalom - varsa; igekötős igék: megnémula - elnémula; körülírások: káromkodik - káromlást szók; szinonim szavak: tüzes kemence - égő kemence; nem szinonimák: tisztesség - tisztelet.

A párba állított szavak közül részletesebben vizsgáltam az idegen szavakat és a nyelvjárási kifejezéseket. Jeleztem a párhuzamba állított szavak eltérő jelentését, és igyekeztem magyarázatot találni a két fordító eltérő szóválasztására. A kiemelt szavak jelentésváltozását is figyelemmel kísértem, és vizsgáltam e szavak mai jelentését is.

Kutatásom eredményeként megállapítottam, hogy Károli Gáspár bibliafordítása a mai olvasó számára is élményt adó munka.Elég utalni a Gönc környéi tájszavak használatára /sólya, gyalom/, a gyakran egyedi és nagyon leleményes szóalkotási módokra /nehézkesek' terhes asszonyok'/ és a jelentésváltozások során ma már új jelentéssel bíró szavakra /Mezitelen voltam, megruháztatok./.

NÉMETH ANNA
/BDTF/

NYELVSZOCIOLÓGIAI, NYELVFÖLDRAJZI VIZSGÁLATOK SÜMEGCSEHI NYELVÉBEN

A pályamunka egy Zala megyei község, Sümegcsehi nyelvjárását vizsgálja. Célja, hogy elsősorban hangtani és szókészlettani sajátosságokat villantson fel a kutatóponton élő emberek nyelvhasználatából, nyelvismeretéből. Vállalkozik az egy-egy korosztály és család nyelvhasználatában rejlő bizonyos összefüggések feltárására. Utal a nyelvjáráson belül végbemenő változásokra, keletkező és pusztuló jelenségekre és mindenek generációs vetületére. Ez adja a pályamunka nyelvszociológiai jellegét. Három kutatópont adatainak összevetésével nyelvföldrajzi megállapításokat is tartalmaz. A felvetett problémákat olyan szempontból vizsgálja, hogy mennyiben határozza meg az egyén nyelvhasználatát.

A pályamunka 14 adatközlő adatai alapján készült. Kiválasztásuk tudatosan, két fő szociológiai szempontot figyelembe véve történt: 1. életkor, 2. családi kapcsolatok. A kérdőíves gyűjtőmunka során összegyűlt 5.052 adatot adattár tartalmazza, amelynek felépítése követi a kérdőív tematikáját. A gyűjtőmunka során felhalmozódott, de az adattárba nem került adatok közül a legértékesebbek orvanyagként szerepelnek.

A dolgozat rövid ismertetőt tartalmaz a kutatópont múltjáról és jelenéről. Nagyító alá veszi Sümegcsehi nyelvjárását, elsősorban hangtani és alaktani sajátosságait. A kutatóponton élő emberek nyelvhasználatában jól kimutathatók a nyugati és a dunántúli nyelvjárástípus sajátosságai.

Az adatok mennyiségi, nyelvszociológiai összefüggéseinek vizsgálata azt mutatja, hogy az öregek nyelvhasználata a legarchaikusabb. A fiatalok nyelvhasználata a köznyelvi egységesülés irányába hat. A pályamunka adatokkal támasztja alá, hogy a család mint mikroközösség meghatározó szerepű az egyén nyelvhasználatában. Három kutatópont /Sümegcsehi, Sümeg, Szombathely/ szókészleti adatainak összevetésével bizonyítja azt, hogy a földrajzi távolság mennyire meghatározó a régiók szókincsében. Végül mind a hangtani, alaktani, mind a szókészlettani adatokat a keletkezés és a pusztulás szempontjából is vizsgálja.

NÉMETH GYÖRGY
IV. éves történelem--szociológia szakos hallgató /ELTE BTK/

A MÁRCIUSI FRONT

Az ellenforradalmi rendszer hatalomra jutása után, a 20-as évek elején a nagyhatású Szabó Dezső-i jobboldali radikalizmus -- bár gyorsan háttérbe szorult a konszolidáció előrehaladtával --, az egész korszakban megtermékenyítően hatott, s a később kibontakozó népi ideológia fő inspirálója volt. Eszmevilágában a szociális gondolatok egyre fontosabb szerephez jutottak, s megjelentek a demokratikus, baloldali mozzanatok is. A Bartha Miklós Társaságban és az Előőrs c. lapban végbemenő eszmei forrongás teremtette meg a népiesség első számvetését, de a gazdasági válság hatására fellendülő hagyományos baloldaliság ezt a folyamatot megakasztotta.

A fasizmus németországi hatalomra jutása újból átrendezte az ideológiai frontokat, s ismét a "harmadik út" hirdetőit állította előtérbe. Illyés Gyulának az 1933 őszén a Nyugatban megjelent Pusztulása új mozzanatot sorakoztatott az eddigiek mellé: a németség által hazájában veszélyeztetett magyarság képét.

A meggyengített és defenzívába szorult kommunista mozgalom, levonva vereségei tanulságát, a népfrontpolitika mellett döntött. Ennek egy ága a kommunisták és a népi írók szövetsége: az 1937--38-ban jelentős eszmei hatást gyakorló Márciusi Front. Ez a mozgalom a sajátos magyar viszonyok miatt nem képes jelentős politikai szerep betöltésére. A megosztott baloldal nagy része is ellenségesen fogadta. Az 1938 elejétől kibontakozó adminisztratív terror szétszórta a Márciusi Frontot, de a döntő tényező az Anschluss volt, amely gyökeresen új helyzetet teremtett, és az antifasiszta küzdelem más formáit kívánta meg.

NEUGEBAUER TÜNDE
tanító /BPTIF/

AZ 1980--81-BEN MEGJELENT IFJÚSÁGI REGÉNYEK VALÓSÁGKÉPE

Témám az 1980--81-ben megjelent magyar ifjúsági regényekből kiválasztott 13 mű valóságképének a vizsgálata. A regények csoportosítását Fioláné Komáromi Gabriella "A hetvenes évek ifjúsági regényei" című tanulmányának rendezési elvét követve az elbeszélt cselekmény ideje alapján végeztem el. Elemzési szempontjaimat a közös formai megoldások és motívumok, valamint a mondanivaló alapján alakítottam ki.

A jelent ábrázoló művek esetében külön kezeltem a prepubertás és a pubertás olvasmányait. Az előbbiek elemzése adott alkalmat olyan mai társadalmi gondok ábrázolásának a vizsgálatára, mint a lakótelep, a család válsága, a kispolgári életforma, a szülő és a gyerek közti kapcsolat, az iskola, a tanár--diák viszony stb. A serdülők olvasmányainak vizsgálatában a példa szerepe, a nevelési modellek közvetítése, a küzdő magatartás vállalása kerültek előtérbe.

A múlt ábrázolását kutatva a modern regény eszközeinek az alkalmazását vizsgáltam az ifjúsági regényben, összefoglalásomban pedig megkíséreltem választ adni arra a kérdésre, hogy alkalmasak-e mai ifjúsági regényeink korunk valóságának az ábrázolására. A könyvek teljes értékű esztétikai elemzésétől eltekintettem, de a művek esztétikai értékére a választott szempontjaimmal való összefüggésben minden esetben rámutattam.

NÉZŐ SÁNDOR
V. éves magyar--történelem szakos hallgató /KLTE/

"MÉLTÓSÁG A PUSZTULÁSBAN"
/Farkas Árpád költészetének fejlődése és sajátosságai/

Farkas Árpád a második Forrás nemzedék jellegadó egyénisége. Költészetének erkölcsi meghatározottsága, erősen hangsúlyozott nemzeti-nemzetiségi karaktere, s nem utolsósorban látomásos-metaforikus jellege a magyar irodalom azon vonulatához kapcsolja őt, amelynek nálunk Nagy László volt a legmarkánsabb képviselője, Erdélyben pedig Sütő András és Kányádi Sándor.

A kimagasló líra megteremtéséig azonban több fejlődési fokon keresztül vezetett az út. Az első kötetben /Másnapos ének, 1968/ hangot kap a költői egyéniség morális igényű világlátása, a mély szociális részvét, de a már-már naívan áradó hit több verset problémátlanabbá hangol, mint a valóság, másrészt a formai fegyelem is többször fölia-zul általa. Képei már itt erősen metaforikus tartalmúak, s több olyan motívumot használ, melyek később a költői világkép egyik összetevőjét fogják alkotni.

A Jegenyekör /1971/ óriási változás. A lobogó hit teljesen visszaszorult, így szemléletben és formában egyaránt gazdag költemények keletkeztek, köztük olyan kimagasló darabok, mint az Avaron és és Mikor az öregemberek mosakodnak. Ugyanakkor a "hó", "havazás" motívum többszöri előfordulása már a harmadik kötet, az Alagutak a hóban /1979/ komor világképét vetíti előre. E két könyv szinte mindegyik versében keserves, de reális, illúziómentes helyzetfölmérést készít a költő, ám ezek közül is legjelentősebb az életmű egészét szintetizáló alkotása, A szivárgásban.

A helyzetfölmérő és azt tudatosító szándék,a felelősségvállalás erkölcsi parancsa és a látomásos-metaforikus szemlélet költészetének nagy távlatot biztosít.

NYITRAINÉ ALBERT GYÖRGYI
III. éves történelem--angol szakos hallgató /ELTE BTK/

A NŐIESSÉG SZEREPE A MACBETHBEN

A dolgozat abból a freudi gondolatból indul ki, hogy az embert a felettes"én", a tudat erői gátolják meg abban, hogy potenciális esélyeit az életben kihasználja.

Mindenkinek szüksége van egy "indítókulcsra", ami beindítja, kiprovokálja az ember tudat alatti vágyainak megvalósítását. Ebben a dolgozatban azt próbáltam bebizonyítani, hogy Shakespeare Macbethjében az indítókulcs szerepe mindenképpen a nőké, a boszorkányoké és Lady Macbethé.

Hogyan vonultatják fel tipikus női tulajdonságok /makacsság, türelmetlenség, hisztéria, intuíció stb./ egész sorát mintegy eszközként használva ezeket Macbeth meggyőzésében, hogy Skócia királya csak ő lehet.

Ezen kívül szó esik Macbeth és Lady Macbeth házasságáról, a házasságról, mint tökéletes egyensúlyrendszerről: az ideális házasságról. Nem két individuum koegzisztenciája, hanem két személy egyesülése egy személyiségben. E házasság végkifejlete egy tragédiában.

ORBÁN IBOLYA
III. éves hallgató /KTIF/

ADALÉKOK A XVIII. SZÁZADI DUNÁNTÚLI PARASZTMOZGALMAKHOZ, KÜLÖNÖS TEKINTETTEL A BARANYAI JÁRÓ JÓZSEF VEZETTE JOBBÁGYFELKELÉSRE ÉS ANNAK KÖVETKEZMÉNYEIRE

Dolgozatomban lakóhelyem helytörténetével foglalkozom. Témaválasztásom indokolja, hogy ezidáig még nem jelent meg összefoglaló monográfia, amely az általános történelmi eseményekbe ágyazva vizsgálta volna a Dráva-menti parasztmozgalmakat.

Dolgozatom első fejezetében a XVIII. század Magyarországának korképét vázoltam fel. A második fejezetben elemzem azokat a dunántúli parasztmozgalmi eseményeket, amelyek előrevetítik Baranya vármegye lakosainak lázadását.

A tanulmány központi fejezetében megkülönböztetett figyelemmel kísérem végig a helytörténetileg jelentős személyiségek tetteit és szerepét a nép életében.

Kutatásaim összegzéseként emelkednek ki a Járó József jobbágybíró vezette parasztforradalom kirobbanásának okai, a lázadás, illetve annak következményei. Megkülönböztett figyelmet fordítok itt a jobbágyvezér és a falu értelmiségi családjainak rokoni, baráti kapcsolataira, aminek a forradalmi ideológia egységes elfogadásában igen fontos szerepe volt. Ezt követően az 1767. évi úrbér-rendelkezést a helyi sajátságokat figyelembe véve tárgyalom.

Széles forrásbázisra építve igyekeztem vizsglni az adott témát, felhasználva természetesen a rendelkezésre álló könyvészeti szakirodalmat és a levéltári forrásokat is. Mindezezek figyelembevételével az olvasó tehát betekintést kaphat a XVIII. századi parasztság megpróbáltatásaiba, harcaiba.

OSVÁTH LÁSZLÓ
magyar--történelem szakos tanár /ELTE ÁITK/

HIT ÉS REMÉNY
/Emberi és költői létkérdések Juhász Ferenc költészetében/

Juhász Ferenc korunk talán legtöbbet vitatott költőegyénisége. Ez a tény, valamint az, hogy ezt az életművet jelenkorunk egyik legfontosabbikának érzem, indított dolgozatom elkészítésére.

E dolgozatban megkísérlem bizonyítani Juhász költészetének progresszivitását, mindig-érvényességét. Az emberiség felelős önmaga sorsáért, jövőjéért -- netán pusztulásáért; ez jelenkorunk egyik legégetőbb kérdése.

Bizonyítani kívánom, hogy Juhász Ferenc költészete valós emberi értékekért perel, s naponta megvívja ember-költői harcát igazabb s teljesebb emberi világáért. A költészet Juhász Ferenc számára: tett.

Írásom A szarvassá változott fiú kiáltozása a titkok kapujából című vers elemzéséből indul ki, végigvezet az általam leglényegesebbnek tartott alkotásokon, s eljut a "költői üzenet" értelmezéséhez. E nagy -- bár sokak által vitatott -- "formaművész" lírájának végleges értékelése még várat magára. Ezen értékelés objektivitásához kívánok hozzájárulni e dolgozattal.

E költészet híd a múlt és a jövő között, igen sajátos formába öntve, mely minden bonyolultsága ellenére is érthető, s emberi világunkra vonatkoztatható.

PÁLINKÁS PATRÍCIA ZITA
V. éves magyar--történelem szakos hallgató /KLTE/

BERETTYÓSZENTMÁRTON FÖLDRAJZI NEVEI

Dolgozatom Berettyószentmárton /Hajdú-Bihar megye/ földrajzi neveit tartalmazza. A helyszín kiválasztásában az is szerepet játszott, hogy Berettyóújfaluban születtem, így a környéket jól ismerem.

Szentmárton valószínűleg már a XII. sz. végén kialakult, első oklevéles említését azonban csak a XIII. sz. elején találjuk meg. A történelem során többször elpusztult és újratelepült, legutoljára a XVIII. sz. végén. Határába több Árpád-kori település olvadt be. A községet 1970-ben Berettyóújfaluhoz csatolták.

A földrajzi nevek gyűjtését 1982-ben kezdtem el, az élő névanyag pontosítását azóta folyamatosan végeztem. A szinkrón adatok mellett történetieket is gyűjtöttem: levéltárban, egyházi irattárakban, földhivatalokban térképeket, kéziratos és nyomtatott forrásokat vizsgáltam meg. Dolgozatom tartalmaz olyan történeti neveket is, amelyek ma már szomszédos helységekhez tartoznak. Ezek felvételét az adattárba indokoltnak találtam, mivel korábban a szentmártoni helynévanyag szerves alkotóelemei voltak.

Munkám nagyobb részét az adattár alkotja. Tulajdonképpen nemcsak pusztán adattárról beszélhetünk, hiszen igyekeztem túllépni az egyszerű adatközlés határait azzal, hogy a nevek megfejtésére, magyarázatára is próbát teszek. Berettyószentmárton helyneveit szótárszerű formában, szócikkekben dolgozom fel. A neveket a denotátumból kiindulva, földrajzi elv alapján rendeztem: egy szócikkben tárgyalom tehát egy-egy objektum összes ma élő és a történeti forrásokból adatolható névváltozatát. Utaló címszóként természetesen minden egyes névformát külön is felvettem.

Dolgozatom következő fejezete a földrajzi nevek elméleti feldolgozását tartalmazza. A település viszonylag szűk, de történeti mélységében megfelelően feltárt névanyaga jó lehetőséget kínált a nevek keletkezésének, változásának megfigyelésére, jelentéstani elemzésükre, szerkezeti vizsgálatukra.

OSZTÁLYOS TUDOMÁNYOS DIÁKKÖRI TANÁCS TITKÁRSÁG Budapest

PÁLOS ÉVA
IV. éves magyar--orosz szakos hallgató /JGYTF/

A ROSSZ FANTASZTIKUS ÁBRÁZOLÁSA GOGOL MŰVEIBEN

Nyikolaj Gogol műveiben a rossz mint erkölcsi kategória, gyakran fantasztikus formában jelenik meg.

Dolgozatommal arra szeretnék rávilágítani, miként viszonyul az író az emberi gyarlósághoz. Gogol egész életében tisztán látta, hogy a rossz létezik, ezért érdekelték őt azok az emberek, akik nem számoltak ezzel. Ebből következett egyéni, emberi tragédiájuk. Amikor ezek a hősök szembekerülnek az általuk eddig nem ismertördögiséggel, különböző módon reagálnak rá. Van, aki előző életébe akar menekülni előle, s van olyan is, aki az élet fennköltebb szférájában, a művészetben látja a gonosz legyőzésének egyetlen lehetőségét. Gogol korábban úgy vélte, hogy a tökéletes művészi alkotás csak jó hatást tud kiváltani az emberekből. Ez az elképzelése nem igazolódott a valóságban.

Gogol korai műveiben /Esték egy Gyikanykai tanyán/ a rossz rendkívül látványosan jelenik meg: hol ördögként, hol ördögi tulajdonságokkal rendelkező emberként, illetve boszorkányként, aki szépséges lánnyá változva rontja meg az embereket. Gogol számára a szépségben mindig megjelenik a gonosz is valamilyen formában. Felfogása szerint, ami vagy aki szép, nem mindig lehet jó, vagyis a külső harmónai gyakran lelki rútságot takar. Későbbi műveiben /Pétervári elbeszélések/ a gonosz lexikális ábrázolásának eltűnésével párhuzamosan mélyül műveinek gondolatisága.

PAP ÁGNES
/ELTE BTK/

A SIVA-KULTUSZ

Dolgozatom a Siva-kultusz kialakulásának egyik fontos korszakát, a protodravida és védikus előzmények összeolvadásának folyamatát elemzi. Azt a folyamatot mutatja be, amelyben az Indus-völgyi civilizáció vallásának középpontjában álló teremtőistenség, Siva és a védikus Rudra összeolvadása megtörtént. Ez a bonyolult folyamat az árják betelepülését követően zajlott le. Az árják i. e. 1500-tól több hullámban érkeztek India földjére. A betelepülő árják és az őslakosok papságából létrejövő új papi réteg új istenvilágot és új rituálét hozott létre. Az új pantheon a theologizált és a népi vallások összeegyeztetése alapján jött létre. A praeárja és a védikus vallások hasonló funkciójú isteneinél megkeresték a megfeleléseket. /Hasonló megfeleléseket találhatunk a római-görög vallásban is./

Sivában az Indus-völgyi háttér dominál, karakterében a teremtőistenségre utaló vonások hangsúlyozottak. Ez a markáns istenség olvasztotta magába a halványabb szerepkörrel bíró védikus viharistenséget, Rudrát. Az asszimiláció eredményeképpen Sivában a negatív vonás is nagyobb szerephez jutott, amely a pozitív tulajdonságokkal együtt a mindenség urává, élet és halál urává, pusztító és teremtő erővé tette, végső fokon pedig egy bonyolult összetett karakterű istenség kialakulásához vezetett, amelynek kultusza a klasszikus hinduizmusban teljesedett ki, s majd annak saiva ágaként vált a hinduk egyik fő vallási irányzatává.

A dolgozat -- nyelvészeti és mitológiai példákkal illusztrálva -- ezt a folyamatot mutatja be.

PAPP GÁBOR
magyar szakos tanár /HSMTF/

IRODALOMELMÉLET ÉS EGZISZTENCIALIZMUS EGY SARTRE-DRÁMÁBAN
/Az Ördög és a Jóisten/

A dolgozat az Ördög és a Jóisten című Jean-Paul Sartre-dráma elemzését tűzte ki céljául. A vizsgálódás két nézőpontot állít előtérbe: a filozófiai és az irodalomelméleti aspektust.

A filozófiai megközelítést idnokolja az a tény, hogy Sartre gondolkodói tevékenységét tartotta elsődlegesnek, s szépirodalmi műveit filozófiai tételei illusztrálására használta fel. A dolgozat ezért elemzi a történetben, a jellemzésben megmutatkozó filozófiai tartalmat; azokat az elemeit a cselekménynek, melyek alátámasztják az egyéni döntéskötelezettség Sartre-i kategóriáját; a két főhős különböző válaszát erre a késztetésre, illetve a másság okait: az egyéni és társadalmi kötődések meglétét vagy hiányát, végső soron az eltérő döntési képességet. A dolgozat többek között bemutatja a főhős újratotalizáló képességén keresztül az emberi Szabadság lehetőségeit a drámában. Az elemzés eltér a hagyományos elemzési eljárásoktól abban, hogy az ún. írói üzenetet nem önmagában kutatja, hanem kísérletet tesz egy eszmerendszerbe való beillesztésére.

Az irodalomelméleti aspektus szorosan összefügg a darab filozófiai tartalmával. Sartre -- hogy darabja ne veszítse el teljesen szépirodalmi jellegét, s ne váljon tézisillusztrációvá -- felhasznál "tisztán irodalmi" eszközöket, hogy műve a nagyközönség számára fogyasztható legyen. Ugyanakkor "filozófiamentes" irodalomelméleti módszereket állít szolgálatába azzal, hogy gondolkodóivá teszi azokat. Mindez egy sajátos vitadráma-modell segítségével valósul meg, mellyel kapcsolatban a dolgozat bevezeti az aktív, ál-kétszintes vitadráma elnevezést. Az elemzés figyelmet fordít a hagyományos drámai eszközök felhasználására, illetve mellőzésére, s ezek indokaira. Említi a dolgozat a dráma hatásmechanizmusának, a néző felelősségének megvalósulási formáját.

PAPP ZOLTÁN
tanító /KTIF/

KAFKA, ÖRKÉNY--ÉS MI
/Az irodalmi mű befogadásának vizsgálata főiskolások körében/

A tanulmány azokat az érzelmi és értelmi folyamatokat, pszichés állapotokat próbálja leírni és értelmezni -- törvényszerűségeikkel, kísérőjelenségeikkel, a katarzis némelykor regisztrálható pillanatával --, amelyek az irodalmi művel való találkozást, a befogadás lelki mechanizmusát jellemzik.

A dolgozat karaktere szerint tehát olvasáslélektani, habár tartalmaz irodalom- és olvasásszociológiai mozzanatokat is. A módszere: kiscsoportos, kérdőíves interjú. A vizsgálat alanya: 8 főiskolás hallgató. /Kisszámú a minta, mert a dolgozatíró "mélyfúrásra" törekedett ahelyett, hogy társai széles körére vonatkozóan tegyen esetleges, közhelyszerű észrevételeket./ A vizsgálódás tárgyai regényrészletek: Kafka Per c. regényéből A törvény kapujában, Örkény Rózsakiállítás c. regényéből pedig a Darvas Gábor haláláról szóló részlet. Kafka műve novellaként is megjelent. Az Örkény-mű részletének zártsága, jelentéssűrűsége és intenzitása is novellát idéz, azaz mindkettő alkalmas arra, hogy önmagában, novellaként is találkozhasson vele az olvasó.

A két novella együttesen /a kisember szorongó tehetetlensége; és az alkotó emberről szóló példázat, aki még a halállal szemben is ura a sorsának/ morális választásokat hívott elő az olvasóból, élményeket saját életükből, jelzéseket adott értéktudatuk tartalmairól és zavarairól. A dolgozatíró mindezek feltárására, és értelmezés minőségére, az "alulértelmezés" jelenségeire azután vállalkozott, hogy önmaga megkísérelte a "novellák" mintaszerű elemzését, értékalakzataik feltárását.

PÁSZTOR MÁRIA
magyar--orosz szakos tanár /BGYTF/

KÖTELEZŐ ÉS NEM KÖTELEZŐ VONZATOK VIZSGÁLATA SZABADON VÁLASZTOTT SZÖVEGEKBEN

Dolgozatom bevezetőjében a kérdés szakirodalmát tekintem át. A mai magyar nyelv rendszere c. műnek az állandó határozókról vallott felfogását, majd Bühler, Boost és Tesniére elméletei alapján H. Molnár Ilona, Elekfi László, Bánréti Zoltán, Telegdi Zsigmond és Deme László felfogását ismertetem az igevonzatokról. A bevezetés végén megállapítom, hogy két oka lehet annak, hogy az ige mellé szükséges valamilyen vonzat: az egyik az ige jelentésszerkezete, a másik pedig a beszédhelyzet /azaz mit kíván az előző mondat a következő mondat réma részébe/.

A dolgozat központi fejezetében egy szépirodalmi szöveg és egy tudományos szöveg kötelező igevonzatait vizsgáltam meg Deme László rendszerezése alapján. A határozós vonzatokat ragok és névutók szerint is csoportosítottam. Figyelemmel voltam az igék jelentésére is. A jelentés szerinti csoportosítást Elekfi Lászlónak a Szótártani tanulmányok c. kötetben megjelent osztályozása alapján végeztem el.

A befejezésben az egyes típusok százalékos arányait mutatom be.

PÁSZTOR PÉTER
V. éves történelem--angol szakos hallgató /KLTE/

SAUL BELLOW HERZOG C. REGÉNYÉNEK ELBESZÉLŐI MÓDSZERE

A kérdés vizsgálatához több szempont vezetett. A kritika gyakran bírálja Herzogot szolipszizmusa miatt, de ennek mibenlétét nem tárgyalja. Továbbá az elemzések említik az első személyű és a harmadik személyű elbeszélés váltakozását, de vagy nem részletezik ennek okát, vagy egyszerűen az "esztétikai távolság" kategóriájával próbálnak magyarázatot adni, amely nem kielégítő, sőt cáfolható.

A kritika szűkszavúsága indokolt, ugyanis első olvasás után fel sem tűnik, hogy a regény nagyobb részét harmadik személyben egy narrátor meséli. Figyelmünket Herzog belső monológja /nem tudatfolyam/ és az ehhez szervesen kapcsolódó levelek kötik le. Lényegében helyes Stanzel azon megállapítása, hogy a kétféle elbeszélői mód alkalmazásának nincs jelentősége /ld. Theorie des Erzahlens. 143/. Viszont a szerző alkalmazza, minden valószínűség szerint tudatosan.

A kérdés tulajdonképpen az, hogy a narrátor a szerző második énje-e, aki közvetít olvasó és hős között, mégpedig értékrendjének szűrőjén keresztül; vagy pedig a narrátor azonos a hőssel, és mintegy a hős "második énje". A vizsgálat során összevetem a narrátor és a hős elbeszélésének stílusát, illetve kísérletet teszek kettejük értékrendjének összevetésére. Ezen vizsgálatok szerint a narrátor és a hős azonos személyiség. Ezek szerint Herzog későbbi önmaga mondja el újra azt a belső monológot, amelyet már egyszer Ludeyville-ben és azelőtt megtett. Ennek két fontos következménye van: 1. Herzog gondolati és érzelmi letisztulása megalapozottabb. 2. Ugyanakkor szolipszizmusa is fennáll, amely a regény eszmeiségét teszi bizonytalanná.

PELCZÉDERNÉ KISS TURAY JUDIT--SÖRÖS MARIANN
III. éves magyar--angol szakos hallgatók /PJPTE/

DRÁMA AZ OKTATÁSBAN /Dramatikus játékok/

1. Az általunk használt drámafogalom értelmezése.
"Drámánk" olyan aktivitás, amely a résztvevőktől megkívánja, hogy elképzelt szituációkban gondolkozzanak, cselekedjenek, beszéljenek, vagyis kommunikáljanak.

2. "Drámánk" és a színház kapcsolata.
A közös alap: mindkettőnek gyökere az élet, másrészt mindegyik elengedhetetlen alkotója a szerepjáték, az utánzás.
A lényeges különbségek: a/ a történetek a dramatikus játék közben születnek meg; b/ a színész szerepét bárki betöltheti, és emellett egy személyben szerző és megelevenítő is; c/ a dramatikus játék megszületéséhez egyáltalán nem feltétel a közönség jelenléte.

3. A dráma mint új oktatás forma.
Dolgozatunk terjedelmének legnagyobb részét ez a fejezet alkotja, mert tulajdonképpen itt próbáljuk bebizonyítani ennek a leendő oktatási formának felhasználhatóságát /főképp az idegen nyelvek tanításában/, előnyeit a hagyományos nyelvoktatással szemben /pl. alapja a kommunikáció; fokozottan biztosítja a tanulók aktivitását; egyértelműen fejleszti fantáziájukat, gondolkodásukat, kreativitásukat; önállóságra neveli őket stb./. Ebben a fejezetben körvonalazzuk a tanár speciális feladatait, a dráma-órákra való felkészülés szempontjait és megadjuk egy lehetséges óra vázlatát.

4. Az utolsó fejezet ízelítőt nyújt abból, hogyan használható, ill. hasznosítható ez az új oktatási forma az anyanyelvi oktató-nevelő munkában is. Hisszük, hogy a dramatikus módszer olyan eszköz, amelynek segítségével a tanulókat olyan közel hozhatjuk mind a nyelvekhez, mind a nyelveket beszélőkhöz, amilyen közel csak lehet. Ily módon elérhetőnek látszik az a cél, hogy a tanulók világosan lássák a tanulásba fektetett munkájuk értelmét és hasznosságát.

PELYACH ISTVÁN
történelem szakos tanár /ELTE BTK/

DAMJANICH ÉS A MAGYAR SZABADSÁGHARC

Dolgozatomban az 1848-49-es magyar szabaságharc egyik vértanú áldozatának, Damjanich Jánosnak életútját kísérem végig 1849 áprilisáig.

Damjanich szerb származású, katonai pályáját a császári -királyi hadseregben kezdte. Gyermek- és ifjúkoráról meglehetősen kevés konkrét adat áll rendelkezésünkre. Szülei akarata ellenére követte apját a katonai pályán, szolgált Milánóban, Budán és Temesvárott. 1848 tavaszán a magyar ügy melletti kiállásáért parancsnoka, Haynau altábornagy mint ezredének egyik századparancsnokát az olasz hadszíntérre vezényelte, s csak hosszas huzavona után sikerült onnan visszatérnie Magyarországra.

Hazatérte után -- saját kérésére -- István nádor kinevezte az újonnan alakuló honvédség 3. zászlóaljának parancsnokává, melyből a szabadságharc egyik leghíresebb zászlóalját képezte ki. Zászlóaljával a délvidéki hadszíntérre került, s aktívan bekapcsolódott a szerb felkelők elleni harcokba. Tevékenységével méltán vívta ki a "ráczok rettegett ostora" címet, s vált a délvidéken harcoló magyar csapatok legjobb alparancsnokává. Egyenes, szókimondó, az igaz ügy mellett mindig nyíltan kiálló természete miatt már itt megromlott viszonya Vetterrel, majd a jó szándékú, de tehetetlen Kiss Ernő eltávolítását kényszerítette ki a sereg élérõl.

Februárban már az ő vezényletével rendelték fel a bánsági hadtestet a Tisza védelmére. Szolnoki győzelmével ő adta meg a jeladást, s teremtette meg a lehetőséget a tavaszi hadjárat megkezdéséhez. Határozottságával, gyors áttekintőképességével valamennyi csatában kitüntette magát s hadtestét. Időközben alezredessé, ezredessé majd tábornokká léptették elő. Komárom felszabadítása után elvállalta Görgey helyettesítését a hadügyminisztériumban, de új munkahelyét már nem foglalhatta el, mert egy balul sikerült sétakocsikázás során lábát törte.

PERJÉS ISTVÁN
III. éves magyar--történelem szakos hallgató /BGYTF/

A KISVÁRDAI ZSIDÓSÁG TÖRTÉNETE 1848--1945

A dolgozat egy sajátos fejlődésű település csaknem 100 évéről tudósít. Fejlődésről, amely elképzelhetetlen lett volna az ide folyamatosan és nagy tömegben áramló főleg galíciai zsidóság nélkül. A harmincas évekig tartó folyamatos gazdasági-társadalmi virágzásnak véget vető II. világháború Kisvárdára is elhozta az antiszemitizmus kegyetlenségeit. A munkaszázadok, a vagyonelkobázások, a gettó, az elhurcolás és a visszatérés szomorú eseményeiről kapunk képet a dolgozat második részében.

Forrásként az 1848-as zsidóösszeírást, az 1838--44-es ide vonatkozó közigazgatási iratokat, a helyi újságokat, visszaemlékezéseket, valamint az e témakörrel foglalkozó szakirodalmakat használtam.

Arra kerestem a választ, hogy milyen okokkal magyarázható Kisvárda zsidó lakosságának az országos átlagot messze túlhaladó gyarapodása, hogyan illeszkedett be a zsidóság a város társadalmi-gazdasági életébe, milyen változásokat okozott ez Kisvárda életében, milyen formában izzott fel a harmincas évek végén a helyi antiszemitizmus, hogyan zajlott le a munkaszolgálat a gettó megszervezése, mikor és milyen körülmények között hurcolták el a zsidó lakosokat, s mi történt a visszatérőkkel.

A téma jellegéből következően majdhogynem a statisztikai adatok kivételével a források javarésze ilyen vagy olyan oldalról elfogultan tárgyalja az okokat, következményeket. Elemzésem alapszempontjául így a statisztikai és közigazgatási iratokat választottam, s ezek alapján próbáltam rekonstruálni e csaknem 100 év rövid történetét.

A még szélesebb körű kutatás, az összefüggések sokoldalúbb feltárása egyelőre csak kitűzött de nem elérhetetlen cél. A téma folyamatos kutatása mind újabb és újabb kérdéseket vet fel.

PETÁK ELEONÓRA
I. éves magyar--olasz szakos hallgató /ELTE BTK/

ILLUSZTRÁLT VELENCEI RÖPLAP ZRÍNYI PÉTER 1663. OKTÓBER 16-I CSATÁJÁRÓL

Dolgozatomban egy 1663--64-ben Velencében, Giovanni Giorgio Hertz műhelyében nyomtatott röplapot ismertetek. Közlöm a csataleírás és a szonett betűhív szövegét és fordítását. /A Zrínyi Pétert dicsőítő szonett Sztanó László fordítása./

A röplapon található Zrínyi Péter portrémetszet /Giacomo Piccini mester munkája/ és a szövegek más forrásokkal való összehasonlítása alapján szeretném bemutatni, hogy a Zrínyi-család és Itália kapcsolata Zrínyi Miklós horvátra fordított műveinek velencei kiadása /1660/ után sem szűnt meg.

PETHŐ JÓZSEF
magyar--történelem szakos tanár /BGYTF/

DAYKA GÁBOR

Az utóbbi évtizedek irodalomtörténetírásában különösen erős figyelem irányul a felvilágosodás irodalmára. Egy mindenki által elfogadható stílustörténeti szintézis azonban még nem született. Ehhez szükséges lenne a legfontosabb életművek ilyen szempontú feldolgozása. Dolgozatom ebbe a munkatervbe illeszkedik, lehetőségeimet felmérve azonban természetesen nem élvonalbeli írót, hanem egy, a második vonalba soroltat: Dayka Gábort választottam.

A feldolgozás e szempontjából adódóan szükségesnek éreztem alapvető fogalmak /irodalmi irányzat, stílus, magatartás stb./ tisztázását is. Ebben a munkában elsősorban BARTA JÁNOS és SŐTÉR ISTVÁN eredményeire támaszkodtam. Az így nyert kategóriákat Dayka életművére alkalmazva hiányosnak találtam az irodalomtörténetben ma általánosan használatos szentimentalizmus fogalmat. Ugyanis Dayka módszerét, stílusát vizsgálva mindvégig klasszicistának találtam, viszont világnézete, magatartása kezdettől fogva a szentimentalizmus felé mutat, illetve jellegzetesen szentimentálissá érik. Ezért dolgoztam ki egy új kategóriát: a szentimentális klasszicizmust. Ezt a fogalmat ugyan tudtommal még senki sem használta, de úgy vélem jogosultságát igazolják HORVÁTH KÁROLY, SZAUDER JÓZSEF stb. kutatásai is.

A dolgozat tanulságai közül /egyben az életmű értékeléseként/ még a következőket említhetem: 1./ Dayka szentimentalizmusa nem a nyugateurópai áramlat egyszerű követése, hanem a kor legmodernebb világnézeti, irodalmi eszméivel szinkronban lévő világnézet, magatartás. 2./ A Daykának gyakran felrótt szegényes homogenitással sem érthetünk egyet. 3./ A periferikus irodalomtörténeti helyen változtatás szükséges, figyelembe véve a fentieket, illetve azt, hogy az alaposabb vizsgálattal még inkább egyfajta "kulccsá" válhat ez az oeuvre /és a szentimentális klasszicizmus fogalma/ a korszak árnyaltabb megértéséhez.

PETŐ ZSUZSA
III. éves magyar--történelem szakos hallgató /BGYTF/

NAGY LÁSZLÓ AZ ÉN SZÍVEM CÍMŰ VERSÉNEK NYELVI ELEMZÉSE

Dolgozatomban Nagy László versének több szempontú elemzését végeztem el. A bevezető tartalmi ismertetés után a mű szavainak hangtani vizsgálata került. A hangsúly és a hanglejtés, valamint a magánhangzók és a mássalhangzók elemzésével foglalkoztam.

A jelentéstan köréből a szavak jelentéskörét és a szóhangulatát vizsgáltam. Ezek után a szófajtani elemzés következik. Kiemelten a vers igéivel és főneveivel foglalkoztam. Az alaktani vizsgálatba a szóalkotás és a jelezés, illetve a ragozás került.

Végül mondattani elemzést végeztem. Megnéztem a mondatok fő részeit és a szószerkezeteket. A szószerkezeteken belül a tárgyas, a határozós és a jelzős szerkezeteket vizsgáltam. Minden egyes szempontnál az arányokat százalékban is kifejeztem, hogy a megoszlást szemléletesebbé tegyem.

Az utolsó fejezetben nyelvtörténeti vonatkozásokra mutattam rá. A szavak eredet szerinti megoszlását kördiagramon ábrázoltam. A befejezésben összefoglaltam a dolgozat tartalmát, s a verset megkíséreltem Nagy László életművében elhelyezni.

PFENDTNER ÉVA
V. éves magyar--történelem szakos hallgató /ELTE BTK/

EURÓPA-KÉP A XVIII. SZÁZAD VÉGI MAGYARORSZÁGON

A reformnemzedék életérzésének, politikai tudatának kialakításában különleges szerepe volt az Európával való összevetésnek, az Európához való viszonynak, de véleményem szerint jelentős volt ez a tényező már a XVIII. század végén politizálók tevékenységében is.

Elsősorban a korszak útinaplói, levelei, önéletrajzai segítenek rekonstruálni az egyes élmények hatását a politikai gondolkodásra.

Az Európához való viszonyulás nemcsak mint a nemzettudat része -- s mint ilyen: politikai tényező -- érdekes, hanem mint a kor egyik művelődési mozzanata is. Nem lehet valamiféle egységes Európa-képet tételezni: társadalmi rétegenként, műveltség és életkor szerint különböző képek élhettek a korban.

A dolgozat a teljesség igénye nélkül azt mutatja be, hogyan illeszkedik az Európáról alkotott kép egy főnemesi politikus pályájába, másoldalról pedig hogy mit tartott fontosnak, közlésre érdemesnek egy utazgató nemesi értelmiségi.

Az előbbi bemutatásához gróf Széchényi Ferenc kiadatlan angliai útinaplója, az utóbbihoz Sándor István: Egy külföldön utazó magyarnak jó barátjához küldetett levelei című 1793-ban megjelent útikönyve szolgált forrásul.

POLIKÁNSZKINÉ NÁDAS ILDIKÓ
magyar--ének szakos tanár /JGYTF/

MONDATEGÉSZEK ELHATÁROLÁSA BESZÉLT NYELVI KÖRNYEZETBEN

"... egyszerűen, szépen beszélni kész tudomány, amelynek kell, hogy meglegyenek a maguk törvényei" /SZTANYISZLAVSZKIJ/. Meggyőződésem, hogy a törvények ismerete könnyebbé teszi az egyes szövegek, szövegrészletek átgondolását.

A vizsgálati anyagul szolgáló szövegben Pap Albert, mindszenti halász beszél életéről, munkájáról. A magnóra vett szöveg lejegyzése után került sor a címben foglaltak elemzésére.

A kialakult vizsgálati módszer három eddig lineárisan használt vizsgálati módszer szimbiózisából áll:
1./ grammatikai-szintaktikai vizsgálat /DEME LÁSZLÓ és BÉKÉSI IMRE elemzési módszereit vettem át/; 2./ mondatfonetikai vizsgálat/BRIZGUNOVA intonációs konstrukció elméletére támaszkodtam/; 3./ kollektív szubjektivitás /VIDRA KLÁRA kutatási eredményeire támaszkodtam/.

A dolgozat célja, hogy az élőbeszéddel foglalkozók számára egy olyan vizsgálati módszert alakítson ki, amely megkönnyítené a szövegek pontos lejegyzését, értelmezését az esetleges gyakorisági vizsgálat vagy bármilyen élőbeszéddel kapcsolatba kerülő kutatás során. E módszer helyességének bizonyítása részletes elemzéssel, a három réteg lineáris és kölcsönhatásának vizsgálatával történik.

Az elemzések eredményeként eljutottam egy olyan komplex ábrázolási egység kidolgozásáig, amely egy ábrában összefogja a hármas vizsgálati módszer eredményeit, s más szemszögből mutathatja meg a problémát okozó részletek megoldását, elemzését. Vizsgálódásaimnak korántsem értem a végére, a kutatás iránya ennek a módszernek az egységesebbé tétele, egyszerűsítése, az összetartó erők konkrétabb kimutatása.

PONGRÁCZ ZSUZSA
III. éves magyar--történelem--régészet szakos hallgató /ELTE BTK/

KASSÁK LAJOS RENDHAGYÓ KÉPZŐHASZNÁLATÁNAK STILISZTIKAI ELEMZÉSE A HIRDETŐOSZLOPPAL C. VERSESKÖTETE ALAPJÁN

Az aktivisták nyelvi eredményeit a stilisztikai kutatás csak az utóbbi években kezdte rangjának megfelelően méltatni. Dolgozatommal ehhez a munkához szeretnék adalékot nyújtani.

A csak önmagukban, tehát az alapszóhoz képest rendhagyó képzések 3 csoportba oszthatók: elsődleges, másodlagos és harmadlagok képzőhasználatúak. A harmadik csoporttal nem foglalkozom, mivel itt nem elsősorban a képzés hordoz stilisztikai értéket.

A képzőhasználat kvantitatív vizsgálata némileg új megvilágításba helyezte Kassák költői technikáját. Ennek fényében RÓNAY GYÖRGY megfogalmazása /".. a jelző szemléltető szerepét a mozgalmasan szemléletes igei állítmány veszi át..." Kassák Lajos alkotásai és vallomásai tükrében. Bp., 1971. 130./ pontosításra szorul. A képzett melléknevek és igék aránya ugyanis nem erősíti meg a fenti kijelentést. A hapaxok összetételének statisztikus felmérése RÓNAY véleményét a befogadó optikai csalódásává módosítja, amennyiben a képzett melléknevek kb. 15 %-a, a képzett igéknek pedig kb. 22 %-a rendhagyó.

Kassák képzőhasználatának mechanizmusa tehát úgy működik, hogy két egymást erősítő hatással csapdát állít az olvasónak:

1. A legtöbbször élőt jelentő alapszóhoz járuló denominális -s képző használata annak hasonlítást kifejező értelmében a mozgás képi megjelenítője.
2. A rendhagyó képzésű igék egyrészt szófajváltó voltuk, másrészt -- ezzel szoros összefüggésben -- expresszivitásuk révén mélyebb nyomokat hagyhatnak az olvasóban.

A képző tömörítő szerepén keresztül több síkot vetít egymásra, kitágítva a képzett szó szemantikai horizontját; vagyis a létrejött képeket metaforáknak tekinthetjük. Ezek a metaforák Kassák szövegében feszesre komponált rendszert alkotnak: ennek grafszerű modellálását a dolgozat utolsó fejezetében kísérlem meg.

POROGI ANDRÁS
V. éves magyar--történelem szakos hallgató /ELTE BTK/

GYÖNGYÖSI KEMÉNY-EPOSZÁNAK KÉT KONCEPCIÓJA ÉS AZ "ÁFIUM" HATÁSÁNAK KÉRDÉSE

A dolgozat Gyöngyösi Kemény János emlékezete című művével foglalkozik, különös tekintettel arra a 31 strófányi részre, amelyet a költő -- politikai megfontolásból -- elhagyott az első kiadásból. E részben Gyöngyösi előbb a német hadak magyarországi tevékenységét bírálja, majd tőle szokatlan élességgel kritizálja a magyar közállapotokat, a nemes ifjak, illetve a közvitézek harci szellemét, züllöttségét, tanulatlanságukat stb.

Noha megállapításainak jó része a korban toposznak számít, mégis tartalmi, szövegszerű és stilisztikai egyezések alapján -- amint a dolgozat kimutatja -- joggal következtethetünk arra, hogy Gyöngyösi e 31 strófa megírásakor /de más helyeken is/ Zrínyi Áfiumának hasonló témájú részére támaszkodott.

Vizsgálva a kihagyott résznek a kompozícióban betöltött szerepét, a dolgozat megállapítja, hogy a kihagyást semmilyen művészi szempont sem követelte -- sőt részben éppen ezt sértette a csonkítás --, így az újabb Kemény János-kiadásokban indokolt volna, ha az oly sokszor kimaradt rész visszakerülne eredeti helyére.

PÓTI CSILLA
/ELTE BTK/

A TÖRÖK VESZEDELEM HELYE A MAGYARORSZÁGI PROTESTANTIZMUS TÖRTÉNELEMSZEMLÉLETÉBEN /1526--1570/

A dolgozat a "török isten büntetése a kereszténységre és Magyarországra" XVI. századi tétel korabeli történeti és szépirodalmi munkákban való előfordulásait kívánja összegyűjteni és rendszerezni. Fő vizsgálódási iránya, hogy rámutasson: hogyan és milyen áttételekkel hozták kapcsolatba a kor protestáns szerzői koruk alapproblémáit a török veszedelemmel. Elsősorban tehát ennek a tételnek más témákkal való összefüggéseit és továbbgondolásait kell kikutatni.

A dolgozat ezen elvek szerint főképpen a keresztény Európa egységének protestáns értelmezésével, a már említett tétel általános világképi vonatkozásaival, korabeli apokaliptikus jóslatokkal és ezek középkori eszmetörténeti gyökereivel foglalkozik. Külön fejezetet szentel a büntetést -- a kortársak felfogása szerint -- felidéző bűnöknek, a XVI. században bizonyítottan létező általános erkölcsi bűntudatnak, ezen belül egyes társadalmi osztályok és rétegek sajátos és a korabeli szerzők által kiemelt bűneinek. Szintén külön fejezetben foglalja összesze a dolgozat, hogy milyen kiutat látnak a kortársak az isteni büntetés alól. A dolgozat végül összegzi, hogy ezen általános kép milyen konkrét múltbeli történeti és milyen bibliai párhuzamokat tartalmaz, illetve milyen aktuális politikai töltettel rendelkezik az egyes szerzőknél.

RÁCZ LAJOS
II. éves történelem--földrajz szakos hallgató /JATE/

BÉL MÁTYÁS MAGYARORSZÁG LEÍRÁSÁNAK KELETKEZÉSI KÖRÜLMÉNYEI TÖRTÉNETI HÁTTERE

Ez évben ünnepeltük Bél Mátyás születésének 300. évfordulóját. Igyekeztem bemutatni ifjúkorának családi körülményeit, a protestáns iskolákban eltöltött éveit. Tudományos pályályának alakulásában meghatározónak bizonyult a hallei egyetem. Itt ismerte meg az ún. államismereti irányzat legjelesebb képviselőit /Francke, Wolff, Ludwig/, itt kapott ösztönzést Magyarország történeti, földrajzi, néprajzi, gazdasági leírásához.

A szerzőtársakkal készített megyeleírások -- ezek közül 10 megye leírása jelent meg 1735--42 között -- nélkülözhetetlen források Magyarország XVIII. századi történetének tanulmányozásához. Bél Mátyás alkotó módon használta fel az államismereti iskola módszerét: a "Notitia Hungáriae novae..." megjelent és kéziratban maradt kötetei a maga korában korszerű ismereteket nyújtottak. Olyan ismereteket, amelyeket az államhatalom is felhasználhatott saját céljaira. Ezzel magyarázható, hogy Bél Mátyásnak nem sikerült nagyszabású vállalkozásához megnyerni a magyar nemesség osztatlan támogatását.

RÁCZ MÁRIA
IV. éves orosz--történelem szakos hallgató /BGYTF/

АНАЛИЗ РУССКОЙ НАРОДНОЙ ДРАМЫ "ЛОДКИ"

Народная драма -- наиболее сложный по своей природе жанр фольклора. Генетически она связана с древним синкретическим обрядовым действом, или игрищем, в котором важное место отводилось музыкально--песенным элементам. В процессе формирования народной драмы существенное значение имели хороводные, обрядовые игры и бытовые сценки.

Народная драма "Лодка" была очень популярна в России XIX-ого века. Эта драма -- уникальное явление не только в русском, но и, по-видимому, и в мировом фольклоре. Она своеобразна по содержанию, по художественным приёмом, по композиции, по своей подлинной народности; ярко отражает эпоху, и сферу, в которой была создана и бытовала; полна мятежного духа, удали и отваги. Первые сведения о ней мы находим у мемуристов. Учёные обратили внимание на "Лодку" лишь много позже. Пьесу исполняли во время праздника "святки" в русской избушке или в тереме поменщика. Действующие лица драмы -- простые крестьяне, одеты в разбойничьи костюмы. Декорация была простая, поэтому движение,мимика и жест имеют большое значение.

Она является переходной ступенью от народных игрищ к драме и, как свидетельствует большинство записей, сходна по своему основному сюжетному мотиву с одной из самых любимых русским народом песен "Вниз по матушке по Волге".

RADÁNYI ÁGNES
/BPTIF/

EGY KÖZSÉG SZEMÉLYNÉVANYAGÁNAK VIZSGÁLATA /Vasszentmihály/

Dolgozatomban egy Vas megyei község, Vasszentmihály keresztnév-anyagát dolgozom fel 1726-1950-ig. Az összegyűjtött adatokat a Magyar Személynévi Adattárak eddig kialakult gyakorlata szerint dolgoztam fel.

A katolikus keresztneveket kilenc időszakra bontva mutatom be.

A névgyakorisági sorrendeket az egyes nevek időszakonkénti megterhelésének közlése követi. Ugyanez a második és a harmadik keresztnevek feldolgozási módja is.

Az elemzéssel záruló tanulmány célja az, hogy hozzájáruljon az országszerte folyó névtani gyűjtéshez.

RÁK ÉVA
V. éves magyar-orosz szakos hallgató /JATE/

AZ ALÁRENDELŐ ÉS MELLÉRENDELŐ ÖSSZETETT MONDATOK GYAKORISÁGÁNAK VIZSGÁLATA CIKÓN, A BUKOVINAI HUDIKFALVI SZÉKELYEK NYELVJÁRÁSÁBAN

A szerző munkájában a hadikfalvi bukovinai székely nyelvjárást vizsgálja Cikón gyűjtött anyag felhasználásával. Elemzésének témája az alárendelő és a mellérendelő kapcsolások gyakoriságának vizsgálata.

Cikó Tolna megyei kisközség, ahová 1946-47-ben költöztek a bukovinai hadikfalvi székelyek. A tanulmány első részében Cikó történetének rövid ismertetése mellett bővebb áttekintés található a bukovinai székelység történetéről. Ennek indokoltságát az is bizonyítja, hogy adatközlői szívesen emlékeztek vissza népük hányatott életére.

A dolgozat második része a vizsgálat anyagát ismerteti. Ennek keretében a dolgozatíró - elsősorban saját tapasztalataira támaszkodva, de a szakirodalom útmutatásait is felhasználva - szól az anyaggyűjtés és a felvételek lejegyzésének módszeréről, majd ismerteti azokat a szempontokat, amelyeket a mondathatárok megállapítása és az anyag feldolgozása során figyelembe vett.

Munkája befejező részében a szerző vizsgálatainak eredményeit elemzi. Ennek keretében részletesen kitér a kapcsolások adatközlőnkénti, nemek és nemzedékek szerinti összesítésére. A dolgozatot gondosan elkészített táblázatok egészítik ki.

A dolgozatíró tanulmányában egy olyan nyelvjárás vizsgálatára vállalkozott, amely ma még jórészt fehér folt a nyelvjáráskutatás területén. Kutatásai igazolták azt a már meglehetősen elterjedt felismerést, hogy nyelvjárásaink nemcsak szókincsükben, hanem mondatszerkesztésükben is a köznyelvi norma felé közelednek.

RÉDLI MÁRIA
IV. éves hallgató /PJPTE/

EGY TAVGI--SZAMOJÉD MESETÖREDÉK ELEMZÉSE

A dolgozat első része a tavgi-szamojéd /nganaszan/ nép ismertetését tartalmazza. Szó esik a tavgi-szamojéd nép nyelvének az uráli nyelvcsaládban elfoglalt helyéről, a népnév etimológiájáról, a nganaszanok jelenlegi szállásterületéről és életmódjáról. A nganaszan nyelv grammatikájának leírása mindmáig nem teljes. Az első tavgi-szamojéd grammatikát Matias Aleksanteri Castrén jelentette meg a múlt század közepén, majd őt követte a kutatásokban Prokofjev, aki grammatikájában átfogó képet ad a tavgi-szamojéd nyelvről. A mai szakirodalomban Mikola Tibor és Hajdú Péter közlései nyomán ismerkedhetünk meg nganaszan nyelvi adalékokkal, összefüggő szövegekkel. Az utóbbi időben magyar fordításban igen sok tavgi-szamojéd mese és monda került az olvasó kezébe.

Ma már mindössze 800 ember beszéli ezt a nyelvet, sürgető feladatunk, hogy gazdag népi kultúrájukat megmentsük és tovább őrizzük. Saját gyűjtésem egy terjedelmes nganaszan eredetmonda "Mese a vadakról" címmel, amelynek kezdetét, a történetnek egy töredékét elemzem. A szövegrészlet kapcsán fellelt új nyelvi adalékokat, illetve feltételezéseket közlöm, és szószedetet állítottam össze. Munkámban a másik két északi szamojéd nép nyelve is sokat segít, tekintve, hogy a jurák-szamojéd nyelv rendszere teljesebben feltárt, és tipológiailag igen közel áll a tavgi-szamojédhez.

A dolgozat utolsó részében közlöm a nganaszan eredetmonda teljes szövegét cirill ábécével, és mondatonkénti fordítását.

RÉMIÁS TIBOR
III. éves történelem--orosz--filozófia szakos hallgató /KLTE/

AZ ESZTERHÁZYAK SZÁDVÁRI URADALMÁNAK ADÓZÓ NÉPESSÉGE A MÁRIA TERÉZIA-FÉLE ÚRBÉRRENDEZÉS IDEJÉN

A dolgozat három jól elkülöníthető részből áll. Az első, terjedelmében legrövidebb fejezet az uradalom birtoklástörténetét adja IV. Béla korától Eszterházy Pál nádor birtokszerzéséig, a XVIII. század elejéig.

A második nagyobb egység az uradalom természeti és gazdasági adottságaival és lehetőségeivel foglalkozik, alapvetően az úrbérrendezés-kori kilenc kérdőpontra adott válaszok, valamint ezeket kiegészítve Vályi András és Pesty Frigyes munkáinak adatgyűjtéseire támaszkodva. Vizsgálódásaim eredményeként megállapítható, hogy a herceg Eszterházyaknak ez a kis területű, tizenhárom településből álló uradalma Torna megye hegyvidékeinek szűk völgyeiben, köves, gabonatermesztésre nehezen hasznosítható, szélsőséges éghajlatú területén fekszik.

A falvak népessége gyümölcs- és szőlőtermesztéssel próbálkozik, termékeit a közeli piacra viszi, s munkalehetőségeit is ezen a területen találja meg a szegénység.

A harmadik rész az adózó népesség társadalmi rétegződésével kapcsolatban kísérli meg a levéltári kutatómunka eredményeinek összefoglalását. Az összeírások által használt jogi kategóriákat figyelembe véve az országos arányszámokhoz képest a telkes jobbágyok kisebb s a zsellérnépesség nagyobb aránya szembetűnő. A telekhányad alapján a töredéktelkesek száma jelentős, ami az igásállatok egyenetlen birtoklásával is összefügghet. Nem szorul magyarázatra ezek után, hogy néhány településen a népesség 60-90 %-a rendelkezik irtásfölddel, s hasonló arányú a szőlőbirtoklás is. A jobbágyi szolgáltatások változatos formáit és módjait az utolsó alfejezet vázolja.

RÉTLAKI MÁRTON
IV. éves magyar--történelem szakos hallgató /ELTE ÁITK/

JÓZSEF ATTILA: ARANY

Valamilyen módon mindannyiunkat érint József Attila Arany című verse. Az új, felnövekvő nemzedék beérési lehetőségei és az ehhez nyújtott segítség témaköre mindennap élő és újratermelődő probléma. József Attila versében személyes példát találunk. Arany építő, összefogó munkája vezet el a fiatal nemzedék által megcsodált vagyonossághoz.

Az Arany két pólusa tehát ez: az egyik oldalon a "vagyonos Atya" áll, a másikon pedig a felnövekvő fiatal nemzedék tagjai, akik az Atyához vágynak, mert -- bár az Atya vagyonosságával szemben a tékozlást, "vén"-ségével szemben a türelmetlen fortyogást képviselik -- vagyonossága vonzza őket. Ez a vagyonosság még értékesebbnek hat az utolsó versszak nélkülözéstől terhes komorságában.

"Húsz esztendőm hatalom" -- olvashattuk a Tiszta szívvel soraiban. De mekkora hatalom ez, és meddig? A 24 éves költő számára már ez a probléma. Mert a fiatalság hetykesége, gőgös fortyogása visszahozhatatlan érték, de a gondérlelte Arany "vagyonos"-ságához nem ez az út vezet.

Az utolsó soroknak közvetlen feloldása tehát nincs, s a kérdés -- "s gőggel fortyog kásánk, de hát az mit ér?" -- tovább gyűrűzik az olvasóban. Csak a vers kulcssora /"Hadd csellengünk hozzád, vagyonos Atyánk"/ ad közvetve némi feloldást, a reménynek legalább lehetőségét. "Ha későn, ha csonkán, ha senkinek: írjad" -- ezért a példáért *kell* Aranyhoz "csellengeni".

RICZEL ETELKA
III. éves magyar--orosz szakos hallgató /ELTE ÁITK/

EGY XVIII. SZÁZADI KÉZIRATOS ÉNEKESKÖNYV VIZSGÁLATA

A kéziratos irodalom összekötő kapocs a szóbeli közvetítés és a nyomtatott irodalom között. E megállapítást bizonyítandó a dolgozat Nagy Iván énekeskönyvét vizsgálja.

Mindenekelőtt tisztázza a kolligátum összegyűjtőjének kilétét, majd kísérletet tesz a másoló személyének megállapítására is. A gyűjtemény jellegét a szükséges adatok tisztázása érdekében is meg kellett határozni, mindezek alapján pedig behatárolható a kézirat keletkezési ideje /az 1790-es évek/; a keletkezés helyére vonatkozó adatot azonban nem sikerült felkutatni.

A kézirat tartalmi vizsgálatához hozzátartozik a gyűjteményben található versek jegyzéke, amely már a címek vagy kezdősorok alapján is hozzásegít a versek téma szerinti csoportosításához. A strófaszerkezeti vázlat, illetve néhány -- példaként összegyűjtött -- költői eszköz ismertetése után a kézirat értékelése következik, amely azonban nem önmagában érdekes, hanem más daloskönyvek anyagával összevetve. Így juthatunk el ugyanis a szövegváltozatokhoz. E munkában különösen sokat segített STOLL BÉLA, SZABÓ T. ATTILA bibliográfiája, valamint Pálóczi Horváth Ádám énekeskönyve.

ROBOZ ISTVÁN
történelem szakos tanár /JATE/

A MAGYAR-CSEHSZLOVÁK VISZONY 1920-21-BEN

A két ország viszonyát alapjaiban határozta meg az első világháború utáni területi rendezés, amely során Magyarországtól elszakították az egész Felvidéket, s vele jelentős magyarlakta területeket is.

A dolgozatban három fejezetre bontva tárgyalom e viszony három fő összetevő elemét.

Az első részben a csehszlovákiai magyarság alkotmányos--jogi állását, valamint a vele mint kisebbséggel szembeni intézkedési gyakorlatot tekintem át. Számba veszem a magyarság politikai szervezkedésének első fontosabb lépéseit, és a polgári csoportok ellenzékiségének alapjait is feltárom.

A második fejezet a magyar kormánykörök és nacionalista csoportok irredenta törekvéseivel foglalkozik. E tevékenység aktívabb szakasza 1920 végéig tartott.

A harmadik fejezet az 1921-től sűrűsödő diplomáciai érintkezések történetét mutatja be. Sorra veszem a közeledési próbálkozásokat, a kapcsolatok kiépítésére való -- ha még oly gyenge is -- törekvéseket. De sorra veszem azokat a történéseket és tényezőket is, amelyek végül is lehetetlenné teszik a magyar--csehszlovák viszony normalizálását 1921-ben, de egyben egy egész történelmi korszakra kihatóan.

ROZS TAMÁS
III. éves magyar--ének-zene szakos hallgató /PJPTE/

A JAZZ ÉS A KOMPOZÍCIÓS ZENE KAPCSOLATA

Dolgozatom fő célja a jazz-zenének zenei köztudatunkban, s a szakmai értékelésben elfoglalt mostoha helyzetére felhívni a figyelmet, s egyben bizonyítani e sajátos, homogén nyelvezetű műfaj jelentőségét, helyét zenekultúránkban.

Munkámban ismertetem a jazz alapvető jellegzetességeit, alapos áttekintést igyekszem adni fejlődéstörténetéről, az afro-amerikai gyökerektől egészen a free jazzig tehát napjaink jazz-muzsikájáig.

A jazz improvizatív jellegéből következően fontos része munkámnak az improvizáció technikájának fölelevenítése, a népzenében létező rögtönzött variálástól kezdve, a klasszikus zene variációs elvén keresztül eljutva a barokk zenében működő improvizációs gyakorlatig.

Különös gondot szerettem volna fordítani a jazz és a műzene egymásra hatásának bemutatására, eredményeire. Így kerül sor a századelő kompozíciós zeneszerzői /Sztravinszkij, Bartók, Milhaud stb./ és a jazz-zene komponistái /Stan Kenton, Gershwin, Lennie Tristano stb./ művészetének tanulmányozására, e két zenei világ egymáshoz való közeledésének bizonyítására.

A jazz -- mivel periférikusan érintkezik az ú.n. könnyű- és kompozíciós zenével is -- összekötő kapocs lehet a zene két részre szakadt világa között és felkeltheti a kizárólag kommercionális zenéért rajongó fiatalság érdeklődését is a klasszikus zene iránt.

Ezért szeretnék dolgozatommal -- elsősorban Pernye András és Gonda János munkáira támaszkodva -- rámutatni a jazz-zene értékeire, különös tekintettel a műzenével való kapcsolatára s a zenei életben elfoglalt szerepére.

RUZSICZKY RITA
IV. éves orosz--angol szakos hallgató /KLTE/

EGY MAGYAR "HENYE" SZÓCSKA ANGOL MEGFELELŐI

Dolgozatom lexikológiai, szemantikai elemzés, a csak határozószó angol nyelvű megfelelőit vizsgálja. Egy regény olvasásakor gyakran nem figyelünk arra, hogy egy látszólag kis jelentőségű elem milyen fontos lehet, hányféle jelentést hordozhat. A fordítás során nagyon fontos a helyes megfelelők ismerete, azok pontos alkalmazása. A beszédben pedig választékosabb nyelvhasználatra ösztönöz.

A rendelkezésemre álló anyag alapján a magyar csak-ot az angolban a következő módokon lehet kifejezni:

only, but, just, merely, except,
even, till, no more than..., as...as,
You don't mean... típusú szerkezetek,
a felszólító mód, to + inf., every, would/can,
it.

A dolgozat tartalmazza mindezeknek a kifejezési formáknak az elemzését. Központi helyet foglal el a három leggyakrabban előforduló angol megfelelő -- only, but, just -- vizsgálata.

SÁGI MARIANNE
V. éves történelem--francia szakos hallgató /ELTE BTK/

A PÁPASÁG ÉS A FRANCIA KIRÁLYSÁG KÜZDELME A XIV. SZÁZAD ELEJÉN
/Egyházi reformtervek és terjeszkedési politika PIERRE DUBOIS De recuperatione terre sancte [1306 k.] című munkájában/

A XIII. sz. végén -- XIV. sz. elején ismét a szellemi és a világi hatalom összeütközésére került sor. Ez az összecsapás -- többek között -- jellegében és kimenetelében is különbözött az invesztitúraháborúktól vagy Rőtszakállú Frigyes, ill. II. Frigyes császárok pápaságellenes küzdelmeitől: ezúttal nem két, egyaránt univerzális világhatalomra törő erő áll egymással szemben, hanem a hatalma csúcsán levő diadalmas egyház és a születőfélben lévő nemzeti állam. A világuralom kérdése azonban -- a középkori szellem egységre való törekvésének is köszönhetően -- aktuális marad. Vajon csupán egyetlen viszonylag jelentéktelen francia publicista képzeletében, avagy a "magas politika" más szféráiban is?

Kimenetelét illetően annyiban volt más ez a hét évig tartó konfliktus, hogy ami a császároknak nem sikerült, sikerült Szép Fülöpnek: a harcból végül is ő került ki győztesen.

Az egyház és az egyháziak életére, életvitelére vonatkozó reformtervek mennyiben hatottak Pierre Dubois-ra, illetve mennyiben tekinthetők elképzelései újaknak és eredetieknek? Egyház és király harcára mennyiben van hatással a politikai elmélet, ill. a küzdelem hogyan csapódik le a művelt közvéleményben? Dolgozatomban ezeket a kérdéseket vizsgálom meg.

SÁRKÖZI JÚLIA
V. éves arab--sémi filológia szakos hallgató /ELTE BTK/

AZ ISZLÁM BIZÁNCI KAPCSOLATOK AZ ÚJABB KUTATÁSOK TÜKRÉBEN

Az elmúlt időszakig az iszlám művészettel foglalkozó írásokat egy bizonyos negatív megközelítés jellemezte: azt emelték ki, ami hiányzik az európai szem számára. A figuratív művészet hiánya miatt kialakult egy olyan vélemény, hogy ezen vallás képzőművészete és építészete semmiféle szimbolizmussal nem rendelkezik, csupán arabeszkek, palmetták s írások halmazából áll, mely csakis mélyebb értelem nélküli dekorativitást tartalmaz. Ehhez a véleményhez járult az az elképzelés is, hogy a bizánci képrombolás /VIII-IX. század/ alapgondolata a frissen megerősödött iszlám birodalom vallásos képtiltásának hatására formálódott. A kutatók azonban felszínesen kezelték az iszlám tanait és megelégedtek a vallási alakos ábrázolás hiánya alapján azzal az egyszerű kijelentéssel, hogy a muszlim vallás képellenes, ill. művészetellenes.

Szükségessé vált ezért az iszlám szent könyveinek részletesebb vizsgálata, amely kimutatta, hogy a Korán ilyen kijelentést nem tartalmaz, csupán a Próféta Hadiszai kapcsolhatók ide, melyek kanonizált változatai viszont csak a IX. század folyamán rögződtek. Az archeológiai evidencia is ellentmond a fenti kijelentésnek, hiszen az iszlám kezdeti időszakában igenis jelen volt az alakos ábrázolás. Ez a kor pedig a képrombolás kezdeti időszakára tehető.

A fentiek tükrében igen fontos volt egy olyan kronologikus, dialektikus és összművészeti módszer alkalmazása, mely az iszlám-meghódította területek korábbi művészetét vizsgálja, továbbá az iszlám vallási elveit és irodalmát, másfelől pedig betekinteni a bizánci birodalom történetébe, szellemi áramlataiba, amely az ókori és a keresztény vallás, filozófia és művészet szálaiból szövődik össze. Az újabb kutatások feladatai közé tartozik rámutatni, hogy az iszlám művészet és építészet igenis rendelkezett önálló szimbolizmussal, megformálva annak a korábbi álláspontnak cáfolatát, mely szerint a nem-alakos ábrázolásból álló művészet nem képes kifejezni a vallás mondanivalóját és lényegét.

SARLÓS VALÉRIA
II. éves magyar--angol szakos hallgató /HSMTF/

FANTÁZIA ÉS VALÓSÁG J.M. SYNGE DRÁMÁIBAN

A fantázia és valóság kapcsolatát a dolgozat elsősorban az egyén és közösség problematikájával összefonódva vizsgálja, mivel ez így jelentkezik Synge drámáiban, különösen "A szentek kútja" és "A nyugati világ bajnoka" címűekben.

A képzeletben élő dolgok összekeverése a valósággal, amely az írekre oly jellemző, egyben egyetemes jellegű probléma is; az ősi gondolkodású egyszerű népek elmaradottságát, egyszersmind lelki gazdagságát tükrözi, de ugyanakkor az illúziókba menekülés jellegzetesen XX. századi jelenség is. Synge műveiben erős kritikával, iróniával de megértéssel is ábrázolja az ír jellemnek ezt a sajátosságát.

SASHALMI ENDRE
II. éves történelem--orosz szakos hallgató /PJPTE/

Zoboca MÁS NÉVEN Bocon TELEPÜLÉS TÖRTÉNETE A XII--XVII. SZÁZAD KÖZTI IDŐSZAKBAN

Dolgozatomban arra tettem kísérletet, hogy bebizonyítsam: a címben szereplő Bokon,melyről a Bakony hegység a nevét kapta, a hasonnevű erdőispánság központja volt a XI--XII.sz-ban, ill.hogy végigkísérjem a település sorsának alakulását a fent jelzett időszakban. A település szó használata szándékos, mivel ez alatt jelen esetben kétfajta birtoktípust kell megkülönböztetni. Nevezetesen a prédiumot és a "terra"-t /castri/.

Közvetlenül a prédiumra vonatkozó első adatunk 1193-ból való, de a település államalapítás-kori meglétére, és hajdani nemzetségi birtok voltára utal a királyi magán- /prédium/ és várbirtok /terra castri/ együttes előfordulása. S minthogy e jelenség a Zobocával szomszédos területek esetében is megfigyelhető, s közéjük egy szogáló népi tömb illeszkedik, melynek létrehozását Jutasnak tulajdonítják, ebből az a következtetés adódik, hogy Zoboca a Jutas-ág kezén volt az államszervezést megelőzően. Ez magyarázhatja azt az érdekes jelenséget, hogy a prédium határjelei közt az ősi pogány kultuszok továbbélésére mutató nyomokat találhatunk. Az egyik határjel ui. egy szentfa/ugufa/ volt, ami az áldozatok felaggatására szolgált.

A prédium 1080 körül erdőispánsági központ lett,s első comeséről mind a prédium, mind az erdőuradalom a Bokon /Bakony/ nevet kapta — míg a terra elnevezése továbbra is Zoboca maradt. Az új név azonban helyi viszonylatban /prédium/ nem tudta teljesen kiszorítani a régit, a kettő együtt élt, s így az 1193-as oklevél felsorolásában felváltva szerepelnek.

Bokon a XII. sz. közepéig volt az erdőuradalom központja. Kezdetben Eufrozina jegyajándéka lehetett, aki a fehérvári johannitáknak adományozta. A várföld Csák Miklósé volt a XIII. sz. első felében, később elpusztásodott. A szomszédos Csurgó falu jobbágyai bérlik, 1690-ben említik utoljára.

SCHEIBELHOFFER MIKLOS
II. éves magyar--angol szakos hallgató /JATE/

EMILY DICKINSON: "BECAUSE I COULD NOT STOP FOR DEATH..." /verselemzés/

Emily Dickinson e versében az emberi élet legnyomasztóbb kérdését, a halál, a halál utáni lét problémáját veti fel. Az amerikai transzcendentalizmus hatása alatt közelít a kérdéshez: a halál megismerésében e szellemi irányzat keresztény hite, az intuíció, költői invenció segíti. Epikusan ábrázolt látomásban találkozik a megszemélyesített halállal, ki társával, a halhatatlansággal a sírhoz vezeti őt; homályos képek jelennek meg előtte, melyeket tömör, enigmatikus metaforákban, szimbólumokban tolmácsol. E pillanatban azonban véget ér a látomás, a halál tartalmát nem fejti ki, s csak sejtelmes utalásokban jelzi, hogy a sír egyben a mennybe vezető út kapuja is. Végül visszapillant e vízióra, melynek segítségével sikerült az élet részeként elfogadnia, legyőznie a halált.

SÉLLEI NÓRA
magyar--angol szakos tanár /KLTE/

HENDERSON AFRIKÁJA
/Saul Bellow: Henderson az esőkirály című regényének elemzése/

Dolgozatomban elsősorban a regény Afrikájának lehetséges jelentésrétegeit vizsgáltam. Az elemzés során azt a következetetést vontam le, hogy Henderson gondolati lelki "körutat" tesz, s ezen az úton addigi élélete, fogalmai, világa, világáról vallott felfogása ütközik össze újra és újra egy valódibb, emberhez méltóbb léttel, létszemlélettel. Az elvek e harcában egyre nevetségesebbé válik Henderson das man-léte, bebizonyosodik fogalmainak, eszközeinek korlátoltsága, eddigi törekvéseinek hasztalansága. Ugyanakkor ezek a tapasztalatok egyre inkább képessé teszik őt arra, hogy öntörvényű, autentikus életet éljen, ne a társadalom által rákényszerített szerepeket játssza.

Valódi léte megteremtésében két allegorikus "afrikai" törzs segíti: a felvilágosodás kori "nemes vadembert" jelképező arnewik, akiktől megtanulhatja: "grun-tu-molani: ember kell élni". Az ő jóságos, kegyetlenségtől és félelemtől mentes világuk azonban nem adhat példát arra, hogyan is élhet ő a maga Amerikájában. A grun-tu-molani hogyanját a waririknél tanulhatja meg, akiknek törzsi világa valójában Henderson New England-i létének mítikus, azaz lényegi vonásokra redukált kivetítése. Náluk találkozik fő tanítómesterével, Dáfuval, aki nem más, mint Henderson legbelső, legigazibb törekvéseinek, vágyainak megtestesítője, valódi énjének hasonmása. A waririk és az ő hatására van szüksége Hendersonnak arra, hogy elfogadja a körülötte levő világ idegenségét, léte végességét. Reichi módszereken alapuló pszichológiai átalakulása a bibliai Nabukodonozor példáját követi. Léte és lénye legnagyobb mélységeinek megjárása után Henderson visszatérhet gondolati útjáról élete kényszerű keretei közé, de azzal a tudattal, hogy "az ember sohasem kötelezheti el magát túl későn".

SELMECZI GYÖRGY
IV. éves magyar-francia szakos hallgató /JATE/

HELVETIUS ERKÖLCSTANA

A XVII. század vége felé, de még inkább a XVIII. század elején születtek meg azok az eszmék, amelyek csaknem napjainkig meghatározták a jövőbe tekintő emberiség gondolkodásmódját, olyan eszmék, mint Haladás, Szabadság, Egyenlőség, Tolerancia, Boldogság.

Ez utóbbi fogalom vonatkozásában tekinti át a dolgozat Helvetius munkásságát, és "Az Emberről" és "A Szellemről" c. műveinek e szempontból történő elemzését adja. A XVIII. században a filozófia a gyakorlat felé fordul, és azokkal a problémákkal foglalkozik, amelyeket a konkrét ember valós és hétköznapi léte vet fel. Ugyanakkor a tudományos fejlődés következtében átalakulnak a gondolkodás alapvető struktúrái, és a filozófia theocentrikusságát felváltja az antropocentrikusság. Az ember maga is a kutatás tárgyává válik.

Helvetius a kísérleti fizika hasonlatosságára akarja erkölcstanát kidolgozni, utilitarista alapokra helyezkedve. Erkölcstanának az a célja, hogy megismerje az emberi természetet, és megpróbálja elgondolni az embernek legmegfelelőbb, legideálisabb társadalmi rendet.

Az ember alapvető szükségletei által meghatározott természeti lény. A társadalom kialakulásának oka az érdek és a szükséglet. Az ember szükségleteinek kielégítésére, azaz a gyönyörre törekszik. Mivel az erkölcstan a köz boldogságának tudománya -- az ember társadalmi meghatározottságából adódóan --, az erkölcstan összeolvad a törvényhozás tudományával.

SERPŐZŐ MARGIT
IV. éves magyar--orosz szakos hallgató /JGYTF/

A MAGYAR ÉS AZ OROSZ MELLÉRENDELŐ ÖSSZETETT SZAVAK KONTRASZTÍV VIZSGÁLATÁHOZ

Dolgozatomban a magyar nyelvben igen gyakori, az orosz nyelvre viszont kevésbé jellemző, a nyelvészeti szakirodalomban mellérendelő összetett szók gyűjtőnéven ismert magyar és orosz nyelvi alakulatok strukturális, grammatikai és szemantikai összehasonlító vizsgálatával foglalkozom. A magyar nyelvészeti szakirodalomban eddig több aspektusból tanulmányozták az összetett szavak e csoportját, orosz--magyar összehasonlító vonatkozásban azonban mindmáig feltáratlan területe a nyelvészetnek.

Az összetett szók e csoportjához tartozó szóismétlések, ikerszók, valamint a valódi mellérendelő összetett szók nagy része többletjelentéssel bír, olyan új fogalmat fejez ki, mely nem egyenlő az alkotó két szó jelentésének puszta összegével. Jelentésüket tekintve a tartalom nyomatékosabb, hatásosabb voltát, fokozottabb mértékét fejezik ki, és erős hangulati, stiláris értékkel bírnak.

Munkámban az orosz és a magyar mellérendelő összetett szók állományának összegyűjtésén és rendszerezésén túl célul tűztem ki a szóösszetételekre vonatkozó különböző elméletek és nézetek szembesítését, tisztázását, valamint ezen orosz és magyar nyelvi alakulatok szerkezetére, alaktani tulajdonságaira és szemantikájára vonatkozó azonosságok és eltérések elemzését, feltárását.

SIMON GABRIELLA
magyar--történelem szakos tanár /ELTE ÁITK/

A LÉTBEN TUDATOS ÉLET STÁDIUMAI
/Weöres Sándor Theomachiájában és a Tizenkét Szimfóniában/

A meghatározás -- létben tudatos élet -- BATA IMRÉTŐL származik. Weöres Sándor költészetében és gondolatvilágában ugyanis lét és élet merőben különbözik egymástól. Ahogyan ő megfogalmazta: "Tiprás és eltiportatás, falás és fölfalatás: ez az élet. Ruhaként viselni tiprást és eltiportatást, falást és fölfalatást: ez a lét. Aki szeszélyét követi, az életbe burkolózik. Aki szükségletét követi, a létbe burkolózik. Aki viharosan szeret, gyűlöl, sóvárog, undorodik: ez az élő. Aki nyugodtan viseli az összefüggőt: ez a létező." /Weöres S.: A teljesség felé. Egybegyűjtött írások. 1981. I, 640/.

Az idézetből is látszik a weöresi lét magasabbrendűsége, mely sokban hasonlít az ind felfogáshoz: "A keletieknek a tudat nem arra eszköz, hogy az ember a lét fölé emelkedjék /valamiféle égbe, vagy ennek híján élettagadó ellentmondásba/, hanem, hogy elmerüljön a világba, vagyis azzal összehangolva és együttműködve töltse be létét." /Illyés Gy.: Iránytűvel. 1964. 257/.

A dolgozat lét és élet egymáshoz való viszonyát, az életben létezővé váló ember gyötrelmeit és útkeresését vizsgálja az említett művekben, kísérletet téve Weöres élet- és világfölfogásának megismerésére, belső tökélyének föltérképezésére.

A Tizenkét Szimfónia -- keletkezésük körülményeitől eltekintve, és az egyes darabok utólagos sorrenbe állítását figyelembe véve -- egymással szorosan összefüggő műveket foglal magába, ezek gondolatilag egymásra épülnek, s a vonulatba egy másik mű, a Theomachia is beilleszthető, mint az ember -- emberiség -- tudatos létre ébredésének összefoglaló darabja.

SIMON KATALIN
II. éves magyar -- orosz szakos hallgató /BDTF/

LÍRAI ELEMEK K. PAUSZTOVSZKIJ NOVELLÁIBAN

Dolgozatomban a romantikus, lírai pausztovszkiji világképet vizsgáltam; az életműből három novellát -- melyek különbözőképpen megközelített részei a világ teljességének -- emelve ki: Hőstett; Búcsú a nyártól; A fenyőtobozos kosár.

A "Hőstett" c. novellát szerkezeti szempontból közelítettem meg, vizsgálva, hogy annak szintjei /természeti -- szimbolista; epikus -- azonosított/ miként olvadnak lírai illuzórikus "valósággá".

A "Búcsú a nyártól" c. művet stiláris szempontból elemeztem, érintve, hogy a novella gramatikai rétege hogyan hat ki az egész műre globálisan.

"A fenyőtobozos kosár" c. novellának szerkezetét, makro- és mikroképeit; az egyes önálló egységek összeolvadását -- tehát a szerkezeti szerveződést, összefonódást -- vizsgáltam.

SOMOGYI ÁGNES
IV. éves magyar--orosz szakos hallgató /JGYTF/

SZERKEZETTÍPUSOK R.D. LAING GUBANCOK CÍMŰ MŰVÉBEN

Laing műve már megjelenésekor slágernek számított. Egy amerikai pszichiáter "verseskötete"! Ez persze nem elég a sikerhez. De ha beleolvasunk, meglep egyedisége, újszerű hatása. Hogy éri el ezt a szerző? Hisz a téma nem újkeletű: műve középpontjában az emberi kapcsolatok állnak. Akkor mi Laing titka?

Egyértelműen persze nem lehet válaszolni erre a kérdésre, de néhány válasszal próbálkozhatunk. A könyv utószavában ERŐS FERENC ezt írja: "Laing vállalkozásának az a különlegessége, hogy a Gubancok legtöbb darabjában a double bind-ot /= paradox kommunikációs helyzet/ »vegytiszta« formában, mindenféle konkrét tartalomtól elvonatkoztatva próbálja előállítani."

Való igaz, de ez csak egy a lehetséges válaszok közül. Egy másik lehetőség: bizonyos logikai-matematikai törvényszerűségek megléte hol tiszta formában -- ez a ritkább --, hogy pedig bújtatva. Aki pedig valamennyire is tájékozott a nyelvészetben, annak az erős grammatikai kötelékek megléte tűnik fel, ami igazán szokatlan lírai alkotásokban. Nyilván vannak más szempontok is, melyek szerint a mű egyedi. E dolgozat azonban csak az utóbbi kettő alapján vizsgálja Laing figyelemre méltó verseskötetét: az egyes versekben felismerhető lineáris, illetőleg radiális építkezési módot.

SZABADI ISTVÁN
I. éves történelem--latin szakos hallgató /KLTE/

"CAESARE TENENTE TERRAS"
/Horatius III 14-es ódájának elemzése/

A horatiusi ódák születésének időbeli sorrendje a polgárháborús korból vezet át az augusztusi béke idejébe. A fiatal Horatius Philippinél még Octavianus /a későbbi Augustus/ ennen harcolt, később az új rendszer el- és lekötelezettje lett. A principátus vitathatatlan értéke, a béke, a belső nyugalom tette azzá, valamint az, hogy költői--művészi kiteljesedése csak ebben a békében, a Maecenas-kör tagjaként volt lehetséges. Augustus politikai tehetsége a tapintatban nyilvánult meg leginkább, és Horatius hálás volt ezért a múlt iránti tapintatért. Kettőjük viszonyának egyik legőszintébb "dokumentuma" a III 14-es óda.

A vers a Hispániából győztesen hazatérő Augustus üdvözlésére született. Az első három versszak a nagy közösség ünnepét jeleníti meg, az utolsó három pedig a szűkebb körben folyó csöndes mulatás hangulatát. A két rész képei a görög költészetből jól ismert közhelyek: a hazatérő vezér köszöntése, és a derűs sympozion. Rómaivá úgy válik a költemény, hogy az első részben az ősi római erények illuzórikus, a valóságon felülemelkedő megjelenítése valósul meg; a második részt pedig a római történelemre, a polgárháborúra való nagyon is tudatos utalások teszik igazán rómaivá.

Ami a két szférát, a közösségi és a magánszférát összeköti, az a negyedik versszakban megfogalmazást nyert elvitathatatlan érték, a béke. Szelíd iróniával ír Horatius saját életének jelenéről; nem fiatal már, régen elmúlt már Philippi, a fiatalság kora, és ez bizony csak fájdalmas lehet. Harmóniát mutat a vers, csöndes, fájdalmas harmóniát. Horatius érzi önmaga determináltságát az augustusi világrendben, egyáltalán a világban, amiből nem tud kilépni. Ennek a világnak minden régiójában otthon van, mindenütt szívesen látott, kedves vendég, de csak vendég.

SZABÓ CSILLA
IV. éves orosz--angol szakos hallgató /PJPTE/

I. PÉTER ALAKJA AZ OROSZ GONDOLKODÁSBAN
/A Péter-értékelés fő irányvonalai a XVIII. század elejétől a XIX. század közepéig/

Az orosz történelemnek kevés olyan figurája van, akiről olyan sokat tudnánk és aki annyira közismert vona, mint I. Péter. A róla szóló irodalom óriási, alakja szinte mágneses erővel vonzotta magára az írók, költők, tudósok figyelmét, érdeklődését; egyetlen kor egyetlen gondolkodó fője sem tudta vagy akarta kikerülni, hogy valamilyen formában nyilatkozzék róla.

E vélemények azonban -- már saját korától kezdve egészen napjainkig -- meglehetősen különbözőek, uralkodásának, tetteinek értékelése heves viták tárgya.

A dolgozat az egyes korok legjelentősebb, koncepcionálisan legjellemzőbb képviselőinek munkásságát elemezve, vagyis a főbb irányvonalakat nyomom követve szeretné a Péter-értékelés vázlatát adni. Komplex vizsgálatra törekszik, amennyiben számba veszi a fontos irodalmi, publicisztikai és történeti munkákat. Igyekszik felderíteni a többnyire egymást kizáró, szélsőséges vélemények mögötti eltérő politikai-ideológiai motivációkat. A témából következően alapvető jelentőséget tulajdonít az "Oroszország és a Nyugat" problematikájának.

SZABÓ ENIKŐ
IV. éves magyar--népművelés szakos hallgató /JGYTF/

BÉKÉSI SZERELMI NÉPSZOKÁSOK

Békés megye és a város is igen színes néprajzi és folklorisztikus hagyományokkal rendelkezik. A megye díszítő művészeti hagyományait már összegyűjtötték, de folklorisztikus hagyományainak feldolgozásában még találunk hiányosságokat. E hiányosságok pótlására kezdtem el gyűjteni a századfordulón és a felszabadulásig élő fiatalság életével, ismerkedési, barátkozási, párválasztási szokásaival kapcsolatos hagyományokat.

Szót ejtek arról, hogy a szülők, a társadalom, a kor értékrendje és normája mennyire volt meghatározó a fiatalok párválasztásában. A lányok és a legények életét, ismerkedését különböző játékok /pl. a labdázó/ segítségével ábrázolom, és a szórakozási szokások /bálok, fonóka, fosztóka, séta stb./ által mutatom be. Említést teszek a fiatalabb és a közép korosztályú férfiak által látogatott helyről, a bordélyról vagy ahogy azt a katonák nevezték, a jatatáról.

Dolgozatomat a jánynézővel és a legényjáró napokkal fejezem be, majd összegzem, hogyan vélekedik a mai lakosság erről az igen színes és érdekes, számunkra azonban kicsit konzervatív világról.

Békésen már kevés idős ember él, aki érdemben adatokkal tudná segíteni a századforduló időszakának ilyen jellegű szokásait feldolgozó kutatást.

Dolgozatom, ha nem is tartalmazza a hagyományok teljeskörű leírását, de utat nyit e szokások összegyűjtéséhez, melyet még szeretnék folytatni, bővíteni, ha nem is szakemberként, de lelkes amatőrként.

SZABÓ GÉZA
/JATE/

ÚJ ADAT A DÉL-ALFÖLD KORA VASKORI TÖRTÉNETÉNEK RÉGÉSZETI KUTATÁSÁHOZ

Szegedtől északkeletre található Gorzsa-Cukormajor. A lelőhely neolitikus, bronz-, vas- és szarmata kori rétegeinek feltárására 1952-68 között több leletmentés és ásatás történt. Az új feltárás 1978-ban kezdődött Horváth Ferenc vezetésével. Dolgozatomban az ásatás kora vaskori anyagával kívánok foglalkozni, megkülönböztetett figyelmet fordítva a Tiszántúl magyarországi részére eddig -- legalábbis tudomásom szerint -- közöletlen bekarcolt díszű töredékekre.

A tárgyalt leletekre a sraffozott háromszögből induló, egymásba kapcsolódó spiráldísz, valamint a bepecsételt "S"-motívum a jellemző. Gyakori a zsineg segítségével készített mészbetétágy is. Mind az előbbi, mind az utóbbi díszítésben megfigyelhető a mészbetét nyoma.

A gorzsai kora vaskori leletek legjobb párhuzamait a romániai Basarabi-kultúrában, de különösen a Duna vajdasági részén a jugoszláv kutatók által Bosut-kultúrának nevezett anyagban találtam meg.

A Bosut-kultúra területén a sraffozott háromszögekből induló, egymásba kapcsolódó bekarcolt spirál és bepecsételt "S"-motívum a Basarabi-kultúra hatása. E motívum vajdasági elterjedésének kezdetét a Hallstatt "C" időszakra, az i. e. VIII-VII. századra keltezik.

A fentiek figyelembevételével a Gorzsa-Cukormajoron talált leletanyag dolgozatomban ismertetett része a preszkíta korra, e koron belül a Hallstatt "C" időszakra, pontosabban az i.e. VIII-VII. századra keltezhető.

SZABÓ KATALIN
IV. éves magyar--orosz szakos hallgató /BDTF/

AZ IFJÚSÁGI NYELV SZÓKÉSZLETÉNEK VIZSGÁLATA A SZOMBATHELYI TANÁRKÉPZŐ FŐISKOLA HALLGATÓI KÖRÉBEN

Az ifjúsági nyelvről az utóbbi időben elég sok szó esik, sokan foglalkoznak helyzetével. Engem már régóta vonzott ez a téma, középiskolás koromban írtam is egy pályamunkát. Az abban elkövetett hibákon okulva e mostaniban széles körű, élőnyelvi gyűjtésből indultam ki.

Tíz főiskolai hallgatótársamtól gyűjtöttem anyagot. A felgyűjtött anyag nagy mennyiségű adatot tartalmaz: tükrözi az adatközlők nyelvismeretét, beleértve a passzív nyelvismeretüket is. Tényleges nyelvhasználatukon az adatok mennyisége és minősége túlmutat.

Az így egybegyűlt anyagot többféle szempont szerint rendeztem. Vizsgáltam a jellegzetesen ifjúsági nyelvi szóalkotási módokat /szóképzés, szóösszetétel, ritkább szóalkotási módok/; a szóhangulat árnyalatait; a szójelentés kérdéseit, változását, ennek okait; a szituatív mondatok és frázisok, valamint az állandósult szókapcsolatok felhasználását, megjelenési formáit, hangulatukat.

Munkám az ifjúsági nyelv, a szombathelyi tanárképző főiskola hallgatóinak nyelvismeretét mutatja be, egyetlen pillanat állapotát rögzíti. Már azóta is történt jónéhány változás, átalakulás nyelvhasználatukban is. Éppen ezért munkámat folytatni szeretném más szempontú vizsgálódások alapján.

SZABÓ P. CSABA
/JATE/

A MAGYAR KIRÁLYI ÁLLAMVASUTAK ÉS A VASUTASTÁRSADALOM A SZÁZADELEJI MAGYARORSZÁGON

E tanulmány a Magyar Királyi Államvasutaknak a századelő Magyarországának fejlődésében betöltött szerepét igyekszik tisztázni. A dolgozat egy nagyobb terjedelmű munka első része, amely a dualizmus kori Magyarország egyik legnagyobb gazdasági-politikai tömegmozgalmának -- az 1904-es általános vasutas sztrájknak -- elemzését tűzte ki céljául.

A sztrájkmozgalom alapjainak feltárása érdekében szükségessé vált a MÁV-ról és a vasutastársadalomról egy átfogó képet nyújtani. Sajnos ez a terület történetírásunk fehér foltjai közé tartozik, így szinte az alapoktól kellett kezdeni a kutatást.

A tanulmány három részből áll, az első a MÁV gazdasági helyzetével, a második az alkalmazotti állomány társadalmi tagozódásával, a harmadik az intézményrendszerrel és a századelő politikai pártjainak vasutas kapcsolataival foglalkozik. A nagy mennyiségű tényanyag először egy helyen történő nyilvános közlése -- úgy vélem -- elkerülhetetlen volt a téma valós megközelítéséhez.

SZABÓ SZILÁRD
III. éves magyar--könyvtár szakos hallgató /BGYTF/

"A TELJESSÉG FELÉ" A "TAO TE KING" TÜKRÉBEN
/Weöres Sándor és Lao-ce művének összehasonlító elemzése/

A teljesség felé Weöres lírai gondolkodásmódjának alakja, költészetének életfilozófiai szándékú előadása. A tüzetesebb vizsgálat fölfedi a kötetben felsorakoztatott valamennyi gondolatnak valamilyen előzetes formáját. E dolgozat célja: Lao-ce hatásának kimutatása a weöresi életműben.

A bevezető részben rámutatok arra, hogy mi az oka Weöres népszerűségének, az irodalmi érdeklődés fókuszába kerülésének. Fényt derítek A teljesség felé című kötet megszületésének körülményeire, valamint a Lao-céhez fűződő kapcsolatára. Ezután röviden megemlékezek Weöres "púpos bölcselőjéről", Lao-céről és a Tao te kingről.

A teljesség felé című kötet öt fejezetének tartalmát részletesebben kibontva mutatom be. Ezután térek rá a két mű összevetésére: a gondolati tételek hasonlóságának, azonosságának kimutatására, igazolva ezzel a kínai bölcs elméjének nem homályosuló fényét, a XX. századra is kiterjedő hatását. Elsőként életfilozófiájuk lényeges kategóriáinak, a "taó" és a "teljesség" fogalmainak tartalmát vetem össze. Majd az utat járó bölcs és a teljességre törekvő ember tulajdonságaival ismertet meg a dolgozat.

Formai elemzésre részletesebben nem térek ki. Inkább az érthetőség elvét tartom szem előtt, ezért Weöres és Lao-ce sokszor homályos vagy annak tűnő kifejezésmódjának okait és értelmezési lehetőségeit fedem föl. Bővebb elemzés nélkül rámutatok ezután a műveikben előforduló buddhista vonásokra.

A dolgozat korántsem lezárt: Weöres életfilozófiájának csupán egy lehetséges szempontú vizsgálata.

SZABÓ ZOLTÁN
IV. éves történelem-francia szakos hallgató /KLTE/

MIÉRT HAL MEG SALAMMBÔ?

A Salammbô-t, Flaubert heves vitákat kiváltó regényét, számos elemzés számtalan nézőpontból közelítette és közelíti meg, néhány probléma azonban mind a mai napig megoldatlan maradt. Ilyen problémának tekinti a dolgozat a címben megfogalmazott kérdést is.

Salammbô különös halála a dolgozat megállapítása szerint rejtély, s e kategóriának mint strukturális alapegységnek a kibontásával igyekszik magyarázatot adni a felmerült kérdésre.

A rejtély értelmezését, működésének lényegét egy, a regényből kiragadott példa szemlélteti. Ennek alapján világossá válik, hogy a felvetett probléma a mű rendszerén belüli összefüggések feltárása nyomán oldható meg. Elkerülhetetlen tehát az elbeszélés strukturális elemzésének legalábbis vázlatos ismertetése. A vizsgálatban középponti szerepet kap a konfliktus kategóriája, amely itt a cselekmény fő funkcióját jelenti. A konfliktus három elkülöníthető, de egymással szerves kapcsolatot teremtő szintre tagolódik. A meghatározott szinteken jelentkező ellentétpárok alkotják a már említett rendszer elemeit.

A végső következtetés a -- szükségképpen kiválasztott -- individuális regiszter részletesebb tanulmányozása után vonható le. Ez ennyiben foglalható össze: szélsőségesen fatalista és determinista környezetbe helyezett szereplők -- akiknek törekvése bizonyos kérdések /szerelem, megismerés/ elvont értelmezésére irányítja a befogadó figyelmét -- szimbolikus értékekkel rendelkeznek, ezek az értékek különböző konfliktusok formájában összecsapnak egymással; az ellentétek feloldása a konfliktusszintek logikai mechanizmusának függvényeként változik, az egyik logikai változat Salammbô halála.

SZABÓ ZSUZSANNA
III. éves magyar--orosz szakos hallgató /BGYTF/

ADALÉKOK AZ OROSZ ÉS A MAGYAR KÉRDÕMONDATOK SZÓRENDI VIZSGÁLATÁHOZ CSEHOV VÁNYA BÁCSI CÍMŰ DRÁMÁJÁNAK MŰFORDÍTÁSELEMZÉSE ALAPJÁN

A nyelvi kommunikációs rendszerben fontos helyet foglal el a mondatrészek legcélszerűbb, az információ átadása érdekében legcélravezetõbb elrendezõdése. Ezt a funkciót a nyelv formai kelléktárából a szórend s egyidejűleg a mondathangsúly, a nyomaték helye, a szöveg egészt vizsgálva pedig többek között az anaforák, a nyelvi tömörséget, tartalmi feszültséget létrehozó ellipszisek töltik be. Minthogy egy drámaszöveg nyelvi, stilisztikai elemzése kapcsán a beszélt nyelvi dialógus esztétikai, tartalmi értékeiben művészi szintre emelt imitációjával van dolgunk, a szövegelemzés során indokolt a szórendi sajátosságok stilisztikai funkcióinak megvilágítása is.

Dolgoaztom egy ilyen fordításstilisztikai vizsgálat szövegtani részterületét tárgyalja. Szövegkörnyezetével együtt mutatom be a rövid, legfeljebb négy mondatrészből álló kérdõ mondatokat. Az orosz, ill. a magyar szórend tipológiai jellemzése után az előforduló szórendi variációk stilisztikai értékét vetem össze. Magyar nyelvű korpuszként Makai Imre fordítását használom fel. Dolgozatomban statisztikai módszerekkel összegzem a leggyakoribb szórendi típusokat a vizsgált orosz és magyar szövegben. Bár vizsgálatom egy konkrét mű adott fordításának a szerzői, ill. a fordítói stílust is hordozó nyelvi anyagán történik, mégis érdeklődésre tarthat számot a kontrasztív nyelvtipológiai vizsgálatok szemszögéből is, hiszen két, viszonylag szabad szórendű nyelv mondatépítkezésében igyekszik -- a nyelvtanulásban is hasznosítható -- összefüggéseket fellelni.

SZAKOLCZAI ATTILA
V. éves magyar--történelem szakos hallgató /ELTE BTK/

SZEMPONTOK AZ ŰN. "RÁKÓCZI-EPOSZ" ELEMZÉSÉHEZ

A korábban csak töredékesen ismert nagyobb igényű epikus versnek immár teljes szövegére támaszkodhattam dolgozatomban. Ám a Szegeden, a Dézsi-hagyaték feldolgozása során előkerült kézirat számos eltérést mutat az ALSZEGHY ZSOLT által közreadott szöveggel szemben; ennek nyomán két ősforrás létezésére lehet következtetni.

Egyéb források nem állván a kutatás rendelkezésére, magából a szövegből kell megkísérelni a szerző személyének meghatározását, valamint a keletkezés lehetséges idejét is. A teljes szövegen végrehajtott vizsgálat megerősítette VARGA IMRE feltevését, mely szerint a szerző erdélyi nemes, s hogy a mű feltehetően Báthory Zsófia udvarában vagy legalábbis környezetében készült. Míg azonban VARGA IMRE szerint a Rákóczi-eposz az 1670 körüli években született, az alaposabb vizsgálatok arra derítettek fényt, hogy csak 1672 után és 1680 előtt, legnagyobb valószínűséggel 1672 és 1674 között készült az "eposz".

További kutatásokat kíván Zrínyi prózájának és eposzának hatása a Rákóczi-eposzra; az eddigi vizsgálatok némely adata alapján ugyanis erősen gyanítható Zrínyi Miklós -- főként gondolati -- hatása. Különösen érdekes az erdélyi szerző és a katolikus Zrínyi vallásának, vallási magatartásának mély hasonlósága.

Ugyanígy további kutatást kíván a szerző kapcsolata Báthory Zsófiával és esetlegesen a bujdosók mozgalmával.

SZALAY LÁSZLÓ
V. éves magyar--könyvtár szakos hallgató /ELTE BTK/

TÖMEG ÉS NEMZET FOGALMA BABITS GONDOLATVILÁGÁBAN

Dolgozatom Babits Mihály két világháború közötti gondolkodói pályáját vizsgálja a címben megadott téma határain belül. A vizsgálat elsősorban a költő esszéire támaszkodik, de olykor a Beszélgatőfüzetek bejegyzéseire is támaszkodtam, viszont a szépírói munkásság mellőzését szükségesnek véltem. A rövid bevezető után -- melyben körülhatároltam témámat, s a fontosabb szakirodalomra is utaltam -- három nagyobb fejezetben foglalkoztam kijelölt témámmal.

Az Ágoston-tanulmánytól A tömeg és nemzetig c. fejezet nagy időközt fog át: 1917 és 1938 között vizsgálja a költő gondolkodásának alakulását, a folytonosságra utaló motívumokat emelve ki, de egyben utal a hangsúlyeltolódásokra is. Az ekkor született tanulmányok közül a legfontosabbakat s a témánk szempontjából relevánsakat külön ismertetem, hosszabban taglalva a fejezetcímben másodikként említett esszét. Babits tanulmányait megpróbáltam a kor szellemi összképében is elhelyezni, ezért utalok olykor-olykor Fülep, Németh László, Kerényi vagy Szekfű nézeteire. A tömeg és nemzet c. tanulmánnyal kapcsolatban külön megemlítettem Joó Tibor A magyar nemzeteszme c. könyvét, amely teljesen a babitsi szellemet követi. "Mint egy hitvédő Pázmány" -- Babits szellemi párbaja a Kisebbségben szerzőjével c. fejezet a Thurzó Gábortól kölcsönzött szerepmegjelölés kiemelésével taglalja a híres vitát, kitekintve Németh könyvének általános recepciójára.

Folytatás és összegzés: Babits magyarságképe a magyar jellem tükrében c. harmadik, záró fejezet Prohászka Lajos híres szellemtudományi alapozású nemzetkarakterológiájával és a Szekfű szerkesztette Mi a magyar? c. tanulmánykötettel a háttérben Babits A magyar jellemről c.tanulmányával foglalkozik. Prohászka könyvének főbb megállapításait felidézem, a Szekfű szerkesztette kötet tanulmányait röviden jellemzem. Alaposabban Babits tanulmányát mutatom be, s végeztetül Poszler György szavaival foglalom össze Babits vélt értékeit.

SZALAY ZSUZSANNA
III. éves magyar--történelem szakos hallgató /ELTE ÁITK/

PIARISTA SZÍNJÁTSZÁS PESTEN

A piaristák Pesten 1719 és 1794 között tartottak rendszeresen előadásokat. Ennek a kis híján teljes évszázadnak az alapos vizsgálata választ adhat arra a kérdésre, hogy milyen volt az a fejlődési folyamat, amely a középkori misztériumjátékoktól az állandó, hivatásos társulat által nemzeti nyelven, kőszínházban előadott igazi, vérbeli drámákhoz, színházi előadásokhoz vezetett.

Ez a fejlődés érdekes ellentmondásra épül. Az egyházi szervezet keretein belül egy erősen világiasodó folyamat megy végbe, melynek katalizátorai éppen e rend tagjai, a tanárok, akik között olyan nagy tudású, nevezetes személyek voltak mint pl. Bajtay Antal, II. József nevelője, Benyák Bernát, aki a filozófia nyelvét magyarosította vagy költészetünk, drámaírásunk olyan úttörői, mint Dugonics András és Pállya István. Csöppet sem véletlen tehát, hogy a piarista tanárok, tanulók közül kerülnek ki majd az első pesti állandó színtársulat "háziszerzői".

Bár közvetlen úton csak kevés információval rendelkezünk, mégis következtetéssel, és a lappangó adatok csoportosításával a piarista színházi élet eddig ismeretlen képe bontakozik ki. Bizonyos, hogy a színjátszás már teljesen kivonult a templomból. A saját épületükben lévő, négy ablak hosszúságú, megtervezett színházteremben játszanak. A színpadi megjelenítésben a teljes élethűségre törekszenek, lehetőségeiket a szűk anyagiak erősen korlátozzák. A témaválasztás is az erőteljes világiasodás jegyét viseli magán. A profán tárgyú előadások száma a vallásiakénak több mint kétszeresére nőtt. Meglepően magas a farsangi játékok száma, amelyek témájukkal, szereplőválasztásukkal a népi komédiához közelítenek. Ezeknek a gyakori előadása minden bizonnyal a közönség kívánságára történt. A dolgozat több mint 100 előadás adatai alapján kísérletet tesz a műfajok tipológiájára is.

SZALÓKI ANNA
III. éves magyar--angol szakos hallgató /HSMTF/

RITUÁLIS ÉS MÍTIKUS ELEMEK T. S. ELIOT GYILKOSSÁG A SZÉKESEGYHÁZBAN CÍMŰ DRÁMÁJÁBAN

1. A mítosz és rituálé szerepe és jelentősége a mai ember számára; funkciója az irodalmi művekben; rendteremtés.

2. A dráma kapcsolata a keresztény mítosszal és az ősi rituális szertartásokkal.

3. Becket Tamás útkeresése, vívődása és sorsvállalása mint a dráma "igazi" konflikutásnak egyik szála.

4. A drámai fejlődés másik szála a kórus magatartásában bekövetkezett változásban.
A kettő párhuzama.

5. A rendteremtés igénye a szerkezetben és a dráma mellékmotívumaiban.

SZATHMÁRY ÉVA
III. éves tanítói szakos hallgató /BPTIF/

NAGYKOVÁCSI KÖZSÉG FÖLDRAJZI NEVEI

A Nagykovácsi /Pest megye/ helyneveit bemutató dolgozat három fő részből áll.

Az első részben az olvasó bepillanthat a földrajzinév-gyűjtésbe, megismerheti forrásait, jelentőségét és eredményeinek lehetséges felhasználási területeit. Emellett megismerkedhet a község földrajzi adottságaival és néhány helytörténeti adatával. Végül Nagykovácsi nevének eredetéről olvashat magyarázatokat.

A második rész a helyszíni és a térképészeti hivatalokban végzett gyűjtőmunka anyagát mutatja be. Az adattár előtt útmutató segíti az eligazodást a névcikkekben, amelyek sorszám szerint követik egymást. A nevek lokalizálása a mellékelt térképvázlat segítségével történik. Az adatok között jelentős mennyiségű német név is található, amelyek népi változatait elnagyolt fonetikus átírással, történeti adatait pedig természetszerűen betűhíven jegyeztem le.

A harmadik rész tartalmazza a névanyag feldolgozását. Az összegyűjtött adatokat a mesterséges és a természetes nevek kategóriájában tárgyalom. A csoportosítás alapja a földrajzinév-adás motiváltsága vagy önkényessége. A mesterséges nevek csoportján belül a további felosztás KÁLMÁN BÉLA szempontjai nyomán történik. A természetes nevek között minden olyan név megtalálható, amely motivált névadással keletkezett. Ezen a csoporton belül tizenkét altípus szerint rendeződik a névanyag.

A dolgozat három fő része átfogja a földrajzi nevek gyűjtésének legfontosabb területeit, és igyekszik minél teljesebb képet nyújtani Nagykovácsi község névanyagáról.

SZEKERES CSILLA
III. éves történelem--latin szakos hallgató /KLTE/

ÖDÜSSZEUSZ-ÁBRÁZOLÁSOK A KORAI CSÁSZÁRKORBAN

Odüsszeusz alakja igen nagy népszerűségnek örvendett az ókori Itáliában is, amit bizonyít, hogy számos képzőművészeti ábrázolása létezett egészen az i.e.7. sz-tól kezdve. Ezen ábrázolások között kiemelkedő helyet foglal el az a valószínűleg hellenisztikus eredeti után készült sperlongai szoborcsoport, amely Odüsszeusz egy-egy fontos kalandját mutatja be /Polüphémosz megvakítása; Szkülla-kaland; a Palladium elrablása; az ún. Pasquino-csoport/.

A dolgozat azt vizsgálja, vajon csupán díszül szolgáltak-e ezek a szoborcsoportok, vagy valamilyen sajátos, a kornak s helynek megfelelő értelmet nyertek. A képzőművészeti és irodalmi alkotások /Ov. Met. XIII. 281-285.; Verg. Aen. III. 613-644./ együttes elemzése, valamint az ún. Pasquino-csoport B. Andreae álláspontját elfogadó értelmezése alapján valószínű, hogy a sperlongai szoborcsoportok egységes terv alapján, olyan megrendelő megbízásából készültek, aki Odüsszeuszt "exemplum virtutis"-nak tekintette.

A görög hős alakját és egyes kalandjait a köztársaságkor végén és a császárkorban felhasználták politikai eszmék, célok népszerűsítésére is. Ebben a vonatkozásban a dolgozat nem ért egyet M-L. Vollenweider kellőképpen alá nem támasztott véleményével, amely politikai szimbólumokként értelmez olyan nagyszobrászati alkotásokat is, amelyek esetében ez egyáltalán nem bizonyítható. Az azonban nyilvánvalónak látszik, hogy Odüsszeusz személye Itáliában sajátos, "római" értelmet nyert, bizonyos értelemben szimbólummá vált, amelyet a körülményektől függően bármikor meg lehetett tölteni konkrét tartalommal.

SZEKERES GYULA
II. éves hallgató /DTIF/

KERÉKGYÁRTÓMESTERSÉG HAJDÚBÖSZÖRMÉNYBEN

Dolgozatomban a hajdúböszörményi kerékgyártómesterséget mutatom be. A bevezetőben elemzem a kerékgyártók életét, körülményeit és viszonyukat a város lakosságához. Részletesen foglalkozom a Böszörményben használt szekérfajtákkal, leírom a fatengelyes szekér, a hosszú csámesz, rövid csámesz, a bárka, az ekhós, a vánkusos és a nyújtott szekér, a kivágott oldalú homokfutó, a kivágott oldalú szekér,a tulipán oldaldíszítésű középfellépős szekér, a talyiga, a kordé, és a bricska készítését, ill. a fogatos szán és a szekér tartozékainak készítését, használatát. Kiemelem a hajdúböszörményi szekerek jellegzetességeit, a más vidékek szekereitől való eltérését.

Mielőtt leírnám magának a szekérnek a készítését, részletesen ismertetem a kerékgyártók méretezési rendszerét, mivel e nélkül, lehetetlen megérteni a szekér alkatrészeinek méretezését. Ezt követően ismertetem az alábbi alkatrészek anyagát, méretét és készítését: rúd, hámfa, felhéc, fergettyű, símely, juhafa, astok, rúdszárnya, hátsóalj, oldal, lőcs, saroglya, kerék, kerékagy, küllő,/beforgatása és letalpalása/, kerékperselyezés és a járom.

A szekér alkatrészeit követően azon eszközök készítésével foglalkozom, melyek bár nem közvetlenül kapcsolódnak a szekerekhez, de kerékgyártó munkák. Ezek főleg a mezőgazdasági munkát segítő eszközök. A dolgozat utolsó részében az ezen munkák elvégzésére alkalmas szerszámokat mutatom be.

Ezt követi egy böszörményi gazdálkodó véleménye a szekérről. A dolgozatot a kerékgyártó kifejezések szótára zárja, mely elősegíti a tájékozódást a kerékgyártó szakmában. Függelékként mesterlevelet, szegődési bérlevelet, szakosztály-névsort, szekérkészítési elismervényt közlök, továbbá egy kerékgyártó műhely alaprajzát adom meg, valamint szekerekről, munkafolyamatokról, rajzokról és szekéralkatrészekről készített fényképfelvételeket mutatok be.

SZÉPE JUDIT
V. éves magyar--francia szakos hallgató /JATE/

KÍSÉRLET A NYELVHASZNÁLAT MULTIDISZCIPLINÁRIS KUTATÁSI ÉS MODELLÁLÁSI LEHETŐSÉGÉNEK FELTÁRÁSÁRA

A dolgozat egyrészt összefoglalja az afázia mint problémakör kutatásának történetét és irányait annak különféle megközelítései felől, másrészt a POPPER /1963/-féle tudományelméletre alapozva megkísérli felvázolni a nyelvhasználat elméletének körvonalait abban a reményben is, hogy az általában az afáziakutatás számára releváns lehet.

A nyelvhasználat és az afázia kutatásának jelentkező szemléletváltás szükségességéből következően a dolgozat célja, hogy: 1. felvesse a nyelvhasználat normális és patologikus aspektusaival különállóan foglalkozó tudományágak összehangolásán alapuló, egységes nyelvelméleti keret létrehozásának lehetőségét, amely elősegítheti e tevékenység adekvát modellálását; 2. az érdekelt tudományágak eddigi eredményeinek áttekintésével meggyőződjön arról, hogy azok igazolják-e a feltevést.

A kiinduló hipotézis szerint a nyelvhasználat adekvát modellálásához realista szemléletű elmélet szükséges, következésképpen e kérdéskör mindenoldalú megragadása csak az egymásra épülő tudományos rendszereknek a végtelen sokaságával érhető el.

Az afáziakutatás nyelvészeti vonatkozásainak történeti áttekintését követően a magyarázó igényű modell megjelenésének fontossága fogalmazódik meg, amely által elsőként merül fel az elmélet realista interpretációjának igénye, magával hozván a nyelvpszichológia és a nyelvelmélet összekapcsolódását. A pszicholingvisztika kognitív modelljei pedig újabb szintézis kialakítását teszik lehetővé: a nyelvhasználat pszichikus mechanizmusainak megfeleltetését idegrendszeri szerveződésükkel, vagyis a nyelvészet összekapcsolódását a neurológiával.

Végül a dolgozat felvázolja a tudományszintézis eredményezte célokat, lehetőségeket és következményeket a nyelvhasználat-elmélet számára, valamint felveti a módszer eredményességének kérdését az afáziás betegek felépülésével kapcsolatban.

SZLOBODA JÓSZEFNÉ
III. éves magyar--történelem szakos hallgató /ELTE ÁITK/

A KÁROLI-BIBLIA HATÁSA RÁDAY PÁL KÖLTŐI NYELVÉRE

A magyar nyelv egységesülését, fejlődését többek között a XVI. században Magyarországra eljutó reformáció is elősegítette. E mozgalomnak köszönhető az első teljes magyar biblia megszületése. A Károli Gáspár által fordított Vizsolyi Biblia, mivel a protestánsok napi olvasmányává vált, nagy hatással volt a népnyelvre, de elsősorban az irodalmi nyelvre, megindította annak egységesülését. A későbbi korok írói, költői gyakran merítettek a biblia veretes, archaikus nyelvéből. Így tett a XVII-XVIII. század határán élő Ráday Pál is.

A Károli-féle biblia hatása leginkább a Lelki hódolás című imádságos könyvecskéhez csatolt Istenes új énekeiben figyelhető meg. Énekeinek alaphangulatát a biblikus nyelv határozza meg. Ráday képei jobbára a zsoltárokat idézik, de a felhasznált nyelvi anyag azt is bizonyítja, hogy igen alaposan ismerte az egész szentírást.

A Károlitól átvett képeknek Ráday sajátos, csak rá jellemző színt ad. Meglepően fejlett költői technikájával különös stílusértékkel ruzázza fel költeményeit. Hódoló versei szervesen illeszkednek az őt megelőző istenes énekhagyományba, de határozott haladást is mutatnak. Ezt bizonyítom be dolgozatomban.

SZOMBATI LAJOS
IV. éves hallgató /KLKF/

A MAGYAR TISZTKÉPZÉS TÖRTÉNETE A HONVÉD KOSSUTH AKADÉMIÁTÓL A KOSSUTH LAJOS KATONAI FŐISKOLA MEGALAKULÁSÁIG

Dolgozatomban hazánk tisztképzésének fejlődését kísértem nyomon 1945-től, a Honvéd Kossuth Akadémia /1947/ megalakulásától a Kossuth Lajos Katonai Főiskola megalakulásáig. A bevezetésben tanulmányoztam az akkori politikai viszonyokat, s rámutattam az Akadémia létrejöttének szükségességére.

A Honvéd Kossuth Akadémiát 1947. október 1-én állították fel. 1948-ban az Akadémia vezetése az elhelyezési okok miatt három -- a "Dózsa", a "II. Rákóczi" és a "Gábor Áron" -- kiképző ezredet állított fel.

A politikai élet változásai, a fokozódó hidegháborús politika terjedése kötelezővé tette a hadsereg még intenzívebb fejlesztését, ami újabb tiszti káderek képzését igényelte. Ekkor hozták létre a Fegyvernemi Tiszti Iskolákat.

Az 1949. őszén történt felállítástól kezdve folyamatosan fejlődtek ezek az iskolák. A mennyiségi és minőségi követelményeket egyre jobban ki tudták elégíteni. Az ellenforradalom elleni harc időszakában azonban megszűntek, illetve Egyesített Tiszti Iskola néven Budapesten fúzionáltak. Az MSZMP VII. konresszusa határozatának értelmében az ETI-n 4 évre emelték fel az eddig 3 éves képzési időt, és azonos katonai követelmények mellett egy második, polgári szakmát is el kellett sajátítaniuk a növendékeknek. Az iskolán alig 10 év alatt megteremtették a tisztképzés még magasabb, azaz főiskolai színvonalra emelésének feltételeit.

1964. szeptember 2-án megtörtént az utolsó tisztavatás az ETI-n, s néhány héten belül megalakultak az új Katonai Főiskolák, köztük a Kossuth Katonai Főiskola. Főiskolánk történetével s jelenével részletesebben foglalkoztam. Igyekeztem bemutatni, hogy megalakulásától milyen minőségi fejlődésen ment keresztül.

SZOVÁK KORNÉL
III. éves történelem--latin szakos hallgató /ELTE BTK/

A GYŐRI KÁPTALAN MŰKÖDÉSE 1241/42-IG
/Írásbeliség Nyugat--Magyarországon a XIII. század első felében./

A XIII. század a magyar történelemben az okleveles gyakorlat kiterjedésének százada. III. Béla korát követően a társadalom differenciálódása és a birtokviszonyok átrendeződése megteremti azt az igényt, amely a már meglevő írásbeli intézmények fejlődésének kellő lökést adhat. Az írásbeliség vidéki központjait a püspöki székhelyeken az egyház szervezi meg. Ezek működésének alapja az iránтuk megnyilvánuló közbizalom, elsődleges funkciójuk a közhitelű tanúskodás. Az Aranybulla 1231-i megújítása már kialakult szokást foglal írásba. Ezzel Magyarországon a nyugati és a környező országokétól gyökeresen eltérő közhitelű szervezet jön létre.

A kérdés kutatásával kapcsolatban a múlt század közepétől kezdődően JENEY JÁNOS, ECKHARDT FERENC, KUMOROVITZ L.BERNÁT, SOLYMOSI LÁSZLÓ és BÓNIS GYÖRGY munkái említhetőek.

A kiadott forrásokat számbavéve úgy tűnik, hogy a győri székeskáptalan jelentős helyet foglal el korai hiteleshelyeink sorában. Az okmányokat vizsgálva azonban rögtön kiderül, hogy ez jórészben a területi körülmények eredménye. Győrt királyi és magánegyházak veszik körül, s tudvalévő, hogy elsőként a XIII. század elején ezek szereznek oklevelet kisebb birtokügyleteikről is. A közelben fekszenek ezenkívül a Győr nemzetség, az Osl nemzetség és a Pessa nemzetség feltehetőleg hatalmas birtokai. De már a középbirtokos réteg is aránylag korán jelentkezik a győri kanonoknál oklevélkiállítás ügyében. Sőt egy valószínűleg hospesréteghez köthető személy végrendeletét is a káptalan állítja ki.

A káptalan műveltségi viszonyaira az oklevelek arengáinak vizsgálata vethet némi fényt ezen korai időkben. Mindössze négy arenga maradt a vizsgált időszakból. Közülük az első három általános mondanivalót fejez ki, köztük szövegszerű összefüggés fedezhető fel. Az 1234-i arenga már szélesebb,európai méretű összefüggésekre utalhat. Az írások is európai iskolázottságú kanonokra mutatnak. Érdekes tény, hogy az arengával rendelkező oklevelek egyházi címzettek részére keltek, mutatva talán azok magasabb igényeit.

SZTANÓ LÁSZLÓ
I. éves magyar--olasz szakos hallgató /ELTE BTK/

OLASZ BESZÁMOLÓ ZRÍNYI MIKLÓS 1663. NOVEMBER 27-ÉN VÍVOTT MURA MENTI ÜTKÖZETÉRŐL

A tanulmány először a csata előzményeit vázolja föl, majd az összecsapásról készült beszámolókat veszi számba. Ezt az olasz szöveg betűhív közlése és magyar fordítása követi. A szövegkommentár a csata főképp adatszerű vizsgálatával kezdődik; a vizsgált szöveg és azonos tárgyú más korabeli források, illetve újabb tanulmányok összevetését a következő szempontok szerint végzi:

a/ a török támadás célja,
b/ a támadás helye,
c/ a támadó sereg száma,
d/ Zrínyi csapatának létszáma.

A valószínűsített adatok alapján történik a csata lefolyásának rekonstrukciója, amelyet az előzőekhez hasonlóan további, ezzel kapcsolatos tények összehasonlítása követ.

Mindezek után a tanulmány meghatározza a fenti vizsgálódásokból leszűrt különbözőség jellegét, majd annak okaira kétféle, egymást nem kizáró lehetséges magyarázatot ad. Mindemellett hangsúlyozza, hogy ezek csupán feltételezések.

SZULOVSZKY JÁNOS
V. éves történelem -- néprajz szakos hallgató /KLTE/

A KISIPAROK KUTATÁSÁNAK NÉHÁNY ELVI-ELMÉLETI KÉRDÉSÉRŐL

Noha az utóbbi időben megnőtt a kisiparok iránti tudományos érdeklődés, jónéhány alapvető kérdés megválaszolatlan, még az sincs megnyugtatóan tisztázva, hogy mit értsenek a kézművesipar, illetve a kisipar fogalmán. A különböző nézetek, meghatározások számbavétele és kritikája után úgy látom, hogy a kézművesipar-történeti kutatásokban megkülönböztethetünk egy tágabb és egy szűkebb kört. Az utóbbit így határoznám meg: az agrárszektor, valamint a megtermelt javak fogyasztóhoz eljuttatását végző ágazatok kivételével az olyan önálló termelő tevékenység -- ideértve az emberi szükségleteket kielégítő egyéb anyagi jellegű szolgáltatásokat is --, ahol a munkát végzők a termelés folyamatának bármelyik fázisát el tudják látni, és amelynél az elsajátított kézügyesség, nem pedig a gépi munka az elsődleges. Ha a kutatások tárgyát tágabb értelemben -- mint az önálló jellegű ház körüli munka és a gyáripar közötti széles átmeneti sávot -- kívánjuk megadni, akkor a termelő tevékenység jellemzésénél az önálló kitételt el kell hagynunk.

Azt a kérdést, hogy "ki a nép?" feltették már a magyar néprajztudományban is -- de "nép-e" a kisiparos? Csak némely, a parasztság igényeit kielégítő kisipar érintőleges vizsgálata tartozik a néprajzi kutatások körébe? De tulajdonképpen mit is tekinthetünk a néprajzi vizsgálódások objektumának? Ezekre a kérdésekre kísérelek meg válaszolni dolgozatom második részében. Végezetül a kisiparok néprajzi rekonstrukciójáról sorakoztatok fel problémákat, gondolatokat.

SZULOVSZKY JÁNOS
V. éves történelem -- néprajz szakos hallgató /KLTE/

PRESZTÍZS ÉS PROPAGANDA
/A kéményseprő mesterség társadalmi megítéléseiről/

Az utóbbi időben megélénkült a tudományos érdeklődés a foglalkozások presztízse iránt, nemcsak a szociológia művelői, hanem a kézművesipar történetével foglalkozók körében is. A fellendülő kutatásokhoz kapcsolódva egy sajátos mesterség társadalmi megítélésének módosulásait, illetve a mesterség művelőinek a megítélés pozitív megváltoztatására irányuló törekvését rajzolom meg. A magyar és a külföldi szakirodalom feldolgozásán túl és a levéltári munka mellett néprajzi /folklór/ kutatást is végeztem, s igyekeztem a szociológia és a szociálpszichológia eredményeit, valamint a számbevehető ikonográfiai és irodalmi adatokat is figyelembe venni. Az összegyűjtött anyag értelmezése során arra a következtetésre jutottam, hogy az eleinte rendkívül lebecsült mesterség művelőinek a presztízsük emelésére irányuló propagandájuk hatására alakult ki az az elterjedt képzet, mely szerint a kéményseprővel való találkozás szerencsét jelez.

Dolgozatom legfőbb módszertani tanulsága, hogy a néprajzi elemzés szerencsésen tágít/hat/ja a történelmi dimenziót, egyenrangú alkalmazása fényt derít/het/ a hagyományosabb történészi vizsgálódás előtt homályban maradó összetevőkre.

TÉGLÁS ILDIKÓ
III. éves tanítói szakos hallgató /SCTIF/

A XIX. SZÁZAD ELEJI SÁROSPATAKI KÉZIRATOS VERSGYŰJTEMÉNYEK HELYESÍRÁSA

Dolgozatomban a XIX. század elejéről való sárospataki kéziratos versgyűjtemények /diák-énekeskönyvek/ helyesírásának bemutatására vállalkoztam. Az elemzés az 1832. évi első helyesírási szabályzat megjelenése előtti helyesírási gyakorlathoz kapcsolódik.

A gazdag kéziratos anyagból négy jellemző kötetet választottam ki. A legkorábbi 1804-ből, a legkésőbbi 1832-ből való. Ezek alapvetően magyar nyelvűek, egyaránt tartalmaznak prózai és verses szövegeket. Kb. 800 lapnyi szövegből emeltem ki azokat a jellemző példákat, amelyek alapján megkíséreltem általánosítani, s egyben láttatni a korabeli magyar helyesírás sokszínűségét.

A szövegelemzés bevezetéseként a szakirodalom alapján dolgozatomban röviden áttekintem az 1832 előtti helyesírási gyakorlatot. Majd a következő területeken végeztem részletező elemzést: a helyesírási alapelvek; a hangok, a betűk jelölése; a magán- és mássalhangzó-törvények írása; a kezdőbetűk; az egybeírás és különírás; az elválasztás; az írásjelek használata. Következtetéseimben, típusos helyesírási eseteim bemutatásában igyekeztem gazdag példaanyagra támaszkodni.

A munka befejező része jegyzeteket és a kéziratos kötetekből fénymásolt szövegmintákat tartalmaz.

TERBÉNÉ BERKI ESZTER
magyar--orosz szakos tanár /JGYTF/

GROTESZK ELEMEK GOGOL ÉS BULGAKOV PRÓZÁJÁBAN

A dolgozat Bulgakov "A Mester és Margarita" c. regényének értelmezésében döntő fontosságú groteszk elemek és struktúrák vizsgálatára vállalkozik a groteszk fogalmának értelmezése, valamint a Gogol-életműben betöltött funkciójának elemzése alapján.

Az első részben a groteszk rövid történetét, fogalommeghatározásait ismertetem, majd vizsgálom a groteszk funkcióját Gogol "Az arckép", "Az orr", "A köpönyeg" c. műveiben, valamint utalok a groteszknek a "Holt lelkek"-ben betöltött szerepére is.

A második részben a Bulgakov-regény groteszk elemeiből és struktúráiból kiindulva vizsgálom a groteszknek a műben betöltött esztétikai, valamint kompozíció- és tartalomformáló szerepét.

A dolgozat a gogoli és a bulgakovi groteszk összevetésével zárul.

TÉREN GYÖNGYI
orosz--francia szakos tanár /ELTE BTK/

DOSZTOJEVSZKIJ ÖRDÖGÖK CÍMŰ REGÉNYÉNEK RECEPCIÓJA FRANCIAORSZÁGBAN /Vogüé, Gide, Camus/

A dolgozat Dosztojevszkij Ördögök című regényének Franciaországbeli recepciójával foglalkozik. E recepció vizsgálatakor három irodalmárt állítunk a középpontba: Vogüét, Gide-et és Camus-t, akik véleménye reprezentálja a befogadás történetének három korszakát. E három irodalmár véleményének együttes taglalását különösen indokolttá teszi az, hogy Vogüé Dosztojevszkij regényeiben elsősorban azt vizsgálja, hol áll szemben az orosz regény a francia realista regény hagyományaival, illetve a XIX. századi ízlésrendszerrel. Gide a Dosztojevszkij-hősök pszichológiájára a legfogékonyabb, Camus pedig a hősök filozófiájával foglalkozik a legtöbbet.

A dolgozat első része Vogüé és Gide /illetve kortársaik Wyzewa, Ossip-Lourié, Hennequin, Mme Hoffmann, Suares/ véleményének tipológiai vizsgálata. E részben kapott helyet mindazon viszonyok ismertetése, amelyek e korszak francia kritikájának értékelését és értelmezését befolyásolhatják. Felhasználom a francia irodalomtörténészek és történészek munkáit, kiegészítve ezeket Vogüé és Gide Dosztojevszkijről szóló cikkeinek megközelítési szempontjainak és esztétikai értékítéleteinek kontrasztív vizsgálatával. E nézetek konfrontálásával igyekeztem kimutatni az eltérések melletti azon hasonlóságokat, melyek alapján bizonyítható, hogy a Vogüével való oppozíció ellenére Gide munkája Vogüé kritikai szempontjaira épül, illetve kiegészíti azokat a hősök pszichológiájára vonatkozó újszerű megállapításaival.

A dolgozat második része Camus Ördögök című színházi adaptációjának szövegközpontú elemzése. Camus és Dosztojevszkij munkásságát mind az orosz, mind a francia kritikusok vizsgálták filozófiai /Latinyina/ és esztétikai /Quilliot, Breil, Szuhacsov, Fontan/ szempontból. A dolgozat azt vizsgálja, hogy az a koncepció, amelyet a hősök filozófiájára koncentrálva teoretikus műveiben Camus kifejt, milyen módosulásokat, esetenként torzulásokat eredményez az adaptációban Dosztojevszkij regényéhez képest.

TORDAI GYÖRGY
V. éves történelem--levéltár szakos hallgató /ELTE BTK/

EGY JAGELLÓ-KORI KÖZNEMES PÁLYÁJA ÉS ROKONAI /Szempontok a Jagelló-kori ügyvédség történetéhez/

A Jagelló-kori oklevelekben gyakran találkozhatunk Rajki Detre nevével. Családja Zala megyei eredetű, birtokai is ott fekszenek. A család -- birtokai, továbbá a megyében betöltött tisztségei alapján -- a megyei köznemesség középső rétegébe sorolható. Ugyanezzel a réteggel kerül rokonságba is a család házassági kapcsolatai révén. Rajki Detre nagyanyja a Neszelei Bekő családból, anyja az Osgyáni Bakosoktól származott. Felesége a jelentős köznemesi karriert befutott várnagy, Tejedi Imre leánya. Rajki Detre rokonságba került az Ákosházi Sárkány és a Sitkei családdal is.

Bár e családokban nagyon sok példát láthatott a familiárisi szolgálatra, mint a köznemesi karrier egyik útjára, Rajki Detre mégsem ezt az utat választotta. Írástudása bizonyított. Emellett perbeli kiadványokban, ügyvédvalló levelekben találkozunk nevével, főleg az 1520-as években. A képviselt személyek birtokainak távolsága olyan hivatásos ügyvédre enged következtetni, akinek szakértelme perbeli ténykedéséből egyértelműen kiderül.

Családjában nem Rajki Detre az egyetlen, aki a jog és a betű ismerete révén próbált előbbre jutni. Bízvást mondhatjuk, olyan réteget képvisel, amely élve az írástudás elterjedése adta lehetőségekkel, a hivatásos ügyvédség utánpótlását adta.

TÓTH BEÁTA
III. éves magyar--angol--latin szakos hallgató /ELTE BTK/

JANUS PANNONIUS: DE SE AEGROTANTE IN CASTRIS ÉS TIBULLUS CORCYRAI ELÉGIÁJA

Janus Pannonius költői munkássága során az antik irodalmat tekintette mintának. Egy-egy költeményében sok különböző mű hatása érvényesül egyidejűleg, sajátos ötvözetben. A hatások különféle szinteken jelentkezhetnek, így lehetnek szókincsbeli egyezések, kisebb vagy nagyobb gondolati egységek, motívumok kölcsönzései.

Janus késői, legérettebb elégiái közé tartozik a De se aegrotante in castris című verse, amely mind motívumaiban, mind gondolatfűzésében és felépítésében párhuzamba állítható Tibullus Corcyrai elégiájával. Hasonlósága tehát alapjában véve nem a lexikai egyezések terén mutatkozik meg. A versek alaphelyzetének azonosságából kiindulva lépésről lépésre összevethetjük azok egyes részleteit, s a vizsgálódás eredményeként úgy tűnik, hogy Janus elsődleges mintája Tibullus verse lehetett, bár nem csupán a római elégikus hatása érvényesül a költeményben. A hasonlóságok mellett a különbségek is elgondolkodtatóak.

TÓTH JÁNOSNÉ GULYÁS ANDREA
III. éves tanítói szakos hallgató /BPTIF/

LUTTER NÁNDOR: A MAGYAR NYELVTAN ELEMEI

LUTTER NÁNDOR 1852-ben írta meg nyelvtanát. Művét hétszer adták ki, utoljára 1872-ben. Több iskolatípusban használták, így az elemi iskolák fölsőbb osztályaiban is.

Lutter személye ma teljesen ismeretlen, pedig korának jelentős, a közoktatást irányító személyisége volt. Az 1868-as népoktatási törvény után Eötvös egyik tanácsadója, fontos tisztségek viselője. 1848 után a szabadságharcban való részvétele miatt egy időre eltiltották a tanítástól. Magyar nyelvtanának megírása jelentős politikai tett volt akkor, amikor a német tanítását szorgalmazta a kormányzat.

"A magyar nyelvtan elemei" tudománytörténeti szempontból is jelentős, mert a mondattani elvű nyelvtanok SZÉCHY ÁGOST és PECZ GYULA által megkezdett sorát folytatja. A mondattannal kezd, a mondatrészek tárgyalásával párhuzamosan tárgyalja a szófajokat /beszédrészeket/. Szakít az 1846-os akadémiai nyelvtan hagyományos struktúrájával, de újításaiban még nem következetes. Didaktikai szempontból is átmeneti jellegű LUTTER nyelvtana: még deduktív felépítésű, de már vannak benne gyakorlatok is.

A dolgozat egy eddig ismeretlen területet tár fel: bemutatja LUTTER személyiségét, magyar nyelvtanát, belehelyezve a nyelvtanok fejlődési vonulatába.

TÓTH PÉTER
magyar--népművelés szakos tanár /BDTF/

"EGYEDÜL KŰZDELMÜNK SZÁMÍT AZ EGYETEMES MEGMARADÁSÉRT"
/Az alkotás motívumának kibontakozása és fordulópontra érkezése Szilágyi Domokos korai lírájában/

A dolgozat gondolatmenete Szilágyi Domokos intelmét követi: a vers, miközben önálló műalkotás, része egy költői életmű fejlődésívének, része egy nyelvközösség lírájának is.

Az első fejezetben az erdélyi portréversek jellemző vershelyzeteit vizsgálom; az idegenség, a közösségért hozott áldozat és az alkotás határhelyzeteit elemzem. Ezután az alkotás motívumának kibontakozását, fordulópontra érkezését követem nyomon Szilágyi Domokos első két kötetében /Álom a repülőtéren, Szerelmek tánca/. A költői teremtés lehetőségének szűkülő köreit vizsgálom; hogyan válik az alkotás természetes létezési módból felismert és szükségszerűen vállalt önpazarlássá.

A harmadik részben az alkotás motívumának fordulópontra érkezését bizonyítom a Bartók Amerikában c. vers elemzésével. E műben Szilágyi Domokos az alkotó és az alkotás elemi szabadságában is korlátozó világ tragikus disszonanciáját még fel tudja oldani. Az alkotás a világért hozott értékáldozatként még lehetségesnek látszik:

"Mit számít a Te, az Ő, az én halhatatlanságom --
egyedül kűzdelmünk számít az egyetemes megmaradásért."

TÓTH PÉTER
IV. éves magyar--történelem szakos hallgató /ELTE ÁITK/

ALFRED JARRY: KÉT ÜBÜ-DRÁMA
/A szabadság, vagyis pőchatalom, az abszolút principium dogmatista-patafizikus értelmezése/

Dolgozatomban arra törekedtem, hogy
- elhelyezzem Jarry Übüjét a világirodalom abszurd vonulatában; felfedjem művészetének forrásait, pontosabban: rámutassak Shakespeare és Rabelais eszközeinek, alkotói módszereinek átfunkcionált használatára, a századforduló világának paradox állapotrajzához leginkább illő megoldásokra;
- megmutassam az Übü hatását tulajdon szerzőjére, annak életformájára, kutassam a különös -- nem egészen egyértelmű -- egybefonódás okait;
- értelmezzem a két drámát, mint egy folyamat egymást követő állomásait;
- bizonyítsam Übü papa őrült logikájának következetességét, ami egy paradoxonra épül ugyan, de e történelmi paradoxon következményeit a mai napig érezzük.

Jarry a szabadság, az emberi lehetőségek és tettek kérdéseit járja körül, gondolatmenete grafikusan önmagába visszatérő körönként ábrázolható.

Milyen körülmények között állott elő ez a helyzet? Vannak-e esélyei a kitörésnek?

TÖRÖK LÁSZLÓ
IV. éves történelem--latin szakos hallgató /ELTE BTK/

CATULLUS-HATÁSOK JANUS PANNONIUS KÖLTÉSZETÉBEN

A dolgozatban URBÁN LÁSZLÓ 1975-ben megjelent tanulmányának kiegészítéseként további catullusi szöveghelyek felmutatását kísérlem meg. A szakirodalom értékelését követően először az epigrammákra gyakorolt Catullus-hatást vizsgálom. Új szempontokat beiktatva az összehasonlításba tartalmi és formai jegyek /kicsinyítő képzők, összetett szavak, refrén és ismétlés/ alapján is összevetem a két költő epigrammáit. Az elemzés során megpróbálok rámutatni a janusi költészetben gyakran felfedezhető összetett /több költőtől származó/ hatásokra is. A catullusi szavak, kifejezések, gondolatok janusi átalakítását /költeményekbe való beépítését/ végigkísérő összevetések végén részletesebb elemzést nyújtok a Catullus hatását leginkább jellemző Janus Pannonius és Giovanni Sagundino közti költői levelezésről, valamint a Búcsú Váradtól és a 46. carmen szerkezeti-gondolati összefüggéseiről.

A dolgozat második felében a janusi elégiákkal kapcsolatban főként a catullusi nászdalokból átvett motívumokra hívom fel a figyelmet.

A két költő műveinek összehasonlítását vázlatos formában a janusi panegyricusokban kimutatható catullusi reminiscenciák vizsgálatával zárom.

A főbb vonalakban felvázolt "költői rokonság" részletesebb, újabb adatokat feltáró elemzését egy átfogóbb tanulmány feladataként jelölhetjük meg.

UHRMAN IVÁN
III. éves ógörög szakos hallgató /ELTE BTK/

AZ ŐSMAGYAR KETTŐS FEJEDELEMSÉG KÉRDÉSÉHEZ

Dolgozatom a témára vonatkozó források, valamint az ide vonatkozó szakirodalom áttekintése után a következő gondolatokat veti fel:

1. Mint azt legutóbb KRISTÓ GYULA is kimutatta, a Levédi vajda Álmos javára történt lemondásáról szóló konstantinosi híradás nem lehet a császárt informáló Árpád-házi herceg, Tormás hazugsága; igyekszem megmutatni, hogy ilyen ferdítés neki nem állott érdekében. Levédi lemondásának magyarázatául -- a korábbi kutatóktól eltérően -- gyermektelenségét s ebből következő, szakrális kérdésekben való inkompetenciáját javaslom.

2. Azt, hogy Kónstantinos szerint a magyarok első fejedelme nem Álmos, hanem Árpád lett, azzal igyekszem magyarázni, hogy a császár két, egymástól időben távol eső eseményt kapcsol össze: Levédi lemondását 850 körül, mikor is indokul felhozza, hogy Álmosnak fia is van -- míg neki nincs -- és Álmos feláldozását 895-ben, mikor a magyarok úgy döntenek, hogy helyette a fia legyen fejedelem.

3. RÓHEIM GÉZA nyomán felvetem a lehetőséget, hogy a szakrális és a tényleges hatalom birtokosa /a kündü és a gyula/ kezdetben egyazon dinasztia tagja volt, s így apja mellett Árpád tölthette be a gyula funkciót.

4. Ebből következően feltételezem, hogy Kurszán, a "Kündü" fia, - aki KRISTÓ szerint a honfoglalást követő években gyula volt, valójában Álmos fia /más kündü addig még nem volt!/ és Árpád öccse; s miután Árpád örökölte apjától a kündü méltóságot, lépett ő a helyébe, mint gyula.

5. Végül megpróbálom bizonyítani, hogy a kettős fejedelemség intézménye túlélte Árpádot, s hogy a szakrális fejedelemáldozás rítusa még a 10. századi fejedelmek, Fajsz és Taksony halálában is szerepet játszhatott.

VADAI ISTVÁN
III. éves magyar--régi magyar irodalom szakos hallgató /JATE/

IDŐMÉRTÉKES ÜTEMEK A 16. SZÁZADI MAGYAR VERSBEN

A dolgozat kérdésfeltevése: létezett, létezik-e a magyar verselésben nem idegen eredetű időmértékes elv?

A válaszadáshoz a 16. századi verses anyagból merített reprezentatív mintán végzett statisztikai vizsgálatok vezetnek el. A gagliarda ritmus jelenségének mintájára kimutatható a magyar vers ütemeinek olyan szerkezete, amely valószínűleg nyelvi okokkal magyarázható, és jelentősen hozzájárulhat az ütemelmény kialakulásához. A rímelés is segíti ezt a jelenséget /ez ellensúlyozza a "vala" szó ellentétes hatását/.

A levonható tanulság: a magyar vers ütemeinek utolsó előtti szótagja általában hosszú. A statisztikai bizonyítás bevezeti a szórás fogalmával értelmezett viszonylagos sorozatosságot és grafikonok segítségével mutatja be a legjellemzőbb példákat.

VARGA ILDIKÓ
II. éves magyar -- orosz szakos hallgató /BDTF/

VARIÁCIÓK EGY MESÉRE

Dolgozatom középpontjában -- amint erre a cím is utal -- a "Волк и козлята" című orosz népmese, valamint e mesének egy német, illetve magyar változatai állnak.

Elsőként a fordítás -- ismert szerzőjű és ismeretlen alkotójú művek esetében -- problémájáról esik szó, majd ennek kapcsán eljutunk a népmesék terjedéséig, vizsgáljuk azok szerkezeti, tartalmi, nyelvi sajátosságait.

Az általános jellemzők után elsőként az orosz mesét vizsgálom, párhuzamosan a legjobban hasonlító magyar mesével, Áprily Lajos átdolgozásával. Következik három további magyar változat szerkezeti és más szempontú elemzése, illetve összehasonlítása. "A hét kecskeolló illetve modern változata, "A kecskegidák" című mese kapcsán, ezek forrásaként foglalkozom Grimm "A farkas és a hét kecskegida" című alkotásával.

Egyezések és különbözőségek hozzák kapcsolatba az eddig említett változatokat és Móricz Zsigmond "Kecskegidák meg a farkas" című verses meséjét.

A két mese -- a majdnem egyező változatokat leszámítva számuk ötre csökken -- vázlatos összehasonlításával a népmese erejét, terjedésének sajátosságait, valamint a konkrét változatok közös gyökerét szerettem volna bizonyítani.

VARGA IMRÉNÉ HERMANN ÉVA
IV. éves magyar -- orosz szakos hallgató /HSMTF/

A DIÁKNYELV JELENTÉSTANI ÉS ALAKTANI VIZSGÁLATA KÉT TATAI KÖZÉPISKOLÁBAN

Vizsgálataimat a diáknévadás területén végeztem, Tatán az Eötvös József Gimnáziumban és a Jávorka Sándor Mezőgazdasági Szakközépiskolában 1983 -- 84-ben. A szó- és szólásgyűjtemény kérdőíve és beszélgetések alapján gyűlt össze. A kérdőívet a dolgozatban mellékelem.

A szakirodalomra támaszkodva elvégeztem az összegyűjtött anyag csoportosítását. Rendszerezésem az alábbi témakörök szerint történt: a/ a tanárok, b/ tantárgyak, c/ menzai ételek, d/ közös szórakozás, e/ öltözködés, f/ öltözködés, g/ iskolai berendezések, h/ szemléltető eszközök, i/ osztályzatok, j/ osztályelsők, k/ rossz tanulók elnevezései.

Az összegyűjtött anyag csoportosításának eredményét táblázat is illusztrálja.

A témakörökön belül megvizsgáltam a szavakat jelentéstani és alaktani szempontból is. Majd az iskolai beszédfordulatokat, szólásokat tárgyalom jelentésük és nyelvhasználati értékük alapján. Befejezésként a teljes anyag stilisztikai és nyelvhasználati értékének rövid összegzése következik.

VARGA ZSUZSA
tanító /BPTIF/

EGY KÖZSÉG SZEMÉLYNÉVANYAGÁNAK VIZSGÁLATA /SALAMONFA, ZSIRA/

A dolgozat Salamonfa keresztnévanyagát gyűjti össze 1691-től egészen a község önállóságának megszűnéséig, 1930-ig. Ekkor Salamonfa közigazgatásilag összeolvadt Gyüleviz és Zsira községekkel, a három község neve pedig Zsira lett. A feldolgozás 1930-tól 1956-ig Zsira keresztneveit tartalmazza, összehasonlítja Salamonfa 240 évi névadási hagyományait az újonnan létrejött község névadási szokásaival.

A tanulmány katolikus keresztnévanyagot tartalmaz. Közli a névgyakorisági sorrendeket, majd az egyes nevek időszakonkénti megterhelését. A feldolgozás alkalmazkodik a személynévi adattárak módszeréhez, azért, hogy összehasonlítható legyen a többi ilyen jellegű feldolgozással.

A dolgozat a névadási szokások elemzésével zárul, majd bemutatja a második és a harmadik keresztneveket, az első keresztnevek ismertetéséhez hasonló módon.

VARRÓ ISTVÁN
IV. éves magyar--történelem szakos hallgató /JGYTF/

A MAGYARORSZÁGI ANARCHIZMUS KEZDETEI

1880-ban jelentkezett a Magyarországi Általános Munkáspárton belül az az ellenzéki csoport, amelynek tagjait a mai szakirodalom radikális szocialistáknak nevezi. A századfordulón megjelenő politikai írások viszont kezdettől fogva egyöntetűen anarchistáknak tartották őket. A dolgozat arra keresi a választ, hogy kik is voltak valójában.

Munkámban felhasználtam a hozzáférhető levéltári forrásokat, a korabeli sajtó híradásait, valamint a témával foglalkozó szakirodalmat.

A dolgozat a radikális szocialista mozgalom jellegével, ideológiájával, társadalmi és nemzetiségi összetételével, szakmai csoportjaival, budapesti és vidéki szervezeteivel, a mozgalmon belül az anarchisták szerepével foglalkozik. Bemutatom a radikális szocialisták fellépését a Magyarországi Általános Munkáspárt mérsékelt programja ellen, amelynek eredményeként 1881-ben kizárták őket a pártból. Ezért még ebben az évben megalakították a Radikális Munkáspártot, amely több ezres példányszámban magyar és német nyelvű pártlapokat adott ki, gyűlésein a társadalmi forradalmat követelték, amiért sokszor összetűzésbe kerültek a Magyarországi Általános Munkáspárt tagjaival, amelynek egyre több hívét hódították el.

A dolgozat összegzése megállapítja, hogy a Radikális Munkáspártot egészében még nem nevezhetjük anarchista szervezetnek, annak ellenére, hogy tevékenységében kezdettől fogva részt vettek anarchista elemek is, akiknek egyre nagyobb befolyása bizonyítható. Az azonos ideológiai alapról induló ausztriai radikális szocialisták tevékenységével való összehasonlítás eredményeképpen megállapítható, hogy míg a bécsiek eljutottak a konkrét cselekvésig: az anarchista merényletekig, addig a magyarok csak a szervezkedés befejezését érték el. 1884-ben a rendőrség a továbblépés megakadályozása érdekében a szervezet működését lehetetlenné tette.

VÉGH ANDRÁS
II. éves történelem--régészet szakos hallgató /ELTE BTK/

KÖZÉPKORI PADLÓTÉGLÁK MAGYARORSZÁGON

Középkori padlótégláink kevéssé ismertek a régészeti szakirodalomban. Tanulmány csak néhány fajtájukkal foglalkozott, különféle ásatási jelentésekből, más témájú tanulmányokból azonban jóval több adat szedhető össze, múzeumi raktárakban járva pedig mindez még sok közöletlen darabbal egészíthető ki.

A padlótéglákat öt fő csoportra oszthatjuk: téglamozaikok elemei, geometrikus és végtelenített mintájú téglák, figurális díszítésű téglák, mázas díszítetlen téglák és majolika padlótéglák. Dolgozatom első részében eszerint a formai felosztás szerint rendeztem csoportokba az összegyűjtött téglaanyagot, és megpróbáltam megállapítani minden egyes csoport készítési idejét.

Ezek alapján állapítottam meg dolgozatom második részében a padlótégla-készítés időrendjét és elterjedését hazánkban. Először a XI. században a bakonybéli bencés kolostorban tűnik fel a téglás padlókészítés, majd hosszú szünet után III. Béla esztergomi építkezésein és az általa betelepített ciszterci rend kolostoraiban raktak le téglapadlókat. Újabb hosszú szünet után az Anjou királyi udvarban tűnik fel újból a díszes téglapadló, majd a XV. század folyamán többféle téglafajta is elterjed a Buda, Visegrád és Esztergom határolta terület királyi központjaiban és gazdag kolostoraiban. A század végén feltűnik a mázas padlócsempe, ezt már polgári megrendelésre is készítették.

Mátyás király udvarában -- Európában az elsők között -- Budán gyártott majolika padlótéglákkal burkolták a királyi paloták padlóját. A kapott kép szerint tehát a középkor folyamán csak a királyi, érseki központok és a leggazdagabb kolostorok engedhették meg maguknak a díszes téglapadló készítését, de ez a kép megváltozhat, ha többet megtudhatunk a jelenlegi határokon kívül eső területeken feltárt téglákról, illetve, ha a hazai múzeumok raktáraiból több anyag kerül közlésre.

VENDÉGH ZSOLT
magyar--történelem szakos tanár /ELTE ÁITK/

ÉRTÉKVÁLSÁG ÉS ÉRTÉKÉPÍTÉS AZ ÉRETT KOSZTOLÁNYINÁL

Jelenkorunkban nem egy kérdésben aktuálisnak érezzük az érett Kosztolányi életfelfogását, amelyet etikai és filozófiai tartalmai alapján nyugodtan nevezhetünk életbölcseletnek is. Aktualitásának gyökerei a szélsőséges individualizmus moráltalansága és az egalitárius társadalometikák jónéhány riasztó vonása miatti kiábrándultságban kereshetők: abban az igényben, amely napjainkban az individuáletikák értékei felé irányul. Hiszen Kosztolányi olyan emberi létproblémákat szólaltat meg az élet gazdag példatárában, műveiből olyan mozaikszerűen összeálló abszurd-paradox töltésű világ bontakozik ki, amely közel áll az értékválság és értékváltás nehézségeivel küszködő mai Magyarországhoz, s nyújthat némi támpontot az útkeresésben.

Kosztolányi azon alkotók közé tartozik, akik a valóságot megérteni, szemlélni, nem pedig alakítani kívánták; akik nem hitték ítéleteiket csalhatatlanoknak, s toleranciával közeledtek a létezés ellentmondásaihoz. Attitűdje a XX. század utolsó harmadában a cselekvő íróéval egyenrangú lehet.

A dolgozat gondolati keretét az értékválság és értékképítés alkotja. A kordiganózis és az emberi létproblémák helyzetképébe ágyazva vázolja föl Kosztolányi új típusú -- a lét mozgékonyságához igazodó -- szemléletét: a relativizmust, az "egyéni megváltás" útjai közül a határhelyzeteket és Kosztolány--Esti Kornél belső egyensúlyteremtési szándékát.

VIDA GABRIELLA
IV. éves történelem--néprajz szakos hallgató /KLTE/

A MUNKÁRA NEVELÉS HAGYOMÁNYAI PUTNOKON

A munka az ember fejlődésének, a mindenkori társadalom létének egyik legfontosabb eleme, feltétele. A történelem során nem mindig kényszerült minden társadalmi osztály tényleges munkavégzésre: az, amelyik uralmon volt, az állam megszervezésekor saját szükségleteit megtermeltette az elnyomott osztályokkal. A feudális társadalmi rendszerben erre a kiszolgáló szerepre a jobbágyság kényszerült. A feudális struktúra, a több évszázados gyakorlat végül a jobbágyság erkölcsének alappillérévé rögzítette a munkát, amely az erre épülő kultúráját, életmódját a feudalizmus felbomlása után sem veszítette el.

Ha a parasztság egész életmódja, erkölcse a munkán alapszik, akkor ennek determináló tényezőnek kell lenni a nevelésben, annak gyakorlatában is. A dolgozat ennek a vizsgálatát kísérli meg egy adott település, Putnok esetében.

Munkám ennek megfelelően három fő részre tagolódik: egy kutatástörténeti, elméleti bevezetőre; egy településtörténeti, társadalmi ismertetőre és végül a munkára nevelés konkrét hagyományaira.

VILLÁM JUDIT
IV. éves magyar--történelem--dialektológia szakos hallgató /ELTE BTK/

NAGYKŐRÖSI TÁJSZÓGYŰJTEMÉNY

Nagykőrös 600 éves város. Gazdasági életét évszázadokon keresztül az állattenyésztés, földművelés jellemezte. A hosszan fönnálló konzervatív paraszti társadalom nemcsak a gazdasági, kulturális viszonyokat konzerválta, hanem a nyelvi sajátosságokat is átadta a következő generációknak. A kisvárosi életforma, a háztáji gazdaságok művelésének ismételt fellendülése következtében a paraszti életforma a valamiféle megújított változata került előtérbe, amely a hagyományos földművelési szokásokon alapul. Mindezek ellenére vannak olyan mezőgazdasági munkák, amelyek a termelési viszonyok változása, fejlődése következtében kihaltak.

Ezeknek nemcsak történeti, hanem szókincsüknek nyelvészeti fölkutatása is fontos. Így a hagyományos paraszti gazdálkodás, a szántás-vetés, az aratás, az állattenyésztéssel és a földolgozással kapcsolatos szavak mellett az ételkészítés, a kenderfeldolgozás, a cséplés, a házépítés, az erdőgazdálkodás szókincse is kiemelkedő fontosságú, hiszen ma már csak az idősebbek emlékezete őrzi őket.

A szógyűjtemény zömét a valódi, vagy tulajdonképpeni tájszavak alkotják, ezeken kívül jelentésbeli tájszavakat is fölvettem. A köznyelvben ismert szavakat csak akkor vettem fel, ha az a nyelvjárás fő hangulati vonását mutatja, vagy ha kiveszőben lévő alakot örökíthetek meg. Minden egyes szót minősítettem a szociális használat szempontjából is.

Természetesen a gyűjtés, a gyűjtemény nem lezárható, további feladatomnak tekintem a még meglévő, élő tájszavak felgyűjtését, megőrzését.

VIOLA ERNŐ
III. éves hallgató /KTIF/

GAMÁS CSALÁDNEVEI 1789-1983.

A dolgozat a magyarországi névtárak anyagát bővíti Gamás község családneveivel. A településen fellelhető teljes családnév-anyagot tartalmazza az anyakönyvezés 1789-től való megindulásától napjainkig.

A bevezetőben rövid ismertetést kapunk a gyűjtés céljáról, módjáról és a rendszerezés szempontjairól. A második fő egység a község földrajzi és történelmi adatait, a lakosság összetételét, a lakosság számának változását és a felhasznált forrásanyag jellemzőit tartalmazza.

Az összegyűjtött családnevek feldolgozása adja a munka fő részét. A közel kettőszáz éves időszak alatt 1.158 különböző családnév szerepelt, több mint 14 ezer előfordulási számban. A rendszerezés a családnévtípusok besorolásával, majd elemzésével kezdődik. A nevek gyakorisági sorrendje, a betűrendes adattár összeállítása a gyűjtött anyagot könnyen használhatóvá teszi. Emellett egy újabb szempontból is vizsgálja a családnévanyag jellemzőit. A legfrisebb adatokról tájékoztat a község 1983-as névanyaga.

Az egyes fejezetek után elemzések, grafikonok teszik szemléletesebbé a feldolgozott anyag tartalmát. A lényeges adatok összesítése a munka végén található meg.

VIPLAK PÉTERNÉ CSERENYECZ ÁGNES
III. éves tanítói szakos hallgató /BPTIF/

ÁRVAI JÓZSEF NYELVTANÍRÓ MUNKÁSSÁGA

ÁRVAI JÓZSEF "Magyar nyelvtan, a mondattan alapján gyakorlatilag szerkesztve. Iskolatanítók számára" c. tankönyve 1864-ben jelent meg. A dolgozat ezt a nyelvtant mutatja be.

Ez a nyelvtan úgy is jelentős, mint a múlt század ötvenes--hatvanas éveiben Sárospatakon kibontakozott iskolai reformmozgalom terméke. Éppen ezért a dolgozat bemutatja a sárospataki tanárok tevékenységét, az ÁRVAI által készített tantervet, különös figyelmet fordítva az anyanyelv oktatását tárgyaló részre.

A múlt században -- német szerzőktől kiindulva -- megváltozott a leíró nyelvtanok szerkezete. A klasszikus hagyományokra épülő, szófaji kategóriákon nyugvó szintaxist felváltotta a mondattani kategóriákra épülő szintaxis. Ezek a nyelvtanok a mondat meghatározásával, a mondat fő részeinek bemutatásával kezdődnek, a mondattani kategóriákkal párhuzamosan tanítják a szófajokat /beszédrészeket/, az alaktant is beépítik ebbe a keretbe. A magyar nyelvtanírásban az 1840-es évektől jelentkeznek az efféle nyelvtanok, ebbe a fejlődési vonalba illeszti bele a dolgozat ÁRVAI nyelvtanát, kimutatva átmeneti jellegét, következetlenségeit.

ÁRVAI nyelvtana nemcsak tudományos, hanem módszertani szempontból is jelentős: induktív rendszerű, azaz mindig példákból indul ki, ezek alapján fogalmazza meg a szabályt. Gyakorlatokat is ad.

Szól a dolgozat ÁRVAI nyelvtanának kiadásairól, átdolgozásáról, korabeli visszhangjáról, valamint a nyelvtanírás ÁRVAI utáni menetéről is.

VRAUKÓ TAMÁS
III. éves magyar-angol szakos hallgató /KLTE/

AZ ANGOL SZENVEDŐ SZERKEZET

Dolgozatom az angol szenvedő igeszerkezetek magyar műfordításainak statisztikai vizsgálata. Célja annak megállapítása, hogy milyen magyar igeszerkezetek felelnek meg bizonyos angol szenvedő igeszerkezeteknek, minthogy azok nem fordíthatóak le minden esetben magyar szenvedő szerkezettel, a magyar passzív igealakok ma már korlátozott használhatósága miatt.

Másfelől a dolgozat példaanyaga bizonyítja azt is, hogy bár ma sok általános- és középiskolában úgy tanítják a szenvedő igeszerkezetet, mint a magyarban nem létező kategóriát, a szenvedő igeszerkezet elterjedtségében az elmúlt évszázad alatt végbement drasztikus csökkenés ellenére a szenvedő igealakok egyes változatai ma is élnek,és a műfordítók föl is használják ezeket.

A dolgozathoz két, egymástól eltérő jellegű nyelvi anyagot tartalmazó regénynek a szövegét vizsgáltam meg: Aldous Huxley: Point Counter Point /Pont és ellenpont/ és Agatha Christie: The Body in the Library /Holttest a könyvtárszobában/ című regényét.

Az eredeti regényt és műfordítását párhuzamosan olvasva kigyűjtöttem a szenvedő szerkezeteket és magyar fordításaikat, majd az angol változatokat különböző szempontok szerint csoportosítottam /igenevet tartalmazó, vagy nem tartalmazó, visszaható vagy nem visszaható stb./, és így nyílt mód a két nyelv eltérő jellegéből fakadó sajátságok statisztikai vizsgálatára. A nyelvi anyag korlátozott volta természetesen nem teszi lehetővé messzemenő következtetések levonását, de bizonyos tendenciák így is körvonalazódnak, és támpontot nyújthatnak további vizsgálódásokhoz.

WIMMERT ERIKA
II. éves német--biológia szakos hallgató /PJPTE/

FRAZEOLÓGIAI KIFEJEZÉSEK VIZSGÁLATA A MECSEKNÁDASDI NÉMET NYELVJÁRÁSBAN

/Phraseologische Untersuchungen in der Mundart von Mecseknádasd/

Dolgozatomban a kelet-frank nyelvjárást beszélő Mecseknádasd /Baranya megye/ község német nyelvközösségében történeteket, dialógusokat, a mindennapi élet szituációit magnófelvételeken rögzítettem. A munka célja az adott német nyelvjárás emocionális és emfatikus frazeológiai kifejezéseinek gyűjtése volt.

A dolgozat első részében az állandósult szókapcsolatok, frazeológiák elméleti hátteréről, a frazeológiák felosztási módjairól és kategóriáiról kapunk részletes képet. Ugyanitt utalok az idevágó szakirodalom szerteágazó irányzataira.

A második szerkezeti egységben a felgyűjtött szókapcsolatok csoportosítását adtam. A csoportosítás morfológiai és szemantikai szempontok szerint történik. A nyelvjárás beszédstílusára jellemző informális képi, markáns kifejezőerővel rendelkező frazeológiák többnyire nem "eredeti", hanem "másodlagos" jelentésükkel szerepelnek ezekben az állandósult szókapcsolatokban. A befejező részben következtetéseket vontam le -- e szemantikai elemzés eredményeképpen -- az adott nyelvközösség életére, életvitelére, erkölcsi normarendszerére vonatkozóan.

ZÁSZKALICZKY ZSUZSANNA
II. éves magyar--művészettörténet szakos hallgató /ELTE BTK/

BÁTORI ANNA SAJÁT KEZÉVEL ÍRT VÉGRENDELETE 1556-BÓL

Bátori Anna végrendeletét az Országos Levéltárban őrzik. /Jelzete: OL. E 148. Fasc. 842. N° 31./

A dolgozat a kézírásban fennmaradt szöveg átírása és értelmezése után kiemeli, mennyire fontos e végrendelet és a hozzá hasonló szövegek vallomása a nyelvtörténeti kutatás számára. A magyar nyelv régi századaiból nagyon csekély azoknak az írásos emlékeknek a száma, amelyek nem nemesek, katonák, íródeákok tollából származnak. A nők és jobbágyok írott szövegei tisztábban tükrözik koruk nyelvjárási állapotát, a nyelvjárási/as/ jelenségeket a latinos műveltségű, ösztönösen vagy tudatosan egy egységesebb nyelvre törekvő nemesurak kerülik.

A testamentum külön értéke a pontos datálás és lokalizálás. A dolgozat ezekkel és a szöveg írójával is foglalkozik. A többször férjhezment Bátori Anna a reformáció lelkes híve volt /az ő nevéhez fűződik az erdődi zsinat összehívása/, második férje halála után -- fia nagykorúságáig -- a főispáni tisztet viselte. Harmadik férje Bátori György, akitól született gyermekeit a végrendeletbem említi.

A dolgozat ezek után foglalkozik a nyelvtörténeti elemzéssel. Az elemzés az alábbi jelenségekre terjed ki: írássajátságok, hangjelölés és helyesírás, hangtan, ragok és toldalékok, a birtokviszony kifejezése, latinizmus és vonzat, szókincs, forma.

ZSOLDOS ATTILA
IV. éves történelem--levéltár szakos hallgató /ELTE BTK/

A KETTÉOSZTOTT SZIGET
/Újabb szempont Tari Lőrinc pokoljárásához/

A Tari Lőrinc-mondával -- és ezzel kapcsolatosan a Szent Patrick purgatóriumi legendával -- foglalkozó hazai irodalom eddig nem tulajdonított jelentőséget annak a következetességnek, amelyet a különböző eredetű kéziratok a purgatórium elhelyezésében tanúsítanak. A források Ulster egyik tavának egy kettéosztott szigetére helyezik a purgatóriumot. Ez a sziget a pogány kelta Túlvilág-elképzelések egyik leggyakoribb fajtájával azonos: a nyugati óceánban fekvő Boldogság Szigetével. Esetünkben abban a szerencsés helyzetben vagyunk, hogy a kettéosztott szigetről, mint a halál utáni lét színteréről, nemcsak pogánykori /Prokopios: BG. 4, 20; Mabinogion, Mael Duin/ és keresztény /Giraldus Cambrensis: Top. Hib. 38.; a György- és a Lőrinc-történetek/ leírásokkal rendelkezünk, hanem az átmeneti korszakból is van adatunk /Szent Brendan apát utazása/. A kereszténység azonban változtat is a pogány motívumon: a pogány kelta a halál tényének említése nélkül "elutazhat" a Túlvilágra, a keresztény Túlvilágjárók viszont nem járhatják be a Túlvilágot, illetve nem maradhatnak ott /Brendan, Tari Lőrinc, György/, hiszen élőknek kell maradniuk.

A dolgozat arra a következtetésre jut a témára vonatkozó források, ill. hazai és külföldi -- elsősorban angol és francia -- szakirodalom felhasználásával, hogy a Szent Patrick purgatóriuma legenda annak a folyamatnak az eredménye, amelyben egy helyi szigetkultusz /Strabón IV. 4, 6./ -- szoros kapcsolatban a Boldogság Szigetének hagyományával -- olvadt bele kellő változtatásokkal a keresztény purgatórium-elképzelésekbe.

ZSUPOS ZOLTÁN
V. éves történelem--néprajz szakos hallgató /KLTE/

FOLKLÓR ÉS VALÓSÁG

A néphagyományban sajátos helyet foglalnak el azok a történetek, mesék, mondák, balladák, melyek valós, megtörtént eseményekhez vagy egyes személyekhez kapcsolódnak. Vizsgálatuk értékes következtetések levonásához vezethet, mivel egyszerre nyújt lehetőséget a néphagyomány valós alapjának, a folklorizáció folyamatának és az individumok szerepének tisztázására.

Minden korban akadt olyan ember, akinek az emléke valamilyen cselekedete vagy tulajdonsága miatt hosszú ideig fentmaradt a néphagyományban. Ilyen volt Marosi László is, az elszegényedett, Közép-Szolnok vármegyében, Krasznamihályfalván lakó nemes család sajra, aki az 1800-as évek elején a Berettyóújfaluban élő parasztság számára teljesen váratlanul tűnt fel, és lett a település legtekintélyesebb földesura. Ez a tény és a Marosi család életének későbbi eseményei aztán már jó alapot nyújtottak a parasztságnak arra, hogy fokozottabban figyelemmel kísérjék a család tagjait, és a róluk szóló történetek apáról fiúra szállva mind a mai napig fentmaradhassanak.

A dolgozat a múlt században Berettyóújfaluban élt földbirtokos család szájhagyomány útján napjainkig élő emlékét vizsgálja, összevetve a levéltári kutatás során feltárt tényekkel, a család eredetére és életének későbbi alakulására vonatkozó adatokkal.

Külön kiemelkedik a "Szépen legel a Marosi gulyája..." kezdetű ballada valós alapjának feltárására tett kísérlet.